

Deklaratív Programozás

Szeredi Péter¹ Kápolnai Richárd²

¹szeredi@cs.bme.hu
BME Számítástudományi és Informatikai Tanszék

²kapolnai@iit.bme.hu
BME Irányítástechnika és Informatika Tanszék

2011 ősz

Az előadók köszönetüket fejezik ki Hanák Péternek, a tárgy alapítójának

I. rész

Bevezetés

- 1 Bevezetés
- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
- 3 Prolog alapok
- 4 Erlang alapok
- 5 Haladó Prolog
- 6 Haladó Erlang

A tárgy témája

- Deklaratív programozási nyelvek – gyakorlati megközelítésben
- Két fő irány:
 - funkcionális programozás **Erlang** nyelven
 - logikai programozás **Prolog** nyelven
- Bevezetesként foglalkozunk a C++ egy deklaratív résznyelvével, a Cékla nyelvvel – C(É) deKLAratív része
- A két fő nyelv (lásd követelmények): Erlang és Prolog

(BME)

Deklaratív Programozás

2011 ősz 2 / 459

Bevezetés

Követelmények, tudnivalók

Tartalom

- 1 Bevezetés
 - Követelmények, tudnivalók
 - Egy bevezető példa

- Honlap: <http://dp.iit.bme.hu>
a jelen félév honlapja: <http://dp.iit.bme.hu/dp-current>
- ETS, az Elektronikus TanárSegéd
<http://dp.iit.bme.hu/ets>
- Levelezési lista:
<http://www.iit.bme.hu/mailman/listinfo/dp-1>
- A listára automatikusan felvesszük a tárgy hallgatóit az ETS-beli címükkel. Címet módosítani csak az ETS-ben lehet.
- A listára levelet küldeni a dp-1@iit.bme.hu címre lehet.
- Csak a feliratkozási címről küldött levelek jutnak el moderátori jóváhagyás nélkül a listatagokhoz.

- Szeredi Péter, Benkő Tamás: Deklaratív programozás. Bevezetés a logikai programozásba. Budapest, 2005
 - Elektronikus változata letölthető a honlapról (ps, pdf)
 - Nyomatott változata kifogyott
 - Kellő számú további igény esetén megszervezzük az újranyomatást
- A SICStus Prolog kézikönyve (angol):
<http://www.sics.se/isl/sicstuswww/site/documentation.html>

Magyar nyelvű Prolog szakirodalom

- Farkas Zsuzsa, Futó Iván, Langer Tamás, Szeredi Péter:
Az MProlog programozási nyelv.
Műszaki Könyvkiadó, 1989
jó bevezetés, sajnos az MProlog beépített eljárásai nem szabványosak.
- Márkus Zsuzsa: Prologban programozni könnyű.
Novotrade, 1988
mint fent
- Futó Iván (szerk.): Mesterséges intelligencia. (9.2 fejezet, Szeredi Péter)
Aula Kiadó, 1999
csak egy rövid fejezet a Prologról
- Peter Flach: Logikai Programozás. Az intelligens következtetés példákon keresztül.
Panem — John Wiley & Sons, 2001
jó áttekintés, inkább elméleti érdeklődésű olvasók számára

Angol nyelvű Prolog szakirodalom

- Logic, Programming and Prolog, 2nd Ed., by Ulf Nilsson and Jan Maluszynski, Previously published by John Wiley & Sons Ltd. (1995)
Letölthető a <http://www.ida.liu.se/~ulfni/lpp> címről.
- Prolog Programming for Artificial Intelligence, 3rd Ed., Ivan Bratko, Longman, Paperback - March 2000
- The Art of PROLOG: Advanced Programming Techniques, Leon Sterling, Ehud Shapiro, The MIT Press, Paperback - April 1994
- Programming in PROLOG: Using the ISO Standard, C.S. Mellish, W.F. Clocksin, Springer-Verlag Berlin, Paperback - July 2003

Erlang-szakirodalom (angolul)

- Joe Armstrong: Programming Erlang. Software for a Concurrent World. The Pragmatic Bookshelf, 2007.
<http://www.pragprog.com/titles/jaerlang/programming-erlang>
- Joe Armstrong, Robert Virding, Claes Wikström, Mike Williams: Concurrent Programming in Erlang. Second Edition. Prentice Hall, 1996. Az első rész szabadon letölthető PDF-ben:
<http://erlang.org/download/erlang-book-part1.pdf>

További irodalom:

- On-line Erlang documentation
<http://erlang.org/doc.html>
- On-line help (csak unix/linux rendszeren)
`man erl` vagy `erl -man <module>`
- Wikibooks on Erlang Programming
http://en.wikibooks.org/wiki/Erlang_Programming
- Francesco Cesarini, Simon Thompson: Erlang Programming. O'Reilly, 2009. <http://oreilly.com/catalog/9780596518189/>

Fordító- és értelmezőprogramok

- SICStus Prolog — 4.2.0 verzió (licenz az ETS-en keresztül kérhető)
- Erlang (szabad szoftver)
- Letöltési információ a honlapon (Linux, Windows)
- Webes Prolog gyakorló felület az ETS-ben (ld. honlap)
- Kézikönyvek HTML-, ill. PDF-változatban
- Más programok: SWI Prolog <http://www.swi-prolog.org/>, Gnu Prolog <http://www.gprolog.org/>
- emacs-szövegszerkesztő Erlang-, ill. Prolog-módban (Linux, Win95/98/NT/XP/Vista/7)
- Eclipse fejlesztői környezet (SPIDER, erlide)

Deklaratív programozás: félévközi követelmények

Nagy házi feladat (NHF)

- Programozás mindkét fő nyelven (Prolog, Erlang)
- Mindenkinek önállóan kell kódolnia (programoznia)!
- Hatékony (időlimit!), jól dokumentált („kommentezett”) programok
- A két programhoz közös, 5–10 oldalas fejlesztői dokumentáció (TXT, HTML, PDF, PS; de nem DOC vagy RTF)
- Kiadás legkésőbb a 6. héten, a honlapon, letölthető keretprogrammal
- Beadás a 12. héten; elektronikus úton (ld. honlap)
- A beadáskor és a pontozáskor külön-külön teszt sorozatot használunk (nehézségben hasonlókat, de nem azonosakat)
- Azok a programok, amelyek megoldják a tesztesetek 80%-át *létraversenyen* vesznek részt (hatékonyság, gyorsaság plusz pontokért)

Deklaratív programozás: félévközi követelmények (folyt.)

Nagy házi feladat (folyt.)

- A beadási határidőig többször is beadható, csak az utolsót értékeljük
- Pontozása mindkét fő nyelvből:
 - helyes (azaz jó eredményt időkorláton belül adó) futás esetén a 10 teszteset mindegyikére 0,5-0,5 pont, összesen max. 5 pont
 - a dokumentációra, a kód olvashatóságára, kommentezettségére max. 2,5 pont
 - tehát nyelvenként összesen max. 7,5 pont szerezhető
- A NHF súlya az osztályzatban: 15% (a 100 pontból 15)
- A megajánlott jegy előfeltétele, hogy a hallgató nagy házi feladata mindkét fő nyelvből bejusson a létraversenybe (minimum 80%-os teljesítmény)

Deklaratív programozás: félévközi követelmények (folyt.)

Kis házi feladatok (KHF)

- 3 feladat Prologból, 3 Erlangból, 1 Céklából
- Beadás elektronikus úton (ld. honlap)
- Egy KHF beadása érvényes, ha minden tesztesetre lefut
- Kötelező a KHF-ek legalább 50%-ának érvényes beadása, és legalább egy érvényes KHF beadása Prologból is és Erlangból is.
- Minden feladat jó megoldásáért 1-1 jutalompont jár

Deklaratív programozás: félévközi követelmények (folyt.)

Gyakorlatok

- Kéthetente 2 órás gyakorlatok (páros heteken, beosztás hamarosan)
- Időpontok:
 - 1 Szeptember 16.
 - 2 Szeptember 30.
 - 3 Október 14.
 - 4 Október 28.
 - 5 November 11.
 - 6 December 9.
 (November 25. oktatási szünet)
- Laptop használata megengedett
- Kötelező részvétel a gyakorlatok 70 %-án (pontosabban n gyakorlat esetén legalább $\lfloor 0.7n \rfloor$ gyakorlaton)
- További Prolog gyakorlási lehetőség az ETS rendszerben (gyakorló feladatok, lásd honlap)

Deklaratív programozás: félévközi követelmények (folyt.)

Nagyzárthelyi, pótzárthelyi (NZH, PZH, PPZH)

- A zárthelyi kötelező, semmilyen jegyzet, segédlet nem használható!
- 40%-os szabály (nyelvenként a maximális részpontszám 40%-a kell az eredményességhez)
- NZH: 2011. október 26. 8:00, PZH: 2011. november 23. 8:00
- A PPZH-ra indokolt esetben a pótlási időszakban egyetlen alkalommal adunk lehetőséget
- Az NZH anyaga az addig előadott tananyag
- A PZH, ill. a PPZH anyaga azonos az NZH anyagával
- A zárthelyi súlya az osztályzatban: 15% (a 100 pontból 15)

Az aláírás megszerzésének feltételei (összefoglalás)

- Részvétel a gyakorlatok legalább 70%-án
- Zárthelyi sikeres megírása, azaz mindkét fő nyelvből legalább 40%-os eredmény elérése
- A 7 kis házi közül legalább 3 érvényes beadása úgy, hogy mindkét fő nyelvből legalább egy érvényes kis házi van

Deklaratív programozás: vizsga

- Feltétel: aláírás a jelen félévben vagy korábban
- A vizsga szóbeli, felkészülés írásban
- Prolog, Erlang: több kisebb feladat (programírás, -elemzés) kétszer 35 pontért
- A vizsgán szerzhető max. 70 ponthoz adjuk hozzá a félévközi munkával szerzett pontokat: ZH: max. 15 pont, NHF: max. 15 pont, továbbá a pluszpontokat (KHF, létraverseny)
- A vizsgán semmilyen jegyzet, segédlet nem használható, de lehet segítséget kérni
- Nyelvenként a max. részpontszám 40%-a kell az eredményességhez
- Elővizsga a pótlási héten – minden, a tárgyból vizsgára bocsátható hallgató jelentkezhet
- Megajánlott vizsgajegy
 - Alapfeltételek: aláírás; NHF „megvédése” az elővizsgán
 - Jó (4): a nagy házi feladat mindkét fő nyelvből bejut a létraversenybe
 - Jeles (5): legalább 40%-os eredmény a létraversenyben, mindkét fő nyelvből

1 Bevezetés

- Követelmények, tudnivalók
- Egy bevezető példa

- A feladat: írjunk Prolog programot a következő feladvány megoldására:
 - Adott számokból a négy alapművelet (+, -, *, /) segítségével építsünk egy megadott értékű kifejezést!
 - A számok nem „tapaszthatók” össze hosszabb számokká
 - Mindegyik adott számot pontosan egyszer kell felhasználni, sorrendjük tetszőleges lehet
 - Nem minden alapműveletet kell felhasználni, egyfajta alapművelet többször is előfordulhat
 - Zárójelek tetszőlegesen használhatók
- Példák a fenti szabályoknak megfelelő, az 1, 3, 4, 6 számokból felépített kifejezések: $1 + 6 * (3 + 4)$, $(1 + 3)/4 + 6$
- Viszonylag nehéz megtalálni egy olyan kifejezést, amely az 1, 3, 4, 6 számokból áll, és értéke 24

Aritmetikai kifejezések kezelése Prologban – ellenőrzés

Írjunk egy `kif` nevű egyargumentumú Prolog eljárást!

- `kif(X)` ellenőrzi, hogy `X` egy olyan kifejezés-e, amely számokból a négy alapművelet (+, -, *, /) segítségével épül fel.

```
% kif(K): K számokból, a négy alapművelettel képzett kifejezés.
kif(K) :- number(K).
kif(X+Y) :- kif(X), kif(Y).      kif(X-Y) :- kif(X), kif(Y).
kif(X*Y) :- kif(X), kif(Y).      kif(X/Y) :- kif(X), kif(Y).
```

- Betöltése: `| ?- compile(file).` vagy `| ?- consult(file).`
- Futtatás nyomkövetés nélkül és nyomkövetéssel (`consult`-ot követően):

```
| ?- kif(alma).           | ?- trace, kif(alma).
no                        % The debugger will first creep
| ?- kif(1+2).           1      1 Call: kif(alma) ?
yes                        2      2 Call: number(alma) ?
| ?-                     2      2 Fail: number(alma) ?
                           1      1 Fail: kif(alma) ?
                           no
                           | ?-
```

Aritmetikai kifejezések ellenőrzése – továbbfejlesztett változat

- A `kif` Prolog eljárás segédeljárás használó változata (javasolt formázással):

```
% kif2(K): K számokból, a négy alapművelettel képzett kifejezés.
kif2(Kif) :-
    number(Kif).
kif2(Kif) :-
    alap4(X, Y, Kif),
    kif2(X),
    kif2(Y).
```

- Az `alap4` segédeljárás:

```
% alap4(X, Y, Kif): A Kif kifejezés az X és Y kifejezésekből
% a négy alapművelet egyikével áll elő.
alap4(X, Y, X+Y).
alap4(X, Y, X-Y).
alap4(X, Y, X*Y).
alap4(X, Y, X/Y).
```

Aritmetikai kifejezés levéllistájának előállítása

- A kif_levelek eljárás ellenőrzi a kifejezést és előállítja levéllistáját

```
% kif_levelek(Kif, L): A számokból alapműveletekkel felépülő Kif
% kifejezés leveleiben levő számok listája L.
```

```
kif_levelek(Kif, L) :-
    number(Kif), L = [Kif]. % L egyelemű, Kif-ből álló lista
kif_levelek(Kif, L) :-
    alap4(K1, K2, Kif),
    kif_levelek(K1, LX),
    kif_levelek(K2, LY),
    append(LX, LY, L).
```

```
| ?- kif_levelek(2/3-4*(5+6), L).    → L = [2,3,4,5,6]
```

- Az append egy beépített eljárás, fejkomentje és példafutása

```
% append(L1, L2, L3): Az L1 és L2 listák összefűzése az L3 lista.
```

```
| ?- append([1,2], [3,4], L).    → L = [1,2,3,4]
```

Az append eljárás többirányú használata

- Az append eljárás a fejkomentje által leírt *relációt* valósítja meg, több választ is adhat (új válasz kérése a ; karakterrel)

```
% append(L1, L2, L3): Az L1 és L2 listák összefűzése az L3 lista.
```

```
| ?- append(L, [3], [1,2,3]).    % [1,2,3] utolsó eleme-e 3,
L = [1,2] ? ;                    % és milyen L lista van előtte?
no                                 % nincs TÖBB válasz
| ?- append([1,2], L, [1,2,3]). % [1,2,3,4] prefixuma-e [1,2]?
L = [3] ? ; no
| ?- append(L1, L2, [1,2,3]).    % [1,2,3] hogyan bontható két részre?
L1 = [], L2 = [1,2,3] ? ;
L1 = [1], L2 = [2,3] ? ;
L1 = [1,2], L2 = [3] ? ;
L1 = [1,2,3], L2 = [] ? ; no
| ?- append(L, [2], L2).
L = [], L2 = [2] ? ;
L = [_A], L2 = [_A,2] ? ;
L = [_A,_B], L2 = [_A,_B,2] ? ; % végtelen sok válasz, problémás ...
...
```

Adott levéllistájú aritmetikai kifejezések előállítása

- A kif_levelek eljárás sajnos nem használható „visszafelé”, végtelen ciklusba esik, lásd pl. | ?- kif_levelek(Kif, [1]).
- Ez javítható a hívások átrendezésével és új feltételek beszúrásával

```
% kif_levelek(+Kif, -L):           % levelek_kif(+L, -Kif):
% Kif levéllistája L.              % Kif levéllistája L.
kif_levelek(Kif, L) :-             levelek_kif(L, Kif) :-
    number(Kif),                    L = [Kif],
    L = [Kif].                      number(Kif).
kif_levelek(Kif, L) :-             levelek_kif(L, Kif) :-
    alap4(K1, K2, Kif),              append(L1, L2, L),
                                     L1 \= [], L2 \= [],
                                     % L1, L2 nem-üres listák
    kif_levelek(K1, L1),             levelek_kif(L1, K1),
    kif_levelek(K2, L2),             levelek_kif(L2, K2),
    append(L1, L2, L).               alap4(K1, K2, Kif).

| ?- levelek_kif([1,3,4], K).
K = 1+(3+4) ? ; K = 1-(3+4) ? ; K = 1*(3+4) ? ; K = 1/(3+4) ? ;
K = 1+(3-4) ? ; K = 1-(3-4) ? ; K = 1*(3-4) ? ; K = 1/(3-4) ? ; ...
```

Adott értékű kifejezés előállítása

- Bevezető példánk megoldásához szükséges további nyelvi elemek
 - A lists könyvtárban található permutation eljárás:


```
% permutation(L, PL): PL az L lista permutációja.
```
 - Az := (=) beépített aritmetikai eljárás mindkét argumentumában aritmetikai kifejezést vár, azokat kiértékeli, és csak akkor sikerül, ha az értékek aritmetikailag megegyeznek (különböznek), pl.


```
| ?- 4+2 =\= 3*2. → no           | ?- 2.0 := 2. → yes
| ?- 8/3 := 2.6666666666666666. → no
```

- A példa „generál és ellenőriz” (generate-and-test) stílusú megoldása:

```
% levelek_ertek_kif(L, Ertek, Kif): Kif az L listabeli számokból
% a négy alapművelet segítségével felépített olyan kifejezés,
% amelynek értéke Ertek.
```

```
levelek_ertek_kif(L, Ertek, Kif) :-
    permutation(L, PL), levelek_kif(PL, Kif), Kif := Ertek.
```

```
| ?- levelek_ertek_kif([1,3,4], 11, Kif).
Kif = 3*4-1 ? ; Kif = 4*3-1 ? ; no
```

Adott értékű kifejezés előállítás – a teljes kód

```
:- use_module(library(lists), [permutation/2]). % importálás

% levelek_ertek_kif(L, Ertek, Kif): Kif az L listabeli számokból
% a négy alapművelettel felépített, Ertek értékű kifejezés.
levelek_ertek_kif(L, Ertek, Kif) :-
    permutation(L, PL), levelek_kif(PL, Kif), Kif == Ertek.

% levelek_kif(L, Kif): Az alapműveletekkel felépített Kif levéllistája L.
levelek_kif(L, Kif) :-
    L = [Kif], number(Kif).
levelek_kif(L, Kif) :-
    append(L1, L2, L),
    L1 \= [], L2 \= [], levelek_kif(L1, K1), levelek_kif(L2, K2),
    alap4(K1, K2, Kif).

% alap4(X, Y, Kif): Kif X-ből és Y-ből a 4 alapművelet egyikével áll elő.
alap4(X, Y, X+Y).
alap4(X, Y, X-Y).
alap4(X, Y, X*Y).
alap4(X, Y, X/Y) :- Y =\= 0. % a 0-val való osztás kiküszöbölése
```

Tartalom

- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
 - Néhány deklaratív paradigma C nyelven
 - Jobbrekurzió
 - A Cékla programozási nyelv
 - Listakezelés Céklában
 - Magasabb rendű függvények

II. rész

Cékla: deklaratív programozás C++-ban

- 1 Bevezetés
- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
- 3 Prolog alapok
- 4 Erlang alapok
- 5 Haladó Prolog
- 6 Haladó Erlang

A deklaratív programozás jelmondata

- MIT és nem HOGYAN (WHAT rather than HOW):
a *megoldás módja* helyett **inkább**
a megoldandó *feladat leírását* kell megadni
- A gyakorlatban mindkét szemponttal foglalkozni kell

Kettős szemantika:

- deklaratív szemantika
MIT (milyen feladatot) old meg a program;
- procedurális szemantika
HOGYAN oldja meg a program a feladatot.
- Új gondolkodási stílus, dekomponálható, verifikálható programok
- Új, magas szintű programozási elemek
 - rekurzió (algoritmus, adatstruktúra)
 - mintaillesztés
 - visszalépéses keresés
 - magasabb rendű függvények

Imperatív és deklaratív programozási nyelvek

● Imperatív program

- felszólító módú, utasításokból áll
- változó: változtatható értékű memóriahely
- C nyelvű példa:

```
int pow(int A, int N) { // pow(A,N) = A^N
    int P = 1;         // Legyen P értéke 1!
    while (N > 0) {    // Amíg N>0 ismételd ezt:
        N = N-1;      // Csökkentsd N-et 1-gyel!
        P = P*A;      // Szorozd P-t A-val!
    }                 // Add vissza P végértékét
    return P;
}
```

● Deklaratív program

- kijelentő módú, egyenletekből, állításokból áll
- változó: egyetlen, fix, a programírás idején ismeretlen értékkel bír
- Erlang példa:

```
pow(A,N) -> if                % Elágazás
    N==0 -> 1;                % Ha N == 0, akkor 1
    N>0 -> A*pow(A, N-1)     % Ha N>0, akkor A*A^{N-1}
end.                          % Elágazás vége
```

Deklaratív programozás imperatív nyelven

Lehet pl. C-ben is deklaratívan programozni

ha nem használunk: értékadó utasítást, ciklust, ugrást stb.,
amit használhatunk: csak konstans változók, (rekurzív) függvények,
if-then-else

- Példa (a pow függvény deklaratív változata a powd):

```
// powd(A,N) = A^N
int powd(const int A, const int N) {
    if (N > 0)           // Ha N > 0
        return A * powd(A,N-1); // akkor A^N = A*A^{N-1}
    else                 // egyébként A^N = 1
        return 1;
}
```

- A (fenti típusú) rekurzió költséges, nem valósítható meg konstans tárigénnyel :-(
powd(10,3) : 10*powd(10,2) : 10*(10*powd(10,1)) : $10 * (10 * (10*1))$
tárolni kell

Tartalom

2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban

- Néhány deklaratív paradigma C nyelven
- Jobbrekurzió
- A Cékla programozási nyelv
- Listakezelés Céklaiban
- Magasabb rendű függvények

Hatékony deklaratív programozás

- A rekurzióknak van egy hatékonyan megvalósítható változata
- Példa: döntsük el, hogy egy A szám előáll-e egy B szám hatványaként:

```
/* ispow(A,B) = 1 <=> létezik i, melyre B^i = A.
```

```
* Előfeltétel: A > 0, B > 1 */
```

```
int ispow(const int A, const int B) {
```

```
    // again:
```

```
    if (A == 1) return 1;
```

```
    else if (A%B==0) return ispow(A/B, B); // {A=A/B; goto again;}
```

```
    else return 0;
```

```
}
```

- Itt a színezett rekurzív hívás átírható iteratív kódra: a kommentben jelzett értékadással és ugrással helyettesíthető!
- Ez azért tehető meg, mert a rekurzióból való visszatérés után *azonnal* kilépünk az adott függvényhívásból.
- Az ilyen függvényhívást **jobbrekurzió**nak vagy **terminális rekurzió**nak vagy **farok rekurzió**nak nevezzük („tail recursion”)
- A Gnu C fordító megfelelő optimalizálási szint mellett a rekurzív definícióból is a nem-rekurzív (jobboldali) kóddal azonos kódot generál!

Jobbrekurzív függvények

- Lehet-e jobbrekurzív kódot írni a hatványozási ($\text{pow}(A, N)$) feladatra?
 - A gond az, hogy a rekurzióból „kifelé jövet” már nem csinálhatunk semmit,
 - Tehát a végeredménynek az utolsó hívás belsejében elő kell állnia!
 - A megoldás: segédfüggvény definiálása, amelyben egy vagy több ún. gyűjtőargumentumot (*akkumulátort*) helyezünk el.

- A $\text{pow}(A, N)$ jobbrekurzív (iteratív) megvalósítása:

```
// Segédfüggvény: powi(A, N, P) = P * A^N
int powi(const int A, const int N, const int P) {
    if (N > 0)
        return powi(A, N-1, P*A);
    else
        return P;
}

int powi(const int A, const int N){
    return powi(A, N, 1);
}
```

Imperatív program átírása jobbrekurzív, deklaratív programmá

- Minden ciklusnak egy segédfüggvényt feleltetünk meg (Az alábbi példában: while ciklus \implies powi függvény)
- A segédfüggvény argumentumai a ciklus által tartalmazott változóknak felelnek meg (powi argumentumai az A, N, P értékek)
- A segédfüggvény eredménye a ciklus által az őt követő kódnak továbbadott változó(k) értéke (powi eredménye a P végértéke)
- Példa: a hatványszámító program

```
int pow(int A, int N) {
    int P = 1;

    while (N > 0) {
        N = N-1;
        P = P*A;
    }

    return P;
}

int powi(int A, int N) {
    return powi(A, N, 1);
}

int powi(int A, int N, int P) {
    if (N > 0) return powi(A,
                           N-1,
                           P*A);
    else
        return P;
}
```

Példák: jobbrekurzióra átíráható rekurziók

Általános rekurzió	Jobbrekurzió
<pre>// fact(N) = N! int fact(const int N) { if (N==0) return 1; return N * fact(N-1); }</pre>	<pre>// facti(N, I) = N! * I int facti(const int N, const int I) { if (N==0) return I; return facti(N-1, I*N); } int facti(const int N) { return facti(N, 1); }</pre>
<pre>// fib(N) = // N. Fibonacci szám int fib(const int N) { if (N<2) return N; return fib(N-1) + fib(N-2); }</pre>	<pre>int fibi(const int N, // Segédfv const int Prev, const int Cur) { if (N==0) return 0; if (N==1) return Cur; return fibi(N-1, Cur, Prev + Cur); } int fibi(const int N) { return fibi(N, 0, 1); }</pre>

Tartalom

- Cékla: deklaratív programozás C++-ban
 - Néhány deklaratív paradigma C nyelven
 - Jobbrekurzió
 - A Cékla programozási nyelv
 - Listakezelés Cékla-ban
 - Magasabb rendű függvények

Cékla 2: A „Cé++” nyelv egy deKLAratív része

- Megszorítások:
 - Típusok: csak `int`, lista vagy függvény (lásd később)
 - Utasítások: `if-then-else`, `return`, blokk
 - Változók: csak egyszer, deklarálásukkor kaphatnak értéket
 - Kifejezések: változókból és konstansokból kétargumentumú operátorokkal és függvényhívásokkal épülnek fel
 - \langle aritmetikai-op \rangle : `+` | `-` | `*` | `/` | `%` |
 - \langle hasonlító-op \rangle : `<` | `>` | `==` | `!=` | `>=` | `<=`
- C++ fordítóval is fordítható a `cekla.h` fájl birtokában: láncolt lista kezelése, függvénytípusok és kiírás
- Kiíró függvények: főleg nyomkövetéshez, ugyanis *mellékhatusuk* van!
 - `write(X)`; Az `X` kifejezés kiírása a standard kimenetre
 - `writeln(X)`; Az `X` kifejezés kiírása és soremelés
- Korábban készült egy csak az `int` típust és a C résznyelvét támogató Cékla 1 fordító (Prologban íródott és Prologra is fordít)
- A (szintén Prologos) Cékla 2.x fordító letölthető a tárgy honlapjáról

Cékla Hello world!

- `hello.cc`:


```
#include "cekla.h"           // így C++ fordítóval is fordítható
int main() {                 // bárhogy nevezhetnénk a függvényt
    writeln("Hello World!"); // nem-deklaratív utasítás
}
```
- Fordítás és futtatás a `cekla` programmal:


```
$ cekla hello.cc           Cékla parancssori indítása
Welcome to Cékla 2.238: a compiler for a declarative C++ sublanguage
* Function 'main' compiled
* Code produced
To get help, type:        |* help;
|* main()                 Kiértékelendő kifejezés
Hello World!              a mellékhatus
|* ^D                     end-of-file (Ctrl+D v Ctrl+Z)
Bye
$ g++ hello.cc && ./a.out  Szabályos C++ program is
Hello World!
```

A Cékla nyelv szintaxisa

- A szintaxist BNF jelöléssel adjuk meg, kiterjesztés:
 - ismétlés (0, 1, vagy többszöri): \langle ismétlendő \rangle ...
 - zárójelezés: `[...]`
 - `< >` jelentése: semmi
- A program szintaxisa

```
<program> ::=          <preprocessor_directive>...
                   <function_definition>...
<function_definition> ::= <head> <block>
<head> ::=           <type> <identifier>( <formal_args> )
<type> ::=           [ <const | < > ] [ <int | list | fun1 | fun2 > ]
<formal_args> ::=    <formal_arg> [ , <formal_arg> ] ... | < >
<formal_arg> ::=     <type> <identifier>
<block> ::=         { [ <declaration> | <statement> ] ... }
<declaration> ::=   <type> <declaration_elem>
                   [ , <declaration_elem> ] ... ;
<declaration_elem> ::= <identifier> = <expression>
```

Cékla szintaxis folytatás: utasítások, kifejezések

```
<statement> ::=      if ( <expression> ) <statement> <else_part>
                   | <block>
                   | <expression> ;
                   | return <expression> ;
                   | ;
<else_part> ::=      else <statement> | < >
<expression> ::=    <expression_3> [ ? <expression> : <expression> | < > ]
<expression_3> ::=  <expression_2> [ <comp_op> <expression_2> ] ...
<expression_2> ::=  <expression_1> [ <add_op> <expression_1> ] ...
<expression_1> ::=  <expression_0> [ <mul_op> <expression_0> ] ...
<expression_0> ::=  <identifier>
                   | <constant>
                   | <identifier>( <actual_args> )
                   | ( <expression> )
<constant> ::=     <integer> | <string> | ' <char> '
<actual_args> ::=   <expression> [ , <expression> ] ... | < >
<comp_op> ::=      < | > | == | != | >= | <=
<add_op> ::=       + | -
<mul_op> ::=       * | / | %
```

Tartalom

2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban

- Néhány deklaratív paradigma C nyelven
- Jobbrekurzió
- A Cékla programozási nyelv
- Listakezelés Cékla-ban
- Magasabb rendű függvények

Lista építése

- Egészeket tároló láncolt lista
- Üres lista: nil (globális konstans)
- Lista építése:

```
// Visszaad egy új listát: első eleme Head, farka a Tail lista.
list cons(int Head, list Tail);
```

- Példaprogram:

```
#include "cekla.h" // így szabályos C++ program is
int main() { // szabályos függvénydeklaráció
    const list L1 = nil; // üres lista
    const list L2 = cons(30, nil); // [30]
    const list L3 = cons(10, cons(20, L2)); // [10,20,30]
    writeln(L1); // kimenet: []
    writeln(L2); // kimenet: [30]
    writeln(L3); // kimenet: [10,20,30]
}
```

Futtatás Cékla-val

```
$ cekla
Welcome to Cekla 2.238: a compiler for a declarative C++ sublanguage
To get help, type:      |* help;
|* load "pelda.c";
* Function 'main' compiled
* Code produced
|* main();
[]
[30]
[10,20,30]
|* cons(10,cons(20,cons(30,nil)));
[10,20,30]
|* ^D
Bye
$
```

Lista szétbontása

- Első elem lekérdezése:


```
int hd(list L) // Visszaadja a nemüres L lista fejét.
```
- Többi elem lekérdezése:


```
list tl(list L) // Visszaadja a nemüres L lista farkát.
```
- Egyéb operátorok: = (inicializálás), ==, != (összehasonlítás)

```
int sum(const list L) { // az L lista elemeinek összege
    if (L == nil) return 0; // ha L üres, akkor 0,
    else { // különben hd(L) + sum(tl(L))
        const int X = hd(L); // segédváltozókat használhatunk,
        const list T = tl(L); // de csak konstansokat
        return X + sum(T); // rekurzió (ez nem jobbrekurzió!)
    } // Fejtörő: csak akkor lehet jobbrekurzióvá alakítani, ha a
} // tl(L) objektumot nem kell felszabadítani (destruktor)

int main() {
    const int X = sum(cons(10,cons(20,nil))); // sum([10,20]) == 30
    writeln(X); // mellékhatás: kiírjuk a 30-at
}
```

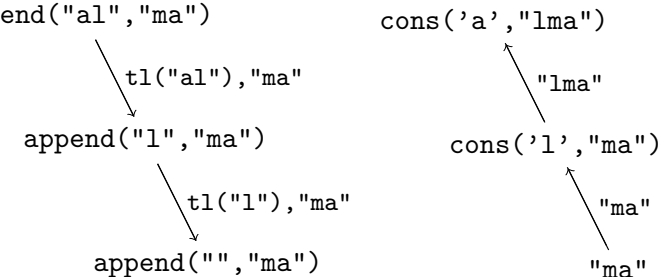
Sztringek Céklában

- Sztring: karakterkódok listája, „szintaktikus édesítőszer”
- A lista a C nyelvből ismert „lezáró nullát” (`'\0'`) nem tárolja!
- `write` heurisztikája: ha a lista csak nyomtatható karakterek kódját tartalmazza (32..126), sztring formában íródik ki:

```
int main() {
    const list L4 = "abc";           // abc
    const list L5 =
        cons(97, cons(98, cons(99, nil))); // abc
    writeln(L4 == L5);              // 1
    writeln(97 == 'a');             // 1
    writeln(nil == "");            // 1
    writeln(nil);                   // []
    writeln(L5);                    // abc
    writeln(cons(10, L5));          // [10, 97, 98, 99]
    writeln(tl(L4));                // bc
}
```

Listák összefűzése: append

- `append(L1, L2)` visszaadja `L1` és `L2` elemeit egymás után fűzve
 $// \text{append}(L1, L2) = L1 \oplus L2$ ($L1$ és $L2$ összefűzése)
- Például `append("al", "ma") == "alma"` (vagyis `[97, 108, 109, 97]`).

- $O(n)$ lépésszámú (`L1` hossza), ha a lista átadása, `cons`, `hd`, `tl` $O(1)$
- Megjegyzés: a fenti megvalósítás nem jobbrekurzív!

Lista megfordítása: `nrev`, `reverse`

- Naív (négyzetes lépésszámú) megoldás
 $// \text{nrev}(L) = \text{az } L \text{ lista megfordítva}$

```
list nrev(const list L) {
    if (L == nil) return nil;
    return append(nrev(tl(L)), cons(hd(L), nil));
}
```
- Lineáris lépésszámú megoldás
 $// \text{reverse}(L) = \text{az } L \text{ lista megfordítva}$

```
list reverse(const list L) {
    return revapp(L, nil);
}
```

 $// \text{revapp}(L, L0) = \text{az } L \text{ lista megfordítása } L0 \text{ elé fűzve}$

```
list revapp(const list L, const list L0) {
    if (L == nil) return L0;
    return revapp(tl(L), cons(hd(L), L0));
}
```
- Egy jobbrekurzív `appendi(L1, L2)`: `revapp(revapp(L1, nil), L2)`

További általános listakezelő függvények

- Elem keresése listában
 $// \text{ismember}(X, L) = 1$, ha az X érték eleme az L listának

```
int ismember(const int X, const list L) {
    if (L == nil) return 0;
    if (hd(L) == X) return 1;
    return ismember(X, tl(L));
}
```
- Két, ismétlődésmentes listaként ábrázolt halmaz metszete
 $// \text{intersection}(L1, L2) = L1$ és $L2$ közös elemeinek listája.

```
list intersection(const list L1, const list L2) {
    if (L1 == nil) return nil;
    const list L3 = intersection(tl(L1), L2);
    const int X = hd(L1);
    if (ismember(X, L2))
        return cons(X, L3);
    else return L3;
}
```

Műveletek számlistákkal

- Döntsük el, hogy egy számlista csupa negatív számból áll-e!

```
// allneg(L) = 1, ha az L lista minden eleme negatív.
int allneg(const list L) {
    if (L == nil) return 1;
    if (hd(L) >= 0) return 0;
    return allneg(tl(L));
}
```

- Állítsuk elő egy számlista negatív elemeiből álló listát!

```
// filterneg(L) = Az L lista negatív elemeinek listája.
list filterneg(const list L) {
    if (L == nil) return nil;
    const int X = hd(L); const list TL = tl(L);
    if (X >= 0) return filterneg(TL);
    else return cons(X, filterneg(TL));
}
```

- Állítsuk elő egy számlista elemeinek négyzeteiből álló listát!

```
// sqliist(L) = az L lista elemeinek négyzeteit tartalmazó lista.
list sqliist(const list L) {
    if (L == nil) return nil;
    const int HD = hd(L);
    const list TL = tl(L);
    return cons(HD*HD, sqliist(TL));
}
```

Imperatív C programok átírása Céklába gyűjtőargumentumokkal

- Példafeladat: Hatékony hatványozási algoritmus

- Alaplépés: a kitevő felezése, az alap négyzetre emelése.
- A kitevő kettes számrendszerbeli alakja szerint hatványoz.

- A megoldás imperatív C-ben és Céklában:

```
// hatv(A, H) = A^H
int hatv(int A, int H) {
    int E = 1;
    while (H > 0) {
        if (H % 2) E *= A;
        A *= A; H /= 2;
    }
    return E;
}

// hatv(A, H, E) = E * A^H
int hatv(const int A, const int H, const int E) {
    if (H <= 0) return E; // ciklus vége
    const int E1 = H%2 ? E*A : E;
    return hatv(A * A, H / 2, E1);
}
```

- A jobboldalon a while ciklusnak megfelelő segédfüggvény van, meghívása: `hatv(A, H, 1)`
- A segédfüggvény argumentumai a ciklusban szereplő változók: A, H, E
- Az A és H változók végértékére nincs szükség
- Az E változó végső értéke szükséges (ez a függvény eredménye)

Gyűjtőargumentumok: több kimenő változót tartalmazó ciklus

- A segéd eljárás kimenő változóit egy listába „csomagolva” adjuk vissza
- A segéd eljárás visszatérési értékét szétszedjük.

```
// poznegki(L): kiírja
// L >0 és <0 elemeinek
// a számát
int poznegki(list L) {
    int P = 0, N = 0;
    while (L != nil)
        { int Fej = hd(L);
          P += (Fej > 0);
          N += (Fej < 0);
          L = tl(L);
        }
    write(P); write("-");
    writeln(N);
}

// pozneg(L, P0, N0) = [P,N], ahol P-P0, ill.
// N-N0 az L >0, ill. <0 elemeinek a száma
list pozneg(list L, int P0, int N0) {
    if (L == nil) return cons(P0, cons(N0, nil));
    const int Fej = hd(L);
    const int P = P0+(Fej>0);
    const int N = N0+(Fej<0);
    return pozneg(tl(L), P, N);
}

int poznegki(const list L) {
    const list PN = pozneg(L, 0, 0);
    const int P = hd(PN), N = hd(tl(PN));
    write(P); write("-");
    writeln(N);
}
```

Gyűjtőargumentumok: append kiküszöbölése

- A feladat: adott N-re N db a, majd N db b karakterből álló sztring előállítás
- Első változat, append felhasználásával

```
list anbn(int N) {
    list LA = nil, LB = nil;
    while (N-- > 0)
        { LA = cons('a', LA);
          LB = cons('b', LB);
        }
    return append(LA, LB);
}

// an(A, N) = [A, <-N->, A]
list an(const int A, const int N) {
    if (N == 0) return nil;
    else return cons(A, an(A, N-1));
}

list anbn(const int N) {
    return append(an('a', N), an('b', N));
}
```

- Második változat, append nélkül

```
list anbn(int N) {
    list L = nil; int M = N;
    while (N-- > 0)
        L = cons('b', L);
    while (M-- > 0)
        L = cons('a', L);
    return L;
}

// an(A, N, L) = [A, <-N->, A] ⊕ L
list an(int A, int N, list L) {
    if (N == 0) return L;
    else return an(A, N-1, cons(A, L));
}

list anbn(const int N) {
    return an('a', N, an('b', N, nil));
}
```

- A gyűjtőargumentumok előnye nemcsak a jobb rekurzió, hanem az append kiküszöbölése is.

Tartalom

2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban

- Néhány deklaratív paradigma C nyelven
- Jobbrekurzió
- A Cékla programozási nyelv
- Listakezelés Cékla-ban
- Magasabb rendű függvények

Magasabb rendű függvények Cékla-ban

- Magasabb rendű függvény: paramétere vagy eredménye függvény
- A Cékla két függvénytípust támogat:

```
typedef int(* fun1 )(int) // Egy paraméteres egész fv
typedef int(* fun2 )(int, int) // Két paraméteres egész fv
```

- Példa: ellenőrizzük, hogy egy lista számjegykarakterek listája-e

```
// Igaz, ha L minden X elemére teljesül a P(X) predikátum
int for_all(const fun1 P, const list L) {
    if (L == nil) return 1; // triviális
    else {
        if (P(hd(L)) == 0) return 0; // ellenpélda?
        return for_all(P, tl(L)); // többire is teljesül?
    }
}

int digit(const int X) { // Igaz, ha X egy számjegy kódja
    if (X < '0') return 0; // 48 == '0'
    if (X > '9') return 0; // 57 == '9'
    return 1; }

int szamjegyek(const list L) { // Igaz, ha L egy szám sztringje
    return for_all(digit, L); }
```

Gyakori magasabb rendű függvények: map, filter

- $\text{map}(F, L)$: az $F(X)$ elemekből álló lista, ahol X végigfutja az L lista elemeit

```
list map(const fun1 F, const list L) {
    if (L == nil) return nil;
    return cons(F(hd(L)), map(F, tl(L)));
}
```

- Például az $L=[10,20,30]$ lista elemeit négyzetre emelve: $[100,400,900]$

```
int sqr(const int X) { return X*X; }
```

Így a $\text{map}(\text{sqr}, L)$ kifejezés értéke $[100,400,900]$.

- $\text{filter}(P, L)$: az L lista azon X elemei, melyekre $P(X)$ teljesül

```
list filter(const fun1 P, const list L) {
    if (L == nil) return nil;
    if (P(hd(L))) return cons(hd(L), filter(P, tl(L)));
    else return filter(P, tl(L));
}
```

- Például keressük meg a "X=100;" sztringben a számjegyeket:

A $\text{filter}(\text{digit}, "X=100;")$ kifejezés értéke "100" (azaz $[49,48,48]$)

Gyakori magasabb rendű függvények: a fold család

- Hajtogatás balról – Erlang stílusban

```
// foldl(F, a, [x1,...,xn]) = F(xn, ..., F(x1, a)...)
int foldl(const fun2 F, const int Acc, const list L) {
    if (L == nil) return Acc;
    else return foldl(F, F(hd(L), Acc), tl(L)); // (*)
}
```

- Hajtogatás balról – Haskell stílusban (csak a (*) sor változik)

```
// foldlH(F, a, [x1,...,xn]) = F(...(F(a, x1), x2), ..., xn)
int foldlH(const fun2 F, const int Acc, const list L) {
    if (L == nil) return Acc;
    else return foldlH(F, F(Acc, hd(L)), tl(L));
}
```

- Futási példák, $L = [1,5,3,8]$

```
int xmy(int X, int Y) { return X-Y; }
int ymx(int X, int Y) { return Y-X; }

foldl (xmy, 0, L) = (8-(3-(5-(1-0)))) = 9
foldlH(xmy, 0, L) = (((0-1)-5)-3)-8 = -17
foldl (ymx, 0, L) = (((0-1)-5)-3)-8 = -17
foldlH(ymx, 0, L) = (8-(3-(5-(1-0)))) = 9
```

A fold család – folytatás

- Hajtogatás jobbról (Haskell és Erlang egyaránt:-)

```
// foldr(F, a, [x1, ..., xn]) = F(x1, ..., F(xn, a)...)
int foldr(const fun2 F, const int Acc, const list L) {
    if (L == nil) return Acc;
    else
        return F(hd(L), foldr(F, Acc, tl(L)));
}
```

- Futási példa, $L = [1, 5, 3, 8]$,

```
int xmy(int X, int Y) { return X-Y; }
```

```
foldr(xmy, 0, L) = (1-(5-(3-(8-0)))) = -9
```

- Egyes funkcionális nyelvekben (pl. Haskell-ben) a hajtogató függvényeknek létezik 2-argumentumú változata is: `foldl1` ill. `foldr1`

- Itt a lista első vagy utolsó eleme lesz az `Acc` akkumulátor-argumentum kezdőértéke, pl.

```
foldr1(F, [x1, ..., xn]) = F(x1, F(x2, ..., F(xn-1, xn) ...))
```

Cékla kis házi feladat

Egy S szám A alapú *kevertje*:

- Képezzük az S szám A alapú számrendszerben vett jegyeinek sorozatát (balról jobbra), legyen ez $J_1, J_2, J_3, J_4, \dots, J_N$
- Átrendezzük: a páratlan sorszámúakat előre vesszük:
 - Ha N páros: $J_1, J_2, J_3, J_4, \dots, J_N \rightarrow J_1, J_3, \dots, J_{N-1}, J_2, J_4, \dots, J_N$
 - Ha N páratlan: $J_1, J_2, J_3, J_4, \dots, J_N \rightarrow J_1, J_3, \dots, J_N, J_2, J_4, \dots$
- Az előállt számjegysorozatot A számrendszerbeli számnak tekintjük, és képezzük ennek a számnak az értékét

```
|* kevert(12345, 10);
```

```
13524
```

```
|* kevert(123456, 10);
```

```
135246
```

```
|* kevert(10, 2);
```

```
12
```

- A 10 (decimális) szám 2-es alapú számjegyei $1, 0, 1, 0$
- átszortrendezve $1, 1, 0, 0$
- ezek 2-es számrendszerben a 12 (decimális) szám számjegyei.

Deklaratív programozási nyelvek — a Cékla tanulságai

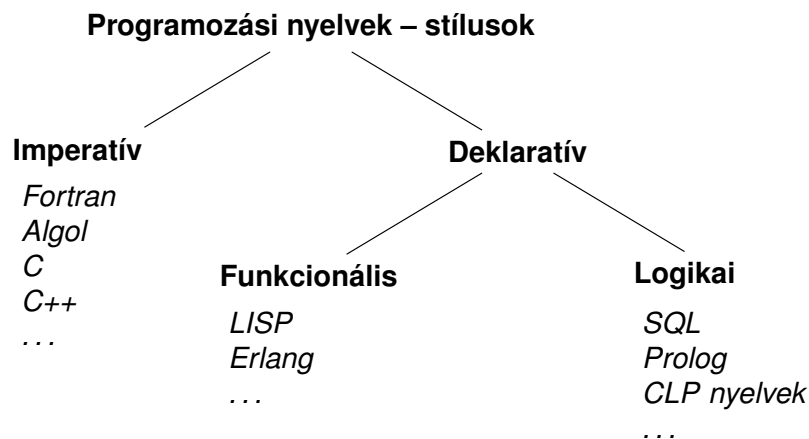
- Mit veszítettünk?
 - a megváltoztatható változókat,
 - az értékadást, ciklus-utasítást stb.,
 - általánosan: a megváltoztatható állapotot
- Hogyan tudunk mégis állapotot kezelni deklaratív módon?
 - az állapotot a (segéd)függvény paraméterei tárolják,
 - az állapot változása (vagy helybenmaradása) explicit!
- Mit nyertünk?
 - Állapotmentes szemantika: egy nyelvi elem értelme nem függ a programállapottól
 - Hivatkozási átlátszóság (referential transparency) — pl. ha $f(x) = x^2$, akkor $f(a)$ **helyettesíthető** a^2 -tel.
 - Egyszeres értékadás (single assignment) — párhuzamos végrehajthatóság.
 - A deklaratív programok **dekomponálhatók**:
 - A program részei egymástól **függetlenül** megírhatók, tesztelhetők, verifikálhatók.
 - A programon könnyű következtetéseket végezni, pl. helyességét bizonyítani.

III. rész

Prolog alapok

- Bevezetés
- Cékla: deklaratív programozás C++-ban
- Prolog alapok**
- Erlang alapok
- Haladó Prolog
- Haladó Erlang

Programozási nyelvek osztályozása

Deklaratív programozási nyelvek

- A funkcionális nyelvek alapja a matematika függvényfogalma
- A logikai nyelvek alapja a matematika relációfogalma
- Közös tulajdonságaik
 - Deklaratív szemantika – a program jelentése egy matematikai állításként olvasható ki.
 - Deklaratív változó \equiv matematikai változó – egy ismeretlen értéket jelöl, vö. egyszeres értékadás
- Jelmondat
 - MIT és nem HOGYAN (WHAT rather than HOW): a *megoldás módja* helyett inkább a megoldandó *feladat leírását* kell megadni
 - A gyakorlatban mindkét szemponttal foglalkozni kell – kettős szemantika:
 - deklaratív szemantika – MIT (milyen feladatot) old meg a program;
 - procedurális szemantika – HOGYAN oldja meg a program a feladatot.

A logikai programozás alap gondolata

Az előadás LP részének áttekintése

- Logikai programozás (LP):
 - Programozás a matematikai logika segítségével
 - egy logikai program nem más mint **logikai állítások halmaza**
 - egy logikai **program futása** nem más mint **következtetési folyamat**
 - De: a logikai következtetés óriási keresési tér bejárását jelenti
 - szorítsuk meg a logika nyelvét
 - válasszunk egyszerű, ember által is követhető következtetési algoritmusokat
 - Az LP máig legelterjedtebb megvalósítása a **Prolog = Programozás logikában (Programming in logic)**
 - az elsőrendű logika egy erősen megszorított résznyelve az ún. **definit-** vagy **Horn-klózik** nyelve,
 - végrehajtási mechanizmusa: **mintaillesztéses** eljárásíváson alapuló **visszalépéses** keresés.

- **1. blokk:** A Prolog nyelv alapjai
 - Szintaxis
 - Deklaratív szemantika
 - Procedurális szemantika (végrehajtási mechanizmus)
- **2. blokk:** Prolog programozási módszerek
 - A legfontosabb beépített eljárások
 - Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek
- Kitekintés: Új irányzatok a logikai programozásban

A Prolog/LP rövid történeti áttekintése

1960-as évek	Első tételbizonyító programok
1970-72	A logikai programozás elméleti alapjai (R A Kowalski)
1972	Az első Prolog interpreter (A Colmerauer)
1975	A második Prolog interpreter (Szeredi P)
1977	Az első Prolog fordítóprogram (D H D Warren)
1977–79	Számos kísérleti Prolog alkalmazás Magyarországon
1981	A japán 5. generációs projekt a logikai programozást választja
1982	A magyar MProlog az egyik első kereskedelmi forgalomba kerülő Prolog megvalósítás
1983	Egy új fordítási modell és absztrakt Prolog gép (WAM) megjelenése (D H D Warren)
1986	Prolog szabványosítás kezdete
1987–89	Új logikai programozási nyelvek (CLP, Gödel stb.)
1990–...	Prolog megjelenése párhuzamos számítógépeken Nagyhatékonyágú Prolog fordítóprogramok

Tartalom

- 3 Prolog alapok
 - Prolog bevezetés
 - Az eljárás-redukciós modell
 - Az eljárás-doboz modell
 - Az egyesítési algoritmus
 - A Prolog nyelv alapszintaxisa
 - Szintaktikus „édesítőszerek”: operátorok, listák
 - További vezérlési szerkezetek
 - Programozási példák

Néhány alapvető példafeladat

- Tényállítások, szabályok: *családi kapcsolatok*
- Adatstruktúrák: *bináris fák*
- Aritmetika: *faktoriális*
- Szimbolikus feldolgozás: *deriválás*

A Prolog alapelemei: a családi kapcsolatok példája

- Adatok

Adottak gyerek–szülő kapcsolatra vonatkozó állítások, pl.

<i>gyerek</i>	<i>szülő</i>
<i>Imre</i>	<i>István</i>
<i>Imre</i>	<i>Gizella</i>
<i>István</i>	<i>Géza</i>
<i>István</i>	<i>Sarolta</i>
<i>Gizella</i>	<i>Civakodó Henrik</i>
<i>Gizella</i>	<i>Burgundi Gizella</i>

- A feladat:

- Definiálandó az unoka–nagyözülő kapcsolat, pl. keressük egy adott személy nagyözüleit.

```
% szuloje(Gy, Sz):Gy szülője Sz.
% Tényállításokból álló predikátum
szuloje('Imre', 'István'). % (sz1)
szuloje('Imre', 'Gizella'). % (sz2)
szuloje('István', 'Géza'). % (sz3)
szuloje('István', 'Sarolt'). % (sz4)
szuloje('Gizella',
        'Civakodó Henrik'). % (sz5)
szuloje('Gizella',
        'Burgundi Gizella'). % (sz6)

% Gyerek nagyszülője Nagyszulo.
% Egyetlen szabályból álló predikátum
nagyszuloje(Gyerek, Nagyszulo) :-
    szuloje(Gyerek, Szulo),
    szuloje(Szulo, Nagyszulo). % (nsz1)
```

```
% Kik Imre nagyszülei?
| ?- nagyszuloje('Imre', NSz).
NSz = 'Géza' ? ;
NSz = 'Sarolt' ? ;
NSz = 'Civakodó Henrik' ? ;
NSz = 'Burgundi Gizella' ? ;
no
% Kik Géza unokái?
| ?- nagyszuloje(U, 'Géza').
U = 'Imre' ? ;
no
```

- A **szabály** jelentése implikáció: a törzsbeli célok **konjunkciójából** következik a fej.
 - Példa: $\text{nagyszuloje}(U, N) :- \text{szuloje}(U, Sz), \text{szuloje}(Sz, N).$
 - Logikai alak:

$$\forall UNSz (\text{nagyszuloje}(U, N) \leftarrow \text{szuloje}(U, Sz) \wedge \text{szuloje}(Sz, N))$$
 - Ekvivalens alak:

$$\forall UN (\text{nagyszuloje}(U, N) \leftarrow \exists Sz (\text{szuloje}(U, Sz) \wedge \text{szuloje}(Sz, N)))$$
- A **tényállítás** feltétel nélküli állítás, pl.
 - Példa: $\text{szuloje}('Imre', 'István').$
 - Logikai alakja változatlan
 - A tényállításban is lehetnek változók, ezeket is univerzálisan kell kvantálni

A Prolog deklaratív szemantikája

- **Példány**: Egy kifejezésből változók behelyettesítésével előálló kifejezés
- Egy célsorozat lefutása **sikeres**, ha a célsorozat egy példánya logikai **következménye** a programnak (a programbeli klózek konjunkciójának).
- A futás eredménye a példányt előállító **behelyettesítés**.
- Egy célsorozat többféleképpen is lefuthat sikeresen.
- Egy célsorozat futása **sikertelen**, ha egyetlen példánya sem következménye a programnak.

A Prolog végrehajtási mechanizmusa (procedurális szemantika)

- Egy eljárás: azon klózek összesége, amelyek fejének neve és argumentumszáma azonos.
- Egy klóz: $\text{Fej} :- \text{Törzs}$, ahol Törzs egy célsorozat
- Egy célsorozat: C_1, \dots, C_n , célok (eljáráshívások) sorozata, $n \geq 0$
- Végrehajtás: adott egy program és egy futtatandó célsorozat
- Redukciós lépés:
 - a célsorozat *első* tagjához keresünk egy vele *egyesíthető* klózfejet,
 - az egyesítéshez szükséges *változó-behelyettesítéseket* elvégezzük,
 - az első célt helyettesítjük az adott klóz törzsével
- Egyesítés: két Prolog kifejezés azonos alakra hozása változók behelyettesítésével, a lehető legáltalánosabb módon
- Keresés:
 - a redukciós lépésben a klózeket a felírás sorrendjében (felülről lefele) nézzük végig,
 - ha egy cél több klózfejjel is egyesíthető, akkor a Prolog *minden* lehetséges redukciós lépést megpróbál (meghiúsulás, visszalépés esetén)

Adatstruktúrák Prologban – a bináris fák példája

Bináris fák összegzése

- A bináris fa adatstruktúra
 - vagy egy csomópont (`node`), amelynek két részfája van (`left`, `right`)
 - vagy egy levél (`leaf`), amely egy egészt tartalmaz
- Binárisfa-struktúrák különböző nyelveken

```
% Struktúra deklarációk C-ben
enum treetype {Node, Leaf};
struct tree {
  enum treetype type;
  union {
    struct { struct tree *left;
             struct tree *right;
            } node;
    struct { int value;
            } leaf;
  } u;
};
```

```
% Adattípus-leírás Prologban
% (ún. Mercury jelölés):
% :- type tree --->
%      node(tree, tree)
%      | leaf(int).
```

```
% C nyelvű (deklaratív) függvény
int tree_sum(struct tree *tree)
{
  switch(tree->type) {
    case Leaf:
      return tree->u.leaf.value;
    case Node:
      return
        tree_sum(tree->u.node.left) +
        tree_sum(tree->u.node.right);
  }
}
```

```
% Prolog eljárás (predikátum)
% tree_sum(Tree, S): A Tree fa
% leveleiben levő számok
% összege S
tree_sum(leaf(Value), Value).
tree_sum(node(Left,Right), S) :-
  tree_sum(Left, S1),
  tree_sum(Right, S2),
  S is S1+S2.
```

Aritmetika Prologban – faktoriális

```
% fakt(N, F): F = N!.
fakt(0, 1).
fakt(N, F) :-
  N > 0,
  N1 is N-1,
  fakt(N1, F1),
  F is F1*N.
```

Klasszikus szimbolikuskifejezés-feldolgozás: deriválás

- Írjunk olyan Prolog predikátumot, amely számokból és az x névkonstansból a $+$, $-$, $*$ műveletekkel képzett kifejezések deriválását elvégzi!

```
% deriv(Kif, D): Kif-nek az x szerinti deriváltja D.
deriv(x, 1).
deriv(C, 0) :-
  number(C).
deriv(U+V, DU+DV) :-
  deriv(U, DU), deriv(V, DV).
deriv(U-V, DU-DV) :-
  deriv(U, DU), deriv(V, DV).
deriv(U*V, DU*V + U*DV) :-
  deriv(U, DU), deriv(V, DV).
| ?- deriv(x*x+x, D).
  => D = 1*x+x*1+1 ? ; no

| ?- deriv((x+1)*(x+1), D).
  => D = (1+0)*(x+1)+(x+1)*(1+0) ? ; no

| ?- deriv(I, 1*x+x*1+1).
  => I = x*x+x ? ; no

| ?- deriv(I, 0).
  => no
```

A Prolog adatfogalma, a Prolog kifejezés

Néhány beépített predikátum

- konstans (`atomic`)
 - számkonstans (`number`) – egész vagy lebegőp, pl. `1`, `-2.3`, `3.0e10`
 - névkonstans (`atom`), pl. `'István'`, `szuloje`, `+`, `-`, `<`, `tree_sum`
- összetett- vagy struktúra-kifejezés (`compound`)
 - ún. kanonikus alak: $\langle \text{struktúranév} \rangle (\langle \text{arg}_1 \rangle, \dots, \langle \text{arg}_n \rangle)$
 - a $\langle \text{struktúranév} \rangle$ egy névkonstans, az $\langle \text{arg}_i \rangle$ argumentumok tetszőleges Prolog kifejezések
 - példák: `leaf(1)`, `person(william,smith,2003)`, `<(X,Y)`, `is(X, +(Y,1))`
 - szintaktikus „édesítőszerek”, pl. operátorok:

$$X \text{ is } Y+1 \equiv \text{is}(X, +(Y,1))$$
- változó (`var`)
 - pl. `X`, `Szulo`, `X2`, `_valt`, `_`, `_123`
 - a változó alaphelyzetben behelyettesítetlen, értékkel nem bír, az egyesítés (mintaillesztés) művelete során egy tetszőleges Prolog kifejezést vehet fel értékül (akár egy másik változót)

- Kifejezések egyesítése
 - $X = Y$: az X és Y **szimbolikus** kifejezések változók behelyettesítésével azonos alakra hozhatók
 - $X \backslash= Y$: az X és Y kifejezések nem hozhatók azonos alakra
- Aritmetikai predikátumok
 - $X \text{ is } Kif$: A Kif **aritmetikai** kifejezés **értékét** egyesíti X -szel.
 - $Kif1 < Kif2$: $Kif1$ **aritmetikai értéke** kisebb $Kif2$ értékénél.
 - Hasonlóan: $Kif1 <= Kif2$, $Kif1 > Kif2$, $Kif1 >= Kif2$, $Kif1 = Kif2$ (aritmetikailag egyenlő), $Kif1 \backslash= Kif2$ (aritmetikailag nem egyenlő)
 - Fontos aritmetikai operátorok: `+`, `-`, `*`, `/`, `rem`, `//` (egész-osztás)
- További hasznos predikátumok
 - `true`, `fail`: Mindig sikerül ill. mindig meghiúsul.
 - `write(X)`: Az X Prolog kifejezést kiírja, `n1`: kiír egy újsort.
 - `trace`, `notrace`: A (teljes) nyomkövetést be- ill. kikapcsolja.

Programfejlesztési beépített predikátumok

Tartalom

- `consult(File)`: A `File` állományban levő programot beolvassa és értelmezendő alakban eltárolja. (`File = user` \Rightarrow terminálról olvas.)
- `listing` vagy `listing(Predikátum)`: Az értelmezendő alakban eltárolt összes ill. adott nevű predikátumokat kilistázza.
- `compile(File)` vagy `[File]`: A `File` állományban levő programot beolvassa, lefordítja.
- A lefordított alak gyorsabb, de nem listázható, kevésbé nyomkövethető.
- `halt`: A Prolog rendszer befejezi működését.

```
> sicstus
SICStus 4.1.2 (x86-linux-glibc2.7): Wed Apr 28 22:42:37 CEST 2010
| ?- consult(deriv).
% consulted /home/user/szulo.pl in module user, 0 msec 376 bytes
yes
| ?- deriv(x*x+x, D).
D = 1*x+x*1+1 ? ;
no
| ?- listing(deriv).
(...)
yes
| ?- halt.
>
```

3 Prolog alapok

- Prolog bevezetés
- Az eljárás-redukciós modell
- Az eljárás-doboz modell
- Az egyesítési algoritmus
- A Prolog nyelv alapszintaxisa
- Szintaktikus „édesítőszerek”: operátorok, listák
- További vezérlési szerkezetek
- Programozási példák

Az eljárás-redukciós végrehajtási modell

- A Prolog végrehajtás:
 - egy adott célsorozat futtatása egy adott programra vonatkozóan,
 - eredménye lehet:
 - siker – változó-behelyettesítésekkel
 - megghiúsulás (változó-behelyettesítések nélkül)
- A végrehajtás egy állapota: egy célsorozat
- A végrehajtás kétféle lépésből áll:
 - redukciós lépés: egy célsorozat + klóz \rightarrow új célsorozat
 - zsákutca esetén visszalépés: visszatérés a legutolsó választási ponthoz és a **további** (eddig nem próbált) klózzal próbálunk redukciós lépést
- A végrehajtási algoritmus leírásában használt adatstruktúrák:
 - CS – célsorozat
 - egy verem, melynek elemei $\langle CS, I \rangle$ alakú párok – ahol CS egy célsorozat, I a célsorozat első céljának redukálásához használt legutolsó klóz sorszáma.
 - a verem a visszalépést szolgálja: minden választási pontnál létrehozunk egy $\langle CS, I \rangle$ párt

A redukciós modell alapeleme: redukciós lépés

- Redukciós lépés: egy célsorozat redukálása egy újabb célsorozattá
 - egy programklóz segítségével (az első cél felhasználói eljárást hív):
 - A klózt **lemásoljuk**, minden változót szisztematikusan új változóra cserélve.
 - A célsorozatot szétbontjuk az első hívásra és a maradékra.
 - Az első hívást **egyesítjük** a klózfejjel
 - A szükséges behelyettesítéseket elvégezzük a klóz **törzsén** és a **célsorozat** maradékán is
 - Az új célsorozat: a klóztörzs és utána a maradék célsorozat
 - Ha a hívás és a klózfej nem egyesíthető \Rightarrow megghiúsulás
 - egy beépített eljárás segítségével (az első cél beépített eljárást hív):
 - A célsorozatot szétbontjuk az első hívásra és a maradékra.
 - A beépített eljárás hívást végrehajtjuk
 - Siker esetén a behelyettesítéseket elvégezzük a célsorozat maradékán ez lesz az új célsorozat
 - Ha a beépített eljárás hívása sikertelen \Rightarrow megghiúsulás

A Prolog végrehajtási algoritmus

- 1 (Kezdeti beállítások:) A verem üres, $CS :=$ célsorozat
- 2 (Beépített eljárások:) Ha CS első hívása beépített akkor hajtsuk végre,
 - a. Ha sikertelen \Rightarrow 6. lépés.
 - b. Ha sikeres, $CS :=$ a redukciós lépés eredménye \Rightarrow 5. lépés.
- 3 (Klózzámláló kezdőértékezése:) $I = 1$.
- 4 (Redukciós lépés:) Tekintsük CS első hívására alkalmazható klózzok listáját. Ez indexelés nélkül a predikátum összes klóza lesz, indexelés esetén ennek egy megszárt részsorozata. Tegyük fel, hogy ez a lista N elemű.
 - a. Ha $I > N \Rightarrow$ 6. lépés.
 - b. Redukciós lépés a lista I-edik klóza és a CS célsorozat között.
 - c. Ha sikertelen, akkor $I := I+1 \Rightarrow$ 4a. lépés.
 - d. Ha $I < N$ (nem utolsó), akkor veremljük $\langle CS, I \rangle$ -t.
 - e. $CS :=$ a redukciós lépés eredménye
- 5 (Siker:) Ha CS üres, akkor sikeres vég, egyébként \Rightarrow 2. lépés.
- 6 (Sikertelenség:) Ha a verem üres, akkor sikertelen vég.
- 7 (Visszalépés:) Ha a verem nem üres, akkor leemeljük a veremből $\langle CS, I \rangle$ -t, $I := I+1$, és \Rightarrow 4. lépés.

Indexelés (előzetes)

- Mi az indexelés?
 - egy hívásra alkalmazható (illeszhető fejű) klózzok gyors kiválasztása,
 - egy eljárás klózzainak **fordítási idejű** csoportosításával.
- A legtöbb Prolog rendszer, így a SICStus Prolog is, az első fej-argumentum alapján indexel (first argument indexing).
- Az indexelés alapja az első fejarumentum külső funktora:
 - C szám vagy névkonstans esetén C/O ;
 - R nevű és N argumentumú struktúra esetén R/N ;
 - változó esetén nem értelmezett (minden funktorhoz besoroljuk).
- Az indexelés megvalósítása:
 - Fordításkor minden funktor \Rightarrow az alkalmazható klózzok listája
 - Futáskor konstans idő alatt elő tudjuk venni a megfelelő klózzlistát
 - **Fontos:** ha egyelemű a lista, nem hozunk létre választási pontot!
- Például `szuloje('István', X)` kételemű klózzlistára szűkít, de `szuloje(X, 'István')` mind a 6 klózt megtartja (mert a SICStus Prolog csak az első argumentum szerint indexel)

A faösszegző program változatai

- A bináris fákat összegző predikátum adott fa levélösszegét állítja elő
- Egy `tree_sum(T, 3)` hívás hibát jelez a 3 is `S1+S2` hívásnál.
- Az is beépített eljárás helyett egy saját `plus` eljárást használva egészek korlátos tartományon megoldható a kétirányú működés.

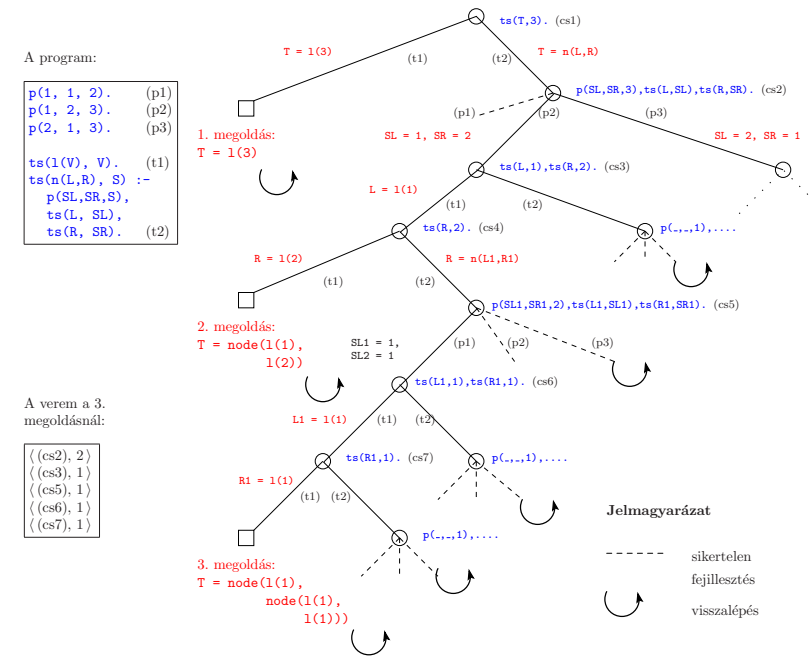
```
% plus(A, B, C): A+B=C, ahol 0 < A,B,C =< 4 egész számok,
plus(1, 1, 2).      plus(1, 2, 3).      plus(2, 1, 3).
```

```
% tree_sum(Tree, S): A Tree fa leveleiben levő számok összege S.
```

<pre>% tree_sum(+Tree, ?S): tree_sum(leaf(Value), Value). tree_sum(node(Left,Right), S) :- tree_sum(Left, SL), tree_sum(Right, SR), S is SL+SR.</pre>	<pre>% tree_sum(?Tree, ?S): tree_sum(leaf(Value), Value). tree_sum(node(Left,Right), S) :- plus(SL, SR, S), tree_sum(Left, SL), tree_sum(Right, SR).</pre>
---	--

- Az argumentumok **input-output módjának** jelölése:
 + – bemenő (nem változó), – – kimenő (változó), ? – tetszőleges

A faösszegző program keresési tere

Tartalom

3 Prolog alapok

- Prolog bevezetés
- Az eljárás-redukciós modell
- Az eljárás-doboz modell
- Az egyesítési algoritmus
- A Prolog nyelv alapszintaxisa
- Szintaktikus „édesítőszerek”: operátorok, listák
- További vezérlési szerkezetek
- Programozási példák

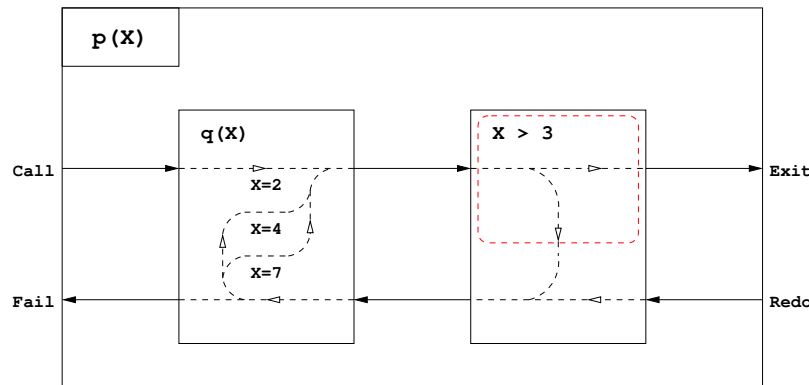
A Prolog nyomkövető által használt eljárás-doboz modell

- A Prolog eljárás-végrehajtás két fázisa
 - előre menő: egymásba skatulyázott eljárás-belépések és -kilépések
 - visszafelé menő: újabb megoldás kérése egy már lefutott eljárástól
- Egy egyszerű példaprogram, hívása `?- p(X)`.
`q(2). q(4). q(7). p(X) :- q(X), X > 3.`
- Példafutás: belépünk a `p/1` eljárásba (Hívási kapu, Call port)
 - Belépünk a `q/1` eljárásba (Call port)
 - `q/1` sikeresen lefut, `q(2)` eredménnyel (Kilépési kapu, Exit port)
 - `A > /2` eljárásba belépünk a `2>3` hívással (Call)
 - `A > /2` eljárás sikertelenül fut le (Meghiúsulási kapu, Fail port)
 - (visszafelé menő futás): visszatérünk (a már lefutott) `q/1`-be, újabb megoldást kérve (Újra kapu, Redo Port)
 - A `q/1` eljárás újra sikeresen lefut a `q(4)` eredménnyel (Exit)
 - A `4>3` hívással a `> /2`-be belépünk majd kilépünk (Call, Exit)
- A `p/1` eljárás sikeresen lefut `p(4)` eredménnyel (Exit)

Eljárás-doboz modell – grafikus szemléltetés

q(2). q(4). q(7).

p(X) :- q(X), X > 3.

Eljárás-doboz modell – egyszerű nyomkövetési példa

- ?...Exit jelzi, hogy maradt választási pont a lefutott eljárásban
- Ha nincs ? az Exit kapunál, akkor a doboz törlődik (lásd a szaggatott piros téglalapot az előző dián)

q(2). q(4). q(7).

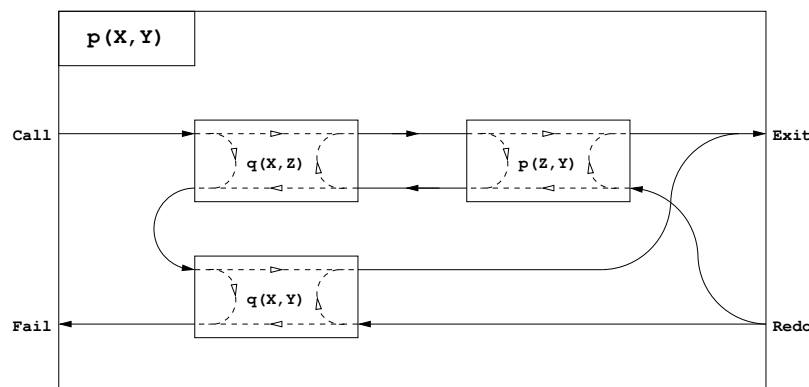
p(X) :- q(X), X > 3.

```
| ?- trace, p(X).
      1 1 Call: p(_463) ?
      2 2 Call: q(_463) ?
?      2 2 Exit: q(2) ?           % ? ≡ maradt választási pont q-ban
      3 2 Call: 2>3 ?
      3 2 Fail: 2>3 ?           % visszafelé menő végrehajtás
      2 2 Redo: q(2) ?           % visszafelé menő végrehajtás
?      2 2 Exit: q(4) ?
      4 2 Call: 4>3 ?
      4 2 Exit: 4>3 ?           % nincs ? ⇒ a doboz törlődik (*)
?      1 1 Exit: p(4) ?
X = 4 ? ;
      1 1 Redo: p(4) ?
      2 2 Redo: q(4) ?
      2 2 Exit: q(7) ?
      5 2 Call: 7>3 ?
      5 2 Exit: 7>3 ?
      1 1 Exit: p(7) ?
X = 7 ? ; no
```

Eljárás-doboz: egy összetettebb példa

p(X,Y) :- q(X,Z), p(Z,Y).
p(X,Y) :- q(X,Y).

q(1,2). q(2,3). q(2,4).

Eljárás-doboz modell – „kapcsolási” alapelvek

- A „szülő” eljárásdoboz és a „belső” eljárások dobozainak összekapcsolása
- Előfeldolgozás: a klózfejekben csak változók legyenek, a fej-egyesítéseket alakítsuk hívásokká, pl.
fakt(0,1). ⇒ fakt(X,Y) :- X=0, Y=1.
- Előre menő végrehajtás (balról-jobbra menő nyilak):
 - A szülő Call kapuját az 1. klóz első hívásának Call kapujára kötjük.
 - Egy belső eljárás Exit kapuját
 - a következő hívás Call kapujára, vagy,
 - ha nincs következő hívás, akkor a szülő Exit kapujára kötjük
- Visszafelé menő végrehajtás (jobbról-balra menő nyilak):
 - Egy belső eljárás Fail kapuját
 - az előző hívás Redo kapujára, vagy, ha nincs előző hívás, akkor
 - a következő klóz első hívásának Call kapujára, vagy
 - ha nincs következő klóz, akkor a szülő Fail kapujára kötjük
 - A szülő Redo kapuját mindegyik klóz utolsó hívásának Redo kapujára kötjük
 - mindig abba a klózra térünk vissza, amelyben legutoljára voltunk

SICStus nyomkövetés – legfontosabb parancsok

- Beépített eljárások
 - trace, debug, zip – a c, l, z paranccsal indítja a nyomkövetést
 - notrace, nodebug, nozip – kikapcsolja a nyomkövetést
 - spy(P), nospy(P), nospyall – töréspont be/ki a P eljárásra, \forall ki.
- Alapvető nyomkövetési parancsok, ujsorral (<RET>) kell lezárni
 - h (help) – parancsok listázása
 - c (creep) vagy csak <RET> – lassú futás (minden kapunál megáll)
 - l (leap) – csak töréspontnál áll meg, de a dobozokat építi
 - z (zip) – csak töréspontnál áll meg, dobozokat nem épít
 - + ill. - – töréspont be/ki a kurrens eljárásra
 - s (skip) – eljárástörzs átlépése (Call/Redo \Rightarrow Exit/Fail)
 - o (out) – kilépés az eljárástörzsből (\Rightarrow szülő Exit/Fail kapu)
- A Prolog végrehajtást megváltoztató parancsok
 - u (unify) – a kurrens hívást helyettesíti egy egyesítéssel
 - r (retry) – újakezdi a kurrens hívás végrehajtását (\Rightarrow Call)
- Információ-megjelenítő és egyéb parancsok
 - < n – a kiírási mélységet n-re állítja ($n = 0 \Rightarrow \infty$ mélység)
 - n (notrace) – nyomkövető kikapcsolása
 - a (abort) – a kurrens futás abbahagyása

Eljárás-doboz modell – OO szemléletben (kiegészítő anyag)

- Minden eljáráshoz tartozik egy osztály, amelynek van egy konstruktor függvénye (amely megkapja a hívási paramétereket) és egy next „adj egy (következő) megoldást” metódusa.
- Az osztály nyilvántartja, hogy hányadik klózban jár a vezérlés
- A metódus első meghívásakor az első klóz első Hívás kapujára adja a vezérlést
- Amikor egy rész-eljárás Hívás kapujához érkezünk, **létrehozunk** egy példányt a meghívandó eljárásból, majd
- meghívjuk az eljáráspéldány „következő megoldás” metódusát (*)
 - Ha ez sikerül, akkor a vezérlés átkerül a következő hívás Hívás kapujára, vagy a szülő Kilépési kapujára
 - Ha ez meghiúsul, **megszüntetjük** az eljáráspéldányt majd ugrunk az előző hívás Újra kapujára, vagy a következő klóz elejére, stb.
- Amikor egy Újra kapuhoz érkezünk, a (*) lépésnél folytatjuk.
- A szülő Újra kapuja (a „következő megoldás” nem első hívása) a tárolt klózsorszámoknak megfelelő klózban az utolsó Újra kapura adja a vezérlést.

OO szemléletű dobozok: p/2 C++ kódrészlet (kieg. anyag)

A p/2-nek megfeleltetett C++ osztály „következő megoldás” metódusa:

```

boolean p::next()      { // Return next solution for p/2
  switch(clno)        {
  case 0:              // first call of the method
    clno = 1;          // enter clause 1:          p(X,Y) :- q(X,Z), p(Z,Y).
    qpnr = new q(x, &z); // create a new instance of subgoal q(X,Z)
  redo11:
    if(!qpnr->next()) { // if q(X,Z) fails
      delete qpnr;     // destroy it,
      goto cl2;        // and continue with clause 2 of p/2
    }
    ppnr = new p(z, py); // otherwise, create a new instance of subgoal p(Z,Y)
  case 1:              // (enter here for Redo port if clno==1)
    /* redo12: */
    if(!ppnr->next()) { // if p(Z,Y) fails
      delete ppnr;     // destroy it,
      goto redo11;     // and continue at redo port of q(X,Z)
    }
    return TRUE;      // otherwise, exit via the Exit port
  cl2:
    clno = 2;          // enter clause 2:          p(X,Y) :- q(X,Y).
    qpnr = new q(x, py); // create a new instance of subgoal q(X,Y)
  case 2:              // (enter here for Redo port if clno==2)
    /* redo21: */
    if(!qpnr->next()) { // if q(X,Y) fails
      delete qpnr;     // destroy it,
      return FALSE;    // and exit via the Fail port
    }
    return TRUE;      // otherwise, exit via the Exit port
  } }

```

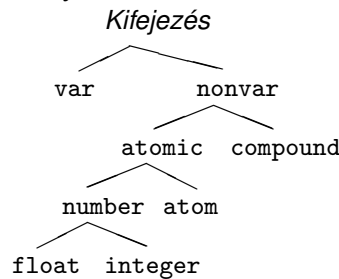
Tartalom

3 Prolog alapok

- Prolog bevezetés
- Az eljárás-redukciós modell
- Az eljárás-doboz modell
- Az egyesítési algoritmus
- A Prolog nyelv alapszintaxisa
- Szintaktikus „édesítőszerek”: operátorok, listák
- További vezérlési szerkezetek
- Programozási példák

A Prolog adatfogalma – ismétlés

- Prolog kifejezések osztályozása – kanonikus alak (belső ábrázolás)

var(X)	X változó
nonvar(X)	X nem változó
atomic(X)	X konstans
compound(X)	X struktúra
atom(X)	X névkonstans
number(X)	X szám
integer(X)	X egész szám
float(X)	X lebegőpontos szám

A Prolog alapvető adatkezelő művelete: az egyesítés

- Egyesítés (*unification*): két Prolog kifejezés (pl. egy eljárás-hívás és egy klózfej) azonos alakra hozása, változók esetleges behelyettesítésével, a lehető legáltalánosabban (a legkevesebb behelyettesítéssel)
- Az egyesítés **szimmetrikus**: mindkét oldalon lehet – és behelyettesíthető – változó
- Példák
 - Bemenő paraméterátadás – a fej változóit helyettesíti be:


```

          hívás:      nagyszuloje('Imre', Nsz),
          fej:        nagyszuloje(Gy, N),
          behelyettesítés: Gy = 'Imre', N = Nsz
          
```
 - Kimenő paraméterátadás – a hívás változóit helyettesíti be:


```

          hívás:      szuloje('Imre', Sz),
          fej:        szuloje('Imre', 'István'),
          behelyettesítés: Sz = 'István'
          
```
 - Kétirányú paraméterátadás – fej- és hívásváltozókat is behelyettesít:


```

          hívás:      tree_sum(leaf(5), Sum)
          fej:        tree_sum(leaf(V), V)
          behelyettesítés: V = 5, Sum = 5
          
```

Az egyesítési algoritmus feladata

- Az egyesítési algoritmus
 - bemenete: két Prolog kifejezés: A és B (általában egy klóz fej és egy célsorozat első tagja)
 - feladata: a két kifejezés egyesíthetőségének eldöntése
 - matematikailag az eredménye: megghiúsulás, vagy siker és a legáltalánosabb egyesítő – *most general unifier*, $mgu(A, B)$ – előállítása
 - praktikusan nem az mgu egyesítő előállítása szükséges, hanem az egyesítő behelyettesítés végrehajtása (a szóbanforgó klóz törzsén és a célsorozat maradékán)
- A legáltalánosabb egyesítő az, amelyik nem helyettesít be „feleslegesen”
 - példa: $tree_sum(leaf(V), V) = tree_sum(T, S)$
 - egyesítő behelyettesítés: $V \leftarrow 1, T \leftarrow leaf(1), S \leftarrow 1$
 - legáltalánosabb egyesítő behelyettesítés: $T \leftarrow leaf(V), S \leftarrow V$, vagy $T \leftarrow leaf(S), V \leftarrow S$
 - az mgu – változó-átnevezéstől (pl. $V \leftarrow S$) eltekintve – **egyértelmű**
 - minden egyesítő előállítható a legáltalánosabból további behelyettesítéssel, pl. $V \leftarrow 1$ ill. $S \leftarrow 1$

A „praktikus” egyesítési algoritmus

- Ha A és B azonos változók vagy konstansok, akkor kilép sikerrel, behelyettesítés nélkül
- Egyébként, ha A változó, akkor a $\sigma = \{A \leftarrow B\}$ behelyettesítést elvégzi, és kilép sikerrel
- Egyébként, ha B változó, akkor a $\sigma = \{B \leftarrow A\}$ behelyettesítést elvégzi, és kilép sikerrel (a 2. és 3. lépések sorrendje változhat)
- Egyébként, ha A és B azonos nevű és argumentumszámú összetett kifejezések és argumentum-listáik A_1, \dots, A_N ill. B_1, \dots, B_N , akkor
 - A_1 és B_1 egyesítését elvégzi (azaz az ehhez szükséges behelyettesítéseket végrehajtja), ha ez sikertelen, akkor kilép megghiúsulással;
 - A_2 és B_2 egyesítését elvégzi, ha ez sikertelen, akkor kilép megghiúsulással;
 - ...
 - A_N és B_N egyesítését elvégzi, ha ez sikertelen, akkor kilép megghiúsulással
- Kilép sikerrel
- Minden más esetben kilép megghiúsulással (A és B nem egyesíthető)

Egyesítési példák a gyakorlatban

Az egyesítés kiegészítése: előfordulás-ellenőrzés, *occurs check*

- Az egyesítéssel kapcsolatos beépített eljárások:
 - $X = Y$ egyesíti a két argumentumát, megghiúsul, ha ez nem lehetséges.
 - $X \backslash= Y$ sikerül, ha két argumentuma nem egyesíthető, egyébként megghiúsul.
- Példák:


```
| ?- 3+(4+5) = Left+Right.
      Left = 3, Right = 4+5 ?
| ?- node(leaf(X), T) = node(T, leaf(3)).
      T = leaf(3), X = 3 ?
| ?- X*Y = 1+2*3.                % mert 1+2*3 ≡ 1+(2*3)
      no
| ?- X*Y = (1+2)*3.
      X = 1+2, Y = 3 ?
| ?- f(X, 3/Y-X, Y) = f(U, B-a, 3).
      B = 3/3, U = a, X = a, Y = 3 ?
| ?- f(f(X), U+2*2) = f(U, f(3)+Z).
      U = f(3), X = 3, Z = 2*2 ?
```

- Kérdés: X és $s(X)$ egyesíthető-e?
 - A matematikai válasz: *nem*, egy változó nem egyesíthető egy olyan struktúrával, amelyben előfordul (ez az előfordulás-ellenőrzés).
 - Az ellenőrzés költséges, ezért alaphelyzetben nem alkalmazzák, így ciklikus kifejezések keletkezhetnek.
 - Szabványos eljárásaként rendelkezésre áll: `unify_with_occurs_check/2`
 - Kiterjesztés (pl. SICStus): az előfordulás-ellenőrzés elhagyása miatt keletkező ciklikus kifejezések tisztességes kezelése.
- Példák:


```
| ?- X = s(1,X).
      X = s(1,s(1,s(1,s(1,s(...)))))) ?
| ?- unify_with_occurs_check(X, s(1,X)).
      no
| ?- X = s(X), Y = s(s(Y)), X = Y.
      X = s(s(s(s(s(...))))), Y = s(s(s(s(s(...)))))) ?
```

Az egyesítési algoritmus matematikai megfogalmazása

Egyesítés: a legáltalánosabb egyesítő előállítás

- A *behelyettesítés* egy olyan σ függvény, amely a $Dom(\sigma)$ -beli változókhoz kifejezéseket rendel. Általában posztfix jelölést használunk, pl. $X\sigma$
 - Példa: $\sigma = \{X \leftarrow a, Y \leftarrow s(b, B), Z \leftarrow C\}$, $Dom(\sigma) = \{X, Y, Z\}$, $X\sigma = a$
- A behelyettesítés-függvény természetesen módon kiterjeszthető:
 - $K\sigma$: σ alkalmazása egy *tetszőleges* K kifejezésre: σ behelyettesítéseit *egyidejűleg* elvégezzük K -ban.
 - Példa: $f(g(Z, h), A, Y)\sigma = f(g(C, h), A, s(b, B))$
- Kompozíció: $\sigma \otimes \theta = \sigma$ és θ egymás utáni alkalmazása: $X(\sigma \otimes \theta) = X\sigma\theta$
 - A $\sigma \otimes \theta$ behelyettesítés az $x \in Dom(\sigma)$ változókhoz az $(X\sigma)\theta$ kifejezést, a többi $y \in Dom(\theta) \setminus Dom(\sigma)$ változóhoz $y\theta$ -t rendeli ($Dom(\sigma \otimes \theta) = Dom(\sigma) \cup Dom(\theta)$):

$$\sigma \otimes \theta = \{x \leftarrow (X\sigma)\theta \mid x \in Dom(\sigma)\} \cup \{y \leftarrow y\theta \mid y \in Dom(\theta) \setminus Dom(\sigma)\}$$
 - Pl. $\theta = \{X \leftarrow b, B \leftarrow d\}$ esetén $\sigma \otimes \theta = \{X \leftarrow a, Y \leftarrow s(b, d), Z \leftarrow C, B \leftarrow d\}$
- Egy G kifejezés **általánosabb** mint egy S , ha létezik olyan ρ behelyettesítés, hogy $S = G\rho$
 - Példa: $G = f(A, Y)$ általánosabb mint $S = f(1, s(Z))$, mert $\rho = \{A \leftarrow 1, Y \leftarrow s(Z)\}$ esetén $S = G\rho$.

- A és B kifejezések egyesíthetőek ha létezik egy olyan σ behelyettesítés, hogy $A\sigma = B\sigma$. Ezt az $A\sigma = B\sigma$ kifejezést A és B egyesített alakjának nevezzük.
- Két kifejezésnek általában több egyesített alakja lehet.
 - Példa: $A = f(X, Y)$ és $B = f(s(U), U)$ egyesített alakja pl.
 - $K_1 = f(s(a), a)$ a $\sigma_1 = \{X \leftarrow s(a), Y \leftarrow a, U \leftarrow a\}$ behelyettesítéssel
 - $K_2 = f(s(U), U)$ a $\sigma_2 = \{X \leftarrow s(U), Y \leftarrow U\}$ behelyettesítéssel
 - $K_3 = f(s(Y), Y)$ a $\sigma_3 = \{X \leftarrow s(Y), U \leftarrow Y\}$ behelyettesítéssel
- A és B legáltalánosabb egyesített alakja egy olyan C kifejezés, amely A és B minden egyesített alakjánál általánosabb
 - A fenti példában K_2 és K_3 legáltalánosabb egyesített alakok
- **Tétel:** A legáltalánosabb egyesített alak, változó-átnevezéstől eltekintve egyértelmű.
- A és B legáltalánosabb egyesítője egy olyan $\sigma = mgu(A, B)$ behelyettesítés, amelyre $A\sigma$ és $B\sigma$ a két kifejezés legáltalánosabb egyesített alakja. Pl. σ_2 és σ_3 a fenti A és B legáltalánosabb egyesítője.
- **Tétel:** A legáltalánosabb egyesítő, változó-átnevezéstől eltekintve egyértelmű.

A „matematikai” egyesítési algoritmus

Egyesítési példák

- Az egyesítési algoritmus
 - bemenete: két Prolog kifejezés: A és B
 - feladata: a két kifejezés egyesíthetőségének eldöntése
 - eredménye: siker esetén az $mgu(A, B)$ legáltalánosabb egyesítő
- A rekurzív egyesítési algoritmus $\sigma = mgu(A, B)$ előállítására
 - 1 Ha A és B azonos változók vagy konstansok, akkor $\sigma = \{\}$ (üres).
 - 2 Egyébként, ha A változó, akkor $\sigma = \{A \leftarrow B\}$.
 - 3 Egyébként, ha B változó, akkor $\sigma = \{B \leftarrow A\}$.
(A (2) és (3) lépések sorrendje felcserélődhet.)
 - 4 Egyébként, ha A és B azonos nevű és argumentumszámú összetett kifejezések és argumentum-listáik A_1, \dots, A_N ill. B_1, \dots, B_N , és
 - a. A_1 és B_1 legáltalánosabb egyesítője σ_1 ,
 - b. $A_2\sigma_1$ és $B_2\sigma_1$ legáltalánosabb egyesítője σ_2 ,
 - c. $A_3\sigma_1\sigma_2$ és $B_3\sigma_1\sigma_2$ legáltalánosabb egyesítője σ_3 ,
 - d. ...

akkor $\sigma = \sigma_1 \otimes \sigma_2 \otimes \sigma_3 \otimes \dots$

- 5 Minden más esetben a A és B nem egyesíthető.

- $A = \text{tree_sum}(\text{leaf}(V), V)$, $B = \text{tree_sum}(\text{leaf}(5), S)$
 - (4.) A és B neve és argumentumszáma megegyezik
 - (a.) $mgu(\text{leaf}(V), \text{leaf}(5))$ (4., majd 2. szerint) = $\{V \leftarrow 5\} = \sigma_1$
 - (b.) $mgu(V\sigma_1, S) = mgu(5, S)$ (3. szerint) = $\{S \leftarrow 5\} = \sigma_2$
 - tehát $mgu(A, B) = \sigma_1 \otimes \sigma_2 = \{V \leftarrow 5, S \leftarrow 5\}$
- $A = \text{node}(\text{leaf}(X), T)$, $B = \text{node}(T, \text{leaf}(3))$
 - (4.) A és B neve és argumentumszáma megegyezik
 - (a.) $mgu(\text{leaf}(X), T)$ (3. szerint) = $\{T \leftarrow \text{leaf}(X)\} = \sigma_1$
 - (b.) $mgu(T\sigma_1, \text{leaf}(3)) = mgu(\text{leaf}(X), \text{leaf}(3))$ (4, majd 2. szerint) = $\{X \leftarrow 3\} = \sigma_2$
 - tehát $mgu(A, B) = \sigma_1 \otimes \sigma_2 = \{T \leftarrow \text{leaf}(3), X \leftarrow 3\}$

Tartalom

3 Prolog alapok

- Prolog bevezetés
- Az eljárás-redukciós modell
- Az eljárás-doboz modell
- Az egyesítési algoritmus
- A Prolog nyelv alapszintaxisa
- Szintaktikus „édesítőszerek”: operátorok, listák
- További vezérlési szerkezetek
- Programozási példák

Predikátumok, klózok

• Példa:

```
% két klózból álló predikátum definíciója, funktora: tree_sum/2
tree_sum(leaf(Val), Val).           %                1. klóz, tényáll.
tree_sum(node(Left,Right), S) :- %      fej      \
    tree_sum(Left, S1),           % cél      \      |
    tree_sum(Right, S2),          % cél      | törzs | 2. klóz, szabály
    S is S1+S2.                   % cél      /      /
```

• Szintaxis:

```
< Prolog program > ::= < predikátum > ...
< predikátum >     ::= < klóz > ...           {azonos funktorú}
< klóz >          ::= < tényállítás > . ⊣ |
                  < szabály > . ⊣           {klóz funktora = fej funktora}

< tényállítás >   ::= < fej >
< szabály >      ::= < fej > :- < törzs >
< törzs >        ::= < cél >, ...
< cél >          ::= < kifejezés >
< fej >          ::= < kifejezés >
```

Prolog programok formázása

- Megjegyzések (comment)
 - A % százalékjeltől a sor végéig
 - A /* jelpártól a legközelebbi */ jelpárig.
- Formázó elemek (komment, szóköz, újsor, tabulátor stb.) szabadon használhatók
 - kivétel: struktúrakifejezés neve után tilos formázó elemet tenni;
 - prefix operátor (ld. később) és „(” között kötelező a formázó elem;
 - klózt lezáró pont (␣): önmagában álló pont (előtte nem tapadó jel áll) amit egy formázó elem követ
- Programok javasolt formázása:
 - Az egy predikátumhoz tartozó klózok legyenek egymás mellett a programban, közük ne tegyünk üres sort.
 - A predikátum elé tegyünk egy üres sort és egy fejkomentet:


```
% predikátumnév(A1, ..., An): A1, ..., An közötti
% összefüggést leíró kijelentő mondat.
```
 - A klózfejet írjuk sor elejére, minden célt lehetőleg külön sorba, néhány szóközzel beljebb kezdve

Prolog kifejezések

- Példa – egy klózfej mint kifejezés:

```
% tree_sum(node(Left,Right), S)      % összetett kif., funktora
% -----
%          |           |           |
% struktúranév \         argumentum, változó
%          \- argumentum, összetett kif.
```

- Szintaxis:

```
< kifejezés > ::= < változó > | {Nincs funktora}
                < konstans > | {Funktora: < konstans >/0}
                < összetett kif. > | {Funktora: < struktúranév >/< arg.sz. >}
                < egyéb kifejezés > | {Operátoros, lista, stb.}

< konstans > ::= < névkonstans > |
                < számkonstans >

< számkonstans > ::= < egész szám > |
                  < lebegőp. szám >

< összetett kif. > ::= < struktúranév > ( < argumentum >, ... )
< struktúranév > ::= < névkonstans >
< argumentum > ::= < kifejezés >
```

Lexikai elemek: példák és szintaxis

```
% változó: Fakt FAKT _fakt X2 _2 _
% névkonstans: fakt ≡ 'fakt' 'István' [] ; ', ' += ** \= ≡ '\\='
% számkonstans: 0 -123 10.0 -12.1e8
% nem névkonstans: !=, Istvan
% nem számkonstans: 1e8 1.e2
```

```
< változó > ::= < nagybetű > < alfanum. jel > ... |
              _ < alfanum. jel > ...
< névkonstans > ::= ' < idézett kar. > ... ' |
                  < kisbetű > < alfanum. jel > ... |
                  < tapadó jel > ... | ! | ; | [ | { }
< egész szám > ::= {előjeles vagy előjeltelen számjegysorozat}
< lebegőp.szám > ::= {belsejében tizedespontot tartalmazó
                    számjegysorozat esetleges exponenssel}
< idézett kar. > ::= {tetszőleges nem ' és nem \ karakter} |
                  \ < escape szekvencia >
< alfanum. jel > ::= < kisbetű > | < nagybetű > | < számjegy > | _
< tapadó jel > ::= + | - | * | / | \ | $ | ^ | < | > | = | ' | ~ | : | . | ? | @ | # | &
```

Tartalom

3 Prolog alapok

- Prolog bevezetés
- Az eljárás-redukciós modell
- Az eljárás-doboz modell
- Az egyesítési algoritmus
- A Prolog nyelv alapszintaxisa
- Szintaktikus „édesítőszer”: operátorok, listák
- További vezérlési szerkezetek
- Programozási példák

Operátor-kifejezések

- Példa: S is $-S_1+S_2$ ekvivalens az $is(S, +(-(S_1), S_2))$ kifejezéssel
 - Operátoros kifejezések
 - ⟨összetett kif.⟩ ::=
 - ⟨struktúranév⟩ (⟨argumentum⟩, ...)
 - ⟨argumentum⟩ ⟨operátornév⟩ ⟨argumentum⟩
 - ⟨operátornév⟩ ⟨argumentum⟩
 - ⟨argumentum⟩ ⟨operátornév⟩
 - (⟨kifejezés⟩)
- {eddig csak ez volt}
- {infix kifejezés}
- {prefix kifejezés}
- {posztfix kifejezés}
- {zárójeles kif.}
- ⟨operátornév⟩ ::= ⟨struktúranév⟩ {ha operátorként lett definiálva}
- Operátort az alábbi beépített predikátummal definiálhatunk:
 - $op(Prioritás, Fajta, OpNév, op(Prioritás, Fajta, [OpNév_1, \dots]))$:
 - Prioritás: 1–1200 közötti egész
 - Fajta: az $yfx, xfy, xfx, fy, fx, yf, xf$ névkonstansok egyike
 - $OpNév$: tetszőleges névkonstans
 - Az $op/3$ beépített predikátum meghívását általában a programot tartalmazó file elején, *direktívában* helyezzük el:


```
:- op(800, xfx, [szuloje]).          'Imre' szuloje 'István'.
```
 - A direktívák a programfile *betöltésekor* azonnal végrehajtnak.

Operátorok jellemzői

- Egy operátort jellemez a fajtája és prioritása
- A fajta meghatározza az írásmódot és az asszociativitás irányát:

Fajta			Írásmód	Értelmezés
bal-assz.	jobb-assz.	nem-assz.		
yfx	xfy	xfx	infix	$X f Y \equiv f(X, Y)$
	fy	fx	prefix	$f X \equiv f(X)$
yf		xf	posztfix	$X f \equiv f(X)$

- A zárójelezést a prioritás és az asszociativitás együtt határozza meg, pl.
 - $a/b+c*d \equiv (a/b)+(c*d)$ mert / és * prioritása $400 < 500$ (+ prioritása) (**kisebb prioritás = erősebb kötés**)
 - $a+b+c \equiv (a+b)+c$ mert a + operátor fajtája yfx , azaz bal-asszociatív – balra köt, balról jobbra zárójelez (a fajtánévben az y betű mutatja az asszociativitás irányát)
 - $a^b^c \equiv a^(b^c)$ mert a ^ operátor fajtája xfy , azaz jobb-asszociatív (jobbra köt, jobbról balra zárójelez)
 - $a=b=c$ szintaktikusan hibás, mert az = operátor fajtája xfx , azaz nem-asszociatív

Szabványos, beépített operátorok

Szabványos operátorok

```
1200 xfx :- -->
1200 fx  :- ?-
1100 xfy ;
1050 xfy ->
1000 xfy ', '
900 fy  \+
700 xfx < = \= =..
      =:= =< == \==
      =\= > >= is
      @< @=< @> @>=
500 yfx + - /\ \
400 yfx * / // rem
      mod << >>
200 xfx **
200 xfy ^
200 fy  - \
```

További beépített operátorok SICStus Prologban

```
1150 fx  mode public dynamic
      volatile discontiguous
      initialization multifile
      meta_predicate block
1100 xfy do
900 fy  spy nospy
550 xfy :
500 yfx \
200 fy  +
```

Operátorok implicit zárójelezése – általános szabályok

- Egy $X op_1 Y op_2 Z$ zárójelezése, ahol op_1 és op_2 prioritása n_1 és n_2 :
 - ha $n_1 > n_2$ akkor $X op_1 (Y op_2 Z)$;
 - ha $n_1 < n_2$ akkor $(X op_1 Y) op_2 Z$;
 - ha $n_1 = n_2$ és op_1 jobb-asszociatív (xfy), akkor $X op_1 (Y op_2 Z)$;
 - **egyébként**, ha $n_1 = n_2$ és op_2 bal-assz. (yfx), akkor $(X op_1 Y) op_2 Z$;
 - egyébként szintaktikus hiba
- Érdekes példa: $:- op(500, xfy, +^)$.


```
| ?- :- write((1 +^ 2) + 3), nl. => (1+^2)+3
| ?- :- write(1 +^ (2 + 3)), nl. => 1+^2+3
```

 tehát: konfliktus esetén az első operátor asszociativitása „győz”.
- Alapszabály: egy n prioritású operátor zárójelezetlen operandusaként
 - legfeljebb $n - 1$ prioritású operátort fogad el az x oldalon
 - legfeljebb n prioritású operátort fogad el az y oldalon
- Az alapszabály segítségével a prefix és posztfix operátorok zárójelezése is meghatározható
- Explicit zárójelekkel az implicit zárójelezés felülbíráható

Operátorok – kiegészítő megjegyzések

- A „vessző” kettős szerepe
 - a struktúra-kifejezés argumentumait választja el
 - 1000 prioritású `xfy` op. pl.: $(p:-a,b,c) \equiv :- (p, ', '(a, ', '(b,c))$
 - Egyértelműsítés: egy struktúra-kifejezés argumentumaként szereplő, 999-nél nagyobb prioritású kifejezést zárójellezni kell:


```
| ?- write_canonical((a,b,c)). => ', '(a, ', '(b,c))
| ?- write_canonical(a,b,c). => ! write_canonical/3 does not exist
```
 - Megjegyzés: a vessző (,) névkonstansként csak ', ' alakban használható, de operátorként önmagában is állhat.
 - Használható-e ugyanaz a név többféle fajtájú operátorként?
 - Nyilván nem lehet egy operátor egyszerre `xfy` és `xfx` is, stb.
 - De pl. a + és - operátorok `yfx` és `fy` fajtával is használhatók
 - A könnyebb elemezhetőség miatt a Prolog szabvány kiköti, hogy
 - operátort operandusként zárójelbe kell tenni, pl. `Comp=(>)`
 - egy operátor nem lehet egyszerre infix és posztfix.
- Sok Prolog rendszer (pl. a SICStus) nem követeli meg ezek betartását

Operátorok törlése, lekérdezése

- Egy vagy több operátor törlésére az `op/3` beépített eljárást használhatjuk, ha első argumentumként (prioritásként) 0-t adunk meg.


```
| ?- X = a+b, op(0, yfx, +). => X = +(a,b) ? ; no
| ?- X = a+b. => ! Syntax error
! operator expected after expression
! X = a <<here>> + b .

| ?- op(500, yfx, +). => yes
| ?- X = +(a,b). => X = a+b ? ; no
```
- Az adott pillanatban érvényes operátorok lekérdezése:


```
current_op(Prioritás, Fajta, OpNév)

| ?- current_op(P, F, +).
F = fy, P = 200 ? ;
F = yfx, P = 500 ? ;
no
| ?- current_op(_P, xfy, Op), write_canonical(Op), write(' '), fail.
; do -> ', ' : ^
no
```

Operátorok felhasználása

- Mire jók az operátorok?
 - aritmetikai eljárások kényelmes írására, pl. $X \text{ is } (Y+3) \bmod 4$
 - szimbolikus kifejezések kezelésére (pl. szimbolikus deriválás)
 - klózok leírására (`:-` és `','` is operátor), és meta-eljárásoknak való átadására, pl `asserta((p(X):-q(X),r(X)))`
 - eljárásfejek, eljáráshívások olvashatóbbá tételére:


```
:- op(800, xfx, [nagyszülője, szülője]).
```

Gy nagyszülője N :- Gy szülője Sz, Sz szülője N.
 - adatstruktúrák olvashatóbbá tételére, pl.


```
sav(kén, h*2-s-o*4).
```
- Miért rossz a Prolog operátorfogalma?
 - A modularitás hiánya miatt:
 - Az operátorok egy globális erőforrást képeznek, ez nagyobb projektben gondot okozhat.

Aritmetika Prologban

- Az operátorok teszik lehetővé azt is, hogy a matematikában megszokott módon írassunk le aritmetikai kifejezéseket.
- Például (ismétlés): az `is` beépített predikátum egy aritmetikai kifejezést vár a jobboldalán (2. argumentumában), azt kiértékeli, és az eredményt egyesíti a baloldali argumentummal
- (Az első Prolog rendszerekben is voltak operátorok, de $X \text{ is } Y+Z$ helyett a `plus(Y, Z, X)` hívást kellett használni.)
- Példák:


```
| ?- X = 1+2, write(X), write(' '), write_canonical(X), Y is X.
=> 1+2 + (1,2) ==> X = 1+2, Y = 3 ? ; no
| ?- X = 4, Y is X/2, Y := 2. ==> X = 4, Y = 2.0 ? ; no
| ?- X = 4, Y is X/2, Y = 2. ==> no
```
- **Fontos:** az aritmetikai operátorokkal (+, -, ...) képzett kifejezések **struktúra-kifejezések**. Csak az aritmetikai beépített predikátumok értékelik ki ezeket!
- A Prolog kifejezések szimbolikusak, az aritmetikai kiértékelés a „kivétel”.

Operátoros példa: polinom behelyettesítési értéke

- Formula: számokból és az 'x' névkonstansból '+' és '*' operátorokkal felépülő kifejezés.
- A feladat: Egy formula értékének kiszámolása egy adott x érték esetén.

% erteke(Kif, X, E): A Kif formula x=X helyen vett értéke E.

```
erteke(x, X, E) :-
```

```
    E = X.
```

```
erteke(Kif, _, E) :-
```

```
    number(Kif), E = Kif.
```

```
erteke(K1+K2, X, E) :-
```

```
    erteke(K1, X, E1),
```

```
    erteke(K2, X, E2),
```

```
    E is E1+E2.
```

```
erteke(K1*K2, X, E) :-
```

```
    erteke(K1, X, E1),
```

```
    erteke(K2, X, E2),
```

```
    E is E1*E2.
```

```
| ?- erteke((x+1)*x+x+2*(x+x+3), 2, E).
```

```
E = 22 ? ;
```

```
no
```

A Prolog lista-fogalma

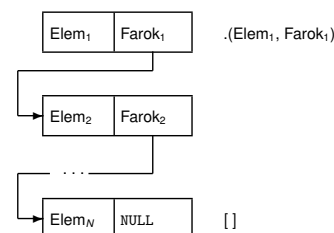
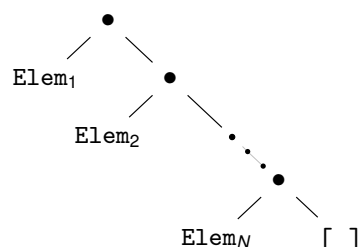
- A Prolog lista
 - Az üres lista a [] névkonstans.
 - A nem-üres lista a '.' (Fej, Farok) struktúra (vö. cons(...)) Céklában), ahol
 - Fej a lista feje (első eleme), míg
 - Farok a lista farka, azaz a fennmaradó elemekből álló lista.
 - A listákat egyszerűsített alakban is leírhatjuk („szintaktikus édesítés”).
 - Megvalósításuk optimalizált, időben és helyben is hatékonyabb, mint a „közönséges” struktúráké.

Példák

```
| ?- write(.(1,.(2,[]))).      => [1,2]
| ?- write_canonical([1,2]).  => '.'(1,'.'(2,[]))
| ?- [1|[2,3]] = [1,2,3].    => yes
| ?- [1,2|[3]] = [1,2,3].    => yes
```

Listák írásmódjai

- Egy N elemű lista lehetséges írásmódjai:
 - alapstruktúra-alak: $.(Elem_1, .(Elem_2, \dots, .(Elem_N, [])) \dots)$
 - ekvivalens lista-alak: $[Elem_1, Elem_2, \dots, Elem_N]$
 - kevésbé kényelmes ekvivalens alak: $[Elem_1 | [Elem_2 | \dots | [Elem_N | []]] \dots]$
- A listák fastruktúra alakja és megvalósítása

Listák jelölése – szintaktikus édesítőszerek

- Az alapvető édesítés: $[Fej|Farok] \equiv .(Fej, Farok)$
 - Kiterjesztés N „fej”-elemre: $[Elem_1, \dots, Elem_N | Farok] \equiv [Elem_1 | \dots | [Elem_N | Farok] \dots]$
 - Ha a farok []: $[Elem_1, \dots, Elem_N] \equiv [Elem_1, \dots, Elem_N | []]$
- ```
| ?- [1,2] = [X|Y]. => X = 1, Y = [2] ?
| ?- [1,2] = [X,Y]. => X = 1, Y = 2 ?
| ?- [1,2,3] = [X|Y]. => X = 1, Y = [2,3] ?
| ?- [1,2,3] = [X,Y]. => no
| ?- [1,2,3,4] = [X,Y|Z]. => X = 1, Y = 2, Z = [3,4] ?
| ?- L = [1|_], L = [_|2|_]. => L = [1,2|_A] ? % nyílt végű
| ?- L = .(1,[2,3|[]]). => L = [1,2,3] ?
| ?- L = [1,2|. (3,[])]. => L = [1,2,3] ?
| ?- [X|[3-Y/X|Y]] =
 .(A,[A-B,6]). => A=3, B=[6]/3, X=3, Y=[6] ?
```

## Tartalom

## 3 Prolog alapok

- Prolog bevezetés
- Az eljárás-redukciós modell
- Az eljárás-doboz modell
- Az egyesítési algoritmus
- A Prolog nyelv alapszintaxisa
- Szintaktikus „édesítőszer”: operátorok, listák
- További vezérlési szerkezetek
- Programozási példák

## Diszjunkció

- Ismétlés: klóztörzsben a vessző (‘,’) jelentése „és”, azaz konjunkció
- A ‘;’ operátor jelentése „vagy”, azaz diszjunkció
 

|                                                                                                                    |                                                                                                                   |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <pre>% fakt(+N, ?F): F = N!. fakt(0, 1). fakt(N, F) :-     N &gt; 0, N1 is N-1,     fakt(N1, F1), F is F1*N.</pre> | <pre>fakt(N, F) :-     ( N = 0, F = 1       ; N &gt; 0, N1 is N-1,         fakt(N1, F1), F is F1*N       ).</pre> |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
- A diszjunkciót nyitó zárójel elérésekor választási pont jön létre
  - először a diszjunkciót az első ágára redukáljuk
  - visszalépés esetén a diszjunkciót a második ágára redukáljuk
- Tehát az első ág sikeres lefutása után kilépünk a diszjunkcióból, és az utána jövő célokkal folytatjuk a redukálást
  - azaz a ‘;’ elérésekor a ‘)’-nél folytatjuk a futást
- A ‘;’ skatulyázható (jobbról-balra) és gyengébben köt mint a ‘,’
- Konvenció: a diszjunkciót mindig zárójelbe tesszük, a skatulyázott diszjunkciót és az ágakat feleslegesen nem zárójelezzük. Pl. (a felesleges zárójelek pirossal jelölve): (p; (q;r)), (a; (b,c);d)

## A diszjunkció mint szintaktikus édesítőszer

- A diszjunkció egy segéd-predikátummal kiküszöbölhető, pl.:

```
a(X, Y, Z) :-
 p(X, U), q(Y, V),
 (r(U, T), s(T, Z)
 ; t(V, Z)
 ; t(U, Z)
),
 u(X, Z).
```

- Kigyűjtjük a diszjunkcióban és azon kívül is előforduló változókat
- A segéd-predikátumnak ezek a változók lesznek az argumentumai
- A segéd-predikátum minden klóza megfelel a diszjunkció egy ágának

```
seged(U, V, Z) :- r(U, T), s(T, Z). a(X, Y, Z) :-
seged(U, V, Z) :- t(V, Z). p(X, U), q(Y, V),
seged(U, V, Z) :- t(U, Z). seged(U, V, Z),
 u(X, Z).
```

Diszjunkció – megjegyzések

- Az egyes klózek ‘ÉS’ vagy ‘VAGY’ kapcsolatban vannak?
  - A program klózai **ÉS** kapcsolatban vannak, pl.


```
szuloje('Imre', 'István'). szuloje('Imre', 'Gizella'). % (1)
```

 azt állítja: Imre szülője István **ÉS** Imre szülője Gizella.
  - Az (1) klózek alternatív (VAGY kapcsolatú) válaszokhoz vezetnek:


```
:- szuloje('Imre' Ki). => Ki = 'István' ? ; Ki = 'Gizella' ? ; no
```

 „Ki Imre szülője?” akkor **és csak akkor** ha Ki = István vagy Ki = Gizella.
- Az (1) predikátum átalakítható egyetlen, diszjunkciós klózzá:


```
szuloje('Imre', Sz) :- (Sz = 'István'
 ; Sz = 'Gizella'
). % (2)
```

 Vö. De Morgan azonosságok: $(A \leftarrow B) \wedge (A \leftarrow C) \equiv (A \leftarrow (B \vee C))$
- Általánosan: tetszőleges predikátum egyklózosá alakítható:
  - a klózokat azonos fejűvé alakítjuk, új változók és =-ek bevezetésével:


```
szuloje('Imre', Sz) :- Sz = 'István'.
szuloje('Imre', Sz) :- Sz = 'Gizella'.
```
  - a klóztörzseket egy diszjunkcióvá fogjuk össze, lásd (2).

A megghiúsulásos negáció (NF – Negation by Failure)

- A $\backslash+$ Hívás vezérlési szerkezet (vö. $\neg$ – nem bizonyítható) procedurális szemantikája
  - végrehajtja a Hívás hívást,
  - ha Hívás sikeresen lefutott, akkor megghiúsul,
  - egyébként (azaz ha Hívás megghiúsult) sikerül.
- $\backslash+$ Hívás futása során Hívás legfeljebb egy megoldása áll elő
- $\backslash+$ Hívás sohasem helyettesít be változót
- Példa: Keressünk (adatbázisunkban) olyan gyermeket, aki **nem** szülő!
- Ehhez negációra van szükségünk, egy megoldás:


```
| ?- sz(X, _Sz), \+ sz(Gy, X). % negált cél $\equiv \neg(\exists Gy.sz(Gy, X))$
X = 'Imre' ? ; no
```
- Mi történik ha a két hívást megcseréljük?


```
| ?- \+ sz(Gy, X), sz(X, _Sz).% negált cél $\equiv \neg(\exists Gy.X.sz(Gy, X))$
no
```
- $\backslash+$ H deklaratív szemantikája: $\neg\exists\vec{X}(H)$, ahol $\vec{X}$ a H-ban a **hívás pillanatában** behelyettesítetlen változók felsorolását jelöli.


```
| ?- \+ X = 1, X = 2. ----> no
| ?- X = 2, \+ X = 1. ----> X = 2 ?
```

Gondok a megghiúsulásos negációval

- A negált cél jelentése függ attól, hogy mely változók bírnak értékkel
- Mikor nincs gond?
  - Ha a negált cél **tömör** (nincs benne behelyettesítetlen változó)
  - Ha nyilvánvaló, hogy mely változók behelyettesítetlenek (pl. $\_$), és a többi tömör.


```
% nem_szulo(+Sz): adott Sz nem szulo
nem_szulo(Sz) :- \+ szuloje(_, Sz).
```
- További gond: „zárt világ feltételezése” (Closed World assumption – CWA): ami nem bizonyítható, az nem igaz.


```
| ?- \+ szuloje('Imre', X). ----> no
| ?- \+ szuloje('Géza', X). ----> true ? (*)
```

  - A klasszikus matematikai logika következményfogalma **monoton**: ha a premisszák halmaza bővül, a következmények halmaza nem szűkülhet.
  - A CWA alapú logika nem monoton, példa: bővítsük a programot egy `szuloje('Géza', xxx).` alakú állítással $\Rightarrow(*)$ megghiúsul.

Példa: együttható meghatározása lineáris kifejezésben

- Formula: számokból és az 'x' atomból '+' és '*' operátorokkal épül fel.
- Lineáris formula: a '*' operátor (legalább) egyik oldalán szám áll.

```
% egyhat(Kif, E): A Kif lineáris formulában az x együtthatója E.
egyhat(x, 1).
egyhat(Kif, E) :-
 number(Kif), E = 0.
egyhat(K1+K2, E) :-
 egyhat(K1, E1),
 egyhat(K2, E2),
 E is E1+E2.
egyhat(K1*K2, E) :-
 number(K1),
 egyhat(K2, E0),
 E is K1*E0.
egyhat(K1*K2, E) :-
 number(K2),
 egyhat(K1, E0),
 E is K2*E0.
```

- Van amikor többszörös megoldást kapunk:

```
| ?- egyhat(((x+1)*3)+x+2*(x+x+3), E). | ?- egyhat(2*3+x, E).
E = 8 ? ; E = 1 ? ;
no E = 1 ? ; no
```

Többszörös megoldások kiküszöbölése

- A többszörös megoldás oka: az `egyhat(2*3, E)` hívás esetén a 4. és 5. klóz is sikeresen lefut.
- A többszörös megoldás kiküszöbölése:

- negáció alkalmazásával:

```
(...)
egyhat(K1*K2, E) :-
 number(K1), egyhat(K2, E0), E is K1*E0.
egyhat(K1*K2, E) :-
 \+ number(K1),
 number(K2), egyhat(K1, E0), E is K2*E0.
```

- hatékonyabban, feltételes kifejezéssel:

```
(...)
egyhat(K1*K2, E) :-
 (number(K1) -> egyhat(K2, E0), E is K1*E0
 ; number(K2), egyhat(K1, E0), E is K2*E0
).
```

Feltételes kifejezések

- Szintaxis (felt, akkor, egyébként tetszőleges célsorozatok):

```
(...) :-
 (...),
 (felt -> akkor
 ; egyébként
),
 (...).
```

- Deklaratív szemantika: a fenti alak jelentése megegyezik az alábbival, ha a felt egy egyszerű feltétel (nem oldható meg többféleképpen):

```
(...) :-
 (...),
 (felt, akkor
 ; \+ felt, egyébként
),
 (...).
```

Feltételes kifejezés – példák

- Faktoriális

```
% fakt(+N, ?F): N! = F.
fakt(N, F) :-
 (N = 0 -> F = 1 % N = 0, F = 1
 ; N > 0, N1 is N-1, fakt(N1, F1), F is N*F1
).
```

- Jelentése azonos a sima diszjunkciós alakkal (lásd **komment**), de annál hatékonyabb, mert nem hagy maga után választási pontot.

- Szám előjele

```
% Sign = sign(Num)
sign(Num, Sign) :-
 (Num > 0 -> Sign = 1
 ; Num < 0 -> Sign = -1
 ; Sign = 0
).
```

Feltételes kifejezések (folyt.)

- Procedurális szemantika

A (felt->akkor; egyébként), folytatás célsorozat végrehajtása:

- Végrehajtjuk a felt hívást.
- Ha felt sikeres, akkor az akkor, folytatás célsorozatra redukáljuk a fenti célsorozatot, a felt első megoldása által eredményezett behelyettesítésekkel. A felt cél többi megoldását nem keressük meg.
- Ha felt sikertelen, akkor az egyébként, folytatás célsorozatra redukáljuk, behelyettesítés nélkül.

- Többszörös elágaztatás skatulyázott feltételes kifejezésekkel:

```
(felt1 -> akkor1 (felt1 -> akkor1
; felt2 -> akkor2 ; (felt2 -> akkor2
; ... ; ...
)))
```

A piros zárójelkes feleslegesek (a ';' egy xfy írásmódú op.).

- Az egyébként rész elhagyható, alapértelmezése: fail.
- \+ felt ekvivalens alakja: (felt -> fail ; true)

Tartalom

3 Prolog alapok

- Prolog bevezetés
- Az eljárás-redukciós modell
- Az eljárás-doboz modell
- Az egyesítési algoritmus
- A Prolog nyelv alapszintaxisa
- Szintaktikus „édesítőszerek”: operátorok, listák
- További vezérlési szerkezetek
- Programozási példák

Listák összefűzése: az append/3 eljárás

- `append(L1, L2, L3)`: Az L3 lista az L1 és L2 listák elemeinek egymás után fűzése ($L3 = L1 \oplus L2$) – Cékla megoldás, és Prolog fordítása:

```
list append(list L0, list L2) {
 if (L0 == nil) return L2;
 int X = hd(L0);
 list L1 = tl(L0);
 list L3 = append(L1, L2);
 return cons(X, L3);
}
append__(L0, L2, R) :-
 (L0=[] -> R=L2
 ; hd(L0, X),
 ; tl(L0, L1),
 ; append__(L1, L2, L3),
 ; cons(X, L3, R)
).
```

- Itt $'hd(L0, X), tl(L0, L1)' \equiv 'L0 = [X|L1]'$, $'cons(X, L3, R)' \equiv 'R = [X|L3]'$; ez a feltételes szerk. $\equiv$ diszjunkció ($'->' \Rightarrow ', '$) $\equiv$ `app0` $\equiv$ `app1` pred.

```
app0([], L2, R) :- R = L2.
app0([X|L1], L2, R) :-
 app0(L1, L2, L3), R = [X|L3].
app1([], L, L).
app1([X|L1], L2, R) :-
 R = [X|L3], app1(L1, L2, L3).
```

- Az `appi`(L1, ...) komplexitása: a futási idő arányos L1 hosszával
- Miért jobb az `app1/3` mint az `app0/3`?
  - `app1/3` **jobbrekurzív**, ciklussal ekvivalens (nem fogyaszt vermet)
  - `app1([1,...,1000],[0],[2,...])` 1, `app0(...)` 1000 lépésben hiúsul meg.
  - `app1/3` használható szétszedésre is (lásd később), míg `app0/3` nem.

Lista építése előről – nyílt végű listákkal

- Egy x Prolog kif. **nyílt végű lista**, ha x változó, vagy $X = [_|Farok]$ ahol Farok nyílt végű lista.
 $| \text{?- } L = [1|_], L = [_ , 2|_]. \Rightarrow L = [1, 2|_A] ?$

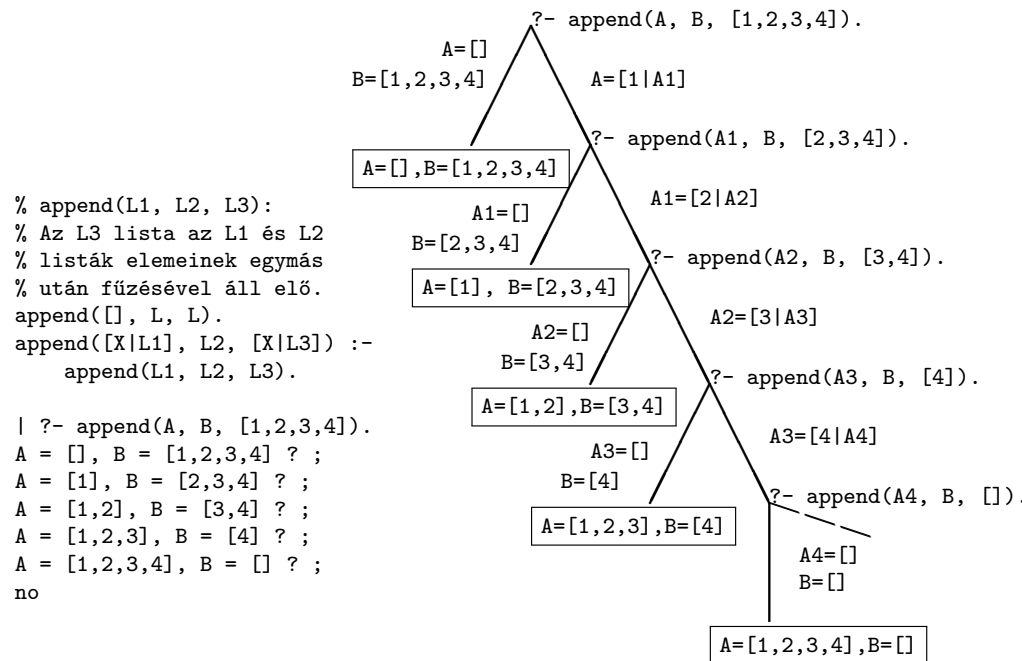
- Az `app1/3` eljárás ekvivalens a beépített `append/3`-mal:


```
app1([], L, L).
app1([X|L1], L2, R) :-
 R = [X|L3], app1(L1, L2, L3).
append([], L, L).
append([X|L1], L2, [X|L3]) :-
 append(L1, L2, L3).
```

- Az `append` eljárás már az első redukciónál felépíti az eredmény fejét!
  - Célok (pl.): `append([1,2,3], [4], Ered), write(Ered).`
  - Fej: `append([X|L1], L2, [X|L3])`
  - Behelyettesítés: `X = 1, L1 = [2,3], L2 = [4], Ered = [1|L3]`
  - Új célsorozat: `append([2,3], [4], L3), write([1|L3]).` (Ered nyílt végű lista, farka még behelyettesítetlen.)
  - A további redukciós lépések behelyettesítése és eredménye:


```
L3 = [2|L3a] append([3], [4], L3a), write([1|[2|L3a]]).
L3a = [3|L3b] append([], [4], L3b), write([1,2|[3|L3b]]).
L3b = [4] write([1,2,3|[4]]).
```

Listák szétbontása az append/3 segítségével

Milyen módon használhatók az append változatok?

- `app0`: Logikai változó (nyílt végű lista) használata: `app0`: nem `append`: igen.


```
app0([], L, L).
app0([X|L1], L2, R) :-
 app0(L1, L2, L3), R = [X|L3].
append([], L, L).
append([X|L1], L2, [X|L3]) :-
 append(L1, L2, L3).
```
- `app0(L1, _, _)` korlátos futású, ha L1 zárt végű: max. `len(L1)` mélység.
`| ?- app0([1,2], L2, L3).`
`L3 = [1,2|L2] ? ; no`
- `app0(_, L2, _)` esetén (még ha L2 zárt végű is) ∞ sok megoldás van:
`| ?- app0(L1, [1,2], L3).`
`L1 = [], L3 = [1,2] ? ; L1 = [A], L3 = [A,1,2] ? ; (*)`
`L1 = [A,B], L3 = [A,B,1,2] ? ; L1 = [A,B,C], L3 = [A,B,C,1,2] ? ; ...`
- `app0(_, L2, L3)` esetén (L2, L3 zárt végű) ∞ ciklust kapunk:
`app0(L, [1,2], [])` redukálva a 2. klózzal `app0(L1, [1,2], L3), [X|L3] = []`.
- `append(L1, L2, L3)` keresési tere véges, ha L1 **vagy** L3 zárt végű!
 Ha L1 **és** L3 nyílt végű, akkor ∞ sok megoldás lehet, lásd (*).

Variációk appendre 1. – Három lista összefűzése

- `append(L1,L2,L3,L123): L1 ⊕ L2 ⊕ L3 = L123`
`append(L1, L2, L3, L123) :-`
`append(L1, L2, L12), append(L12, L3, L123).`
- Nem hatékony, pl.: `append([1,...,100],[1,2,3],[1],L)` 103 helyett 203 lépés!
- Szétszedésre nem alkalmas – végtelen választási pontot hoz létre
- Szétszedésre is alkalmas, hatékony változat
`% L1 ⊕ L2 ⊕ L3 = L123,`
`% ahol vagy L1 és L2, vagy L123 adott (zárt végű).`
`append(L1, L2, L3, L123) :-`
`append(L1, L23, L123), append(L2, L3, L23).`
  - Az első `append/3` hívás nyílt végű listát állít elő:
`| ?- append([1,2], L23, L). ⇒ L = [1,2|L23] ?`
  - Az `L3` argumentum behelyettesítettsége (nyílt vagy zárt végű lista-e) nem számít.

Mintakeresés append/3-mal

- Párban előforduló elemek
`% párban(Lista, Elem): A Lista számlistának Elem olyan`
`% eleme, amelyet egy ugyanilyen elem követ.`
`párban(L, E) :-`
`append(_, [E,E|_], L).`
`| ?- párban([1,8,8,3,4,4], E).`
`E = 8 ? ; E = 4 ? ; no`
- Dadogó részek
`% dadogó(L, D): D olyan nem üres részlistája L-nek,`
`% amelyet egy vele megegyező részlista követ.`
`dadogó(L, D) :-`
`append(_, Farok, L),`
`D = [_|_],`
`append(D, Vég, Farok),`
`append(D, _, Vég).`
`| ?- dadogó([2,2,1,2,2,1], D).`
`D = [2] ? ; D = [2,2,1] ? ; D = [2] ? ; no`

Listák megfordítása

- Naív (négyzetes lépésszámú) megoldás
`% nrev(L, R): Az R lista az L megfordítása.`
`nrev([], []).`
`nrev([X|L], R) :-`
`nrev(L, RL),`
`append(RL, [X], R).`
- Lineáris lépésszámú megoldás
`% reverse(R, L): Az R lista az L megfordítása.`
`reverse(R, L) :- revapp(L, [], R).`
`% revapp(L1, L2, R): L1 megfordítását L2 elé fűzve kapjuk R-t.`
`revapp([], R, R).`
`revapp([X|L1], L2, R) :-`
`revapp(L1, [X|L2], R).`
- A `lists` könyvtár tartalmazza a `reverse/2` eljárás definícióját.
- A könyvtár betöltése:
`:- use_module(library(lists)).`

Listák gyűjtési iránya – `append` és `revapp` Prolog és C++ nyelven

- Prolog
`append([], L, L).`
`append([X|L1], L2, [X|L3]) :-`
`append(L1, L2, L3).`
- C++

```

struct link { link *next;
 char elem;
 link(char e): elem(e) {} };
typedef link *list;

list append(list L1, list L2)
{ list L3, *lp = &L3;
 for (list p=L1; p; p=p->next)
 { list newl = new link(p->elem);
 *lp = newl; lp = &newl->next;
 }
 *lp = L2; return L3;
}

list revapp(list L1, list L)
{ list l = L;
 for (list p=L1; p; p=p->next)
 { list newl = new link(p->elem);
 newl->next = l; l = newl;
 }
 return l;
}

```

Keresés listában – a member/2 beépített eljárás

- member(E, L): E az L lista eleme

```
member(Elem, [Elem|_]).
member(Elem, [_|Farok]) :-
 member(Elem, Farok).

member(Elem, [Fej|Farok]) :-
 (Elem = Fej
 ; member(Elem, Farok)
).
```

- Eldöntendő (igen-nem) kérdés:

```
| ?- member(2, [1,2,3,2]). => yes DE
| ?- member(2, [1,2,3,2]),X=X. => true ? ; true ? ; no
```

- Lista elemeinek felsorolása:

```
| ?- member(X, [1,2,3]). => X = 1 ? ; X = 2 ? ; X = 3 ? ; no
| ?- member(X, [1,2,1]). => X = 1 ? ; X = 2 ? ; X = 1 ? ; no
```

- Listák közös elemeinek felsorolása – az előző két hívásformát kombinálja:

```
| ?- member(X, [1,2,3]),
 member(X, [5,4,3,2,3]). => X = 2 ? ; X = 3 ? ; X = 3 ? ; no
```

- Egy értéket egy (nyílt végű) lista elemévé tesz, végtelen választás!

```
| ?- member(1, L). => L = [1|_A] ? ; L = [_A,1|_B] ? ;
 L = [_A,_B,1|_C] ? ; ...
```

- A member/2 keresési tere **véges**, ha 2. argumentuma zárt végű lista.

Listák permutációja

- perm(Lista, Perm): Lista permutációja a Perm lista.

```
perm([], []).
perm(Lista, [Elso|Perm]) :-
 select(Elso, Lista, Maradek),
 perm(Maradek, Perm).
```

- Felhasználási példák:

```
| ?- perm([1,2], L).
 L = [1,2] ? ; L = [2,1] ? ; no

| ?- perm([a,b,c], L).
 L = [a,b,c] ? ; L = [a,c,b] ? ; L = [b,a,c] ? ;
 L = [b,c,a] ? ; L = [c,a,b] ? ; L = [c,b,a] ? ; no

| ?- perm(L, [1,2]).
 L = [1,2] ? ; végtelen keresési tér
```

- Ha perm/2-ben az első argumentum ismeretlen, akkor a select hívás keresési tere végtelen!
- A lists könyvtár tartalmaz egy kétirányban is működő permutation/2 eljárást.

A member/2 predikátum általánosítása: select/3

- select(E, Lista, Marad): E-t a Listából elhagyva marad Marad.

```
select(E, [E|Marad], Marad). % Elhagyjuk a fejet, marad a farok.
select(E, [X|Farok], [X|MO]) :- % Marad a fej,
 select(E, Farok, MO). % a farokból hagyunk el elemet.
```

- Felhasználási lehetőségek:

```
| ?- select(1, [2,1,3,1], L). % Adott elem elhagyása
 L = [2,3,1] ? ; L = [2,1,3] ? ; no

| ?- select(X, [1,2,3], L). % Akármelyik elem elhagyása
 L=[2,3], X=1 ? ; L=[1,3], X=2 ? ; L=[1,2], X=3 ? ; no

| ?- select(3, L, [1,2]). % Adott elem beszúrása!
 L = [3,1,2] ? ; L = [1,3,2] ? ; L = [1,2,3] ? ; no

| ?- select(3, [2|L], [1,2,7,3,2,1,8,9,4]).
 % Beszúrható-e 3 az [1,...]-ba
 no
 % úgy, hogy [2,...]-t kapjunk?

| ?- select(1, [X,2,X,3], L).
 L = [2,1,3], X = 1 ? ; L = [1,2,3], X = 1 ? ; no
```

- A lists könyvtárban a fenti módon definiált select/3 eljárás keresési tere **véges**, ha vagy a 2., vagy a 3. argumentuma zárt végű lista.

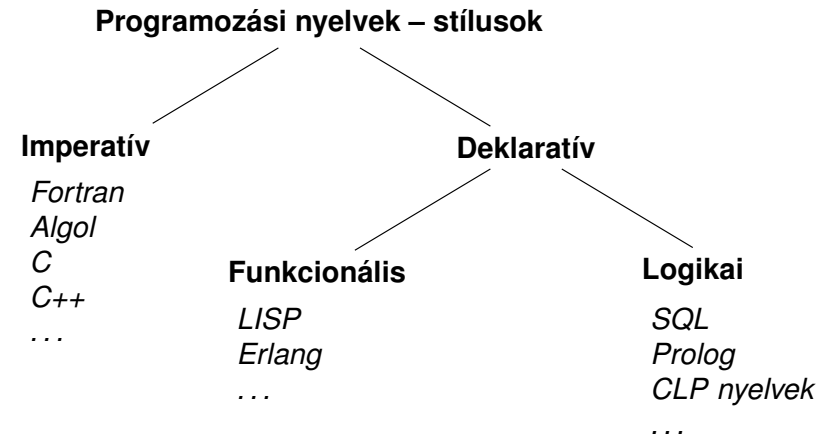
IV. rész

Erlang alapok

- 1 Bevezetés
- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
- 3 Prolog alapok
- 4 Erlang alapok
- 5 Haladó Prolog
- 6 Haladó Erlang

4 Erlang alapok

- Bevezetés
- Típusok
- Az Erlang nyelv szintaxisának alapjai
- Mintaillesztés
- Magasabbrendű függvények, függvényérték
- Listanézet
- Műveletek, beépített függvények
- Őr
- Típusspecifikáció
- Kivételkezelés
- Rekord
- Gyakori könyvtári függvények

Funkcionális programozás: mi az?

Az Erlang nyelv

- Programozás *függvények alkalmazásával*
- Kevésbé elterjedten *applikatív programozásnak* is nevezik (vö. function application)
- A függvény: leképezés – az argumentumából állítja elő az eredményt
A tiszta (matematikai) függvénynek nincs *mellékhatása*.

Példák funkcionális programozási nyelvekre, nyelvcsaládokra:

- Lisp, Scheme
- SML, Caml, Caml Light, OCaml, Alice
- Clean, Haskell
- Erlang
- F#

- 1985: megszületik „Ellemtelben” (Ericsson–Televerket labor)
  - Agner Krarup Erlang dán matematikus, ERicsson LANGUage
- 1991: első megvalósítás, első projektek
- 1997: első OTP (Open Telecom Platform)
- 1998-tól: nyílt forráskódú, szabadon használható
- Funkcionális alapú (Functionally based)
- Párhuzamos programozást segítő (Concurrency oriented)
- Gyakorlatban használt

„Programming is fun!”

- **Joe Armstrong: Programming Erlang. Software for a Concurrent World. The Pragmatic Bookshelf, 2007. ISBN-13 978-1-934356-00-5**
http://www.pragprog.com/titles/jaerlang/programming-erlang
- Francesco Cesarini, Simon Thompson: Erlang Programming. O'Reilly, 2009. ISBN 978-0-596-51818-9 http://oreilly.com/catalog/9780596518189/
- Joe Armstrong, Robert Virding, Claes Wikström, Mike Williams: Concurrent Programming in Erlang. Second Edition. Prentice Hall, 1996. ISBN 0-13-508301-X. **Első része szabadon letölthető.**
http://erlang.org/download/erlang-book-part1.pdf
- **On-line Erlang documentation** (Tutorial, Reference Manual stb.)
http://erlang.org/doc.html
Pl. listafüggvények: http://www.erlang.org/doc/man/lists.html
- Wikibooks on Erlang Programming
http://en.wikibooks.org/wiki/Erlang_Programming
- On-line help (csak unix/linux rendszeren) `man erl` vagy `erl -man <module>`

- Erlang shell (interaktív értelmező) indítása

```
$ erl
Erlang R13B03 (erts-5.7.4) [source] [smp:...]

Eshell V5.7.4 (abort with ^G)
1>
1> 3.2 + 2.1 * 2. % Lezárás és indítás ,,pont-bevitel''-lel!
7.4
2> atom.
atom
3> 'Atom'.
'Atom'
4> "string".
"string"
5> {ennes, 'A', a, 9.8}.
{ennes, 'A', a, 9.8}
6> [lista, 'A', a, 9.8].
[lista, 'A', a, 9.8]
7> q().
ok
```

Erlang shell: parancsok

```
1> help().
** shell internal commands **
b() -- display all variable bindings
e(N) -- repeat the expression in query <N>
f() -- forget all variable bindings
f(X) -- forget the binding of variable X
h() -- history
v(N) -- use the value of query <N>
rr(File) -- read record information from File (wildcards allowed)
...
** commands in module c **
c(File) -- compile and load code in <File>
cd(Dir) -- change working directory
help() -- help info
l(Module) -- load or reload module
lc([File]) -- compile a list of Erlang modules
ls() -- list files in the current directory
ls(Dir) -- list files in directory <Dir>
m() -- which modules are loaded
m(Mod) -- information about module <Mod>
pwd() -- print working directory
q() -- quit - shorthand for init:stop()
...
```

Erlang shell: ^G és ^C

- ^G hatása

User switch command

```
--> h
c [nn] - connect to job
i [nn] - interrupt job
k [nn] - kill job
j - list all jobs
s - start local shell
r [node] - start remote shell
q - quit erlang
? | h - this message
--> c
```

- ^C hatása

```
BREAK: (a)bort (c)ontinue (p)roc info (i)nfo (l)oaded
(v)ersion (k)ill (D)b-tables (d)istribution
```

Saját program lefordítása

bevezeto.erl – Faktoriális számítása

```
-module(bevezeto). % A modul neve (kötelező; modulnév = fájlnev)
-export([fac/1]). % Látható függvények (praktikusan kötelező)

% @spec fac(N::integer()) -> F::integer().
% F = N! (F az N faktoriálisa).
fac(0) -> 1; % ha az N=0 mintaillesztés sikeres
fac(N) -> N * fac(N-1). % ha az N=0 mintaillesztés nem volt sikeres
```

- Fordítás, futtatás

```
1> c(bevezeto).
{ok,bevezeto}
2> bevezeto:fac(5).
120
3> fac(5).
** exception error: undefined shell command fac/1
4> bevezeto:fac(5)
4>
4> .
120
```

Listakezelés – rövid példák (1)

```
1> L1 = [10,20,30]. % új változó kötése, '=' a mintaillesztés
[10,20,30]
2> H = hd(L1). % hd: Built-in function (BIF)
10
3> T = tl(L1). % tl: Built-in function
[20,30]
4> b(). % kötött változók kiírása, lásd help().
H = 10
L1 = [10,20,30]
T = [20,30]
ok
5> T ::= [20|[30|[]]]. % egyenlőségvizsgálat
true
6> tl([]).
** exception error: bad argument
in function tl/1
called as tl([])
7> c(bevezeto).
{ok,bevezeto}
```

Listakezelés – rövid példák (2)

bevezeto.erl – folytatás

% sum(L) az L lista összege.

```
sum([]) -> 0;
sum(L) -> H = hd(L), T = tl(L), H + sum(T).
```

% append(L1, L2) az L1 lista L2 elé fűzve.

```
append([], L2) -> L2;
append(L1, L2) -> [hd(L1)|append(tl(L1), L2)].
```

% revapp(L1, L2) az L1 megfordítása L2 elé fűzve.

```
revapp([], L2) -> L2;
revapp(L1, L2) -> revapp(tl(L1), [hd(L1)|L2]).
```

```
8> bevezeto:sum(L1).
60
9> bevezeto:append(L1, [a,b,c,d]).
[10,20,30,a,b,c,d]
10> bevezeto:revapp(L1, [a,b,c,d]).
[30,20,10,a,b,c,d]
```

Prolog és Erlang: néhány eltérés és hasonlóság

- Néhány eltérés:

Prolog	Erlang
predikátum, kétféle érték	függvény, értéke tetsz. típusú
siker esetén változóbehelyettesítés	csak bemenő argumentum és visszatérési érték van
választási pontok, többféle megoldás	determinizmus, egyetlen mo.
összetett kifejezés (struktúra), a lista is	ennes, lista típusok (tuple, list)
operátor definiálása	-
egyesítés szimmetrikus	jobb oldalon tömör kif., bal oldalon mintakif.; őrfeltételekkel

- Néhány hasonlóság:

- a függvény is klózokból áll, kiválasztás mintaillesztéssel, sorrendben
- a függvényt is a funktora (pl. `bevezeto:fac/1`) azonosítja
- változóhoz csak egyszer köthető érték
- lista szintaxisa (de: Erlangban önálló típus), sztring (fűzér), atom

Tartalom

4 Erlang alapok

- Bevezetés
- **Típusok**
- Az Erlang nyelv szintaxisának alapjai
- Mintaillesztés
- Magasabbrendű függvények, függvényérték
- Listanézet
- Műveletek, beépített függvények
- Őr
- Típusspecifikáció
- Kivételkezelés
- Rekord
- Gyakori könyvtári függvények

Típusok

- Az Erlang erősen típusos nyelv, bár nincs típusdeklaráció
- A típusellenőrzés dinamikus és nem statikus
  - Alaptípusok

<i>magyarul</i>	<i>angolul</i>
Szám (egész, lebegőpontos)	Number (integer, float)
Atom	Atom
Függvény	Fun
Ennes (rekord)	Tuple (record)
Lista	List

- További típusok

Pid	Pid (Process identifier)
Port	Port
Hivatkozás	Reference
Bináris	Binary

Atom

- Szövegkonstans **(nem füzér!)**
- Kisbetűvel kezdődő, bővített alfanumerikus¹ karaktersorozat, pl. `sicstus`, `erlang_OTP`
- Bármilyen² karaktersorozat is az, ha egyszeres idézőjelbe tesszük, pl. `'SICStus'`, `'erlang OTP'`, `'35 May'`
- Hossza tetszőleges, vezérlőkaraktereket is tartalmazhat, pl. `'ez egy hosszú atom, ékezetes betűkkel spékelve'`
`'formázókarakterekkel \n\c\f\r'`
- Saját magát jelöli
- Hasonló a Prolog névkonstanshoz (atom)
- C++, Java nyelvekben a legközelebbi rokon: enum

¹Bővített alfanumerikus: kis- vagy nagybetű, számjegy, aláhúzás (`_`), kukac (`@`).

²bármilyen latin-1 kódolású karaktert tartalmazó (R14B)

Szám (number)

- Egész
  - Pl. 2008, -9, 0
  - Tetszőleges számrendszerben `radix#szám` alakban, pl. `2#101001`, `16#fe`
  - Az egész korlátlan pontosságú, pl. `12345678901234567890123456789012345678901234`
- Lebegőpontos
  - Pl. `3.14159`, `0.2e-22`
  - IEEE 754 64-bit
- Karakterkód
  - Ha nyomtatható: `$z`
  - Ha vezérlő: `$_n`
  - Oktális számmal: `$_012`

Ennes (tuple)

- Rögzített számú, tetszőleges kifejezésből álló sorozat
- Példák: {2008, erlang}, {'Joe', 'Armstrong', 16.99}
- Nullás: {}
- Egyelemű ennes $\neq$ ennes eleme, pl. {elem} $\neq$ elem

Lista (list)

- Korlátlan számú, tetszőleges kifejezésből álló sorozat
- Lineáris rekurzív adatszerkezet:
  - vagy üres ([]) jellel jelöljük,
  - vagy egy elemből áll, amelyet egy lista követ: [Elem|Lista]
- Első elemét, ha van, a lista *fejének* nevezzük
- Első eleme utáni, esetleg üres részét a lista *farkának* nevezzük
  - Egyelemű lista: [elem]
  - Fejből-farokból létrehozott lista: [elem|[]], ['első'|['második']]
  - Többelemű lista:
    - [elem,123,3.14,'elem']
    - [elem,123,3.14|['elem']]
    - [elem,123|[3.14,'elem']]
- A konkatenáció műveleti jele: ++


```
11> ['egy'|['két']] ++ [elem,123|[3.14,'elem']]
[egy,két,elem,123,3.14,elem]
```

Füzér (string)

- Csak rövidítés, tkp. karakterkódok listája, pl.


```
"erl" \equiv [$e,$r,$l] \equiv [101,114,108]
```
- Az Eshell a nyomtatható karakterkódok listáját füzérként írja ki:


```
12> [101,114,108]
"erl"
```
- Ha más érték is van a listában, listaként írja ki:


```
13> [31,101,114,108]
[31,101,114,108]
14> [a,101,114,108]
[a,101,114,108]
```
- Egymás mellé írással helyettesíthető, pl.


```
15> "erl" "ang".
"erlang"
```

Tartalom

- 4 Erlang alapok
  - Bevezetés
  - Típusok
  - Az Erlang nyelv szintaxisának alapjai
  - Mintaillesztés
  - Magasabbrendű függvények, függvényérték
  - Listanézet
  - Műveletek, beépített függvények
  - Őr
  - Típus-specifikáció
  - Kivételkezelés
  - Rekord
  - Gyakori könyvtári függvények

Term, változó

Term

- *Közelítő rekurzív definíció*: szám; atom; vagy termekből ennes- és listakonstruktorokkal felépített kifejezés.
- Néhány típussal (ref., port, pid, binary) egyelőre nem foglalkozunk
- Tovább nem egyszerűsíthető kifejezés, érték a programban
- Minden termnek van típusa
- Pl. 10 vagy {'Diák Detti', [{khf, [cekla, prolog, erlang, prolog]}]}
- Pl. nem term: 5 + 6
- Termek összehasonlítási sorrendje (v.ö. típusok)
number < atom < ref. < fun < port < pid < tuple < list < binary

Változó

- Nagybetűvel kezdődő, bővített alfanumerikus karaktersorozat, más szóval *név*
- A változó lehet *szabad* vagy *kötött*
- A szabad változónak nincs értéke, típusa
- A kötött változó értéke, típusa valamely konkrét term értéke, típusa
- Minden változóhoz *csak egyszer* köthető érték, azaz kötött változó nem kaphat értéket

Kifejezés

Lehet

- term
- változó
- minta
  - Minta: term alakú kifejezés, amelyben szabad változó is lehet
  - $\text{term} \subseteq \text{minta}$ ³
  - $\text{változó} \subseteq \text{minta}$

továbbá

- összetett kifejezés
- szekvenciális kifejezés
- függvényalkalmazás
- egyéb: if, case, try/catch, catch stb.
- Kifejezés kiértékelése alapvetően: **mohó** (eager vagy strict evaluation).

```
16> Nevező = 0.
```

```
0
```

```
17> (Nevező > 0) and (1 / Nevező > 1).
```

```
** exception error: bad argument in an arithmetic expression
```

³néhány nem túl gyakorlatias ellenpéldától eltekintve

Kifejezés: összetett és szekvenciális

Összetett kifejezés

- Kiértékelhető műveleteket, függvényeket is tartalmazó, kifejezés, pl. 5+6, vagy: `[{5+6, math:sqrt(2+fib(X))}, alma]`

Szekvenciális kifejezés

- Kifejezések sorozata, szintaxisa:
  - `begin exp1, exp2, ..., expn end`
  - `exp1, exp2, ..., expn`
- A `begin` és `end` párt akkor kell kiírni, ha az adott helyen egyetlen kifejezésnek kell állnia
- Értéke az utolsó kifejezés értéke, `expn`
- `18> begin a, "a", 5, [1,2] end.`
`[1,2]`
- `19> L2 = [10,20,30], H2 = hd(L2), T2 = tl(L2), H2 + bevezeto:sum(T2).`
60

Kifejezés: függvényalkalmazás

Függvényalkalmazás

- Szintaxisa
  - `fnév(arg1, arg2, ..., argn)`
vagy
  - `modul:fnév(arg1, arg2, ..., argn)`
- Például


```
20> length([a,b,c]).
```

```
3
```

```
21> erlang:tuple_size({1,a,'A',"1aA"}).
```

```
4
```

Függvénydeklaráció

- Egy vagy több, pontosvesszővel (;) elválasztott *klózból* állhat.
- Alakja:


```
fnév(A11, ..., A1m) [when ŐrSz1] -> SzekvenciálisKif1;
...
fnév(An1, ..., Anm) [when ŐrSzn] -> SzekvenciálisKifn.
```
- A függvényt a neve, az „aritása” (paramétereinek száma), valamint a moduljának a neve azonosítja.
- Az azonos nevű, de eltérő aritású függvények nem azonosak!
- Példák:


```
fac(0) -> 1;
fac(N) -> N*fac(N-1).

fac(0,R) -> R;
fac(N,R) -> fac(N-1,N*R).
```
- (Őrök bemutatása kicsit később)

Tartalom

- 4 Erlang alapok
  - Bevezetés
  - Típusok
  - Az Erlang nyelv szintaxisának alapjai
  - Mintaillesztés
  - Magasabbrendű függvények, függvényérték
  - Listanézet
  - Műveletek, beépített függvények
  - Őr
  - Típusspecifikáció
  - Kivételkezelés
  - Rekord
  - Gyakori könyvtári függvények

Minta, mintaillesztés (egyesítés)

- Minta (pattern): term alakú kifejezés, amelyben szabad változó is lehet
- Sikeres illesztés esetén a szabad változók kötötté válnak, értékük a megfelelő részkifejezés értéke lesz.
- A mintaillesztés (egyesítés) műveleti jele: =
Alakja: MintaKif = TömörKif
- Mintaillesztés $\neq$ értékadás!
- Példák:

$Pi = 3.14159$	$\rightsquigarrow$	$^4 Pi \mapsto 3.14159^5$
$[H1 T1] = [1,2,3]$	$\rightsquigarrow$	$H1 \mapsto 1, T1 \mapsto [2,3]$
$[1,2 T2] = [1,2,3]$	$\rightsquigarrow$	$T2 \mapsto [3]$
$[H2 [3]] = [1,2,3]$	$\rightsquigarrow$	meghiúsulás, hiba
$\{A1,B1\} = \{\{a\}, 'Beta'\}$	$\rightsquigarrow$	$A1 \mapsto \{a\}, B1 \mapsto 'Beta'$
$\{\{a\}, B2\} = \{\{a\}, 'Beta'\}$	$\rightsquigarrow$	$B2 \mapsto 'Beta'$

Mintaillesztés függvény klózaira – 1. példa

- Függvény alkalmazásakor a klóz kiválasztása is mintaillesztéssel történik
- Máshol is, pl. a case vezérlési szerkezetnél is történik illesztés

khf.erl – DP kisházik ellenőrzése

```
-module(khf).
-compile(export_all). % mindent exportál, csak teszteléshez!
%-export([kiadott/1, ...]). % tesztelés után erre kell cserélni
```

```
% kiadott(Ny) az Ny nyelven kiadott kisházik száma
```

```
kiadott(cekla) -> 1; % 1. klóz
kiadott(prolog) -> 3; % 2. klóz
kiadott(erlang) -> 3. % 3. klóz
```

```
2> khf:kiadott(cekla). % sikeres illesztés az 1. klózra
1
3> khf:kiadott(erlang). % sikertelen: 1-2. klóz, sikeres: 3. klóz
3
4> khf:kiadott(java). % 3 sikertelen illesztés után hiba
** exception error: no function clause matching ...
```

⁴Kif $\rightsquigarrow$ jelentése: „Kif kiértékelése után”.

⁵X $\mapsto$ V jelentése: „X a V értékhez van kötve”.

Mintaillesztés függvény klózaira – 2. példa

- Hányszor szerepel egy elem egy listában? Első megoldásunk:

khf.erl – folytatás

```
% @spec elofordul1(E::term(), L::[term()]) -> N::integer().
% E elem az L listában N-szer fordul elő.
elofordul1(E, []) -> 0; % 1.
elofordul1(E, [E|Farok]) -> 1 + elofordul1(E, Farok); % 2.
elofordul1(E, [_Fej|Farok]) -> elofordul1(E, Farok). % 3.
```

```
5> khf:elofordul1(a, [a,b,a,1]). % 2. klóz, majd 3., 2., 3., 1.
2
6> khf:elofordul1(java, [cekla,prolog,prolog]). % 3., 3., 3., 1.
0
```

- A minták összekapcsolhatóak, az E változó több argumentumban is szerepel: `elofordul1(E, [E|Farok]) -> ...`
- Számít a klózok sorrendje, itt pl. a 3. általánosabb, mint a 2.!

Mintaillesztés függvény klózaira – 3. példa

- Teljesítette-e egy hallgató a khf követelményeket?

```
7> Hallgato1 = {'Diák Detti',
 [{khf, [cekla,prolog,erlang,prolog]},
 {nzh, 59}]}.
```

khf.erl – folytatás

```
% @spec megfelelt(K::kovetelmeny(), H::hallgato()) -> true | false.
megfelelt(khf, {_Nev, [{khf, L}|_]}) ->
 C = elofordul1(cekla, L),
 P = elofordul1(prolog, L),
 E = elofordul1(erlang, L),
 (P >= 1) and (E >= 1) and (C + P + E >= 3);
megfelelt(K, {_Nev, [_|F]}) ->
 megfelelt(K, {_Nev, F});
megfelelt(_, {_, []}) ->
 false.
```

„Biztonságos” illesztés: ha egyik mindig sikerül

- Mit kezdünk a kiadott(java) kiértékelésekor keletkező hibával?
- Erlangban gyakori: jelezzük a sikert vagy a hibát az eredményben

khf.erl – folytatás

```
% @spec safe_kiadott(Ny::atom()) -> {ok, Db::integer()} | error.
% Az Ny nyelven Db darab kisházit adtak ki.
safe_kiadott(cekla) -> {ok, 1};
safe_kiadott(prolog) -> {ok, 3};
safe_kiadott(erlang) -> {ok, 3};
safe_kiadott(_Ny) -> error. % e klóz mindig illeszthető
```

- Az ok és az error atomokat konvenció szerint választottuk
- Kötés: ha a minta egyetlen szabad változó (_Ny), az illesztés sikeres
- De hogy férjük hozzá az eredményhez?

```
8> khf:safe_kiadott(cekla).
{ok,1}
9> khf:safe_kiadott(java).
error
```

Feltételes kifejezés mintaillesztéssel (case)

- ```
case Kif of
  Minta1 [when ŪrSz1] -> SzekvenciálisKif1;
  ...
  Mintan [when ŪrSz1n] -> SzekvenciálisKifn
end.
```
- Kiértékelés: balról jobbra
- Értéke: az első illeszkedő minta utáni szekvenciális kifejezés
- Ha nincs ilyen minta, hibát jelez

```
10> X=2, case X of 1 -> "1"; 3 -> "3" end.
** exception error: no case clause matching 2
11> X=2, case X of 1 -> "1"; 2 -> "2" end.
"2"
12> Y=fagylalt, 3 * case Y of fagylalt -> 100; tolcser -> 15 end.
300
13> Z=kisauto, case Z of fagylalt -> 100;
13> tolcser -> 15;
13> Barmi -> 99999 end.
99999
```

case példa

- Az adott nyelvből hány százalékot adtunk be?

khf.erl – folytatás

```
% @spec safe_teljesitmeny(Nyelv::atom(), Beadott_db::integer()) ->
%   {ok, Teljesitmeny::float()} | error.
safe_teljesitmeny(Nyelv, Beadott_db) ->
  case safe_kiadott(Nyelv) of
    {ok, Kiadott_db} -> {ok, Beadott_db / Kiadott_db};
    error             -> error
  end.
```

- Függvény klózai összevonhatóak a case segítségével:

```
kiadott(cekla)  -> 1;
kiadott(prolog) -> 3;
kiadott(erlang) -> 3.

                    kiadott(Ny) ->
                    case Ny of
                    cekla -> 1;
                    prolog -> 3;
                    erlang -> 3
                    end.
```

helyett írható:

4 Erlang alapok

- Bevezetés
- Típusok
- Az Erlang nyelv szintaxisának alapjai
- Mintaillesztés
- Magasabbrendű függvények, függvényérték
- Listanézet
- Műveletek, beépített függvények
- Őr
- Típusspecifikáció
- Kivételkezelés
- Rekord
- Gyakori könyvtári függvények

Függvényérték

- A funkcionális nyelvekben a függvény is *érték*:
 - leírható (jelölhető)
 - van típusa
 - névhez (változóhoz) köthető
 - adatszerkezet eleme lehet
 - paraméterként átadható
 - **függvényalkalmazás eredménye lehet** (zárójelezni kell!)
- Névtelen függvény (függvényjelölés) mint érték


```
fun (A11, ..., A1m) [when ŐrSz1] -> SzekvenciálisKif1;
  ...;
  (An1, ..., Anm) [when ŐrSzn] -> SzekvenciálisKifn
end.
```
- Már deklarált függvény mint érték


```
fun Modul:Fnev/Aritas % például fun bevezeto:sum/1
fun Fnev/Aritas      % ha az Fnev „látható”, pl. modulból
```

„Programming is fun!”

Függvényérték: példák

```
2> Area1 = fun ({circle,R}) -> R*R*3.14159;
              ({rectan,A,B}) -> A*B;
              ({square,A}) -> A*A
              end.
#Fun<erl_eval.6.13229925>
3> Area1({circle,2}).
12.56636
4> Osszeg = fun bevezeto:sum/1.
#Fun<bevezeto.sum.1>
5> Osszeg([1,2]).
3
6> fun bevezeto:sum/1([1,2]).
3
7> F1 = [Area1, Osszeg, fun bevezeto:sum/1, 12, area].
[#Fun<erl_eval.6.13229925>,#Fun<bevezeto.sum.1>,...]
8> (hd(F1))({circle, 2}). % külön zárójelezni kell!
12.56636
% hd/1 itt magasabbrendű függvény, zárójelezni kell értékét
```

Magasabb rendű függvények alkalmazása – map, filter

- **Magasabb rendű függvény:** paramétere vagy eredménye függvény
- **Leképzés:** `lists:map(Fun, List)` A List lista Fun-nal transzformált elemeiből álló lista

```
9> lists:map(fun erlang:length/1, ["alma", "korte"]).
[4,5]           % erlang:length/1: Built-In Function, lista hossza
10> lists:map(Osszeg, [[10,20], [10,20,30]]).
[30,60]
11> L = [{'Diák Detti', [{khf, [...]}]}, {'Lusta Ludvig', []}].
[{'Diák Detti', [{khf, [...]}]}, {'Lusta Ludvig', []}]
12> lists:map(fun(Hallg) -> khf:megfelelt(khf, Hallg) end, L).
[true,false]

• Szűrés: lists:filter(Pred, List)
  A List lista Pred-et kielégítő elemeinek listája

13> lists:filter(fun erlang:is_number/1, [x, 10, L, 20, {}]).
[10,20]
14> lists:filter(fun(Hallg) -> khf:megfelelt(khf, Hallg) end, L).
[{'Diák Detti', [{khf, [...]}]}
```

Redukálás a fold függvényekkel

- Jobbról balra haladva: `lists:foldr(Fun, Acc, List)`
- Balról jobbra haladva: `lists:foldl(Fun, Acc, List)`
- A List lista elemeiből és az Acc elemből a kétoperandusú Fun-nal képzett érték

```
lists:foldr(fun(X, Acc) -> X - Acc end, 0, [1,2,3,4]) ≡ -2
lists:foldl(fun(X, Acc) -> X - Acc end, 0, [1,2,3,4]) ≡ 2
```

- Példa `foldr` kiértékelési sorrendjére: $1 - (2 - (3 - (4 - \text{Acc}))) = -2$
- Példa `foldl` kiértékelési sorrendjére: $4 - (3 - (2 - (1 - \text{Acc}))) = 2$

% plus(X, Sum) -> X + Sum.

R	<pre>sum(Acc, []) -> Acc; sum(Acc, [H T]) -> plus(H, sum(Acc, T)).</pre>	<pre>foldr(Fun, Acc, []) -> Acc; foldr(Fun, Acc, [H T]) -> Fun(H, foldr(Fun, Acc, T)).</pre>
---	--	--

L	<pre>sum(Acc, []) -> Acc; sum(Acc, [H T]) -> sum(plus(H, Acc), T)).</pre>	<pre>foldl(Fun, Acc, []) -> Acc; foldl(Fun, Acc, [H T]) -> foldl(Fun, Fun(H, Acc), T)).</pre>
---	---	---

Magasabb rendű függvények alkalmazása – filter példa

- Hányszor szerepel egy elem egy listában? Új megoldásunk:

`khf.erl` – folytatás

```
% @spec elofordul2(E::term(), L::[term()]) -> N::integer().
% E elem az L listában N-szer fordul elő.
```

```
elofordul2(Elem, L) ->
  length(filter(fun(X) -> X == Elem end, L)).
```

```
15> khf:elofordul2(prolog, [cekla,prolog,prolog]).
2
```

- A névtelen függvényben felhasználhatjuk az Elem lekötött változót!
- A filter/2 egy lehetséges megvalósítása:

```
filter(_, []) -> [];
filter(P, [Fej|Farok]) -> case P(Fej) of
                            true -> [Fej|filter(P, Farok)];
                            false -> filter(P, Farok)
                        end.
```

- *Fejtörő: hogyan lehetne megvalósítani a filtert case nélkül, klózillesztéssel?*

Tartalom

4 Erlang alapok

- Bevezetés
- Típusok
- Az Erlang nyelv szintaxisának alapjai
- Mintaillesztés
- Magasabbrendű függvények, függvényérték
- Listanézet
- Műveletek, beépített függvények
- Őr
- Típus-specifikáció
- Kivételkezelés
- Rekord
- Gyakori könyvtári függvények

Listanézet (List Comprehensions)

- Listanézet (List Comprehensions): `[Kif || Minta <- Lista, Feltétel]`
Közelítő definíció: Kif kifejezések listája, ahol a Minta a Lista olyan eleme, melyre Feltétel igaz.
- Feltétel tetszőleges logikai kifejezés lehet. A Mintában előforduló változónevek elfedik a listakifejezésen kívüli azonos nevű változókat.
- Kis példák


```
1> [2*X || X <- [1,2,3]]. % { 2·x | x ∈ {1,2,3} }
[2,4,6]
2> [2*X || X <- [1,2,3], X rem 2 /= 0, X > 2].
[6]
3> lists:seq(1,3). % egészek 1-től 3-ig
[1,2,3]
4> [{X,Y} || X <- [1,2,3,4], Y <- lists:seq(1,X)].
[{1,1},
 {2,1},{2,2},
 {3,1},{3,2},{3,3},
 {4,1},{4,2},{4,3},{4,4}]
```
- Pontos szintaxis: `[X || Q1, Q2, ...]`, ahol X tetszőleges kifejezés, Q_i lehet generátor (`Minta <- Lista`) vagy szűrőfeltétel (predikátum)

Listanézet: példák

- Pitagoraszai számhármások, melyek összege legfeljebb N

```
pitag(N) ->
  [{A,B,C} ||
   A <- lists:seq(1,N),
   B <- lists:seq(1,N),
   C <- lists:seq(1,N),
   A+B+C =< N,
   A*A+B*B =:= C*C]
].
```

- Hányszor fordul elő egy elem egy listában?

```
elofordul3(Elem, L) ->
  length([X || X <- L, X:=Elem]).
```

- A khf követelményeket teljesítő hallgatók

```
L = [{'Diák Detti', [{khf, [...]}]}, {'Lusta Ludvig', []}],
[Nev || {Nev, M} <- L, khf:megfelelt(khf, {Nev, M})].
```

Listanézet: érdekes példák

- Quicksort

```
qsort([]) -> [];
qsort([Pivot|Tail]) ->
  qsort([X || X <- Tail, X < Pivot])
  ++ [Pivot] ++
  qsort([X || X <- Tail, X >= Pivot]).
```

- Permutáció

```
perms([]) -> [[]];
perms(L) ->
  [[H|T] || H <- L, T <- perms(L--[H])].
```

Tartalom

4 Erlang alapok

- Bevezetés
- Típusok
- Az Erlang nyelv szintaxisának alapjai
- Mintaillesztés
- Magasabbrendű függvények, függvényérték
- Listanézet
- Műveletek, beépített függvények
- Őr
- Típusspecifikáció
- Kivételkezelés
- Rekord
- Gyakori könyvtári függvények

Listaműveletek

- Listák összefűzése ($A_s \oplus B_s$): `As++Bs` vagy `lists:append(As,Bs)`
 $C_s = A_s++B_s \rightsquigarrow C_s \mapsto$ az A_s összes eleme a B_s elé fűzve az eredeti sorrendben
- Példa

```
1> [a,'A',[65]]++[1+2,2/1,'A'].
[a,'A',"A",3,2.0,'A']
```
- Listák különbsége: `As--Bs` vagy `lists:subtract(As,Bs)`
 $C_s = A_s--B_s \rightsquigarrow C_s \mapsto$ az A_s olyan másolata, amelyből ki van hagyva a B_s -ben előforduló összes elem balról számított első előfordulása, feltéve, hogy volt ilyen elem A_s -ben
- Példa

```
1> [a,'A',[65],'A']--[ "A",2/1,'A' ].
[a,'A']
2> [a,'A',[65],'A']--[ "A",2/1,'A',a,a,a].
['A']
3> [1,2,3]--[1.0,2]. % erős típusosság: 1 ≠ 1.0
[1,3]
```

Aritmetikai műveletek

- Matematikai műveletek
 - Előjel: +, - (precedencia: 1)
 - Multiplikatív: *, /, `div`, `rem` (precedencia: 2)
 - Additív: +, - (precedencia: 3)
- Bitműveletek
 - `bnot`, `band` (precedencia: 2)
 - `bor`, `bxor`, `bsl`, `bsr` (precedencia: 3)
- Megjegyzések
 - + , - , * és / egész és lebegőpontos operandusokra is alkalmazhatók
 - + , - és * eredménye egész, ha mindkét operandusuk egész, egyébként lebegőpontos
 - / eredménye mindig lebegőpontos
 - `div` és `rem`, valamint a bitműveletek operandusai csak egészek lehetnek

Relációk

- Termek összehasonlítási sorrendje (v.ö. típusok):
`number < atom < ref. < fun < port < pid < tuple < list < binary`
- Kisebb-nagyobb reláció
`<, =<, >=, >`
- Egyenlőségi reláció (aritmetikai egyenlőségre is):
`==, /=` **ajánlás: helyette azonosan egyenlőt használjunk!**
- Azonosan egyenlő (különbséget tesz integer és float közt):
`:=, :=/=` Példa:

```
1> 5.0 := 5.
false
```
- Az összehasonlítás eredménye a `true` vagy a `false` atom
- Lebegőpontos értékre kerülendő:

```
1> (10.1 - 9.9) * 10 == 2.
false
2> 0.0000000000000001 + 1 == 1.
true
```

 Elrettentő példák: `true`
- Kerekítés (`float` \mapsto `integer`), explicit típuskonverzió (`integer` \mapsto `float`):
`erlang:trunc/1, erlang:round/1, erlang:float/1`

Logikai műveletek

- Logikai művelet:
`not, and, or, xor`
- Csak a `true` és `false` atomokra alkalmazhatóak
- Lusta kiértékelésű („short-circuit”) logikai művelet:
`andalso, orelse`
- Példák:

```
1> false and (3 div 0 == 2).
** exception error: bad argument in an arithmetic expression

2> false andalso (3 div 0 == 2).
false
```

Beépített függvények (BIF)

- BIF (Built-in functions)
 - a futtatórendszerbe beépített, rendszerint C-ben írt függvények
 - többségük az **erts**-könyvtár erlang moduljának része
 - többnyire rövid néven (az erlang: modulnév nélkül) hívhatók
- Az alaptípusokon alkalmazható leggyakoribb BIF-ek:
 - Számok:


```
abs(Num), trunc(Num), round(Num), float(Num)
```
 - Lista:


```
length(List), hd(List), tl(List)
```
 - Ennes:


```
tuple_size(Tuple),
element(Index, Tuple),
setelement(Index, Tuple, Value)
```

Megjegyzés: $1 \leq \text{Index} \leq \text{tuple_size}(\text{Tuple})$

További BIF-ek

- Rendszer:


```
date(), time(), erlang:localtime(), halt()
```
- Típusvizsgálat
 - `is_integer(Term), is_float(Term),`
 - `is_number(Term), is_atom(Term),`
 - `is_boolean(Term),`
 - `is_tuple(Term), is_list(Term),`
 - `is_function(Term), is_function(Term, Arity)`
- Típuskonverzió
 - `atom_to_list(Atom), list_to_atom(String),`
 - `integer_to_list(Int), list_to_integer(String),`
`erlang:list_to_integer(String, Base),`
 - `float_to_list(Float), list_to_float(String),`
 - `tuple_to_list(Tuple), list_to_tuple(List)`
- Érdekeség: a BIF-ek mellett megtalálhatóak az operátorok az erlang modulban, lásd az `m(erlang). kimenetét`, pl. `fun erlang:'*/2'(3,4)`.

Tartalom

- 4 Erlang alapok
 - Bevezetés
 - Típusok
 - Az Erlang nyelv szintaxisának alapjai
 - Mintaillesztés
 - Magasabbrendű függvények, függvényérték
 - Listanézet
 - Műveletek, beépített függvények
 - Ór
 - Típusspecifikáció
 - Kivételkezelés
 - Rekord
 - Gyakori könyvtári függvények

Őrszekvencia (Guard sequence)

- Nézzük újra a következő definíciót:


```
fac(0) -> 1;
fac(N) -> N * fac(N-1).
```

 - Mi történik, ha megváltoztatjuk a klózik sorrendjét?
 - Mi történik, ha -1 -re alkalmazzuk?
 - És ha 2.5 -re?

A baj az, hogy a `fac(N) -> ...` klóz túl általános.
- Megoldás: korlátozzuk a mintaillesztést őrszekvencia alkalmazásával


```
fac(0) ->
  1;
fac(N) when is_integer(N), N>0 ->
  N*fac(N-1).
```

- Függvénydeklaráció:

```
fnév(A11, ..., A1m) [when ŐrSz1] -> SzekvenciálisKif1;
...
fnév(An1, ..., Anm) [when ŐrSzn] -> SzekvenciálisKifn.
```

- Feltételes mintaillesztés (case):

```
case Kif of
  Minta1 [when ŐrSz1] -> SzekvenciálisKif1;
  ...
  Mintan [when ŐrSz1n] -> SzekvenciálisKifn
end.
```

Őrkifejezés, mintaillesztés

Őrkifejezés:

- Őrkifejezés \subset Erlang-kifejezés
- Garantáltan mellékhatás nélküli, hatékonyan kiértékelhető
- Vagy sikerül, vagy meghiúsul
- Hibát (kivételet) **nem** jelezhet; ha hibás az argumentuma, meghiúsul

A mintaillesztés lépései klózválasztásnál, case-nél:

- Strukturális mintaillesztés (hasonló a Prolog illesztésére)
- Őrszekvencia kiértékelése

Őr, őrszekvencia, őrkifejezés

- Az őrszekvenciával olyan tulajdonságot írunk elő, amit strukturális mintaillesztéssel nem tudunk leírni
- Az őrszekvenciát a when kulcsszó vezeti be
- Az őrszekvenciában előforduló összes változónak *kötöttnek* kell lennie

Elnevezések:

- **Őrkifejezés (Guard expression):** korlátozott Erlang-kifejezés, mellékhatás nélküli
- **Őr (Guard):** egyetlen őrkifejezés vagy őrkifejezések vesszővel (,) elválasztott sorozata
 - true, ha az összes őrkifejezés true (ÉS-kapcsolat)
- **Őrszekvencia (Guard sequence):** egyetlen őr vagy örök pontosvesszővel (;) elválasztott sorozata
 - true, ha legalább egy őr true (VAGY-kapcsolat)
 - Ha értéke true \leadsto *sikerül*, bármely más term \leadsto *meghiúsul*
 - Sokszor helytelenül őrnek rövidítik; mentség: az őr tipikusan elegendő, őrszekvencia ritka

Őrkifejezés

Őrkifejezés lehet:

- Term (vagyis konstans érték)
- Kötött változó
- Őrkifejezésekből aritmetikai, összehasonlító és logikai műveletekkel felépített kifejezés
- Bizonyos BIF-ek őrkifejezéssel paraméterezve:
 - Típust vizsgáló predikátumok (is_TÍPUS)
 - abs(Number) round(Number) trunc(Number) float(Term)
 - element(N, Tuple) tuple_size(Tuple)
 - hd(List) length(List) tl(List)
 - bit_size(Bitstring) byte_size(Bitstring) size(Tuple|Bitstring)
 - node() node(Pid|Ref|Port) self()

Őrkifejezés **nem** lehet:

- Függvényalkalmazás, mert esetleg mellékhatása lehet vagy lassú
- ++ (lists:append/2), -- (lists:subtract/2)

Őrszekvencia: példák

orok.erl – *kategoria(V) a V term egy lehetséges osztályozása.*

```
kategoria(V) ->
  case V of
    X when is_atom(X) ->
      atom;
    X when is_number(X), X < 0 ->
      negativ_szam;
    X when is_integer(X) ;
      is_float(X), abs(X-round(X)) < 0.0001 ->
      kerek_szam;
    X when is_list(X), length(X) > 5 ->
      hosszu_lista;
    ...
```

```
2> orok:kategoria(true).
```

```
atom
```

```
3> [{K,orok:kategoria(K)} || K <- [haho, -5, 5.000001, "kokusz" ]].
[{haho,atom}, {-5,negativ_szam}, {5.000001,kerek_szam},
 {"kokusz",hosszu_lista}]
```

Feltételes kifejezés őrszekvenciával

- if


```
ŐrSz1 -> SzekvenciálisKif1;
...
ŐrSzn -> SzekvenciálisKifn
end.
```

- Kiértékelés: balról jobbra.
- Értéke: az első teljesülő őrszekvencia utáni szekvenciális kifejezés
- Ha nincs ilyen őrszekvencia, futáskor hibát jelez.
- Példák

```
1> X=2.
2> if X<2 -> "<"; X>2 -> ">" end.
** exception error: no true branch...
3> if X<2 -> "<"; X>2 -> ">=" end.
">="
4> if X<2 -> "<"; true -> ">=" end.
">="
```

khf.erl – folytatás

```
elofordul4(_, []) -> 0;
elofordul4(E, [Fej|Farok]) ->
  if
    Fej == E -> 1;
    true -> 0
  end
+ elofordul4(Elem, Farok).
```

Őrszekvencia: példák – folytatás

orok.erl – *kategoria(V) folytatása*

```
...
{X,Y,Z} when X*X+Y*Y == Z*Z, is_integer(Z) ;
          Z*Z+Y*Y == X*X, is_integer(X) ;
          X*X+Z*Z == Y*Y, is_integer(Y) ->
  pitagoraszi_szamharmas;
{Nev, []} when is_atom(Nev) ->
  talan_hallgato;
{Nev, [{Tipus,_}|_]} when is_atom(Nev), is_atom(Tipus) ->
  talan_hallgato;
[Ny1|_] when Ny1==cekla ; Ny1==prolog ; Ny1==erlang ->
  talan_programozasi_nyelvek_listaja;
{tort, Sz, N} when abs(Sz div N) >= 0 -> % Ha Sz vagy N nem
  racionalis; % egész, vagy ha N:=0, hiba miatt meghíúsul
_ -> egyeb
end.
```

```
4> [orok:kategoria(K) || K <- [{3,5,4}, {'D.D.', []}, {tort,1,a}]].
[pitagoraszi_szamharmas,talan_hallgato,egyeb]
```

Az if a case speciális esete

- case: kifejezést illeszt mintákra őrszekvenciával, if: csak őrszekvenciák
- if helyettesítése case-zel (az Alapértelmezés sora opcionális):

```
case 1 of % _=1 mindig sikeres lenne
  _ when ŐrSz1 -> Kif1;
  ...
  _ when ŐrSzn -> Kifn;
  - -> Alapértelmezés
end

if
  ŐrSz1 -> Kif1;
  ...
  ŐrSzn -> Kifn;
  true -> Alapért
end
```

- Fordítva: pl. használhatunk-e case helyett if-et?

```
filter(_, []) -> [];
filter(P, [Fej|Farok]) -> case P(Fej) of
  true -> [Fej|filter(P, Farok)];
  false -> filter(P, Farok)
end.
```

Vigyázat! if P(Fej) -> Kif... hibás lenne, űrben nem lehet függvény „illegal guard expression”

4 Erlang alapok

- Bevezetés
- Típusok
- Az Erlang nyelv szintaxisának alapjai
- Mintaillesztés
- Magasabbrendű függvények, függvényérték
- Listanézet
- Műveletek, beépített függvények
- Ör
- Típusspecifikáció
- Kivételkezelés
- Rekord
- Gyakori könyvtári függvények

- Csak *dokumentációs konvenció*, nem nyelvi elem az Erlangban
- Készültek programok a típusspecifikáció és a programkód összevetésére
- A *typeName* típust is jelöljük: `typeName()`.
- Típusok: előre definiált és felhasználó által definiált

Előre definiált típusok

- `any()`, `term()`: bármely Erlang-típus
- `atom()`, `binary()`, `float()`, `function()`, `integer()`, `pid()`, `port()`, `reference()`: Erlang-alaptípusok
- `bool()`: a `false` és a `true` atomok
- `char()`: az `integer` típus karaktereket ábrázoló része
- `iolist()` = `[char() | binary() | iolist()]`⁶: karakter-io
- `tuple()`: ennestípus
- `list(L)`: `[L]` listatípus szinonimája
- `nil()`: `[]` üreslista-típus szinonimája
- `string()`: `list(char())` szinonimája
- `deep_string()` = `[char() | deep_string()]`
- `none()`: a „nincs típusa” típus; nem befejeződő függvény „eredményének” megjelölésére

Új (felhasználó által definiált) típusok

- Szintaxis: `@type newType() = Típuskifejezés.`
- Típuskifejezés az előre definiált típus, a felhasználó által definiált típus és a típusváltozó
- Uniótípus
`T1 | T2` típuskifejezés, ha `T1` és `T2` típuskifejezések
`% @type nyelv() = cekla | prolog | erlang.`
- Listatípus
`[T]` típuskifejezés, ha `T` típuskifejezés
`% @type nyelvlista() = [nyelv()].`
- Ennestípus
`{T1, ..., Tn}` típuskifejezés, ha `T1, ..., Tn` típuskifejezések
`% pl. {'Diák Detti', [{khf, [cekla, prolog, prolog]}}] :`
`% @type hallgato() = {atom(), [{atom(), munka()}]}.`
`% @type munka() = nyelvlista() | integer() | ...`
- Függvénytípus
`fun(T1, ..., Tn) -> T` típuskifejezés, ha `T1, ..., Tn` és `T` típuskifejezések

⁶ ... | ... választási lehetőség a szintaktikai leírásokban.

Függvénytípus specifikálása

Egy függvény típusát az argumentumainak (formális paramétereinek) és az eredményének (visszatérési értékének) a típusa határozza meg.

- Szintaxis: `@spec funcName(T1,...,Tn) -> Tret.`

- T_1, \dots, T_n és T_{ret} háromféle lehet:

- TypeVar

Típusváltozó, tetszőleges típus jelölésére

- Type

Típuskifejezés

- `Var::Type`

Paraméterváltozóval bővítve dokumentációs célra

- Paraméterváltozó: a term részeinek nevet is adhatunk, pl.:

```
% @spec safe_last(Xs::[term()]) -> {ok, X::term()} | error.
%     X az Xs lista utolsó eleme.
% @spec split(N::integer(), List::[term()]) ->
%     {Prefix::[term()], Suffix::[term()]}
```

Tartalom

4 Erlang alapok

- Bevezetés
- Típusok
- Az Erlang nyelv szintaxisának alapjai
- Mintaillesztés
- Magasabbrendű függvények, függvényérték
- Listanézet
- Műveletek, beépített függvények
- Őr
- Típus-specifikáció
- Kivételkezelés
- Rekord
- Gyakori könyvtári függvények

Típus-specifikáció: példák

```
@type onOff() = on | off.
@type person() = {person, name(), age()}.
@type people() = [person()].
@type name() = {firstname, string()}.
@type age() = integer().

@spec file:open(FileName, Mode) -> {ok, Handle} | {error, Why}.
@spec file:read_line(Handle) -> {ok, Line} | eof.

@spec lists:map(fun(A) -> B, [A]) -> [B].
@spec lists:filter(fun(X) -> bool(), [X]) -> [X].

@type sspec() = {size(), board()}.
@type size() = integer().
@type board() = [[field()]].
@type field() = [info()].
@type info() = e | o | s | w | integer().
@type ssol() = [[integer()]].
@spec sudoku:sudoku(SSpec::sspec()) -> SSols::[ssol()]
```

Kivételkezelés

- Kivétel jelzése háromféle *kivételtípus* lehetséges
 - `throw(Why)`
Olyan hiba jelzésére, amelynek kezelése várható az alkalmazástól
 - `exit(Why)`
A futó processz befejezésére
 - `erlang:error(Why)`
Súlyos rendszerhiba jelzésére, amelynek kezelése nem várható az alkalmazástól
- Kivétel elkapása kétféleképpen lehetséges
 - `try ... catch` kifejezéssel
 - `catch` kifejezéssel:
 - visszaadja a keletkező kivétel termjét, vagy ha nincs hiba, a kifejezés kiértékelését
 - debughoz hasznos, könnyen felderíthető a kivétel pontos értéke

Kivételkezelés: try ... catch

```
try Kifejezés [of
  Minta1 [when ŐrSz1] -> Kif1;
  ...
  Mintan [when ŐrSzn] -> Kifn]
catch
  ExTípus1: ExMinta1 [when ExŐrSz1] -> ExKif1;
  ...
  ExTípusn: ExMintan [when ExŐrSzn] -> ExKifn
[after
  AfterKif]
end
```

- Ha a Kifejezés kiértékelése sikeres, az értékét az Erlang megpróbálja az of és catch közötti mintákra illeszteni
- Ha a kiértékelés sikertelen, az Erlang a jelzett kivételt próbálja meg illeszteni a catch és after közötti mintákra
- Minden esetben kiértékeli az after és end közötti kifejezést
- A try szerkezet speciális esete a case, amelyben nincs kivételkezelés

Példa try ... catch és catch használatára

kiv.erl – folytatás

```
genExc(A,1) -> A;
genExc(A,2) -> throw(A);
genExc(A,3) -> exit(A);
genExc(A,4) -> erlang:error(A).
```

```
tryGenExc(X,I) -> try genExc(X,I) of
  Val -> {I, 'Lefutott', Val}
catch
  throw:X -> {I, 'Kivetelt dobott', X};
  exit:X -> {I, 'Befejezodott', X};
  error:X -> {I, 'Sulyos hibát jelzett', X}
end.
```

```
7> [kiv:tryGenExc(X,I) || {X,I} <- [{'No',1},{'Th',2},{'Ex',3},{'Er',4}]].
[{1,'Lefutott','No'}, {2,'Kivetelt dobott','Th'}, {3,'Befejezodott','Ex'},
 {4,'Sulyos hibát jelzett','Er'}]
8> [catch kiv:genExc(X,I) || {X,I}<-[{ 'No',1},{'Th',2},{'Ex',3},{'Er',4}]].
['No','Th', {'EXIT','Ex'}, {'EXIT','Er',[% stack trace]]]
```

Példák try ... catch és catch használatára

kiv.erl – Példák kivételkezelésre

```
% Ha Fun(Arg) hibát ad, 'error', különben {ok, Fun(Arg)}.
safe_apply(Fun, Arg) -> try Fun(Arg) of
  V -> {ok,V}
catch throw:_Why -> error;
      error:_Why -> error
end. % például error:function_clause
```

```
2> lists:last([a,b,c]).
c
3> lists:last([]).
** exception error: no function clause matching lists:last([])
4> catch lists:last([]).
{'EXIT',{function_clause,[...% stack trace]}}
5> kiv:safe_apply(fun lists:last/1, [a,b,c]).
{ok,c}
6> kiv:safe_apply(fun lists:last/1, []).
error
```

Tartalom

4 Erlang alapok

- Bevezetés
- Típusok
- Az Erlang nyelv szintaxisának alapjai
- Mintaillesztés
- Magasabbrendű függvények, függvényérték
- Listanézet
- Műveletek, beépített függvények
- Őr
- Típus-specifikáció
- Kivételkezelés
- **Rekord**
- Gyakori könyvtári függvények

- Modul: attribútumok és függvénydeklarációk sorozata

- Attribútumok

```
-module(modname).
-export([f1/arity1,...]).
-import(modname,[f1/arity1,...])

-compile(Opciók).
-include("filename.hrl").
-define(makrónév,helyettesítés).
-undef,-ifdef,-ifndef,-else,-endif
-vsn(verzióleírás).
-saját_attribútum(info).
```

Modulnév: atom
 Kívülről is látható függvények listája
 Más modulok modulnév nélkül használható függvényeinek listája
 Fordítási opciók
 Rekord definíciós fájl beemelése
 Makró manipuláció
 Feltételes fordítás
 Verzióinfó
 Bővíthető saját attribútummal

- Modulinformációk lekérdezése: `m(modname)`, `modname:module_info()`

```
2> m(khf).
...
3> khf:module_info().
...
```

- Ha egy ennesnek sok a tagja, nehéz felidézni, melyik tag mit jelent
- Ezért vezették be a rekordot - bár önálló rekordtípus nincs
- Rekord = címkézett ennes; szintaktikai édesítőszer
- n mezejű rekord = $n + 1$ elemű ennes: $\{\text{rekordnév}, m_1, \dots, m_n\}$
- Rekord deklarálása (csak modulban!):
`-record(rn, {p1=d1, ..., pn=d1}),`
 ahol
 - `rn`: rekordnév,
 - `pj`: mezőnév,
 - `dj`: alapértelmezett érték (opcionális).
- Rekord létrehozása és változóhoz kötése:
`X=#rn{m1=v1, ..., mn=vn}`
- Egy mezőérték lekérdezése: `X#rn.mi`
- Egy/több mezőérték változóhoz kötése: `#rn{m2=V, m4=W} = X`

Rekord: példák

A `todo.hrl` rekorddefiníciós fájl tartalma:

```
-record(todo, {sts=remind, who='HP', txt}).
```

- Csak így használhatja több Erlang modul ugyanazt a rekorddefiníciót (`-include("todo.hrl"). attribútum`)
- Deklaráció beolvasása

```
1> rr("todo.hrl").
[todo]
```
- Új, alapértelmezett rekord (`X`) létrehozása

```
2> X = #todo{}.
#todo{sts = remind, who = 'HP', txt = undefined}
```
- `X1` is új

```
3> X1 = #todo{sts=urgent, who='KR', txt="Fóliák!"}.
#todo{sts = urgent, who = 'KR', txt = "Fóliák!"}
```
- Rekord (`X1`) másolása frissítéssel; `X2` is új

```
4> X2 = X1#todo{sts=done}.
#todo{sts = done, who = 'KR', txt = "Fóliák!"}
```

Rekord: további példák

- Mezőértékek lekérdezése

```
5> #todo{who=W,txt=T} = X2.
#todo{sts = done, who = 'KR', txt = "Fóliák!"}

6> W.
'KR'

7> T.
"Fóliák!"

>8 X1#todo.sts.
urgent
```

- Rekorddeklaráció elfelejtetése

```
9> rf(todo).
ok

10> X2.
{todo,done, 'KR', "Diák!"}
```

A rekord az Erlangon belül: ennes.

4 Erlang alapok

- Bevezetés
- Típusok
- Az Erlang nyelv szintaxisának alapjai
- Mintaillesztés
- Magasabbrendű függvények, függvényérték
- Listanézet
- Műveletek, beépített függvények
- Ór
- Típus-specifikáció
- Kivételkezelés
- Rekord
- Gyakori könyvtári függvények

- `len(Str)`, `equal(Str1, Str2)`, `concat(Str1, Str2)`
- `chr(Str, Chr)`, `rchr(Str, Chr)`, `str(Str, SubStr)`, `rstr(Str, SubStr)`
A karakter / részfüzér első / utolsó előfordulásának indexe, vagy 0, ha nincs benne
- `span(Str, Chrs)`, `cspan(Str, Chrs)`
Az `Str` ama prefixumának hossza, amelyben kizárólag a `Chars`-beli karakterek fordulnak / nem fordulnak elő
- `substr(Str, Strt, Len)`, `substr(Str, Strt)`
Az `Str` specifikált részfüzére

További füzérkezelő függvények (string modul)

- `tokens(Str, SepList)`
A `SepList` karakterei mentén füzérek listájára bontja az `Str`-t
- `join(StrList, Sep)`
Füzérré fűzi össze, `Sep`-vel elválasztva, az `StrList` elemeit
- `strip(Str)`, `strip(Str, Dir)`, `strip(Str, Dir, Char)`
A formázó / `Char` karaktereket levágja a füzér elejéről / végéről

Részletek és továbbiak: Reference Manual.

Listakezelő függvények (lists modul)

- `nth(N, Lst)`, `nthtail(N, Lst)`, `last(Lst)`
A `Lst` `N`-edik karaktere / ott kezdődő farka / utolsó eleme
- `append(Lst1, Lst2) (++)`, `append(LstOfLsts)`
Az `Lst1` és `Lst2` / `LstOfLsts` elemei egy listába fűzve
- `concat(Lst)`
Az `Lst` összes eleme füzérré alakítva és egybefűzve
- `reverse(Lst)`, `reverse(Lst, Tl)`
Az `Lst` megfordítva / megfordítva a `Tl` elé fűzve (más deklaratív nyelvekben `reverse/2`-nek `revAppend` a neve)
- `flatten(DeepList)`, `flatten(DeepList, Tail)`
A `DeepList` kisimítva / kisimítva `Tail` elé fűzve
- `max(Lst)`, `min(Lst)`
Az `Lst` legnagyobb / legkisebb eleme

További listakezelő függvények (`lists` modul)

- `filter(Pred,Lst)`, `delete(Elem,Lst)`
A `Lst` `Pred`-et kielégítő elemek / `Elem` nélküli másolata
- `takewhile(Pred,Lst)`, `dropwhile(Pred,Lst)`,
`splitwith(Pred,Lst)`
Az `Lst` `Pred`-et kielégítő prefixumát tartalmazó / nem tartalmazó másolata; ilyen listákból álló pár
- `partition(Pred,Lst)`, `split(N,Lst)`
A `Lst` elemei `Pred` / `N` szerint két listába válogatva
- `member(Elem,Lst)`, `all(Pred,Lst)`, `any(Pred,Lst)`
Igaz, ha `Elem` / `Pred` szerinti minden / `Pred` szerinti legalább egy elem benne van az `Lst`-ben
- `prefix(Lst1,Lst2)`, `suffix(Lst1,Lst2)`
Igaz, ha az `Lst2` az `Lst1`-gyel kezdődik / végződik

Továbbra is: listakezelő függvények (`lists` modul)

- `sublist(Lst,Len)`, `sublist(Lst,Strt,Len)`
Az `Lst` 1-től / `Strt`-től kezdődő, `Len` hosszú része
- `subtract(Lst1,Lst2) (--)`
Az `Lst1` `Lst2` elemeinek első előfordulását nem tartalmazó másolata
- `zip(Lst1,Lst2)`, `unzip(Lst)`
Az `Lst1` és `Lst2` elemeiből képzett párok listája; az `Lst`-ben lévő párok szétválasztásával létrehozott két lista
- `sort(Lst)`, `sort(Fun,Lst)`
Az `Lst` alapértelmezés / `Fun` szerint rendezett másolata
- `merge(LstOfLsts)`
Az `LstOfLsts` listában lévő rendezett listák alapértelmezés szerinti összefuttatása

Még mindig: listakezelő függvények (`lists` modul)

- `merge(Lst1,Lst2)`, `merge(Fun,Lst1,Lst2)`,
A rendezett `Lst1` és `Lst2` listák alapértelmezés / `Fun` szerinti összefuttatása
- `map(Fun,Lst)`
Az `Lst` `Fun` szerinti átalakított elemeiből álló lista
- `foreach(Fun,Lst)`
Az `Lst` elemeire a mellékhatást okozó `Fun` alkalmazása
- `sum(Lst)`
Az `Lst` elemeinek összege, ha az összes elem számot eredményező kifejezés
- `foldl(Fun,Acc,Lst)`, `foldr(Fun,Acc,Lst)`
Az `Acc` akkumulátor és az `Lst` elemeinek `Fun` szerinti redukálása, balról jobbra, illetve jobbról balra haladva

Részletek és továbbiak: Reference Manual.

Néhány további könyvtári modul és függvény

- `math` modul: `pi()`, `sin(X)`, `acos(X)`, `tanh(X)`, `asinh(X)`, `exp(X)`, `log(X)`,
`log10(X)`, `pow(X,Y)`, `sqrt(X)`
 - `io` modul: `write([IoDev,]Term)`, `fwrite(Format)`,
`fwrite([IoDev,]Format,Data)`, `nl([IoDev])`, `format(Format)`,
`format([IoDev,]Format,Data)`, `get_line([IoDev,]Prompt)`,
`read([IoDev,]Prompt)`
 - Formázójelek (`io` modul)

~	~jel	~c	az adott kódú karakter
~s	füzér	~f, ~e, ~g	lebegőpontos szám
~b, ~x	egész	~w, ~p	Erlang-term
~n	újsor		
- ```
1> io:format("~s ~b ~c ~f~n", [[1,2,3],[1,2,3],math:exp(1)]).
abc 97 b 2.718282
ok
3> X={"abc", [1,2,3], at}, io:format(" p w n", [X,X]).
{"abc", [1,2,3], at} { [97,98,99], [1,2,3], at}
ok
```

## Haladó Prolog

- 1 Bevezetés
- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
- 3 Prolog alapok
- 4 Erlang alapok
- 5 Haladó Prolog**
- 6 Haladó Erlang

- Az előző Prolog előadás-blokk (jegyzetbeli 3. fejezet) célja volt:
  - a Prolog nyelv alapjainak bemutatása,
  - a logikailag „tisztá” résznyelvre koncentrálni.
- A jelen előadás-blokk (jegyzetben a 4. fejezet) célja: olyan
  - beépített eljárások,
  - programozási technikák
 bemutatása, amelyekkel
  - hatékony Prolog programok készíthetők,
  - esetleg a tiszta logikán túlmutató eszközök alkalmazásával.

### Prolog programozási módszerek: tartalomjegyzék

- Megoldásgyűjtő eljárások
- Meta-logikai eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió, akkumulátorok
- Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
- Imperatív programok átírása Prologba
- Modularitás
- Magasabbrendű eljárások
- Dinamikus adatbáziskezelés
- „Hagyományos” beépített eljárások
- Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

### Tartalom

- 5 Haladó Prolog**
  - **Megoldásgyűjtő beépített eljárások**
    - Meta-logikai eljárások
    - A keresési tér szűkítése
    - Vezérlési eljárások
    - A Prolog megvalósítási módszereiről
    - Determinizmus és indexelés
    - Jobbrekurzió és akkumulátorok
    - Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
    - Listák és fák akkumulálása – példák
    - Imperatív programok átírása Prologba
    - Modularitás
    - Magasabbrendű eljárások
    - Dinamikus adatbáziskezelés
    - Egy összetettebb példaprogram
    - „Hagyományos” beépített eljárások
    - Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

## Visszalépéses keresési feladatok – egy aritmetikai példa

- Példa: a SEND+MORE=MONEY feladat
- A program:

```
% dec1(J): J egy pozitív decimális számjegy.
dec1(1). dec1(2). dec1(3). dec1(4).
dec1(5). dec1(6). dec1(7). dec1(8). dec1(9).
```

```
% dec(J): J egy decimális számjegy.
dec(0).
dec(J) :- dec1(J).
```

```
% sendmory(L): L a SEND+MORE=MONEY feladatmegoldása
sendmory(L):-
 L = [S,E,N,D,M,O,R,Y], all_different(L),
 dec1(S), dec1(E), dec1(N), dec1(D),
 dec1(M), dec1(O), dec1(R), dec1(Y),
 S*1000+E*100+N*10+D + M*1000+O*100+R*10+E ==
 M*10000+O*1000+N*100+E*10+Y.
```

Visszalépéses keresés – számintervallum felsorolása

- `dec(J)` felsorolta a 0 és 9 közötti egész számokat
- Általánosítás: soroljuk fel az N és M közötti egészeket (N és M maguk is egészek)

```
% between(M, N, I): M <= I <= N, I egész.
between(M, N, M) :-
 M <= N.
between(M, N, I) :-
 M < N,
 M1 is M+1,
 between(M1, N, I).
```

```
% dec(X): X egy decimális számjegy
dec(X) :- between(0, 9, X).
```

```
| ?- between(1, 2, _X), between(3, 4, _Y), Z is 10*_X+_Y.
Z = 13 ? ; Z = 14 ? ; Z = 23 ? ; Z = 24 ? ;
no
```

- A fenti eljárás (optimalizált változata) elérhető a `between` könyvtárban.

Keresési feladat Prologban – felsorolás vagy gyűjtés?

- Keresési feladat: adott feltételeknek megfelelő dolgok meghatározása.
- Prolog nyelven egy ilyen feladat alapvetően kétféle módon oldható meg:
  - gyűjtés – az összes megoldás összegyűjtése, pl. egy listába;
  - felsorolás – a megoldások visszalépéses felsorolása: egyszerre egy megoldást kapunk, de visszalépéssel sorra előáll minden megoldás.
- Egyszerű példa: egy lista páros elemeinek megkeresése:

% Gyűjtés:

```
% páros_elemei(L, Pk): Pk az L
% lista páros elemeinek listája.
páros_elemei([], []).
páros_elemei([X|L], Pk) :-
 X mod 2 =:= 0,
 páros_elemei(L, Pk).
páros_elemei([P|L], [P|Pk]) :-
 P mod 2 =:= 0,
 páros_elemei(L, Pk).
```

% Felsorolás:

```
% páros_eleme(L, P): P egy páros
% eleme az L listának.
páros_eleme([X|L], P) :-
 X mod 2 =:= 0, P = X.
páros_eleme([_X|L], P) :-
 % _X akár páros, akár páratlan
 % folytatjuk a felsorolást:
 páros_eleme(L, P).
```

% egyszerűbb megoldás:

```
páros_eleme2(L, P) :-
 member(P, L), P mod 2 =:= 0.
```

Gyűjtés és felsorolás kapcsolata

- Vizsgáljuk meg, hogyan lehet egy felsoroló eljárást visszavezetni a gyűjtőre, és fordítva:
  - felsorolás gyűjtésből: a `member/2` könyvtári eljárás segítségével, pl.


```
páros_eleme(L, P) :-
 páros_elemei(L, Pk), member(P, Pk).
```

 Természetesen ez így nem hatékony!
  - gyűjtés felsorolásból: a megoldásgyűjtő beépített eljárások segítségével, pl.


```
páros_elemei(L, Pk) :-
 findall(P, páros_eleme(L, P), Pk).
% A páros_eleme(L, P) cél
% összes P megoldásának listája Pk.
```
  - a `findall/3` beépített eljárás – és társai – az Erlang listanézetnek felelnek meg, pl.:


```
% seq(+A, +B, ?L): L = [A,...,B], A és B egészek.
seq(A, B, L) :-
 B >= A-1
 findall(X, between(A, B, X), L).
```

A findall(?Gyűjtő, :Cél, ?Lista) beépített eljárás

- Az eljárás végrehajtása (procedurális szemantikája):
  - a Cél kifejezést eljáráshívásként értelmezi, meghívja (A : annotáció meta- (azaz eljárás) argumentumot jelez);
  - minden egyes megoldásához előállítja Gyűjtő egy *másolatát*, azaz a változókat, ha vannak, szisztematikusan újakkal helyettesíti;
  - Az összes Gyűjtő másolat listáját egyesíti Lista-val.

- Példák az eljárás használatára:

```
| ?- findall(X, (member(X, [1,7,8,3,2,4]), X>3), L).
 => L = [7,8,4] ? ; no
| ?- findall(X-Y, (between(1, 3, X), between(1, X, Y)), L).
 => L = [1-1,2-1,2-2,3-1,3-2,3-3] ? ; no
```

- Az eljárás jelentése (deklaratív szemantikája):

Lista = { Gyűjtő **másolat** | $(\exists X \dots Z) \text{Cél igaz}$ }
 ahol X, ..., Z a findall hívásban levő szabad változók (azaz olyan, a hívás pillanatában behelyettesítetlen változók, amelyek a Cél-ban előfordulnak de a Gyűjtő-ben nem).

A bagof(?Gyűjtő, :Cél, ?Lista) beépített eljárás

- Az eljárás végrehajtása (procedurális szemantikája):
  - a Cél kifejezést eljáráshívásként értelmezi, meghívja;
  - összegyűjti a megoldásait (a Gyűjtő-t és a szabad változók behelyettesítéseit);
  - a szabad változók összes behelyettesítését *felsorolja* és mindegyik esetén a Lista-ban megadja az összes hozzá tartozó Gyűjtő értéket.

- Példák az eljárás használatára:

```
gráf([a-b,a-c,b-c,c-d,b-d]).
| ?- gráf(_G), findall(B, member(A-B, _G), VegP).
 => VegP = [b,c,c,d,d] ? ; no
| ?- gráf(_G), bagof(B, member(A-B, _G), VegP).
 => A = a, VegP = [b,c] ? ;
 A = b, VegP = [c,d] ? ;
 A = c, VegP = [d] ? ; no
```

- A bagof eljárás jelentése (deklaratív szemantikája):

Lista = { Gyűjtő | Cél igaz }, Lista $\neq$ [].

A bagof megoldásgyűjtő eljárás (folyt.)

- Explicit egzisztenciális kvantorok
  - bagof(Gyűjtő, $V_1 \wedge \dots \wedge V_n \wedge \text{Cél}$, Lista) alakú hívása a $V_1, \dots, V_n$ változókat egzisztenciálisan kvantálnak tekinti, így ezeket nem sorolja fel.
  - jelentése: Lista = { Gyűjtő | $(\exists V_1, \dots, V_n) \text{Cél igaz}$ } $\neq$ [].

```
| ?- gráf(_G), bagof(B, A~member(A-B, _G), VegP).
 => VegP = [b,c,c,d,d] ? ; no
```

- Egymásba ágyazott gyűjtések

- szabad változók esetén a bagof nemdeterminisztikus lehet, így skatulyázható:

```
% A G irányított gráf fokszámlistája FL:
% FL = { A-N | N = |{ V | A-V ∈ G }|, N > 0 }
fokszámai(G, FL) :-
 bagof(A-N, Vk^(bagof(V, member(A-V, G), Vk),
 length(Vk, N)
), FL).
| ?- gráf(_G), fokszámai(_G, FL).
 => FL = [a-2,b-2,c-1] ? ; no
```

A bagof megoldásgyűjtő eljárás (folyt.)

- Fokszámlista hatékonyabb előállítás
  - meta-argumentumban a célsorozat interpretáltan fut
  - segéd eljárás bevezetésével a kvantor is szükségtelenné válik:

% Az A pont foka a G irányított gráfban N, N>0.

```
pont_foka(A, G, N) :-
 bagof(V, member(A-V, G), Vks), length(Vks, N).
```

% A G irányított gráf fokszámlistája FL:

```
fokszámai(G, FL) :- bagof(A-N, pont_foka(A, G, N), FL).
```

- Példák a bagof/3 és findall/3 közötti kisebb különbségekre:

```
| ?- findall(X, (between(1, 5, X), X<0), L). => L = [] ? ; no
| ?- bagof(X, (between(1, 5, X), X<0), L). => no
| ?- findall(S, member(S, [f(X,X),g(X,Y)]), L).
 => L = [f(_A,_A),g(_B,_C)] ? ; no
| ?- bagof(S, member(S, [f(X,X),g(X,Y)]), L).
 => L = [f(X,X),g(X,Y)] ? ; no
```

- A bagof/3 logikailag tisztább mint a findall/3, de időigényesebb!

A setof(?Gyűjtő, :Cél, ?Lista) beépített eljárás

- az eljárás végrehajtása:
  - ugyanaz mint: bagof(Gyűjtő, Cél, L0), sort(L0, Lista),
  - itt sort/2 egy univerzális rendező eljárás (lásd később), amely
  - az eredménylistát rendezzi (az ismétlődések kiszűrésével).

- Példa a setof/3 eljárás használatára:

```
gráf([a-b,a-c,b-c,c-d,b-d]).
```

```
% Gráf egy pontja P.
```

```
pontja(P, Gráf) :- member(A-B, Gráf), (P = A ; P = B).
```

```
% A G gráf pontjainak listája Pk.
```

```
gráf_pontjai(G, Pk) :- setof(P, pontja(P, G), Pk).
```

```
| ?- gráf(_G), gráf_pontjai(_G, Pk). => Pk = [a,b,c,d] ? ; no
```

Tartalom

5 Haladó Prolog

- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- Meta-logikai eljárások**
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
- Listák és fák akkumulálása – példák
- Imperatív programok átírása Prologba
- Modularitás
- Magasabbrendű eljárások
- Dinamikus adatbáziskezelés
- Egy összetettebb példaprogram
- „Hagyományos” beépített eljárások
- Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

A meta-logikai, azaz a logikán túlmutató eljárások fajtái:

- A Prolog kifejezések pillanatnyi behelyettesítettségi állapotát vizsgáló eljárások (értelemszerűen logikailag nem tiszták):
  - kifejezések osztályozása (1)


```
| ?- var(X) /* X változó? */, X = 1. => X = 1
```

```
| ?- X = 1, var(X). => no
```
  - kifejezések rendezése (4)


```
| ?- X @< 3 /* X megelőzi 3-t? */, X = 4. => X = 4
```

```
% a változók megelőzik a nem változó kifejezéseket
```

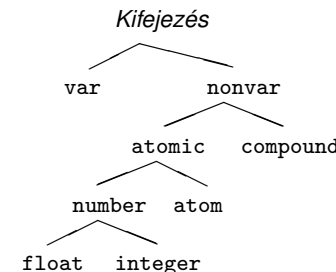
```
| ?- X = 4, X @< 3. => no
```
- Prolog kifejezéseket szétszedő vagy összerakó eljárások:
  - (struktúra) kifejezés $\iff$ név és argumentumok (2)


```
| ?- X = f(alma,körte), X =.. L => L = [f,alma,körte]
```
  - névkonstansok és számok $\iff$ karaktereik (3)


```
| ?- atom_codes(A, [0'a,0'b,0'a]) => A = aba
```

Kifejezések osztályozása

- Kifejezésfajták – osztályozó beépített eljárások (ismétlés)

var(X)	X változó
nonvar(X)	X nem változó
atomic(X)	X konstans
compound(X)	X struktúra
atom(X)	X atom
number(X)	X szám
integer(X)	X egész szám
float(X)	X lebegőpontos szám

- SICStus-specifikus osztályozó eljárások:
  - simple(X): X nem összetett (konstans vagy változó);
  - callable(X): X atom vagy struktúra (nem szám és nem változó);
  - ground(X): X tömör, azaz nem tartalmaz behelyettesíthető változót.
- Az osztályozó eljárások használata – példák
  - var, nonvar – többirányú eljárásokban elágaztatásra
  - number, atom, ... – nem-megkülönböztetett úniók feldolgozása (pl. szimbolikus deriválás)

Osztályozó eljárások: elágaztatás behelyettesíttség alapján

- Példa: a `length/2` beépített eljárás megvalósítása

```
% length(?L, ?N): Az L lista N hosszú.
```

```
length(L, N) :- var(N), length(L, 0, N).
```

```
length(L, N) :- nonvar(N), dlength(L, 0, N).
```

```
% length(?L, +IO, -I):
```

```
% Az L lista I-IO hosszú.
```

```
length([], I, I).
```

```
length(_|L, IO, I) :-
```

```
 I1 is IO+1,
```

```
 length(L, I1, I).
```

```
% dlength(?L, +IO, +I):
```

```
% Az L lista I-IO hosszú.
```

```
dlength([], I, I).
```

```
dlength(_|L, IO, I) :-
```

```
 IO < I, I1 is IO+1,
```

```
 dlength(L, I1, I).
```

```
| ?- length([1,2], Len). (length/3) => Len = 2 ? ; no
```

```
| ?- length([1,2], 3). (dlength/3) => no
```

```
| ?- length(L, 3). (dlength/3) => L = [_A,_B,_C] ? ;no
```

```
| ?- length(L, Len). (length/3) => L = [], Len = 0 ? ;
L = [_A], Len = 1 ? ; L = [_A,_B], Len = 2 ?
```

Struktúrák szétszedése és összerakása: az *univ* eljárás

- Az *univ* eljárás hívási mintái: `+Kif =.. ?Lista`
`-Kif =.. +Lista`
- Az eljárás jelentése:
  - `Kif = Fun(A1, ..., An)` és `Lista = [Fun, A1, ..., An]`, ahol *Fun* egy névkonstans és *A₁, ..., A_n* tetszőleges kifejezések; vagy
  - `Kif = C` és `Lista = [C]`, ahol *C* egy konstans.

- Példák

```
| ?- el(a,b,10) =.. L. => L = [el,a,b,10]
| ?- Kif =.. [el,a,b,10]. => Kif = el(a,b,10)
| ?- alma =.. L. => L = [alma]
| ?- Kif =.. [1234]. => Kif = 1234
| ?- Kif =.. L. => hiba
| ?- f(a,g(10,20)) =.. L. => L = [f,a,g(10,20)]
| ?- Kif =.. [/X,2+X]. => Kif = X/(2+X)
| ?- [a,b,c] =.. L. => L = ['.',a,[b,c]]
```

Struktúrák szétszedése és összerakása: a *functor* eljárás

- `functor/3`: kifejezés funktorának, adott funktorú kifejezésnek az előállítás
- Hívási minták: `functor(-Kif, +Név, +Argszám)`
`functor(+Kif, ?Név, ?Argszám)`
- Jelentése: `Kif` egy `Név/Argszám` funktorú kifejezés.
  - A konstansok 0-argumentumú kifejezésnek számítanak.
  - Ha `Kif` kimenő, az adott funktorú legáltalánosabb kifejezéssel egyesíti (argumentumaiban csupa különböző változóval).

- Példák:

```
| ?- functor(el(a,b,1), F, N). => F = el, N = 3
| ?- functor(E, el, 3). => E = el(_A,_B,_C)
| ?- functor(alma, F, N). => F = alma, N = 0
| ?- functor(Kif, 122, 0). => Kif = 122
| ?- functor(Kif, el, N). => hiba
| ?- functor(Kif, 122, 1). => hiba
| ?- functor([1,2,3], F, N). => F = '.', N = 2
| ?- functor(Kif, ., 2). => Kif = [_A|_B]
```

Struktúrák szétszedése és összerakása: az *arg* eljárás

- `arg/3`: kifejezés adott sorszámú argumentuma.
  - Hívási minta: `arg(+Sorszám, +StrKif, ?Arg)`
  - Jelentése: A `StrKif` struktúra `Sorszám`-adik argumentuma `Arg`.
  - Végrehajtása: `Arg`-ot az adott sorszámú argumentummal **egyesíti**.
  - Az `arg/3` eljárás így nem csak egy argumentum elővételére, hanem a struktúra változó-argumentumának behelyettesítésére is használható (ld. a 2. példát alább).

- Példák:

```
| ?- arg(3, el(a, b, 23), Arg). => Arg = 23
| ?- K=el(_,_,_), arg(1, K, a),
 arg(2, K, b), arg(3, K, 23). => K = el(a,b,23)
| ?- arg(1, [1,2,3], A). => A = 1
| ?- arg(2, [1,2,3], B). => B = [2,3]
```

- Az *univ* visszavezethető a *functor* és *arg* eljárásokra (és viszont), például:

```
Kif =.. [F,A1,A2] <=> functor(Kif, F, 2),
 arg(1, Kif, A1), arg(2, Kif, A2)
```

Az *univ* alkalmazása: ismétlődő sémák összevonása

- A feladat: egy szimbolikus aritmetikai kifejezésben a kiértékelhető (infix) részkifejezések helyettesítése az értékükkel.

- 1. megoldás, *univ* nélkül:

% Az X szimbolikus kifejezés egyszerűsítése EX.

```
egysz0(X, X) :- atomic(X).
```

```
egysz0(U+V, EKif) :-
 egysz0(U, EU), egysz0(V, EV),
 kiszamol(EU+EV, EU, EV, EKif).
```

```
egysz0(U*V, EKif) :-
 egysz0(U, EU), egysz0(V, EV),
 kiszamol(EU*EV, EU, EV, EKif).
```

%...

% EU és EV részekből képzett EUV egyszerűsítése EKif.

```
kiszamol(EUV, EU, EV, EKif) :-
 (number(EU), number(EV) -> EKif is EUV.
 ; EKif = EUV
).
```

```
| ?- deriv((x+y)*(2+x), x, D), egysz0(D, ED).
 => D = (1+0)*(2+x)+(x+y)*(0+1), ED = 1*(2+x)+(x+y)*1 ? ; no
```

Az *univ* alkalmazása: ismétlődő sémák összevonása (folyt.)

- Kifejezés-egyszerűsítés, 2. megoldás, *univ* segítségével

```
egysz(X, EX) :-
```

```
 atomic(X), EX = X.
```

```
egysz(Kif, EKif) :-
```

```
 Kif =.. [Muv,U,V], % Kif = Muv(U,V)
```

```
 egysz(U, EU), egysz(V, EV),
```

```
 EUV =.. [Muv,EU,EV], % EUV = Muv(EU,EV)
```

```
 kiszamol(EUV, EU, EV, EKif).
```

- Kifejezés-egyszerűsítés, általánosítás tetszőleges *tömör* kifejezésre:

```
egysz1(Kif, EKif) :-
```

```
 Kif =.. [M|ArgL], egysz1_lista(ArgL, EArgL), EKif0 =.. [M|EArgL],
```

```
 % catch(:Cél,?Kiv,:KCél): ha Cél kivételt dob, KCél-t futtatja:
```

```
 catch(EKif is EKif0, _, EKif = EKif0).
```

```
egysz1_lista([], []).
```

```
egysz1_lista([K|Kk], [E|Ek]) :-
```

```
 egysz1(K, E), egysz1_lista(Kk, Ek).
```

```
| ?- egysz1(f(1+2+a, exp(3,2), a+1+2), E). => E = f(3+a,9.0,a+1+2)
```

Általános kifejezés-bejárás *univ*-val: kiírás

- A feladat: egy tetszőleges kifejezés kiírása úgy, hogy
  - a kétargumentumú operátorok zárójelezett infix formában,
  - minden más alap-struktúra alakban jelenjen meg.

```
ki(Kif) :- compound(Kif), Kif =.. [Func, A1|ArgL],
 (% kétargumentumú kifejezés, funktora infix operátor
 ArgL = [A2], current_op(_, Kind, Func), infix_fajta(Kind)
 -> write('('), ki(A1),
 write(' '), write(Func), write(' '), ki(A2), write(')')
 ; write(Func), write('('), ki(A1), listaki(ArgL), write(')')
).
```

```
ki(Kif) :- simple(Kif), write(Kif).
```

% infix_fajta(F): F egy infix operátorfajta.

```
infix_fajta(xfx). infix_fajta(xfy). infix_fajta(yfx).
```

% Az [A1,...,An] listát ",A1,...,An" alakban kiírja.

```
listaki([]).
```

```
listaki([A|AL]) :- write(','), ki(A), arglistaki(AL).
```

```
| ?- ki(f(+a, X*c*X, e)). => f(+a),((117 * c) * 117),e
```

Általános kifejezés-bejárás *univ*-val: változómentesítés

- A SICStus Prologban beépített `numbervars(?Kif, +NO, ?N)` eljárás:
  - A tetsz. `Kif` minden változóját helyettesíti egy `'$VAR'(I)` struktúrával, `I = NO, ..., N-1` (azaz `Kif`-ben `N-NO` különböző változó van).
- A `'$VAR'(0), '$VAR'(1), ...` kifejezések `write`-tal való kiírásakor változónévként (`A, B ...`) jelennek meg.
- A `write_term(Kif, Opciók)` beépített eljárás kiírja a `Kif` kifejezést, az `Opciók` által meghatározott módon.
- A `numbervars/3` által létrehozott `'$VAR'/1` struktúrák „eredetiben” is megjeleníthetők:


```
| ?- _K = [f(_X),g(_),_X], numbervars(_K, 0, N), write(_K), nl,
 write_term(_K, [quoted(true),numbervars(false)]), nl.
 ==> [f(A),g(B),A]
 [f('$VAR'(0)),g('$VAR'(1)),$VAR'(0)]
 N = 2
```
- A feladat: elkészítendő egy `numbervars1/3` eljárás, amely `'$VAR'` helyett `'$myvar'` funktort használ.

Változómentesítés (folyt.)

- A változómentesítés egy saját megvalósítása:

```
% A Term kifejezésben levő változókat '$myvar(I)' stb.
% struktúrákkal helyettesíti be, I = NO, ... N-1.
numbervars1(Term, NO, N) :-
 (var(Term) ->
 Term = '$myvar'(NO), N is NO+1.
 ; Term =.. [_|Args],
 numbervars1_list(Args, NO, N)
).

% numbervars1_list(L, NO, N): Az L listában levő változókat
% '$myvar(I)' stb. struktúrákkal helyettesíti be, I = NO, ... N-1.
numbervars1_list([], N, N).
numbervars1_list([A|As], NO, N) :-
 numbervars1(A, NO, N1), numbervars1_list(As, N1, N).

| ?- Kif = [f(_X),g(_),_X], numbervars1(Kif, 0, N).
====> N = 2,
 Kif = [f('$myvar'(0)),g('$myvar'(1)),'$myvar'(0)]
```

A numbervars1 eljárás egy alkalmazása

Két kifejezés azonossága

- A és B azonosak, ha változó-behelyettesítés *nélkül* egyesíthetőek; így:
- ha A változót tartalmaz, akkor B-ben ugyanott ugyanaz a változó áll, és viszont.
- azonos/2 == néven, nem_azonos/2 \== néven beépített eljárás és operátor.

```
nem_azonos(X, Y) :-
 (numbervars1(X, 0, N), numbervars1(Y, N, _), X = Y -> fail
 ; true
).
```

```
azonos(X, Y) :- \+ nem_azonos(X, Y).
```

```
% azonos2/2 és azonos/2 teljesen ekvivalens.
```

```
% \+ \+ Hívás ≡ Hívás, de változóbehelyettesítést nem okoz
```

```
azonos2(X, Y) :-
 \+ \+ (numbervars1(foo(X,Y), 0, _), X = Y).
```

```
| ?- azonos(X, 1). ---> no
| ?- azonos(X, Y). ---> no
| ?- azonos(X, X). ---> true ?
| ?- append([], L1, L2), azonos(L1, L2). ---> L2 = L1 ?
```

Univ alkalmazása: részkifejezések keresése

- A feladat: egy tetszőleges kifejezéshez soroljuk fel a benne levő számokat, és minden szám esetén adjuk meg annak a *kiválasztóját!*
- Egy részkifejezés kiválasztója egy olyan lista, amely megadja, mely argumentumpozíciók mentén juthatunk el hozzá.
- Az $[i_1, i_2, \dots, i_k]$ lista egy Kif-ből az i_1 -edik argumentum i_2 -edik argumentumának, ... i_k -adik argumentumát választja ki.
- Pl. $a*b+f(1,2,3)/c$ -ben b kiválasztója [1,2], 3 kiválasztója [2,1,3].

```
% kif_szám(?Kif, ?N, ?Kiv): Kif Kiv kiválasztójú része az N szám.
```

```
kif_szám(X, X, []) :-
 number(X).
kif_szám(X, N, [I|Kiv]) :-
 compound(X), % a változó kizárása miatt fontos!
 functor(X, _F, ArgNo), between(1, ArgNo, I), arg(I, X, X1),
 kif_szám(X1, N, Kiv).
```

```
| ?- kif_szám(f(1,[b,2]), N, K).
====> K = [1], N = 1 ? ;
 K = [2,2,1], N = 2 ? ; no
```

Atomok szétszedése és összerakása

- atom_codes/2: névkonstans és karakterkód-lista közötti átalakítás
  - Hívási minták: atom_codes(+Atom, ?KódLista)
  - atom_codes(-Atom, +KódLista)
  - Jelentése: Atom karakterkódjainak a listája KódLista.
  - Végrehajtása:
    - Ha Atom adott (bemenő), és a $c_1 c_2 \dots c_n$ karakterekből áll, akkor KódLista-t egyesíti a $[k_1, k_2, \dots, k_n]$ listával, ahol k_i a c_i karakter kódja.
    - Ha KódLista egy adott karakterkód-lista, akkor ezekből a karakterekből összerak egy névkonstanst, és azt egyesíti Atom-mal.

- Példák:

```
| ?- atom_codes(ab, Cs). => Cs = [97,98]
| ?- atom_codes(ab, [0'a|L]). => L = [98]
| ?- Cs="bc", atom_codes(Atom, Cs). => Cs = [98,99], Atom = bc
| ?- atom_codes(Atom, [0'a|L]). => hiba
```

Atomok szétszedése és összerakása – példák

● Keresés névkonstansokban

% Atom-ban a Rész nem üres részatom kétszer ismétlődik.

```
dadogó_rész(Atom, Rész) :-
 atom_codes(Atom, Cs),
 Ds = [_|_],
 append([_,Ds,Ds,_], Cs),
 atom_codes(Rész, Ds).
```

```
| ?- dadogó_rész(babaruhaha, R). => R = ba ? ; R = ha ? ; no
```

● Atomok összefűzése

% atom_concat(+A, +B, ?C): A és B névkonstansok összefűzése C.

% (Szabványos beépített eljárás atom_concat(?A, ?B, +C) módban is.)

```
atom_concat(A, B, C) :-
 atom_codes(A, Ak), atom_codes(B, Bk),
 append(Ak, Bk, Ck),
 atom_codes(C, Ck).
```

```
| ?- atom_concat(abra, kadabra, A). => A = abrakadabra ?
```

Számok szétszedése és összerakása

● number_codes/2: szám és karakterkód-lista közötti átalakítás

- Hívási minták: `number_codes(+Szám, ?KódLista)`
`number_codes(-Szám, +KódLista)`

- Jelentése: Igaz, ha Szám tízes számrendszerbeli alakja a KódLista karakterkód-listának felel meg.

● Végrehajtása:

- Ha Szám adott (bemenő), és a $c_1 c_2 \dots c_n$ karakterekből áll, akkor KódLista-t egyesíti a $[k_1, k_2, \dots, k_n]$ kifejezéssel, ahol k_i a c_i karakter kódja.
- Ha KódLista egy adott karakterkód-lista, akkor ezekből a karakterekből összerak egy számot (ha nem lehet, hibát jelez), és azt egyesíti Szám-mal.

● Példák:

```
| ?- number_codes(12, Cs). => Cs = [49,50]
| ?- number_codes(0123, [0'1|L]). => L = [50,51]
| ?- number_codes(N, " - 12.0e1"). => N = -120.0
| ?- number_codes(N, "12e1"). => hiba (nincs .0)
| ?- number_codes(120.0, "12e1"). => no (mert a szám adott! :-)
```

Kifejezések rendezése: szabványos sorrend

- A Prolog szabvány definiálja két tetszőleges Prolog kifejezés sorrendjét.
- Jelölés: $X \prec Y$ – az X kifejezés megelőzi az Y kifejezést.
- A szabványos sorrend definíciója:
  - 1 X és Y azonos $\Leftrightarrow X \prec Y$ és $Y \prec X$ egyike sem igaz.
  - 2 Ha X és Y különböző osztályba tartozik, akkor az osztály dönt: *változó* $\prec$ *lebegőpontos szám* $\prec$ *egész szám* $\prec$ *név* $\prec$ *struktúra*.
  - 3 Ha X és Y változó, akkor sorrendjük rendszerfüggő.
  - 4 Ha X és Y lebegőpontos vagy egész szám, akkor $X \prec Y \Leftrightarrow X < Y$.
  - 5 Ha X és Y név, akkor a lexikografikus (abc) sorrend dönt.
  - 6 Ha X és Y struktúrák:
    - 1 Ha X és Y aritása ($\equiv$ argumentumszáma) különböző, akkor $X \prec Y \Leftrightarrow X$ aritása kisebb mint Y aritása.
    - 2 Egyébként, ha a struktúrák neve különböző, akkor $X \prec Y \Leftrightarrow X$ neve $\prec Y$ neve.
    - 3 Egyébként (azonos név, azonos aritás) balról az első nem azonos argumentum dönt.
- (A SICStus Prologban kiterjesztésként megengedett végtelen (ciklikus) kifejezésekre a fenti rendezés nem érvényes.)

Kifejezések összehasonlítása – beépített eljárások

● Két tetszőleges kifejezés összehasonlítását végző eljárások:

hívás	igaz, ha
<code>Kif1 == Kif2</code>	$Kif1 \not\prec Kif2 \wedge Kif2 \not\prec Kif1$
<code>Kif1 \== Kif2</code>	$Kif1 \prec Kif2 \vee Kif2 \prec Kif1$
<code>Kif1 @< Kif2</code>	$Kif1 \prec Kif2$
<code>Kif1 @=< Kif2</code>	$Kif2 \not\prec Kif1$
<code>Kif1 @> Kif2</code>	$Kif2 \prec Kif1$
<code>Kif1 @>= Kif2</code>	$Kif1 \not\prec Kif2$

- Az összehasonlítás mindig a belső ábrázolás (kanonikus alak) szerint történik:

```
| ?- [1, 2, 3, 4] @< struktúra(1, 2, 3). => sikerül (6.1 szabály)
```

Meta-logikai eljárások alkalmazása: $\prec$ megvalósítása

```
% T1 megelőzi T2-t. Ekvivalens T1 @< T2 -vel, kivéve a változókat.
precedes(T1, T2) :- \+ \+ (numbervars(T1-T2, 0, _), prec(T1, T2)).
```

```
% class(+T, -C): A T kifejezés a C-edik kifejezőosztályba tartozik.
```

```
class(T, C) :-
 (T='$_VAR'(_) -> C=0 % változó
 ; float(T) -> C=1 % lebegőpontos szám
 ; integer(T) -> C=2 % egész szám
 ; atom(T) -> C=3 % névkonstans
 ; compound(T) -> C=4 % összetett kifejezés
).
```

```
% T1 megelőzi T2-t, a változók helyett már '$VAR'(n) áll.
```

```
prec(T1, T2) :- class(T1, C1), class(T2, C2),
 (C1 == C2 ->
 (C1 == 1 -> T1 < T2 % 4. szabály (lebegőpontos szám)
 ; C1 == 2 -> T1 < T2 % 4. szabály (egész szám)
 ; struct_prec(T1, T2) % 3., 5. és 6. szabály
) % (változó, név, struktúra)
 ; C1 < C2 % 2. szabály
).
```

A $\prec$ reláció megvalósítása (folyt.)

```
% S1 megelőzi S2-t (S1 és S2 struktúra-kifejezés vagy névkonstans).
```

```
struct_prec(S1, S2) :-
 functor(S1, F1, N1), functor(S2, F2, N2),
 (N1 < N2 -> true
 ; N1 = N2,
 (F1 = F2 -> args_prec(1, N1, S1, S2)
 ; atom_prec(F1, F2)
)
).
```

```
% Az S1 struktúra-kifejezés NO, ..., N sorszámú argumentumai
```

```
% lexikografikusan megelőzik S2 azonos sorszámú argumentumait.
```

```
args_prec(NO, N, S1, S2) :- NO =< N,
 arg(NO, S1, A1), arg(NO, S2, A2),
 (A1 = A2 -> N1 is NO+1, args_prec(N1, N, S1, S2)
 ; prec(A1, A2)
).
```

```
% Az A1 névkonstans megelőzi az A2 névkonstanst.
```

```
atom_prec(A1, A2) :-
 atom_codes(A1, C1), atom_codes(A2, C2), struct_prec(C1, C2).
```

Összefoglalás: a Prolog egyenlőség-szerű beépített eljárásai

- $U = V$: U egyesítendő V -vel. Soha sem jelez hibát.

```
| ?- X = 1+2. => X = 1+2
| ?- 3 = 1+2. => no
| ?- X == 1+2. => no
| ?- 3 == 1+2. => no
| ?- +(1,2)==1+2 => yes
```

- $U == V$: U azonos V -vel. Soha sem jelez hibát és soha sem helyettesít be.

- $U := V$: Az U és V aritmetikai kifejezések értéke megegyezik. Hibát jelez, ha U vagy V nem (tömör) aritmetikai kifejezés.

```
| ?- X := 1+2. => hiba
| ?- 1+2 := X. => hiba
| ?- 2+1 := 1+2. => yes
| ?- 2.0 := 1+1. => yes
```

- $U is V$: U egyesítendő a V aritmetikai kifejezés értékével. Hiba, ha V nem (tömör) aritmetikai kifejezés.

```
| ?- 2.0 is 1+1. => no
| ?- X is 1+2. => X = 3
| ?- 1+2 is X. => hiba
| ?- 3 is 1+2. => yes
| ?- 1+2 is 1+2. => no
```

- $(U =.. V$: U „szétszedettje” a V lista)

```
| ?- 1+2 =.. X. => X = [+ , 1, 2]
| ?- X =.. [f,1]. => X = f(1)
```

Összefoglalás: a Prolog nem-egyenlőség jellegű beépített eljárásai

A nem-egyenlőség jellegű eljárások soha sem helyettesítenek be változót!

- $U \neq V$: U nem egyesíthető V -vel. Soha sem jelez hibát.

```
| ?- X \= 1+2. => no
| ?- +(1,2) \= 1+2. => no
```

- $U \neq V$: U nem azonos V -vel. Soha sem jelez hibát.

```
| ?- X \== 1+2. => yes
| ?- 3 \== 1+2. => yes
| ?- +(1,2)\==1+2 => no
```

- $U \neq V$: Az U és V aritmetikai kifejezések értéke különbözik. Hibát jelez, ha U vagy V nem (tömör) aritmetikai kifejezés.

```
| ?- X \= 1+2. => hiba
| ?- 1+2 \= X. => hiba
| ?- 2+1 \= 1+2. => no
| ?- 2.0 \= 1+1. => no
```

A Prolog (nem-)egyenlőség jellegű beépített eljárásai – példák

		Egyesítés		Azonosság		Aritmetika		
U	V	$U = V$	$U \backslash = V$	$U == V$	$U \backslash == V$	$U := V$	$U \backslash = V$	$U \text{ is } V$
1	2	no	yes	no	yes	no	yes	no
a	b	no	yes	no	yes	error	error	error
1+2	+(1,2)	yes	no	yes	no	yes	no	no
1+2	2+1	no	yes	no	yes	yes	no	no
1+2	3	no	yes	no	yes	yes	no	no
3	1+2	no	yes	no	yes	yes	no	yes
X	1+2	X=1+2	no	no	yes	error	error	X=3
X	Y	X=Y	no	no	yes	error	error	error
X	X	yes	no	yes	no	error	error	error

Jelmagyarázat: *yes* – siker; *no* – meghiúsulás, *error* – hiba.

Tartalom

5 Haladó Prolog

- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- Meta-logikai eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
- Listák és fák akkumulálása – példák
- Imperatív programok átírása Prologba
- Modularitás
- Magasabbrendű eljárások
- Dinamikus adatbáziskezelés
- Egy összetettebb példaprogram
- „Hagyományos” beépített eljárások
- Fejlettebb nyelvi és rendszer elemek

Prolog nyelvi eszközök a keresési tér szűkítésére

- Eszközök
  - Az első Prolog rendszerektől kezdve: vágó, szabványos jelölése !
  - Későbbi kiterjesztés: az (`if -> then ; else`) feltételes szerk.
- Feltételes szerkezet – procedurális szemantika (ismétlés)
A (`felt->akkor; egyébként`), `folyt` célsorozat végrehajtása:
  - Végrehajtjuk a `felt` hívást (egy önálló végrehajtási környezetben).
  - Ha `felt` sikeres $\implies$ „`akkor, folyt`” célsorozattal folytatjuk, a `felt` első megoldása által eredményezett behelyettesítésekkel. A `felt` cél többi megoldását nem keressük meg!
  - Ha `felt` meghiúsul $\implies$ „`egyébként, folyt`” célsorozattal folytatjuk.
- Feltételes szerkezet – alternatív procedurális szemantika:
  - A feltételes szerkezetet egy speciális diszjunkciónak tekintjük:


```
(felt, {vágás}, akkor
; egyébként
)
```
  - A **{vágás}** jelentése: megszünteti a `felt`-beli választási pontokat, és egyébként választását is letiltja.

Feltételes szerkezet: választási pontok a feltételben

- Eddig főleg determinisztikus (választásmentes) feltételeket mutattunk.
- Példafeladat: `első_poz_elem(L, P)`: P az L lista első pozitív eleme.
  - Első megoldás, rekurzióval (mérnöki)


```
első_poz_elem([X|_], X) :- X > 0.
első_poz_elem([X|L], EP) :- X <= 0, első_poz_elem(L, EP).
```
  - Második megoldás, visszalépéses kereséssel (matematikus)


```
első_poz_elem(L, EP) :-
 append(NemPozL, [EP|_], L), EP > 0,
 \+ van_poz_eleme(NemPozL).
van_poz_eleme(L) :- member(P, L), P > 0.
```
  - Harmadik megoldás, feltételes szerkezettel (Prolog hekker)


```
első_poz_elem(L, EP) :-
 (member(EP, L), EP > 0 -> true
; fail % ez a sor elhagyható
).
```
- Figyelem: a harmadik megoldás épít a `member/2` felsorolási sorrendjére, és `első_poz_elem(+,+)` módban hibásan működhet!

A vágó eljárás

- A vágó beépített eljárás (!) végrehajtása:
  - 1 letiltja az adott predikátum további klózainak választását,


```
első_poz_elem([X|_], X) :- X > 0, !.
első_poz_elem([X|L], EP) :- X =< 0, első_poz_elem(L, EP).
```
  - 2 megszünteti a választási pontokat az előtte levő eljáráshívásokban.


```
első_poz_elem(L, EP) :- member(EP, L), EP > 0, !.
```
- Miért vágunk le ágakat a keresési térben?
  - Mi tudjuk, hogy nincs megoldás, de a Prolog nem – **zöld** vágó
    - (Például, a legtöbb Prolog megvalósítás „nem tudja”, hogy a $X > 0$ és $X \leq 0$ feltételek kizárják egymást.)
  - Eldobunk megoldásokat – **vörös** vágó, ez a program jelentését megváltoztatja
    - (Vörös vágó lesz a zöldből ha a „felesleges” feltételeket elhagyjuk (pl. az $X \leq 0$ feltételt a fenti 2. klózban)

Példák a vágó eljárás használatára

```
% fakt(+N, ?F): N! = F.
fakt(0, 1) :- !.
fakt(N, F) :- N > 0, N1 is N-1, fakt(N1, F1), F is N*F1.
```

zöld

```
% last(+L, ?E): L utolsó eleme E.
last([E], E) :- !.
last(_|L, Last) :- last(L, Last).
```

zöld

```
% pozitívak(+L, -P): P az L pozitív elemeiből áll.
pozitívak([], []).
pozitívak([E|Ek], [E|Pk]) :-
 E > 0, !,
 .
 pozitívak(Ek, Pk).
pozitívak(_|Ek, Pk) :-
 /* \+ _E > 0, */ pozitívak(Ek, Pk). Ha nincs kikommentezve
 akkor zöld
```

vörös

Figyelem: a fenti példák nem tökéletesek, hatékonyabb ill. általánosabban használható változatukat később ismertetjük!

A vágó definíciója

- Segédfogalom: egy cél **szülőjének** az őt tartalmazó klóz fejével illesztett hívást nevezzük
  - A 4-kapus modellben a szülő a körülvevő dobozhoz rendelt cél.
  - Pl. `last([E], E) :- !.` – a vágó szülője lehet a `last([7], X)` hívás.
  - A `g` nyomkövető parancs a cél őseit listázza ki.
- A vágó végrehajtása:
  - mindig sikerül; de mellékhatásként a végrehajtás adott állapotától visszafelé egészen a szülő célíg – azt is beleértve – megszünteti a választási pontokat.
- A vágás kétféle választási pontot szüntet meg:


```
r(X) :- s(X), !. % az s(X)-beli választási pontokat – a vágót megelőző
 % cél(ok)nak az első megoldására való megszorítás
r(X) :- t(X). % az r(X) további klózainak választását – a vágót tartalmazó
 % klóz mellett való elköteleződés (commit)
```
- A vágó szemléltetése a 4-kapus doboz modellben: a vágó Redo kapujából a körülvevő (szülő) doboz Fail kapujára megyünk.

A vágó által megszüntetett választási pontok

```
% vágó nélküli példa
q(X) :- s(X).
q(X) :- t(X).
```

```
% ugyanaz a példa vágóval
r(X) :- s(X), !.
r(X) :- t(X).
```

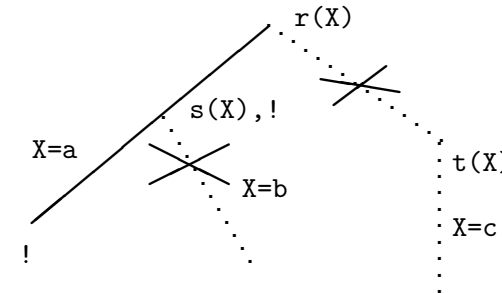
```
s(a). s(b). t(c).
```

```
% a vágó nélküli példa futása
:- q(X), write(X), fail.
```

```
--> abc
```

```
% a vágót tartalmazó példa futása
:- r(X), write(X), fail.
```

```
--> a
```


A diszjunktív feltételes szerkezet visszavezetése vágóra

- A diszjunktív feltételes szerkezet, a diszjunkcióhoz hasonlóan egy segédjárással váltható ki:

```

p :-
 aaa,

 (felt1 -> akkor1
 ; felt2 -> akkor2
 ; ...
 ; egyébként
),
 zzz.

p :-
 aaa, segéd(...), zzz.

segéd(...) :- felt1, !, akkor1.
segéd(...) :- felt2, !, akkor2.
...
segéd(...) :- egyébként.

```

- Az egyébként ág elmaradhat, ilyenkor a megfelelő klóz is elmarad.
- A felt részekben értelmetlen vágót használni
- Az akkor részekben lehet vágó. Ennek hatásköre, a $\rightarrow$ nyílból generált vágóval ellentétben, a teljes p predikátum (ilyenkor a Prolog megvalósítás egy speciális, ún. távolbaható vágót használ).
- Vágót rendkívül ritkán szükséges feltételes szerkezetben szerepeltetni.

Feltételes szerkezetek és fejlesztés

- Vigyázat: a tényleges feltétel részét képezik a fejbeli egyesítések!

```

% abs(X, A): A = |X| (A az X abszolút értéke).
abs(X, X) :- X >= 0, !.
abs(X, A) :- A is -X.

% a vágó előtt van fej-egyesítés
abs(X, A) :- A = X, X >= 0, !.
abs(X, A) :- A is -X.
% az egyesítés explicitté téve

```

- A fej-egyesítés gondot okozhat, ha az eljárást ellenőrzésre használjuk:


```
| ?- abs(10, -10). --> yes
```
- A megoldás a **vágás alapszabálya**:

- A kimenő paraméterek értékadását mindig a vágó után végezzük!**

```

abs(X, A) :- X >= 0, !, A = X.
abs(X, A) :- A is -X.

```

- Ez nemcsak általánosabban használható, hanem hatékonyabb kódot is ad: csak akkor helyettesíti be a kimenő paramétert, ha már tudja, mi az értéke (nincs „előre-behelyettesítés”, mint a fenti példákban).
- „**kimenő**” paraméterek – vágó alkalmazásakor általában nincs többirányú használat :-)

A vágás első alapesete – klóz mellett való elkötelezés

- A klóz melletti elkötelezés egy egyszerű feltételes szerkezetet jelent.

```

szülő :- feltétel, !, akkor.
szülő :- egyébként.

```

- A vágó szükségtelenné teszi a feltétel negációjának végrehajtását a többi klózban. A logikailag tiszta, de nem hatékony alak:

```

szülő :- feltétel, akkor.
szülő :- \+ feltétel, egyébként.

```

De: a fenti két alak csak akkor ekvivalens, ha feltétel egyszerű, nincs benne választás.

- Analógia: ha a , b és c Boole-értékű változók, akkor

```

if a then b else c \equiv a \wedge b \vee \neg a \wedge c

```

- A vágó által kiváltott negált feltételt célszerű kommentként jelezni:

```

szülő :- feltétel, !, akkor.
szülő :- /* \+ feltétel, */ egyébként.

```

A bevezető példák a vágás alapszabályát betartó változata

```

% fakt(+N, ?F): N! = F.
fakt(0, F) :- !, F = 1.
fakt(N, F) :- N > 0, N1 is N-1, fakt(N1, F1), F is N*F1.

```

```

% last(+L, ?E): az L nem üres lista utolsó eleme E.
last([E], Last) :- !, Last = E.
last(_|L, Last) :- last(L, Last).

```

```

% pozitívak(+L, ?Pk): Pk az L pozitív elemeiből áll.
pozitívak([], []).
pozitívak([E|Ek], Pk) :-
 E > 0, !, Pk = [E|Pk0], pozitívak(Ek, Pk0).
pozitívak(_|Ek, Pk) :-
 /* \+ _E > 0, */ pozitívak(Ek, Pk).

```

Megjegyzés: a diszjunktív alakban a feltételek eleve explicitek, nincs fejlesztesi probléma, ezért **a diszjunktív feltételes szerkezet használatát javasoljuk a vágó helyett.**

Példa: $\max(X, Y, Z)$: X és Y maximuma Z.

- 1. változat, tiszta Prolog. Lassú (előre-behelyettesítés, két hasonlítás), választási pontot hagy.

```
max(X, Y, X) :- X >= Y.
max(X, Y, Y) :- Y > X.
```

- 2. változat, zöld vágóval. Lassú (előre-behelyettesítés, két hasonlítás), nem hagy választási pontot.

```
max(X, Y, X) :- X >= Y, !.
max(X, Y, Y) :- Y > X.
```

- 3. változat, vörös vágóval. Gyorsabb (előre-behelyettesítés, egy hasonlítás), nem hagy választási pontot, de nem használható ellenőrzésre, pl. `?- max(10, 1, 1)` sikerül.

```
max(X, Y, X) :- X >= Y, !.
max(X, Y, Y).
```

- 4. változat, vörös vágóval. Helyes, nagyon gyors (egy hasonlítás, nincs előre-behelyettesítés) és nem is hoz létre választási pontot.

```
max(X, Y, Z) :- X >= Y, !, Z = X.
max(X, Y, Y) /* :- Y > X */.
```

A vágás második alapesete – első megoldásra való megszorítás

- Mikor használjuk az első megoldásra megszorító vágót?
  - behelyettesítést nem okozó, eldöntendő kérdés esetén;
  - feladatspecifikus optimalizálásra (hekkelésre `:-`);
  - végtelen választási pontot létrehozó eljárások megszelidítésére.
- Eldöntendő kérdés: eljáráshívás csupa bemenő paraméterrel


```
% egy_komponensbeli(+A, +B, +Gráf):
% Az A és B pontok a G gráfnak ugyanabban a komponensében vannak.
egy_komponensbeli(A, B, Gráf) :-
 utvonal(A, B, Gráf), !.
```
- Eldöntendő kérdés esetén általában nincs értelme többszörös választ adni/várni.

Feladatspecifikus optimalizálás

- A feladat: megállapítandó egy lista első fennsíkjának a hossza. (*Fennsík*nek nevezzük egy számlista olyan folytonos, nem üres részlistáját, amelyik pozitív számokból áll és semelyik irányban sem terjeszthető ki.)

% Az L lista első fennsíkjának a hossza H.

```
efhossz(L, H) :-
 append(_NemFennsik, FennsikMaradek, L),
 FennsikMaradek = [X|_], X > 0, !,
 append(Fennsik, Maradek, FennsikMaradek),
 (Maradek = []
 ; Maradek = [Y|_], Y <= 0
), !,
 length(Fennsik, H).
```

- a fenti **diszjunkció** kiváltható egy negációval:

```
\+!(Maradek = [Y|_], Y > 0)
```

Végtelen választás megszelidítése: `memberchk`

- A `memberchk/2` beépített eljárás Prolog definíciója:

```
% memberchk(X, L): "X eleme az L listának" kérdés első megoldása.
```

```
% 1. változat % 2. ekvivalens változat
memberchk(X, L):- memberchk(X, [X|_]) :- !.
 member(X, L), !. memberchk(X, [_|L]) :-
 memberchk(X, L).
```

- `memberchk/2` használata

- Eldöntő kérdésben (visszalépéskor nem keresi végig a lista maradékát.)

```
| ?- memberchk(1, [1,2,3,4,5,6,7,8,9]).
```

- Nyílt végű lista elemévé tesz, pl.:

```
| ?- memberchk(1,L), memberchk(2,L), memberchk(1,L).
 L = [1,2|_A] ?
```

Nyílt végű listák kezelése memberchk segítségével: szótárprogram

Tartalom

```
szótáraz(Sz):-
 read(M-A), !,
 % A read(X) beépített eljárás egy kifejezést
 % olvas be és egyesíti X-szel
 memberchk(M-A,Sz),
 write(M-A), nl,
 szótáraz(Sz).
szótáraz(_).
```

Egy futása:

```
| ?- szótáraz(Sz).
|: alma-apple. |: alma-X.
alma-apple alma-apple
|: korte-pear. |: X-pear.
korte-pear korte-pear
 |: vege. % nem egyesíthető M-A-val

Sz = [alma-apple,korte-pear|_A] ?
```

5 Haladó Prolog

- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- Meta-logikai eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
- Listák és fák akkumulálása – példák
- Imperatív programok átírása Prologba
- Modularitás
- Magasabbrendű eljárások
- Dinamikus adatbáziskezelés
- Egy összetettebb példaprogram
- „Hagyományos” beépített eljárások
- Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

Vezérlési eljárások, a call/1 beépített eljárás

Vezérlési szerkezetek mint eljárások

- Vezérlési eljárás: A Prolog végrehajtáshoz kapcsolódó beépített eljárás.
- A vezérlési eljárások többsége **magasabbrendű** eljárás, azaz olyan eljárás, amely egy vagy több argumentumát eljáráshívásként értelmezi. (A magasabbrendű Prolog eljárásokat szokás **meta-eljárásnak** is hívni.)
- A meta-eljárások fő képviselője és alapvető építőeleme a call/1:
  - Hívási minta: call(+Cél)
  - Cél egy „meghívható kifejezés” (callable, vö. callable/1), azaz struktúra, vagy névkonstans.
  - Jelentése (deklaratív szemantika): Cél igaz.
  - Hatása (procedurális szemantika): a Cél kifejezést eljáráshívássá alakítja és meghívja.
- A klóztörzsben célként megengedett egy X változó használata, ezt a rendszer egy call(X) hívássá alakítja át.

```
| kétszer(Hívás) :- call(Hívás), Hívás.

| ?- kétszer(write(ba)), nl. => baba
| ?- listing(kétszer). => kétszer(A) :-
 call(user:A), call(user:A).
```

- A call/1 argumentumában szerepelhetnek vezérlési szerkezetek is, mert ezek maguk beépített eljárásként is jelen vannak a Prolog rendszerben:
  - (', ')/2: konjunkció.
  - (;)/2: diszjunkció.
  - (->)/2: if-then.
  - (;)/2: if-then-else.
- A call-ban szereplő vezérlési szerkezetek lényegében ugyanúgy futnak, mint az interpretált (consult-tal betöltött) kód.
- Példák:

```
| ?- _Cél = (kétszer(write(ba)), write(' ')), kétszer(_Cél), nl.
baba baba
| ?- kétszer((member(X, [a,b,c,d]), write(X), fail ; nl)).
abcd
abcd
```


call/1 példa: futási időt mérő meta-eljárás

```
% Kiírja Goal első megoldásának előállításához vagy a meghiúsuláshoz
% szükséges időt, a Txt szöveg kíséretében.
time(Txt, Goal) :-
 statistics(runtime, [T0,_]), % T0 az indítás óta eltelt CPU idő,
 % msec-ban (szemétyűjtés nélkül).
 (
 call(Goal) -> Res = true
 ; Res = false
),
 statistics(runtime, [T1,_]), T is T1-T0,
 format('~w futási idő = ~3d sec\n', [Txt,T]),
 % ~w formázó: kiírás a write/1 segítségével
 % ~3d formázó: I egész kiírása I/1000-ként, 3 tizedesre
 Res = true.
```

A call/1 költséges: egy 4472 hosszú lista megfordítása nrev-vel (kb. 10 millió append hívás), minden append körül egy felesleges call-lal ill. anélkül:

	call nélkül	call-lal	Lassulás
lefordítva	0.47 sec	2.46 sec	5.23
interpretálva	6.97 sec	8.66 sec	1.24

További beépített vezérlési eljárások

- \+ Cél: Cél „nem bizonyítható”. A beépített eljárás definíciója:
`\+ X :- call(X), !, fail.`
`\+ _X.`
- once(Cél): Cél igaz, és csak az első megoldását kérjük. Definíciója:
`once(X) :- call(X), !.` vagy
`once(X) :- ( call(X) -> true ).`
- true: azonosan igaz, fail: azonosan hamis (mindig meghiúsul).
- repeat: végtelen sokszor igaz (végtelen választási pont). Definíciója:
`repeat.`
`repeat :- repeat.`
- A repeat eljárást egy mellékhatásos eljárás ismétlésére használhatjuk. A végtelen választási pontot kötelező egy vágóval semlegesíteni!
- Példa (egyszerű kalkulátor):
`bc :- repeat, read(Expr),`
`( Expr = end_of_file -> true`
`; Res is Expr, write(Expr = Res), nl, fail`
`),`
`!.`

Példa: magasabbrendű reláció definiálása

- Az implikáció ($P \Rightarrow Q$) megvalósítása negáció segítségével:

```
% P minden megoldása esetén Q igaz.
forall(P, Q) :-
 \+ (P, \+Q). % Szintaktikus emlékeztető:
 % az első \+ után kötelező a szóköz!

| ?- _L = [1,2,3],
 % _L minden eleme pozitív:
 forall(member(X, _L), X > 0).
true ?
| ?- _L = [1,-2,3], forall(member(X, _L), X > 0).
no
| ?- _L = [1,2,3],
 % _L szigorúan monoton növény:
 forall(append(_, [A,B|_], _L), A < B).
true ?
```

- forall/2 csak eldöntendő kérdés esetén használható.

Tartalom

5 Haladó Prolog

- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- Meta-logikai eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
  - Determinizmus és indexelés
  - Jobbrekurzió és akkumulátorok
  - Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
  - Listák és fák akkumulálása – példák
  - Imperatív programok átírása Prologba
  - Modularitás
  - Magasabbrendű eljárások
  - Dinamikus adatbáziskezelés
  - Egy összetettebb példaprogram
  - „Hagyományos” beépített eljárások
  - Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

A Prolog megvalósítás néhány mérföldköve

- 1973: Marseille Prolog (A. Colmerauer et al.)
  - értelmező (interpreter), Fortran nyelven
  - kifejezések ábrázolása: struktúra-osztásos (structure-sharing)
  - veremszervezés: egyetlen verem (csak visszalépéskor szabadul fel)
- 1977: DEC-10 Prolog (D. H. D. Warren)
  - fordítóprogram Prolog és assembly nyelven (+ értelmező Prologban)
  - kifejezések ábrázolása: struktúra-osztásos
  - veremszervezés: három verem (visszalépéskor felszabadulnak)
    - globális verem (global): struktúra-beli változók, személygyűjtött
    - fő/lokális verem (main/local): eljárások, választási pontok, változók, determinisztikus lefutáskor felszabadul
    - nyom (trail): változó-behelyettesítések (vágónál felszabadítható)
- 1983: WAM — Warren Abstract Machine (D. H. D. Warren)
  - absztrakt gép Prolog programok végrehajtására
  - kifejezések ábrázolása: struktúra-másolásos (structure-copying)
  - három verem, (ld. DEC-10), a struktúrákat a globális verem tárolja
  - A legtöbb mai Prolog WAM alapú (SICStus, SWI, GNU Prolog, ...)

Struktúrák ábrázolása

- A kétféle kifejezés-ábrázolás összehasonlítása:

	struktúra-osztásos	struktúra-másolásos
tárigény:	$O(\text{változók száma})$	$O(\text{struktúra mérete})$
struktúra-építés ideje	konstans	$O(\text{struktúra mérete})$
struktúra-szétszedés	költségesebb	kevésbé költséges

- Struktúra **építése**: egy változónak és egy **programszövegbeli** struktúrának az egyesítése
- FONTOS: egy változó értékeként megjelenő struktúra egyesítése egy behelyettesítetlen változóval mindenképpen konstans költségű!
- Példa:


```
hosszabbít(L, [1,2,3,...,n|L]).
sokszoroz(0, L) :- !, L = [].
sokszoroz(N, L) :-
 hosszabbít(L0, L), N1 is N-1, sokszoroz(N1, L0).
```
- `sokszoroz(n, L)` idő- és tárigénye struktúra-osztásnál $O(n)$, struktúra-másolásnál $O(n^2)$
- A gyakorlatban mégis a struktúra-másolásos megoldás a hatékonyabb.

WAM: Prolog kifejezések tárolása (LBT – low bit tagging scheme)

- Behelyettesítetlen változó:

saját cím	REF
- Változóra való utalás:

másik vált. címe	REF
- Névkonstans:

atom tábla index	A	CON
- Egész szám:

egész érték	I	CON
- Lista:

cím	LIST
- Struktúra:

cím	STRU
- A SICStus 3.x rendszer a 4 legmagasabb helyiértékű biten tárolja jelzőket (tag) — ezért a veremterületek mérete 256 Mbyte-ban korlátozott. (SICStus 4-ben már LBT séma van.)

cím:	fej-kifejezés
	farok-kifejezés

cím:	funktor tábla index
	argumentum-kif.
	...

WAM: néhány további részlet

- Változók kezelése
  - Két változó egyesítése: a fiatalabbik = az öregebbre utaló **REF**
  - **Utalástalanítás**: az (esetleg többtagú) REF-lánc követése
  - Behelyettesítetlen változó $\equiv$ önmagára mutató utalás $\Rightarrow$ egyszerűbb utalástalanítás
- Visszalépés
  - **Feltételes változó**: olyan behelyettesítetlen változó, amely öregebb mint a legfrissebb választási pont
  - Feltételes változó behelyettesítése esetén a változó címét beírjuk a nyom-verembe
  - Visszalépéskor a nyom alapján „visszacsináljuk” a változó-behelyettesítéseket, majd a vermeket visszahúzzuk
- SICStus WAM visszafejtő (nem dokumentált, változhat):


```
| ?- use_module(library(disassembler)).
(...).
| ?- disassemble(<predikátum>/<argumentumszám>).
```
- A WAM bemutatása (tutorial): <http://wambook.sourceforge.net/>

Tartalom

5 Haladó Prolog

- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- Meta-logikai eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
- **Determinizmus és indexelés**
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
- Listák és fák akkumulálása – példák
- Imperatív programok átírása Prologba
- Modularitás
- Magasabbrendű eljárások
- Dinamikus adatbáziskezelés
- Egy összetettebb példaprogram
- „Hagyományos” beépített eljárások
- Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

Determinizmus

- Egy hívás **determinisztikus**, ha (legfeljebb) egyféleképpen sikerülhet.
- Egy eljáráshívás egy sikeres végrehajtása **determinisztikusan futott le**, ha nem hagyott választási pontot a híváshoz tartozó részében:
  - vagy **választásmentesen** futott le, azaz létre sem hozott választási pontot (figyelem: ez a Prolog megvalósítástól függ!);
  - vagy létrehozott ugyan választási pontot, de megszüntette (kimerítette, levágta).
- A SICStus Prolog nyomkövetésében **?** jelzi a **nem**determinisztikus lefutást:

```

p(1, a). | | ?- p(1, X). | | % det. hívás,
p(2, b). | | 1 1 Exit: p(1,a) | | % det. lefutás
p(3, b). | | ?- p(Y, a). | | % det. hívás,
| | ? 1 1 Exit: p(1,a) | | % nemdet. lefutás
| | ?- p(Y, b), Y > 2. | | % nemdet. hívás
| | ? 1 1 Exit: p(2,b) | | % nemdet. lefutás
| | 1 1 Exit: p(3,b) | | % det. lefutás

```

A determinisztikus lefutás és a választásmentesség

Választásmentesség feltételes szerkezetek esetén

- Mi a **determinisztikus lefutás** haszna?
  - a futás gyorsabb lesz,
  - a tárigény csökken,
  - más optimalizálások (pl. jobbrekurzió) alkalmazható.
- Hogyan ismerheti fel a fordító a **választásmentességet**
  - egyszerű feltételes szerkezet (vö. Erlang őrfeltétel)
  - indexelés (indexing)
  - vágó és indexelés kölcsönhatása
- Az alábbi definíciók esetén a $p(\text{Nonvar}, Y)$ hívás **választásmentes**, azaz nem hoz létre választási pontot:

Egyszerű feltétel

```

p(X, Y) :-
 (X := 1 -> Y = a
 ; Y = b
).

```

Indexelés

```

p(1, a).
p(2, b).

```

Indexelés és vágó

```

p(1, Y) :- !,
 Y = a.
p(_, b).

```

- Feltételes szerkezet végrehajtásakor általában választási pont jön létre.
- A **SICStus Prolog** a „(felt -> akkor ; egyébként)” szerkezetet választásmentesen hajtja végre, ha a **felt** konjunkció tagjai csak:
  - aritmetikai összehasonlító eljáráshívások (pl. <, =, =:=), és/vagy
  - kifejezés-típust ellenőrző eljáráshívások (pl. atom, number), és/vagy
  - általános összehasonlító eljáráshívások (pl. @<, @=<, ==).
- Választásmentes kód keletkezik a „fej :- felt, !, akkor.” klózból, ha **fej** argumentumai különböző változók, és **felt** olyan mint fent.
- Például választásmentes kód keletkezik az alábbi definíciókból:

```

vektorfajta(X, Y, Fajta) :-
 (X := 0, Y := 0
 % X=0, Y=0 nem lenne jó
 -> Fajta = null
 ; Fajta = nem_null
).

```

```

vektorfajta(X, Y, Fajta) :-
 X := 0, Y := 0, !,
 Fajta = null.
vektorfajta(_X, _Y, nem_null).

```

Indexelés

- Mi az indexelés?
  - egy adott hívásra illeszthető klózik gyors kiválasztása,
  - egy eljárás klózainak **fordítási idejű** csoportosításával.
- A legtöbb Prolog rendszer, így a SICStus Prolog is, az első fej-argumentum alapján indexel (first argument indexing).
- Az indexelés alapja az első fejargumentum külső funktora:
  - C szám vagy névkonstans esetén C/0;
  - R nevű és N argumentumú struktúra esetén R/N;
  - változó esetén nem értelmezett.
- Az indexelés megvalósítása:
  - Fordítási időben: funktor $\Rightarrow$ illeszthető fejjű klózik részhalmaza .
  - Futási időben: a részhalmaz lényegében konstans idejű kiválasztása (hash tábla használatával).
  - **Fontos:** ha egyelemű a részhalmaz, nincs választási pont!

Példa indexelésre

p(0, a).	/* (1) */	q(1).
p(X, t) :- q(X).	/* (2) */	q(2).
p(s(0), b).	/* (3) */	
p(s(1), c).	/* (4) */	
p(9, z).	/* (5) */	

- A p(A, B) hívással illesztendő klózhalmaz:
  - {(1) (2) (3) (4) (5)} ha A változó;
  - {(1) (2)} ha A = 0;
  - {(2) (3) (4)} ha A fő funktora s/1;
  - {(2) (5)} ha A = 9;
  - {(2)} minden más esetben.
- Példák hívásokra:
  - p(1, Y) nem hoz létre választási pontot.
  - p(s(1), Y) létrehoz választási pontot, de determinisztikusan fut le.
  - p(s(0), Y) nemdeterminisztikusan fut le.

Struktúrák, változók a fejargumentumban

- Ha a klózik szétválasztásához szükség van az első (struktúra) argumentum részeire is, akkor érdemes segédeljárást bevezetni.
- Pl. p/2 és q/2 ekvivalens, de q(Nonvar, Y) determinisztikus lefutású!

p(0, a).	q(0, a).	q_segged(0, b).
p(s(0), b).	q(s(X), Y) :-	q_segged(1, c).
p(s(1), c).	q_segged(X, Y).	
p(9, z).	q(9, z).	

- Az indexelés figyelembe veszi a törzs elején szereplő egyenlőséget: p(X, ...) :- X = Kif, ... esetén Kif funktora szerint indexel.
- Példa: lista hosszának reciproka, üres lista esetén 0:

```
rhossz([], 0).
rhossz(L, RH) :- L = [_|_], length(L, H), RH is 1/H.
```

- A 2. klóz kevésbé hatékony változatai

```
rhossz([X|L], RH) :- length([X|L], H), RH is 1/H.
 % ^ újra felépíti [X|L]-t.
rhossz(L, RH) :- L \= [], length(L, H), RH is 1/H.
 % L=[] esetén választási pontot hagy.
```

Indexelés – további tudnivalók

- Indexelés és aritmetika
  - Az indexelés nem foglalkozik aritmetikai vizsgálatokkal.
  - Pl. az $N = 0$ és $N > 0$ feltételek esetén a SICStus Prolog nem veszi figyelembe, hogy ezek kizárják egymást.
  - Az alábbi fakt/2 eljárás lefutása nem-determinisztikus:


```
fakt(0, 1).
fakt(N, F) :- N > 0, N1 is N-1, fakt(N1, F1), F is N*F1.
```
- Indexelés és listák
  - Gyakran kell az üres és nem-üres lista esetét szétválasztani.
  - A bemenő lista-argumentumot célszerű az első argumentum-pozícióba tenni.
  - Az [] és [...|...] eseteket az indexelés megkülönbözteti (funktora: ' [] ' / 0 ill. ' . ' / 2).
  - A két klóz sorrendje nem érdekes (feltéve, hogy zárt listával hívjuk az első pozíción) – de azért tegyük a leálló klózt mindig előre.

Listakezelő eljárások indexelése: példák

- Az append/3 választásmentesen fut le, ha első argumentuma zárt végű.

```
append([], L, L).
append([X|L1], L2, [X|L3]) :- append(L1, L2, L3).
```
- A last/2 közvetlen megfogalmazása nemdeterminisztikusan fut le:

```
% last(L, E): Az L lista utolsó eleme E.
last([E], E).
last(_|L, E) :- last(L, E).
```
- Érdemes segédeljárást bevezetni, last2/2 választásmentesen fut

```
last2([X|L], E) :- last2(L, X, E).

% last2(L, X, E): Az [X|L] lista utolsó eleme E.
last2([], E, E).
last2([X|L], _, E) :- last2(L, X, E).
```
- Az utolsó listaelemet választásmentesen felsoroló member/2:

```
member(E, [H|T]) :- member_(T, H, E).

% member_(L, X, E): Az [X|L] lista eleme E.
member_(_, E, E).
member_([H|T], _, E) :- member_(T, H, E).
```

Az indexelés és a vágó kölcsönhatása

- Hogyan vehető figyelembe a vágó az indexelés fordításakor?
- Példa: a $p(1, A)$ hívás választásmentes, de a $q(1, A)$ nem!

```
p(1, Y) :- !, Y = 2. % (1)
p(X, X). % (2)
Arg1=1 → (1), Arg1≠1 → (2)

q(1, 2) :- !. % (1)
q(X, X). % (2)
Arg1=1 → {(1),(2)}, Arg1≠1 → (2)
```
- A fordító figyelembe veszi a vágót az indexelésben, ha garantált, hogy egy adott fő funktor esetén a vágót elérjük. Ennek feltételei:
  - 1. arg. változó, konstans, vagy csak változókat tartalmazó struktúra,
  - a további argumentumok változók,
  - a fejben az összes változóelőfordulás különböző,
  - a törzs első hívása a vágó (előtte megengedve egy fejillesztést kiváltó egyenlőséget).
- Ekkor az adott funktorhoz tartozó listából kihagyja a vágó utáni klózoikat.
- Példa: $p(X, D, E) :- X = s(A, B, C), !, \dots$ $p(X, Y, Z) :- \dots$
- Ez egy újabb érv a vágás alapszabálya mellett:

A kimenő paraméterek értékadását mindig a vágó után végezzük!

A vágó és az indexelés hatékonysága

- Fibonacci-szerű sorozat: $f_1 = 1; f_2 = 2; f_n = f_{\lfloor 3n/4 \rfloor} + f_{\lfloor 2n/3 \rfloor}, n > 2$

```
% determ. % determ. lefutású % választásmentes
fib(1, 1). fibc(1, 1) :- !. fibci(1, F) :- !, F = 1.
fib(2, 2). fibc(2, 2) :- !. fibci(2, F) :- !, F = 2.
fib(N, F) :- fibc(N, F) :- fibci(N, F) :-
 N > 2, N2 is N*3//4, N3 is N*2//3,
 fibxx(N2, F2), fibxx(N3, F3),
 F is F2+F3.
```

- Futási idők $N = 6000$ esetén

	fib	fibc	fibci
futási idő	1.25 sec	1.22 sec	1.13 sec
meghiúsulási idő	0.29 sec	0.03 sec	0.00 sec
összesen	1.54 sec	1.25 sec	1.13 sec
nyom-verem mérete	37.4Mbyte	18.7 Mbyte	240 byte

- fibc esetén a meghiúsulási idő azért nem 0, mert a rendszer a nyom-vermet (trail-stack) dolgozza fel. (A nyom-verem tárolja a változó-értékadások visszacsinalási információit.)

Tartalom

- 5 Haladó Prolog
  - Megoldásgyűjtő beépített eljárások
  - Meta-logikai eljárások
  - A keresési tér szűkítése
  - Vezérlési eljárások
  - A Prolog megvalósítási módszereiről
  - Determinizmus és indexelés
  - Jobbrekurzió és akkumulátorok
  - Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
  - Listák és fák akkumulálása – példák
  - Imperatív programok átírása Prologba
  - Modularitás
  - Magasabbrendű eljárások
  - Dinamikus adatbáziskezelés
  - Egy összetettebb példaprogram
  - „Hagyományos” beépített eljárások
  - Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

Jobbrekurzió (farok-rekurzió, tail-recursion) optimalizálás

- Az általános rekurzió költséges, helyben és időben is.
- Jobbrekurzióról beszélünk, ha
  - a rekurzív hívás a klóztörzs utolsó helyén van, vagy az utolsó helyen szereplő diszjunkció egyik ágának utolsó helyén stb., és
  - a rekurzív hívás pillanatában **nincs választási pont a predikátumban** (a rekurzív hívást megelőző célok determinisztikusan futottak le, nem maradt nyitott diszjunkciós ág).
- Jobbrekurzió optimalizálás: az utolsó hívás végrehajtása **előtt** az eljárás által lefoglalt hely felszabadul ill. személygyűjtésre alkalmassá válik.
- Ez az optimalizálás nemcsak rekurzív hívás esetén, hanem minden **utolsó** hívás esetén megvalósul – a pontos név: utolsó hívás optimalizálás (last call optimisation).
- A jobbrekurzió így tehát nem növeli a memória-igényt, korlátlan mélységig futhat – mint a ciklusok az imperatív nyelvekben. Példa:


```
ciklus(Állapot) :- lépés(Állapot, Állapot1), !, ciklus(Állapot1).
ciklus(_Állapot).
```

Predikátumok jobbrekurzív alakra hozása – listaösszeg

- A listaösszegzés „természetes”, nem jobbrekurzív definíciója:


```
% sum0(+L, ?S): L elemeinek összege S (S = 0+Ln+Ln-1+...+L1).
sum0([], 0).
sum0([X|L], S):- sum0(L,S0), S is S0+X.
```
- Jobbrekurzív lista-összegző:


```
% sum(+L, ?S): L elemeinek összege S (S = 0+L1+L2+...+Ln).
sum(L, S):- sum(L, 0, S).
% sum(+L, +S0, ?S): L elemeit S0-hoz adva kapjuk S-t. (≡ Σ L = S-S0)
sum([], S, S).
sum([X|L], S0, S):- S1 is S0+X, sum(L, S1, S).
```
- A jobbrekurzív sum eljárás több mint **3-szor gyorsabb** mint a sum0!
- Az **akkumulátor** az imperatív (azaz megváltoztatható értékű) változó fogalmának deklaratív megfelelője:
  - A sum/3-ban az S0 és S argumentumok akkumulátorpárt alkotnak.
  - Az akkumulátorpár két része az adott változó mennyiség (a példában az összeg) különböző időpontokban vett értékeit mutatja:
    - S0 az összeg a sum/3 **meghívásakor**: a változó kezdőértéke;
    - S az összeg a sum/3 **lefutása után**: a változó végértéke.

Az akkumulátorok használata

- Az akkumulátorokkal általánosan több egymás utáni változtatást is leírhatunk:


```
p(..., A0, A):-
 q0(..., A0, A1), ...,
 q1(..., A1, A2), ...,
 qn(..., An, A).
```
- A sum3/3 második klóza ilyen alakra hozva:


```
sum3([X|L], S0, S):- plus(X, S0, S1), sum3(L, S1, S).
plus(X, S0, S) :- S is S0+X.
```
- Akkumulátorváltozók elnevezési konvenciója: kezdőérték: *Vált0*; közbülső értékek: *Vált1*, ..., *Vált_n*; végérték: *Vált*.
- A Prolog akkumulátorpár nem más mint a funkcionális programozásból ismert gyűjtőargumentum és a függvény eredményének együttese.
- A DCG formalizmus – akkumulátorpárok automatikus „átszövése”:


```
sum3([X|L]) --> plus(X), sum3(L).
```

Akkumulátorok használata – folytatás

- Többszörös akkumulálás – lista összege és négyzetösszege


```
% sum2(+L, +S0, ?S, +Q0, ?Q): S-S0 = Σ Li, Q-Q0 = Σ Li2
sum2([], S, S, Q, Q).
sum2([X|L], S0, S, Q0, Q):-
 S1 is S0+X, Q1 is Q0+X*X, sum2(L, S1, S, Q1, Q).
```
- Többszörös akkumulátorok összevonása egyetlen **állapotváltozóvá**

```
% sum3(+L, +S0/Q0, ?S/Q): S-S0 = Σ Li, Q-Q0 = Σ Li2
sum3([]) --> []. % DCG "tényállítítás"
sum3([X|L]) -->
 plus3(X), sum3(L).

plus3(X, S0/Q0, S/Q) :- S is S0+X, Q is Q0+X*X.

| ?- listing(sum3).

sum3([], A, B) :- B=A.
sum3([X|L], A, C) :-
 plus3(X, A, B), sum3(L, B, C).
```

Különbséglisták

- A revapp mint akkumuláló eljárás
`% revapp(Xs, L0, L): Xs megfordítását L0 elé fűzve kapjuk L-t.`
`% Másképpen: Xs megfordítása L-L0.`
`revapp([], L, L).`
`revapp([X|Xs], L0, L) :-`
`L1 = [X|L0], revapp(Xs, L1, L).`
- Az L-L0 jelölés (különbséglista): az a lista, amelyet úgy kapunk, hogy L végéről elhagyjuk L0-t (ez feltételezi, hogy L0 szuffixuma L-nek).
- Például az [1,2,3] listának megfelelő különbséglisták:
  - [1,2,3,4]-[4], [1,2,3,a,b]-[a,b], [1,2,3]-[], ...
  - A legáltalánosabb (nyílt) különbséglistában a „kivonandó” változó:
`[1,2,3|L]-L`
- Egy nyílt különbséglista konstans időben összefűzhető egy másikkal:
`% app_dl(DL1, DL2, DL3): DL1 és DL2 különbséglisták összefűzése DL3.`
`app_dl(L-L0, L0-L1, L-L1).`
`| ?- app_dl([1,2,3|L0]-L0, [4,5|L1]-L1, DL).`
`=> DL = [1,2,3,4,5|L1]-L1, L0 = [4,5|L1]`
- A nyílt különbséglista „egyszer használatos”, egy hozzáfűzés után már nem lesz nyílt!

Különbséglisták (folyt.)

- Példa: lineáris idejű listafordítás, nrev stílusában, különbséglistával:
`% nrev(L, DR): Az L lista megfordítása a DR különbséglista.`
`nrev_dl([], L-L). % L-L ≡ üres különbséglista`
`nrev_dl([X|L], DR) :-`
`nrev_dl(L, DR0),`
`app_dl(DR0, [X|T]-T, DR). % [X|T]-T ≡ egyelemű különbséglista`
`% app_dl(DL1, DL2, DL3): DL1 és DL2 különbséglisták összefűzése DL3.`
`app_dl(L-L0, L0-L1, L-L1).`
`% Az L lista megfordítása R`
`rev(L, R) :- nrev_dl(L, R-[]).`
- Az nrev_dl/2 eljárás törzsében érdemes a két hívást megcserélni (jobbrekurzió!).
- `nrev_dl(L, R-R0) => rev2(L, R0, R)` átalakítással és `app_dl` kiküszöbölésével a fenti `nrev_dl/2` eljárásból kapunk egy `rev2/3`-t, amely azonos `revapp/3`-mal!
- Ettől az átalakítástól kb **3-szor gyorsabb** lesz a program => érdemes a különbséglisták helyett akkumulátorpárokat használni!
- A továbbiakban a különbséglista jelölést csak a fejkomentek megfogalmazásában használjuk.

Az append mint akkumuláló eljárás

- Írjunk egy `eleje_marad(Eleje, L, Marad)` eljárást!
`% eleje_marad(Eleje, L, Marad): Az L lista prefixuma az Eleje lista,`
`% ennek L-ből való elhagyása után marad a Marad lista.`
`eleje_marad([], L, L).`
`eleje_marad([X|Xs], L0, L) :-`
`L0 = [X|L1], eleje_marad(Xs, L1, L).`
- Az akkumulálási lépés: `L0 = [X|L1]`, egy elem **elhagyása** a lista elejéről.
- A 2. és 3. argumentum felcserélésével az `eleje_marad` eljárás átalakul az `append` eljárássá!
- Tehát az `append` is tekinthető akkumuláló eljárásnak (a 2. és 3. argumentum a szokásos akkumulátorpárokhoz képest fel van cserélve):
`% append(Xs, L, L0): L0 elejéről Xs elemeit hagyva marad L.`
`% Másképpen: Xs = L0-L.`
`append([], L, L).`
`append([X|Xs], L, L0) :-`
`L0 = [X|L1], append(Xs, L, L1).`
- Az akkumulálási lépés: az `L0` változó értékül kap egy listát, melynek farka `L1`, az akkumulált mennyiség: az a változó, amelyben az összefűzés eredményét várjuk.

Tartalom

- 5 Haladó Prolog
  - Megoldásgyűjtő beépített eljárások
  - Meta-logikai eljárások
  - A keresési tér szűkítése
  - Vezérlési eljárások
  - A Prolog megvalósítási módszereiről
  - Determinizmus és indexelés
  - Jobbrekurzió és akkumulátorok
  - Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
  - Listák és fák akkumulálása – példák
  - Imperatív programok átírása Prologba
  - Modularitás
  - Magasabbrendű eljárások
  - Dinamikus adatbáziskezelés
  - Egy összetettebb példaprogram
  - „Hagyományos” beépített eljárások
  - Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

A DCG (Definite Clause Grammars) formalizmus

- DCG: előfeldolgozó eszköz nyelvtani elemzők írásához.
- DCG szabály: $Fej \rightarrow Törzs. \implies Fej(A_0, A_m) :- Törzs(A_0, A_m)$. A törzsben:
  - $\{Cél\} \implies Cél$ (akkumulálást nem végző cél)
  - $[E_1, E_2, \dots, E_k], k \geq 0 \implies A_n = [E_1, E_2, \dots, E_k | A_{n+1}]$ (elemek akk.-a)
  - $p(X_1, X_2, \dots, X_j), l \geq 0 \implies p(X_1, X_2, \dots, X_j, A_n, A_{n+1})$ (akk.-t végző cél)
  - Vezérlés: konj. (.), diszj. (;), ha-akkor ($\rightarrow$), vágó (!), negáció ($\backslash +$)
- Példa: egy lista pozitív elemeinek kigyűjtése

```
% pe(L, Pk0, Pk): Az L számlista pozitív elemeinek listája Pk0-Pk.
% Másszóval: L pozitív elemeinek listáját Pk elé fűzve kapjuk Pk0-t
pe([], Pk0, Pk) :- Pk0 = Pk.
pe([X|L], Pk0, Pk) :- (X > 0 -> Pk0 = [X|Pk1], pe(L, Pk1, Pk)
 ; pe(L, Pk0, Pk)
).
```

- A DCG jelölést használó, a fentivel azonos kódot eredményező eljárás:

```
pe2([]) --> [].
pe2([X|L]) --> ({X > 0} -> [X], pe2(L)
 ; pe2(L)
).
```

A DCG formalizmus használata nyelvtani elemzésre

- Példa – decimális számok elemzését végző szám(L0, L) Prolog eljárás
- Az L0, L paraméterek: karakterkódok listái
  - % szám(L0, L): Az L0-L különbséglista számjegykódok nem-üres listája
  - % Másszóval: L0 elejéről **leelemezhető** egy szám, és marad L szám --> számjegy, számmaradék.
  - % számmaradék(L0, L): Az L0-L különbséglista számjegykódok listája számmaradék --> számjegy, számmaradék ; "" . % "" $\equiv$ []
  - % számjegy(L0, L): L0 - [K|L], ahol K egy számjegy kódja számjegy --> "0";"1";"2";"3";"4";"5";"6";"7";"8";"9". % "9" $\equiv$ [0'9]
- A számjegy/2 eljárás egy másik megvalósítása
  - számjegy --> [K], {decimális_jegy_kódja(K)}.
  - % K egy számjegy kódja.
  - decimális_jegy_kódja(K) :- K >= 0'0, K <= 0'9.
- A fenti DCG szabály Prolog megfelelője:
  - számjegy(L0, L) :-
    - L0 = [K|L], % K a következő listaelem
    - decimális_jegy_kódja(K). % megfelelő-e a K?

DCG nyelvtani elemzés – további részletek

- Az elemzés – a Prolog végrehajtás miatt – nem-determinisztikus, pl.

```
| ?- szám("123 abc", L).
L = " abc" ? ; % leelemeztük a 123 számot
L = "3 abc" ? ; % leelemeztük a 12 számot
L = "23 abc" ? ; % leelemeztük az 1 számot
no
```

- A számmaradék eljárás determinisztikus változata

```
% számmaradék2(L0, L): L0-L számjegykódok maximális listája
számmaradék2 --> (számjegy -> számmaradék2
 ; ""
).
```

vagy

```
számmaradék3 --> számjegy, !, számmaradék3. % A vágó köré nem kell {}
számmaradék3 --> "".
```

- Futás:

```
| ?- szám2("123 abc", L).
L = " abc" ? ; % leelemeztük a (lehető leghosszabb) 123 számot
no
```

Az elemző kiegészítése jelentéshordozó argumentumokkal

- Egy DCG szabály az elemzéssel párhuzamosan további (kimenő) argumentum(ok)ban felépítheti a kielemezett dolog „jelentését”
- Példa: szám elemzése és értékének kiszámítása:
  - % Leelemezhető egy Sz értékű nem-üres számjegysorozat szám(Sz) --> számjegy(J), számmaradék(J, Sz).
  - % Leelemezhető számjegyek egy esetleg üres listája, amelynek % az eddig leelemezett Sz0-val együtt vett értéke Sz. számmaradék(Sz0, Sz) -->
    - számjegy(J), !, {Sz1 is Sz0*10+J}, számmaradék(Sz1, Sz).
    - számmaradék(Sz0, Sz0) --> [].
  - % leelemezhető egy J értékű számjegy. számjegy(J) --> [K], {decimális_jegy_kódja(K), J is K-0'0}.
  - | ?- szám(Sz, "102 56", L). $\implies$ L = " 56", Sz = 102; no
- A számmaradék DCG szabály Prolog alakja:
  - számmaradék(Sz0, Sz, L0,L) :-
    - számjegy(J, L0,L1), !, Sz1 is Sz0*10+J, számmaradék(Sz1, Sz, L1,L).
    - számmaradék(Sz0, Sz0, L0,L) :- L=L0.
- Itt két akkumulátorpár van: egy „kézi” (Sz) és egy DCG-ből generált (L).

Aritmetikai kifejezések elemzése

- Egyszerű aritmetikai kifejezések elemzése és kiértékelése.

```
% kif0(Z, L0, L): L0-L egy Z aritmetikai kifejezéssé elemezhető ki
kif0(X+Y) --> tag0(X), "+", !, kif0(Y).
kif0(X-Y) --> tag0(X), "-", !, kif0(Y).
kif0(X) --> tag0(X).
tag0(X) --> szám(X). % egyelőre
| ?- kif0(Z, "4-2+1", []). => Z = 4-(2+1) Jobbról balra elemez!
```

- Egy lehetséges javítás

```
kif(Z) --> tag(X), kifmaradék(X, Z).
kifmaradék(X, Z) --> "+", tag(Y), !, kifmaradék(X+Y, Z).
kifmaradék(X, Z) --> "-", tag(Y), !, kifmaradék(X-Y, Z).
kifmaradék(X, X) --> [].
tag(Z) --> szám(X), tagmaradék(X, Z).
tagmaradék(X, Z) --> "*", szám(Y), !, tagmaradék(X*Y, Z).
tagmaradék(X, Z) --> "/", szám(Y), !, tagmaradék(X/Y, Z).
tagmaradék(X, X) --> [].
```

```
| ?- kif(Z, "5*4-2+1", []), Val is Z. => Z = 5*4-2+1, Val = 19 ? ; no
```

Do-ciklusok (do-loops)

- Szintaxis: (*Iterátor₁, ..., Iterátor_m do Célsorozat*)

- Az L lista minden elemét megnövelve 1-gyel kapjuk az NL listát:

```
novel(L, NL) :-
 (foreach(X, L), foreach(Y, NL)
 do Y is X+1
).
```

- Az L lista minden elemét megszorozva N-nel kapjuk az NL listát:

```
szoroz(L, N, NL) :-
 (foreach(X, L), foreach(Y, ML), param(N)
 do Y is N*X
).
```

Do-ciklusok: további iterátorok

- Példák:

```
| ?- (for(I,1,5), foreach(I,List)
 do true
).
 List = [1,2,3,4,5] ? ; no

| ?- (foreach(X,[1,2,3]), fromto(0,In,Out,Sum)
 do Out is In+X
).
 Sum = 6 ? ; no

| ?- (foreach(X,[a,b,c,d,e]), count(I,1,N), foreach(I-X,Pairs)
 do true
).
 N = 5, Pairs = [1-a,2-b,3-c,4-d,5-e] ? ; no

| ?- (foreacharg(A,f(a,b,c,d,e),I), foreach(I-A,List)
 do true
).
 List = [1-a,2-b,3-c,4-d,5-e] ? ; no
```

Tartalom

5 Haladó Prolog

- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- Meta-logikai eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
- Listák és fák akkumulálása – példák**
- Imperatív programok átírása Prologba
- Modularitás
- Magasabbrendű eljárások
- Dinamikus adatbáziskezelés
- Egy összetettebb példaprogram
- „Hagyományos” beépített eljárások
- Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

Egy mintafeladat: $a^n b^n$ alakú sorozat előállítás● Első megoldás, $3n$ lépés

```
% anbn(N, L): Az L lista N db a-ból
% és azt követő N db b-ből áll.
anbn(N, L) :-
 an(N, a, AN),
 an(N, b, BN),
 append(AN, BN, L).

% an(N, A, L): L az A elemet N-szer
% tartalmazó lista
an(0, _A, L) :- !, L = [].
an(N, A, [A|L]) :-
 N > 0,
 N1 is N-1,
 an(N1, A, L).
```

● Második megoldás, $2n$ lépés

```
anbn(N, L) :-
 an(N, b, [], BN),
 an(N, a, BN, L).

% an(N, A, L0, L): L-L0 az A
% elemet N-szer tartalmazó lista
an(0, _A, L0, L) :- !, L = L0.
an(N, A, L0, [A|L]) :-
 N > 0,
 N1 is N-1,
 an(N1, A, L0, L).
```

 $a^n b^n$ alakú sorozatok (folyt.)● Harmadik megoldás, n lépés

```
anbn(N, L) :-
 anbn(N, [], L).

% anbn(N, L0, L): Az L-L0 lista N db a-ból és azt követő N db b-ből áll.
anbn(0, L0, L) :- !, L = L0.
anbn(N, L0, [a|L]) :-
 N > 0,
 N1 is N-1,
 anbn(N1, [b|L0], L).
```

● A második klóz nem jobbrekurzív változata

```
anbn(N, L0, L) :-
 N > 0, N1 is N-1,
 L1 = [b|L0], % 1. lépés: L0 elé b => L1
 anbn(N1, L1, L2), % 2. lépés: L1 elé a^N1 b^N1 => L2
 L = [a|L2]. % 3. lépés: L2 elé a => L
```

 $a^n b^n$ alakú sorozatok – C++ megoldás

● C++ megoldás

```
link *anbn(unsigned n) {
 link *l = 0, *b = 0; // ez elé építjük a b-ket
 link **a = &l; // ebbe tesszük az a-kat
 for (; n > 0; --n) {
 *a = new link('a'); // előlről
 a = &(*a)->next; // hátra épít
 b = new link('b', b); // hátulról előre épít
 }
 *a = b; return l;
}
```

Összetettebb adatstruktúrák akkumulálása

- Az adatstruktúra:


```
% :- type bfa -> ures ; bfa(int, bfa, bfa).
```
- A fa csomópontjaiban tároljuk a számértékeket, a levelek nem tárolnak információt.
- Egészek gyűjtése **rendezett** bináris fában
  - beszur(BFa0, E, BFa): Az E egész számnak a BFa0 fába való beszúrása a BFa bináris fát eredményezi.
  - Itt BFa0 és BFa egy akkumulátorpár, de az indexelés érdekében BFa0 az első argumentum-pozícióba kerül.
- Példafutás:


```
| ?- beszur(ures, 3, Fa0),
 beszur(Fa0, 1, Fa1),
 beszur(Fa1, 5, Fa2).
```

```
Fa0 = bfa(3,ures,ures),
Fa1 = bfa(3,bfa(1,ures,ures),ures),
Fa2 = bfa(3,bfa(1,ures,ures),bfa(5,ures,ures)) ?
```

Akkumulálás bináris fákkal

● Elem beszúrása bináris fába

```
% beszur(BF0, E, BF): E beszúrása BF0 rendezett fába
% a BF rendezett fát adja
% :- pred beszur(bfa::in, int::in, bfa::out).
beszur(ures, Elem, bfa(Elem, ures, ures)).
beszur(BF0, Elem, BF):-
 BF0 = bfa(E,B,J), % az indexelés működik!
 (Elem == E -> BF = BF0
 ; Elem < E ->
 BF = bfa(E,B1,J),
 beszur(B, Elem, B1)
 ; BF = bfa(E,B,J1),
 beszur(J, Elem, J1)
).
```

Akkumulálás bináris fákkal – folyt.

● Lista konverziója bináris fává

```
% lista_bfa(L, BF0, BF): L elemeit beszúrva BF0-ba kapjuk BF-t.
% :- pred lista_bfa(list(int)::in, bfa::in, bfa::out).
lista_bfa([], BF, BF).
lista_bfa([E|L], BF0, BF):-
 beszur(BF0, E, BF1),
 lista_bfa(L, BF1, BF).

| ?- lista_bfa([3,1,5], ures, BF).
BF = bfa(3,bfa(1,ures,ures),bfa(5,ures,ures)) ? ;
no

| ?- lista_bfa([3,1,5,1,2,4], ures, BF).
BF = bfa(3,bfa(1,ures,bfa(2,ures,ures)),
 bfa(5,bfa(4,ures,ures),ures)) ? ;
no
```

Akkumulálás bináris fákkal – folyt.

● Bináris fa konverziója listává

```
% bfa_lista(BF, L0, L): A BF fa levelei az L-L0 listát adják.
% :- pred bfa_lista(bfa::in, list(int)::in,
% list(int)::out).
bfa_lista(ures, L, L).
bfa_lista(bfa(E, B, J), L0, L) :-
 bfa_lista(J, L0, L1),
 bfa_lista(B, [E|L1], L).
```

● Rendezés bináris fával

```
% L lista rendezettje R.
% :- pred rendez(list(int)::in, list(int)::out).
rendez(L, R):-
 lista_bfa(L, ures, BF), bfa_lista(BF, [], R).

| ?- rendez([1,5,3,1,2,4], R).
R = [1,2,3,4,5] ? ;
no
```

Tartalom

5 Haladó Prolog

- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- Meta-logikai eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
- Listák és fák akkumulálása – példák
- Imperatív programok átírása Prologba
- Modularitás
- Magasabbrendű eljárások
- Dinamikus adatbáziskezelés
- Egy összetettebb példaprogram
- „Hagyományos” beépített eljárások
- Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

Hogyan írjunk át imperatív nyelvű algoritmust Prolog programmá?

- Példafeladat: Hatékony hatványozási algoritmus
  - Alaplépés: a kitevő felezése, az alap négyzetre emelése.
  - Lényegében a kitevő kettes számrendszerbeli alakja szerint hatványoz.

- Az algoritmust megvalósító C nyelvű függvény:

```
/* hatv(a, h) = a**h */
int hatv(int a, unsigned h)
{
 int e = 1;
 while (h > 0)
 {
 if (h & 1) e *= a;
 h >>= 1; a *= a;
 }
 return e;
}
```

- Az algoritmusban három változó van: a, h, e:
  - a és h végértékére nincs szükség,
  - e végső értéke szükséges (ez a függvény eredménye).

A hatv C függvénynek megfelelő Prolog eljárás

- Kétargumentumú C függvény $\implies$ 2+1-argumentumú Prolog eljárás.
- A függvény eredménye $\implies$ utolsó arg.: `hatv(+A, +H, ?E): AH = E.`
- Ciklus $\implies$ segédeljárás: `hatv(+A0, +H0, +E0, ?E): A0H0 * E0 = E.`
- »a« és »h« C változók $\implies$ »+A0« és »+H0« bemenő paraméterek (nem kell végérték),
»e« C változó $\implies$ »+E0, ?E« *akkumulátorpár* (kezdőérték, végérték).

<pre>hatv(A, H, E) :- hatv(A, H, 1, E). hatv(A0, H0, E0, E) :- H0 > 0, !, (H0 /\ 1 == 1 % /\ ≡ bitenkénti "és" -> E1 is E0*A0 ; E1 = E0), H1 is H0 >> 1, A1 is A0*A0, hatv(A1, H1, E1, E). hatv(_, _, E, E).</pre>	<pre>int hatv(int a, unsigned h) { int e = 1; ism: if (h > 0) { if (h & 1) e *= a; h >>= 1; a *= a; goto ism; } else return e; }</pre>

A C ciklus és a Prolog eljárás kapcsolata

- A ciklust megvalósító Prolog eljárás minden pontján minden C változónak megfeleltethető egy Prolog változó (pl. h-nak H0, H1, ...):
  - A ciklusmag elején a C változók a megfelelő Prolog argumentumban levő változónak felelnek meg.
  - Egy C értékadásnak egy új Prolog változó bevezetése felel meg, az ez után következő kódban az új változó felel meg a C változónak.
  - Ha a diszjunkció egyik ága megváltoztat egy változót, akkor a többi ágon is be kell vezetni az új Prolog változót, a régivel azonos értékkel (ld. `if (h & 1) ...`).
- A C ciklusmag végén a Prolog eljárást vissza kell hívni, argumentumaiban az egyes C változóknak pillanatnyilag megfeleltetett Prolog változóval.
- A C ciklus **ciklus-invariánsa** nem más mint a Prolog eljárás fejkommentje, a példában:

```
% hatv(+A0, +H0, +E0, ?E): A0H0 * E0 = E.
```

Programhelyesség-bizonyítás

- Egy algoritmus (függvény) specifikációja:
  - **előfeltételek**: a bemenő paramétereknek teljesíteniük kell ezeket,
  - **utófeltételek**: a paraméterek és az eredmény kapcsolatát írják le.
- Egy algoritmus **helyes**, ha minden, az előfeltételeket kielégítő adatra a függvény hibátlanul lefut, és eredményére fennállnak az utófeltételek.
- Példa: `x = mfoku_gyok(a,b,c)`
  - előfeltételek: $b*b-4*a*c \geq 0$, $a \neq 0$
  - utófeltétel: $a*x*x+b*x+c = 0$
  - a program:


```
double mfoku_gyok(a, b, c)
double a, b, c;
{ double d = sqrt(b*b-4*a*c);
 return (-b+d)/2/a;
}
```
- A program helyességének bizonyítása lineáris kódra viszonylag egyszerű.

Ciklikus programok helyességének bizonyítása

- A ciklusokat „fel kell vágni” egy **ciklus-invariánssal**, amely:
  - az előfeltételekből és a ciklust megelőző értékadásokból következik,
  - ha a ciklus elején fennáll, akkor a ciklus végén is (indukció),
  - belőle és a leállási feltételből következik a ciklus utófeltétele.

```
int hatv(int a0, unsigned h0) /*utófeltétel: hatv(a0, h0) = a0h0 */
{ int e = 1, a = a0, h = h0;
 while /*ciklus-invariáns: a0h0 == e*ah */ (h > 0)
 {
 /* induláskor a kezdőértékek alapján triviálisan fennáll */
 if (h & 1) e *= a; /* e' = e * ah&1 */
 h >>= 1; /* h' = (h-(h&1))/2 */
 a *= a; /* a' = a*a */
 }
 /* indukció: e'*ah' = ... = e*ah */
 return e;
 /* Az invariánssból h = 0 miatt következik az utófeltétel */
}
```

Tartalom

5 Haladó Prolog

- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- Meta-logikai eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
- Listák és fák akkumulálása – példák
- Imperatív programok átírása Prologba
- **Modularitás**
  - Magasabbrendű eljárások
  - Dinamikus adatbáziskezelés
  - Egy összetettebb példaprogram
  - „Hagyományos” beépített eljárások
  - Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

Modulok definiálása SICStus Prolog nyelven

- Minden modul külön állományba kell kerüln.
- Az állomány első programeleme egy modul-parancs kell legyen:


```
:- module(ModulNév, [ExpFunktor1, ExpFunktor2, ...]).
```
- *ExpFunktor* = az exportálandó eljárás funktora (név/arg.szám)
- Példa:


```
:- module(platók, [fennsík/3]). % plato állomány első sora
```
- Modul-betöltésre szolgáló beépített eljárások:
  - `use_module(ÁllományNév)`
  - `use_module(ÁllományNév, [ImpFunktor1, ImpFunktor2, ...])`
ImpFunktor – az importálandó eljárás funktora
  - *ÁllományNév* lehet névkonstans, vagy pl. `library(KönyvtárNév)`:


```
:- use_module(plato). % a fenti modul betöltése
:- use_module(library(lists), [last/2]). % csak last/2 importált
```
- Modulkvalifikált hívási forma: *Modul:Hívás* a *Modul*-ban futtatja *Hívás*-t.
- A modulfogalom nem szigorú, egy nem exportált eljárás is meghívható modulkvalifikált formában, pl. `platók:első_fennsík(...)`.

Meta-eljárások modularizált programban

- Meta-paraméterek átadása modulközi hívásokban:

modul1.pl állomány:

```
:- module(modul1, [kétszer/1]).
```

```
%:- meta_predicate kétszer(:). (*)
```

```
kétszer(X) :-
 X, X.
```

```
p :- write(bu).
```

modul2.pl állomány:

```
:- module(modul2, [q/0,r/0]).
```

```
:- use_module(modul1).
```

```
q :- kétszer(p).
```

```
r :- kétszer(modul2:p).
```

```
p :- write(ba).
```

- Futtatás:

```
| ?- [modul1,modul2].
```

```
| ?- q. => bubu
```

```
| ?- r. => baba
```

- Automatikus modul-kvalifikáció meta-predikátum deklarációval:
Ha `modul1.pl`-ben elhagyjuk a `(*)`-gal jelzett sor előtti `%` kommentjelet, akkor

```
| ?- q. => baba!
```

Meta-predikátum deklaráció, modulnév-kiterjesztés

● Meta-predikátum deklaráció

● Formája:

```
:- meta_predicate (<eljárásnév>(<módspec1>, ..., <módspecn>),

```

● <módspec_i> lehet ':', '+', '-', vagy '?'.● A ':' mód azt jelzi, hogy az adott argumentumot **betöltéskor** ún. modulnév-kiterjesztésnek kell alávetni. (A többi mód hatása azonos, be/kimenő irányt jelezhetünk segítségükkel.)● Egy *Kif* kifejezés modulnév-kiterjesztése a következő átalakítást jelenti:

- ha *Kif M: X* alakú, vagy olyan változó, amely az adott eljárás fejében meta-argumentum pozícióban van, akkor változatlanul hagyjuk;
- egyébként helyettesítjük *CurMod:Kif*-fel, ahol *CurMod* a kurrens modul.

● Példa folyt. (tfh. a modul1-beli kétszer meta-predikátumnak deklarált!)

```
:- module(modul2, [négyszer/1,q/0]).
:- use_module(modul1).
q :- kétszer(p).

% a tárolt alak:
q :- kétszer(modul2:p).

:- meta_predicate négyszer(:).
négyszer(X) :- kétszer(X), kétszer(X). => változatlan
```

Tartalom

5 Haladó Prolog

- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- Meta-logikai eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
- Listák és fák akkumulálása – példák
- Imperatív programok átírása Prologba
- Modularitás
- Magasabbrendű eljárások
- Dinamikus adatbáziskezelés
- Egy összetettebb példaprogram
- „Hagyományos” beépített eljárások
- Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

Magasabbrendű eljárások – listakezelés

● Magasabbrendű (vagy meta-eljárás) egy eljárás,

- ha eljárásként értelmezi egy vagy több argumentumát
- pl. `call/1`, `findall/3`, `\+ /1` stb.

● Listafeldolgozás `findall` segítségével – példák

● Páros elemek kiválasztása (vö. Erlang filter)

% Az L egész-lista páros elemeinek listája Pk.

```
páros_elemei(L, Pk) :-
 findall(X, (member(X, L), X mod 2 =:= 0), Pk).
| ?- páros_elemei([1,2,3,4], Pk). => Pk = [2,4]
```

● A listaelemek négyzetre emelése (vö. Erlang map)

% Az L számlista elemei négyzeteinek listája Nk.

```
négyzetei(L, Nk) :-
 findall(Y, (member(X, L), négyzete(X, Y)), Nk).
négyzete(X, Y) :- Y is X*X.
| ?- négyzetei([1,2,3,4], Nk). => Nk = [1,4,9,16]
```

Részlegesen paraméterezett eljáráshívások – segédeszközök

- A `négyzete/0` kifejezés a `négyzete/2` **részlegesen paraméterezett** hívásának tekinthető.
- Ilyen hívások kiegészítésére és meghívására szolgálnak a `call/N` eljárások.
- `call(RPred, A1, A2, ...)` végrehajtása: az `RPred` **részleges** hívást kiegészíti az `A1, A2, ...` argumentumokkal, és meghívja.
- A `call/N` eljárások SICStus 4-ben már beépítettek, SICStus 3-ban még definiálni kellett ezeket, pl. így:

```
:- meta_predicate call(:, ?), call(:, ?, ?),
```

% Pred az A utolsó argumentummal meghívva igaz.

```
call(M:Pred, A) :-
 Pred =.. FAs0, append(FAs0, [A], FAs1),
 Pred1 =.. FAs1, call(M:Pred1).
```

% Pred az A és B utolsó argumentumokkal meghívva igaz.

```
call(M:Pred, A, B) :-
 Pred =.. FAs0, append(FAs0, [A,B], FAs2),
 Pred2 =.. FAs2, call(M:Pred2).
```

...

- Részleges paraméterezéssel a `map/3` meta-eljárás rekurzívan definiálható:

```
% map(Xs, Pred, Ys): Az Xs lista elemeire a Pred transzformációt
% alkalmazva kapjuk az Ys listát.
```

```
map([X|Xs], Pred, [Y|Ys]) :-
 call(Pred, X, Y), map(Xs, Pred, Ys).
map([], _, []).
```

```
másodfokú_képe(P, Q, X, Y) :- Y is X*X + P*X + Q.
```

- Példák:

```
| ?- map([1,2,3,4], négyzete, L). => L = [1,4,9,16]
| ?- map([1,2,3,4], másodfokú_képe(2,1), L). => L = [4,9,16,25]
```

- A `call/N`-re épülő megoldás előnyei:

- általánosabb és hatékonyabb lehet, mint a `findall`-ra épülő;
- alkalmazható akkor is, ha az elemekre elvégzendő műveletek nem függetlenek, pl. `foldl`.

- % foldl(+Xs, :Pred, +Y0, -Y): Y0-ból indulva, az Xs elemeire
% balról jobbra sorra alkalmazva a Pred által leírt
% kétargumentumú függvényt kapjuk Y-t.*

```
foldl([X|Xs], Pred, Y0, Y) :-
 call(Pred, X, Y0, Y1), foldl(Xs, Pred, Y1, Y).
foldl([], _, Y, Y).
```

```
jegyhozzá(Alap, Jegy, Szam0, Szam) :- Szam is Szam0*Alap+Jegy.
| ?- foldl([1,2,3], jegyhozzá(10), 0, E). => E = 123
```
- % foldr(+Xs, :Pred, +Y0, -Y): Y0-ból indulva, az Xs elemeire jobbról
% balra sorra alkalmazva a Pred kétargumentumú függvényt kapjuk Y-t.*

```
foldr([X|Xs], Pred, Y0, Y) :-
 foldr(Xs, Pred, Y0, Y1), call(Pred, X, Y1, Y).
foldr([], _, Y, Y).
```

```
| ?- foldr([1,2,3], jegyhozzá(10), 0, E). => E = 321
```

Tartalom

5 Haladó Prolog

- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- Meta-logikai eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
- Listák és fák akkumulálása – példák
- Imperatív programok átírása Prologba
- Modularitás
- Magasabbrendű eljárások
- Dinamikus adatbáziskezelés
- Egy összetettebb példaprogram
- „Hagyományos” beépített eljárások
- Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

Dinamikus predikátumok

- A dinamikus predikátum jellemzői:
  - a program szövegében lehet 0 vagy több klóza;
  - futási időben hozzáadhatunk és elvehetünk klózokat belőle;
  - végrehajtása mindenképpen interpretált.
- Létrehozása
  - programszövegbeli deklarációval:

```
:- dynamic(Eljárásnév/Argumentumszám).
```

 (ha van klóza a programban, akkor az első előtt – ilyenkor kötelező);
    - futási időben, adatbáziskezelő beépített eljárással
- Adatbáziskezelő eljárások („adatbázis” = a program klózainak összessége):
  - klóz felvétele első, utolsó helyre: `asserta/1`, `assertz/1`
  - klóz törlése (illesztéssel, többszörösen sikerülhet): `retract/1`
  - klóz lekérdezése (illesztéssel, többszörösen sikerülhet): `clause/2`
- A klózfelvétel ill. törlés **tartós** mellékhatás, visszalépéskor **nem** áll vissza a korábbi állapot.

Klóz felvétele: `asserta/1`, `assertz/1`

- `asserta(:@Klóz)`
  - A Klóz kifejezést klózként értelmezve felveszi a programba az adott predikátum első klózaként. A Klózban levő változók szisztematikusan újakra cserélődnek.
  - A ‘@’ mód jelentése: tisztán bemenő paraméter, az eljárás a paraméterbeli változókat nem helyettesíti be (a ‘+’ mód speciális esete).
  - A ‘:’ mód modul-kvalifikált paramétert jelez.
- `assertz(:@Klóz)`
  - Ugyanaz mint `asserta`, csak a Klóz kifejezést az adott predikátum utolsó klózaként veszi fel.

• Példa:

```
| ?- assertz((p(1,X):-q(X))), asserta(p(2,0)),
 assertz((p(2,Z):-r(Z))), listing(p). => p(2, 0).
 p(1, A) :- q(A).
 p(2, A) :- r(A).

| ?- assert(s(X,X)), s(U,V), U == V, X \== U.
=> V = U ? ; no
```

Klóz törlése: `retract/1`

- `retract(:@Klóz)`
  - A Klóz klóz-kifejezésből megállapítja a predikátum funktorát.
  - Az adott predikátum klózeit sorra megpróbálja illeszteni Klóz-zal.
  - Ha az illesztés sikerült, akkor kitörli a klózt és sikeresen lefut.
  - Visszalépés esetén folytatja a keresést (illeszt, töröl, sikerül stb.)
- Példa (folytatás):


```
| ?- listing(p), Cl = (p(2,_):-_),
 retract(Cl), format('Del: ~w.\n', [Cl]), listing(p), fail.
```

• A futás kimenete:

<pre>p(2, 0). p(1, A) :- q(A). p(2, A) :- r(A).</pre>	<pre>Del: p(2,0):-true. p(1, A) :- q(A). p(2, A) :- r(A).</pre>	<pre>Del: p(2,_537):-r(_537). p(1, A) :- q(A).</pre>
=> no		

Alkalmazási példa – egyszerűsített findall

- A `findall1/3` eljárás hatása megegyezik a beépített `findall`-al, de
  - nem jó, ha a Cél-ban újabb, skatulyázott `findall1` hívás van.

```
:- dynamic(megoldás/1).
```

```
% findall1(Minta, Cél, L): Cél összes megoldására Minták listája L.
```

```
findall1(Minta, Cél, _MegoldL) :-
 call(Cél),
 asserta(megoldás(Minta)), % fordított sorrendben vesszük fel!
 fail.
```

```
findall1(_Minta, _Cél, MegoldL) :-
 megoldás_lista([], MegoldL).
```

```
% A megoldás/1 tényállításokban tárolt kifejezések
% fordított listája L-L0.
```

```
megoldás_lista(L0, L) :-
 retract(megoldás(M)), !,
 megoldás_lista([M|L0], L).
megoldás_lista(L, L).
```

```
| ?- findall1(Y, (member(X,[1,2,3]),Y is X*X), ML). => ML = [1,4,9]
```

Klóz lekérdezése: `clause/2`

- `clause(:@Fej, ?Törzs)`
  - A Fej alapján megállapítja a predikátum funktorát.
  - Az adott predikátum klózeit sorra megpróbálja illeszteni a Fej :- Törzs kifejezéssel (tényállítás esetén Törzs = true).
  - Ha az illesztés sikerült, akkor sikeresen lefut.
  - Visszalépés esetén folytatja a keresést (illeszt, sikerül stb.)

• Példa:

```
:- listing(p), clause(p(2, 0), T).

p(2, 0).
p(1, A) :-
 q(A).
p(2, A) :-
 r(A).
```

<pre>T = true ? ; T = r(0) ? ; no</pre>

A clause eljárás alkalmazása: egyszerű nyomkövető interpreter

- Az alábbi interpreter csak „tisztá”, beépített eljárást nem alkalmazó Prolog programok futtatására alkalmas.

```
% interp(G, D): A G cél futását D bekezdésű nyomkövetéssel mutatja.
interp(true, _) :- !.
interp((G1, G2), D) :- !,
 interp(G1, D), interp(G2, D).
interp(G, D) :-
 (trace(G, D, call)
 ; trace(G, D, fail), fail % követi a fail kaput, tovább-hiúsul
),
 D2 is D+2,
 clause(G, B), interp(B, D2),
 (trace(G, D, exit)
 ; trace(G, D, redo), fail % követi a redo kaput, tovább-hiúsul
).

% A G cél áthaladását a Port kapun D bekezdésű nyomkövetéssel mutatja.
trace(G, D, Port) :-
 /*D szöközt ír ki:*/ format('~|~t~**', [D]),
 write(Port), write(': '), write(G), nl.
```

Nyomkövető interpreter - példafutás

```
:- dynamic app/3, app/4. % (*)
app([], L, L).
app([X|L1], L2, [X|L3]) :-
 app(L1, L2, L3).

app(L1, L2, L3, L123) :-
 app(L1, L23, L123),
 app(L2, L3, L23).

| ?- interp(app(_, [b,c], L, [c,b,c,b]), 0).
call: app(_203, [b,c], _253, [c,b,c,b])
call: app(_203, _666, [c,b,c,b])
exit: app([], [c,b,c,b], [c,b,c,b])
call: app([b,c], _253, [c,b,c,b])
fail: app([b,c], _253, [c,b,c,b])
redo: app([], [c,b,c,b], [c,b,c,b])
call: app(_873, _666, [b,c,b])
exit: app([], [b,c,b], [b,c,b])
exit: app([c], [b,c,b], [c,b,c,b])
call: app([b,c], _253, [b,c,b])
call: app([c], _253, [c,b])
call: app([], _253, [b])
exit: app([], [b], [b])
exit: app([c], [b], [c,b])
exit: app([b,c], [b], [b,c,b])
exit: app([c], [b,c], [b], [c,b,c,b])
L = [b] ?
```

A (*) sor elhagyható, ha a fenti (mondjuk app34) állományt az alábbi (SICStus-specifikus) beépített eljárással töltjük be:

```
| ?- load_files(app34,
 compilation_mode(
 assert_all)).
```

Tartalom

5 Haladó Prolog

- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- Meta-logikai eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
- Listák és fák akkumulálása – példák
- Imperatív programok átírása Prologba
- Modularitás
- Magasabbrendű eljárások
- Dinamikus adatbáziskezelés
- Egy összetettebb példaprogram
- „Hagyományos” beépített eljárások
- Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

Egy nagyobb DCG példa: „természetes” nyelvű beszélgetés

```
% mondat(Alany, Áll, LO, L): LO-L kielemezhető egy Alany alanyból és Áll
% állítmányból álló mondat. Alany lehet első vagy második személyű
% névmás, vagy egyetlen szóból álló (harmadik személyű) alany.
mondat(Alany, Áll) -->
 {én_te(Alany, Ige)}, én_te_perm(Alany, Ige, Áll).
mondat(Alany, Áll) -->
 szó(Alany), szavak(Áll).

% én_te(Alany, Ige):
% Az Alany első/második személyű névmásnak megfelelő létige az Ige.
én_te("én", "vagyok").
én_te("te", "vagy").

% én_te_perm(Ki, Ige, Áll, LO, L): LO-L kielemezhető egy Ki
% névmásból, Ige igealakból és Áll állítmányból álló mondat.
én_te_perm(Alany, Ige, Áll) -->
 (szó(Alany), szó(Ige), szavak(Áll)
 ; szó(Alany), szavak(Áll), szó(Ige)
 ; szavak(Áll), szó(Ige), szó(Alany)
 ; szavak(Áll), szó(Ige)
).
```

Példa: „természetes” nyelvű beszélgetés – szavak elemzése

```
% szó(Sz, LO, L): LO-L egy Sz betűsorozatból álló (nem üres) szó.
szó(Sz) --> betű(B), szómaradék(SzM), {illik([B|SzM], Sz)}, köz.

% szómaradék(Sz, LO, L): LO-L egy Sz kódlistából álló (esetleg üres) szó.
szómaradék([B|Sz]) --> betű(B), !, szómaradék(Sz).
szómaradék([]) --> [].

% illik(Szó0, Szó): Szó0 = Szó, vagy a kezdő kis-nagy betűben különböznek.
illik([B0|L], [B|L]) :-
 (B = B0 -> true
 ; abs(B-B0) =:= 32
).

% köz(LO, L): LO-L nulla, egy vagy több szóköz.
köz --> (" " -> köz ; "").

% betű(K, LO, L): LO-L egy K kódú "betű" (különbözik a " .?" jelektől)
betű(K) --> [K], {+ member(K, " .?")}.

% szavak(SzL, LO, L): LO-L egy SzL szó-lista.
szavak([Sz|Szk]) --> szó(Sz), (szavak(Szk)
 ; {Szk = []}
).
```

Példa: „természetes” nyelvű beszélgetés – párbeszéd-szervezés

```
% :- type mondás --> kérdez(szó) ; kijelent(szó,list(szó)) ; un.
% Megvalósít egy párbeszédet.
párbeszéd :-
 repeat,
 read_line(L), % beolvas egy sort, L a karakterkódok listája
 (menet(Mondás, L, []) -> feldolgoz(Mondás)
 ; write('Nem értem\n'), fail
),
 Mondás = un, !.

% menet(Mondás, LO, L): Az LO-L kielemezett alakja Mondás.
menet(kérdez(Alany)) -->
 {kérdő(Szó)}, mondat(Alany, [Szó]), "?".
menet(kijelent(Alany,Áll)) -->
 mondat(Alany, Áll), ".".
menet(un) --> szó("unlak"), ".".

% kérdő(Szó): Szó egy kérdőszó.
kérdő("mi").
kérdő("ki").
kérdő("kicsoda").
```

Példa: „természetes” nyelvű beszélgetés – válaszok előállítás

```
:- dynamic tudom/2.

% feldolgoz(Mondás): feldolgozza a felhasználótól érkező Mondás üzenetet.
feldolgoz(un) :-
 write('Én is.\n').
feldolgoz(kijelent(Alany, Áll)) :-
 assertz(tudom(Alany,Áll)),
 write('Felfogtam.\n').
feldolgoz(kérdez(Alany)) :-
 tudom(Alany, _), !,
 válasz(Alany).
feldolgoz(kérdez(_)) :-
 write('Nem tudom.\n').

% Felsorolja az Alany ismert tulajdonságait.
válasz(Alany) :-
 tudom(Alany, Áll),
 (member(Szó, Áll), format('~s ', [Szó]), fail
 ; nl
), fail.
válasz(_).
```

Beszélgetős DCG példa – egy párbeszéd

```
| :- párbeszéd.
|: Magyar legény vagyok én.
Felfogtam.
|: Ki vagyok én?
Magyar legény
|: Péter kicsoda?
Nem tudom.
|: Péter tanuló.
Felfogtam.
|: Péter jó tanuló.
Felfogtam.
|: Péter kicsoda?
tanuló
jó tanuló
|: Boldog vagyok.
Felfogtam.

|: Én vagyok Jeromos.
Felfogtam.
|: Te egy Prolog program vagy.
Felfogtam.
|: Ki vagyok én?
Magyar legény
Boldog
Jeromos
|: Okos vagy.
Felfogtam.
|: Ki vagy te?
egy Prolog program
Okos
|: Valóban?
Nem értem
|: Unlak.
Én is.
```

Tartalom

5 Haladó Prolog

- Megoldásgyűjtő beépített eljárások
- Meta-logikai eljárások
- A keresési tér szűkítése
- Vezérlési eljárások
- A Prolog megvalósítási módszereiről
- Determinizmus és indexelés
- Jobbrekurzió és akkumulátorok
- Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
- Listák és fák akkumulálása – példák
- Imperatív programok átírása Prologba
- Modularitás
- Magasabbrendű eljárások
- Dinamikus adatbáziskezelés
- Egy összetettebb példaprogram
- „Hagyományos” beépített eljárások
- Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

Aritmetikai beépített eljárások

- X is Kif: Kif aritmetikai kifejezés kell legyen, értékét egyesíti X -szel.
- $Kif1 \rho Kif2$: $Kif1$ és $Kif2$ aritmetikai kifejezések kell legyenek, értékeik között elvégzi a ρ összehasonlítást (ρ lehet $=$, $=\backslash=$, $<$, $=<$, $>$, $=>$).
- Aritmetikai kifejezésekben felhasználható funktorok:

Infix operátorok					
+	összeadás	//	egész osztás	/\	bitenkénti és
-	kivonás	**	hatványozás	\	bitenkénti vagy
*	szorzás	mod	modulus képzés	<<	bitenkénti balra léptetés
/	osztás	rem	maradék képzés	>>	bitenkénti jobbra léptetés
Prefix operátorok:		-	negáció	\	bitenkénti negáció

Függvény jelölésűek			
abs/1	exp/1	floor/1	sign/1
atan/1	float/1	log/1	sin/1
ceiling/1	float_fractional_part/1	max/2,min/2	sqrt/1
cos/1	float_integer_part/1	round/1	truncate/1

Listakezelő beépített eljárások

- Lista hossza: `length(?L, ?N)`
  - Jelentése: az L lista hossza N .
  - `length(-L, +N)` módban adott hosszúságú, csupa különböző változóból álló listát hoz létre.
  - `length(-L, -N)` módban rendre felsorolja a $0, 1, \dots$ hosszú listákat.
  - Megvalósítását lásd korábban.
- Lista rendezése: `sort(@L, ?S)`
  - Jelentése: az L lista $@<$ szerinti rendezése S , ($=>/2$ szerint azonos elemek ismétlődését kiszűrve).
- Lista kulcs szerinti rendezése: `keysort(@L, ?S)`
  - Az L argumentum Kulcs-Érték alakú kifejezések listája.
  - Az eljárás jelentése: az S lista az L lista Kulcs értékei szerinti szabványos ($@<$ általi) rendezése, ismétlődéseket nem szűr.

Kifejezések kiírása

- `write(@X)`: Kiírja X -et, ha szükséges operátorokat, zárójeleket használva.
- `writeln(@X)`: Mint `write(X)`, csak gondoskodik, hogy szükség esetén az névkonstansok idézőjelek közé legyenek téve.
- `write_canonical(@X)`: Mint `writeln(X)`, csak operátorok nélkül, minden struktúra szabványos alakban jelenik meg.
- `write_term(@X, +Opciók)`: Az $Opciók$ opciólista szerint kiírja X -et.
- `format(@Formátum, @AdatLista)`: A $Formátum$ -nak megfelelő módon kiírja $AdatLista$ -t. A formázójelek alakja: $\sim\langle szám esetleg \rangle\langle formázójel \rangle$.

```

| ?- write('Helló világ'). => Helló világ
| ?- writeln('Helló világ'). => 'Helló világ'
| ?- write_canonical('*' - '%'). => -(*, '%')
| ?- write_canonical([1,2]). => '. '(1, '. '(2, [])
| ?- write_term([1,2,3], [max_depth(2)]). => [1,2|...]
| ?- format('X=~s -- ~3d s', [[0'j,0'ó],3245]). => X=jó -- 3.245 s

```

Kifejezések kiírása – felhasználó vezérelte formázás

- `print(@X)`: Alapértelmezésben azonos `write`-tal. Ha a felhasználó definiál egy `portray/1` eljárást, akkor a rendszer minden a `print`-tel kinyomtatandó részkifejezésre meghívja `portray`-t. Ennek sikere esetén feltételezi, hogy a kiírás megtörtént, meghiúsulás esetén maga írja ki a részkifejezést.
A rendszer a `print` eljárást használja a változó-behelyettesítések és a nyomkövetés kiírására!
- `portray(@Kif)` (felhasználó által definiálandó ún. *kampó eljárás*): Igaz, ha `Kif` kifejezést a Prolog rendszernek *nem* kell kiírnia (és ekkor maga a `portray` kell, hogy elvégezze a kiírást).

- Példa:

```
portray(Matrix) :-
 Matrix = [[_|_]|_],
 (member(Row, Matrix),
 nl, print(Row), fail
 ; true
).
| ?- X = [[1,2],[3,4],[5,6]].
X =
[1,2]
[3,4]
[5,6] ?
```

Karakterek kiírása és beolvasása

- `put_code(+Kód)`: Kiírja az adott kódú karaktert.
- `nl`: Kiír egy soremelést.
- `get_code(?Kód)`: Beolvas egy karaktert és (karakterkódját) egyesíti `Kód`-dal. (File végénél `Kód = -1`.)
- `peek_code(?Kód)`: A soronkövetkező karakter kódját egyesíti `Kód`-dal. A karaktert nem távolítja el a bemenetről. (File végénél `Kód = -1`.)

- Példa:

```
% rd_line(L): L a következő sor karakterkódjainak listája.
% read_line néven beépített eljárás SICStus 3.9.0-től.
rd_line(L) :-
 peek_code(0'\n), !, get_code(_), L = [].
rd_line([C|L]) :-
 get_code(C), rd_line(L).
| ?- rd_line(L), member(X, L), put_code(X), write(' '), fail ; nl.
|: Hello world!
H e l l o w o r l d !
```

Példa: számbeolvasás

% számbe(Szám): a Szám szám következik az input-folyamban.

```
számbe(Szám) :-
 számjegy(Érték), számbe(Érték, Szám).
```

% Az eddig beolvasott Szám0-val együtt az input-folyamban következő

% szám értéke Szám.

```
számbe(Szám0, Szám) :-
 számjegy(E), !,
 Szám1 is Szám0*10+E,
 számbe(Szám1, Szám).
számbe(Szám, Szám).
```

% Érték értékű számjegy következik.

```
számjegy(Érték) :-
 peek_code(Kar),
 Kar >= 0'0, Kar <= 0'9,
 get_code(_),
 Érték is Kar - 0'0.
```

```
| ?- számbe(X), get_code(_), számbe(Y).
|: 123 456 => X = 123, Y = 456
```

Kifejezések beolvasása

- `read(?Kif)`: Beolvas egy ponttal lezárt kifejezést és egyesíti `Kif`-fel. (File végénél `Kif = end_of_file`.)
- `read_term(?Kif, +Opciók)`: Mint `read/1`, de az `Opciók` opciólistát is figyelembe veszi.
- Példa – botcsinálta programbeolvasó:

```
consult_body :-
 repeat,
 read(Term),
 (Term = end_of_file -> true
 ; assertz(Term), fail
),
 !.
| ?- consult_body.
|: p(X) :- q(X), r(X).
|: ^D
yes
| ?- listing([p/1]).
p(A) :-
 q(A),
 r(A).
yes
```

Be- és kiviteli csatornák

- Csatornák megnyitása és kezelése:
  - `open(@Filenév, @Mód, -Csatorna)`: Megnyitja a `Filenév` nevű állományt `Mód` módban (`read`, `write` vagy `append`). A `Csatorna` argumentumban visszaadja a megnyitott csatorna „nyelét”.
  - `set_input(@Csatorna)`, `set_output(@Csatorna)`: Az ezt követő beviteli/kiviteli eljárások `Csatorna`-t használják majd (jelenlegi csatorna).
  - `current_input(?Csatorna)`, `current_output(?Csatorna)`: A jelenlegi beviteli/kiviteli csatornát egyesíti `Csatorna`-val.
  - `close(@Csatorna)`: Lezárja a `Csatorna` csatornát.
- Explicit csatornamegadás be- és kiviteli eljárásokban
  - Az eddig ismertetett összes be- és kiviteli eljárásnak van egy eggyel több argumentumú változata, amelynek első argumentuma a csatorna. Ezek: `write/2`, `writeq/2`, `write_canonical/2`, `write_term/3`, `print/2`, `read/2`, `read_term/3`, `format/3`, `put_code/2`, `tab/2`, `nl/1`, `get_code/2`, `peek_code/2`.

Egy egyszerűbb be- és kiviteli szervezés: DEC10 I/O

- `see(@Filenév)`, `tell(@Filenév)`: Megnyitja a `Filenév` file-t olvasásra/írásra és a jelenlegi csatornává teszi. Újabb híváskor csak a jelenlegi csatornává teszi.
- `seeing(?Filenév)`, `telling(?Filenév)`: A jelenlegi beviteli/kiviteli csatorna állománynevét egyesíti `Filenév`-vel.
- `seen`, `told`: Lezárja a jelenlegi beviteli/kiviteli csatornát.
- Példák – nagyon egyszerű `consult` variánsok:

```
consult_dec10_style(File) :-
 seeing(Old), see(File),
 repeat,
 read(Term),
 (Term = end_of_file
 -> seen
 ; assertz(Term), fail
),
 !,
 see(Old).
```

```
consult_with_streams(File) :-
 open(File, read, S),
 repeat,
 read(S, Term),
 (Term = end_of_file
 -> close(S)
 ; assertz(Term), fail
),
 !.
```

Hibakezelési beépített eljárások

- Hibahelyzetet beépített eljárás rossz argumentumokkal való meghívása, vagy a `throw/1` (`raise_exception/1`) eljárás válthat ki.
- Minden hibahelyzetet egy Prolog kifejezés (ún. hiba-kifejezés) jellemez.
- Hiba „dobása”, azaz a `HibaKif` hibahelyzet kiváltása:


```
throw(@HibaKif),
raise_exception(@HibaKif)
```
- Hiba „elkapása”:


```
catch(:+Cél, ?Minta, :+Hibaág),
on_exception(?Minta, :+Cél, :+Hibaág)
```

  - Hatása: Futtatja a `Cél` hívást.
    - Ha `Cél` végrehajtása során hibahelyzet nem fordul elő, futása azonos `Cél`-lal.
    - Ha `Cél`-ban hiba van, a hiba-kifejezést egyesíti `Mintá`-val.
    - Ha ez sikeres, meghívja a `Hibaág`-at.
    - Ellenkező esetben továbbdobja a hiba-kifejezést, hogy a további körülvevő `catch` eljárások esetleg elkapassák azt.

Programfejlesztési beépített eljárások (SICStus specifikusak)

- `set_prolog_flag(+Jelző, @Érték)`: Jelző értékét `Érték`-re állítja.
- `current_prolog_flag(?Jelző, ?Érték)`: Jelző pillanatnyi értéke `Érték`.
- Néhány fontos Prolog jelző:
  - `argv`: csak olvasható, a parancssorbeli argumentumok listája.
  - `unknown`: viselkedés definiálatlan eljárás hívásakor (`trace`, `fail`, `error`).
  - `source_info`: forrásszintű nyomkövetés (`on`, `off`, `emacs`).
- `consult(:@Files), [:@File, ...]`: Betölti a `File(ok)at`, interpretált alakban.
- `compile(:@File)`: Betölti a `File(ok)at`, lefordított alakot hozva létre.
- `listing`: Kíírja az összes interpretált eljárást az aktuális kimenetre.
- `listing(:@EljárásSpec)`: Kíírja a megnevezett interpretált eljárásokat.
- Itt és később: `EljárásSpec` – név vagy funktor, esetleg modul-kvalifikációval ellátva, ill. ezek listája, pl. `listing(p)`, `listing([m:q,p/1])`.

Programfejlesztési eljárások (folytatás)

- `statistics`: Különböző statisztikákat ír ki az aktuális kimenetre.
- `statistics(?Fajta, ?Érték)`: Érték a Fajta fajtájú mennyiség értéke.
  - Példa: `statistics(runtime, E) => E=[Tdiff, T]`, Tdiff az előző lekérdezés óta, T a rendszerindítás óta eltelt idő, ezredmásodpercben.
- `break`: Egy új interakciós szintet hoz létre.
- `abort`, `halt`: Kilép a legkülső interakciós szintre ill. a Prolog rendszerből.
- `trace`: Elindítja az interaktív nyomkövetést.
- `debug`, `zip`: Elindítja a szelektív nyomkövetést, csak spion-pontoknál áll meg.
(A `zip` mód gyorsabb, de nem gyűjt annyi információt mint a `debug` mód.)
- `nodebug`, `notrace`, `nozip`: Leállítja a nyomkövetést.
- `spy(:@EljárásSpec)`: Spion-pontot tesz a megadott eljárásokra.
- `nospyp(:@EljárásSpec)`: Megszünteti a megadott spion-pontokat.
- `nospyal1`: Az összes spion-pontot megszünteti.

Tartalom

- 5 Haladó Prolog
  - Megoldásgyűjtő beépített eljárások
  - Meta-logikai eljárások
  - A keresési tér szűkítése
  - Vezérlési eljárások
  - A Prolog megvalósítási módszereiről
  - Determinizmus és indexelés
  - Jobbrekurzió és akkumulátorok
  - Kényelmi eszközök: Definite Clause Grammars (DCG), ciklusok
  - Listák és fák akkumulálása – példák
  - Imperatív programok átírása Prologba
  - Modularitás
  - Magasabbrendű eljárások
  - Dinamikus adatbáziskezelés
  - Egy összetettebb példaprogram
  - „Hagyományos” beépített eljárások
  - Fejlettebb nyelvi és rendszerelemek

Külső nyelvi interfész

- Hagományos (pl. C nyelvű) programrészek meghívásának módja:
  - A Prolog rendszer elvégzi az átalakítást a Prolog alak és a külső nyelvi alak között. Kényelmesebb, biztonságosabb mint a másik módszer, de kevésbé hatékony. Többnyire csak egyszerű adatokra (egész, valós, atom). (MProlog)
  - A külső nyelvi rutin pointereket kap Prolog adatstruktúrákra, valamint hozzáférési algoritmusokat ezek kezelésére. Nehézkesebb, veszélyesebb, de jóval hatékonyabb mint az előző megoldás. Összetett adatok adásvételére is jó. (SWI, SICStus)

Külső nyelvi interfész – példa

- A példa a `library(bdb)` megvalósításából származik.
- A C nyelven megírandó eljárás Prolog hívási alakja:
`index_keys(+Spec, +Kif, -Kulcs, -Szám)`
- A megírandó eljárás jelentése:
  - Ha `Spec` és `Kif` különböző funktorú kifejezések, akkor `Szám = -1` és `Kulcs = []`.
  - Egyébként, ha `Spec` valamelyik argumentuma `+` és `Kif` megfelelő argumentuma változó, akkor `Szám = -2` és `Kulcs = []`.
  - Egyébként `Szám` a `Spec` argumentumaként előforduló `+` névkonstansok száma, `Kulcs` pedig `Kif` megfelelő argumentumainak *kivonatából* képzett lista. A kivonat lényegében az argumentum funktora, azzal az eltéréssel, hogy a konstansok kivonata maga a konstans, struktúrák esetén pedig a struktúra neve és az aritása külön elemként kerül a kivonat-listába.

Külső nyelvi interfész – példa (SICStus 3)

● A példaeljárás használata

```
| ?- [ixtest].
| ?- index_keys(f(+, -, +, +),
 f(12.3, _, s(1, _, z(2)), t),
 Kulcs, Szam).
```

```
Kulcs = [12.3,s,3,t], Szam = 3 ?
```

● Az ixtest.pl Prolog file tartalmazza az interfész specifikációját:

```
foreign(ixkeys, index_keys(+term, +term, -term, [-integer])).
 % 1. arg: bemenő, általános kifejezés
 % 2. arg: bemenő, általános kifejezés
 % 3. arg: kimenő, általános kifejezés
 % 4. arg: a C függvény értéke, egész (long)

foreign_resource(ixkeys, [ixkeys]).
```

```
:- load_foreign_resource(ixkeys).
```

● A C programot elő kell készíteni a Prolog számára az splfr (link foreign resource) eszköz segítségével:

```
splfr ixkeys ixtest.pl +c ixkeys.c
```

Külső nyelvi interfész – a C kód (ixkeys.c állomány)

```
#include <sicstus/sicstus.h>

#define NA -1 /* not applicable */
#define NI -2 /* instantiatedness */

long ixkeys(SP_term_ref spec,
 SP_term_ref term, SP_term_ref list)
{
 unsigned long sname, tname, plus;
 int sarity, tarity, i;
 long ret = 0;
 SP_term_ref arg = SP_new_term_ref(),
 tmp = SP_new_term_ref();

 SP_get_functor(spec, &sname, &sarity);
 SP_get_functor(term, &tname, &tarity);
 if (sname != tname || sarity != tarity)
 return NA;

 plus = SP_atom_from_string("+");

 for (i = sarity; i > 0; --i) {
 unsigned long t;
 SP_get_arg(i, spec, arg);
 SP_get_atom(arg, &t); /* no check */
 if (t != plus) continue;

 SP_get_arg(i, term, arg);
 switch (SP_term_type(arg)) {
 case SP_TYPE_VARIABLE:
 return NI;
 case SP_TYPE_COMPOUND:
 SP_get_functor(arg, &tname, &tarity);
 SP_put_integer(tmp, (long)tarity);
 SP_cons_list(list, tmp, list);
 SP_put_atom(arg, tname);
 break;
 }
 SP_cons_list(list, arg, list); ++ret;
 }
 return ret;
}
```

Hasznos lehetőségek SICStus Prolog-ban

● Tetszőleges nagyságú egész számok pl.:

```
| ?- fakt(40,F).
```

```
F = 815915283247897734345611269596115894272000000000 ?
```

● Globális változók (Blackboard)

```
bb_put(Kulcs, Érték)
```

A Kulcs kulcs alatt eltárolja Érték-et, az előző értéket, ha van, törölve. (Kulcs egy (kis) egész szám vagy névkonstans lehet.)

```
bb_get(Kulcs, Érték)
```

Előhívja Érték-be a Kulcs értékét.

```
bb_delete(Kulcs, Érték)
```

Előhívja Érték-be a Kulcs értékét, majd kitörli.

Hasznos lehetőségek SICStus Prolog-ban (folytatás)

● Visszaléptethető módon változtatható kifejezések

```
create_mutable(Adat, ValTKif)
```

Adat kezdőértékkel létrehoz egy új változtatható kifejezést, ez lesz ValTKif. Adat nem lehet üres változó.

```
get_mutable(Adat, ValTKif)
```

Adat-ba előveszi ValTKif pillanatnyi értékét.

```
update_mutable(Adat, ValTKif)
```

A ValTKif változtatható kifejezés új értéke Adat lesz. Ez a változtatás visszalépéskor visszacsinálódik. Adat nem lehet üres változó.

● Takarító eljárás

```
call_cleanup(Hivas, Tiszito)
```

Meghívja call(Hivas)-t és ha az véglegesen befejezte futását, meghívja Tiszito-t. Egy eljárás akkor fejezte be véglegesen a futását, ha további alternatívák nélkül sikerült, megghiúsult vagy kivételt dobott.

● Példa:

```
:- block p(-, ?, -, ?, ?).
```

Jelentése: ha az első és a harmadik argumentum is behelyettesíthető változó (blokkolási feltétel), akkor a `p` hívás felfüggesztődik.

Ugyanarra az eljárásra több vagylagos feltétel is szerepelhet, pl.

```
:- block p(-, ?), p(?, -).
```

● Végtelen választási pontok kiküszöbölése blokk-deklarációval

```
:- block append(-, ?, -).
```

```
append([], L, L).
append([X|L1], L2, [X|L3]) :-
 append(L1, L2, L3).
```

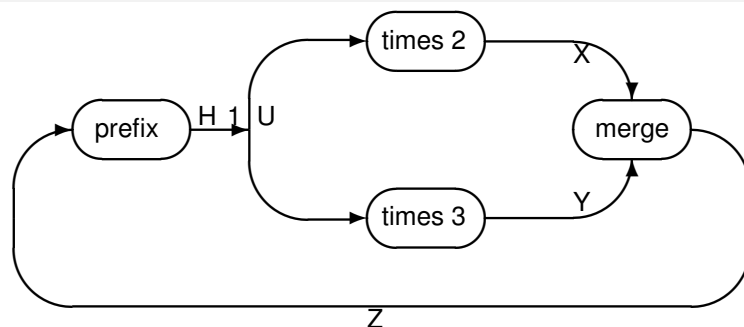
● Generál-és-ellenőriz típusú programok gyorsítása

- általában nem hatékonyak (pl `megrajzolja_1`), mert túl sok visszalépést használnak
- korutinszervezéssel a generáló és ellenőrző rész „automatikusan” összefésülhető
- ehhez az ellenőrző részt kell előre tenni és megfelelően blokkolni

● Korutinszervezésre épülő programok

- Példa: egyszerűsített Hamming feladat
  - keressük a $2^i * 3^j$ ($i \geq 1, j \geq 1$) alakú számok közül az első N darabot nagyság szerint rendezve.
  - „stream-and-parallelism” közelítésmódot használva korutinszervezéssel egyszerűen lehet megoldani

Hamming probléma


```
% A H lista az első N, csak a 2 és 3 tényezőkből álló szám.
```

```
hamming(N, H) :-
```

```
 U = [1|H], times(U, 2, X), times(U, 3, Y),
 merge(X, Y, Z), prefix(N, Z, H).
```

```
% times(X, M, Z): A Z lista az X elemeinek M-szerese
```

```
:- block times(-, ?, ?).
```

```
times([A|X], M, Z) :- B is M*A, Z = [B|U], times(X, M, U).
```

```
times([], _, []).
```

Hamming probléma (folyt.)

```
% merge(X, Y, Z): Z az X és Y összefésülése.
```

```
:- block merge(-, ?, ?), merge(?, -, ?).
```

```
% Csak akkor fusson, ha az első két argumentum ismert
```

```
merge([A|X], [B|Y], V) :-
```

```
 A < B, !, V = [A|Z], merge(X, [B|Y], Z).
```

```
merge([A|X], [B|Y], V) :-
```

```
 B < A, !, V = [B|Z], merge([A|X], Y, Z).
```

```
merge([A|X], [A|Y], [A|Z]) :-
```

```
 merge(X, Y, Z).
```

```
merge([], X, X) :- !.
```

```
merge(_, [], []).
```

```
% prefix(N, X, Y): Az X lista első N eleme Y.
```

```
prefix(0, _, []) :- !.
```

```
prefix(N, [A|X], [A|Y]) :-
```

```
 N > 0, N1 is N-1, prefix(N1, X, Y).
```


Korutinszervező eljárások

- `freeze(X, Hivas)`
Hivast felfüggeszti mindaddig, amíg `X` behelyettesítetlen változó.
- `frozen(X, Hivas)`
Az `X` változó miatt felfüggesztett hívás(oka)t egyesíti `Hivas`-sal.
- `dif(X, Y)`
`X` és `Y` nem egyesíthető. Mindaddig felfüggesztődik, amíg ez el nem dönthető.
- `call_residue_vars(Hivas, Valtozok)`
Hivas-t végrehajtja, és a `Valtozok` listában visszaadja mindazokat az új (a `Hivas` alatt létrejött) változókat, amelyekre vonatkoznak felfüggesztett hívások. Pl.

```
| ?- call_residue_vars((dif(X,f(Y)), X=f(Z)), Vars).
 X = f(Z),
 Vars = [Z,Y],
 prolog:dif(f(Z),f(Y)) ?
```

SICStus könyvtárak

- Könyvtár betöltése `:- use_module(library(könyvtárnév)).`
- A legfontosabb könyvtárak
  - `avl` – AVL fák segítségével megvalósított „asszociációs listák” (kiterjeszthető leképezések Prolog kifejezések között)
  - `atts` – tetszőleges attributumok hozzárendelése Prolog változókhöz, tárolórekeszként és az egyesítés módosítására is használható
  - `bdb` – Prolog kifejezések állományokban való tárolására szolgáló adatbázis, felhasználó által definiált többszörös indexelési lehetőséggel
  - `between` – számintervallumok felsorolása
  - `codesio` – karakterlistából olvasó ill. abba író be- és kiviteli eljárások
  - `file_systems` – állományok és könyvtárak kezelése
  - `heaps` – bináris kazal (heap), pl. prioritásos sorokhoz (priority queue)
  - `lists` – listakezelő alapműveletek
  - `logarr` – logaritmikus elérési idejű kiterjeszthető tömbök
  - `odbc` – ODBC adatbázis interfész
  - `ordsets` – halmazműveletek (halmaz $\equiv$ @< szerint rendezett lista)
  - `queues` – sorokra (queue, FIFO store) vonatkozó műveletek

Legfontosabb SICStus könyvtárak, folyt.

- `random` – véletlenszám-generátor
- `samsort` – általános rendezés (nem szűri az ismétlődő elemeket)
- `sockets` – socket interfész
- `system` – operációsrendszer-szolgáltatások elérése
- `terms` – általános Prolog kifejezések kezelése (pl. változók kigyűjtése)
- `timeout` – célok futási idejének korlátozása
- `trees` – az `arrays` könyvtárhoz hasonló, de nem-kiterjeszthető logaritmikus elérési idejű tömbfogalom, bináris fákkal
- `ugraphs` – élcimké nélküli irányított és irányítatlan gráfok
- `wgraphs` – irányított és irányítatlan gráfok, egészértékű élcimkével
- `linda/client` és `linda/server` – Linda-szerű processzkommunikáció
- `clpb` – Boole-értékekre vonatkozó korlátmegoldó (constraint solver)
- `clpq` és `clpr` – korlátmegoldó a racionálisak és a valósok tartományán
- `clpfd` – véges tartományokra vonatkozó korlátmegoldó
- `tcltk` – A `Tcl/Tk` nyelv és eszközkészlet elérése
- `gauge` – Prolog programok a teljesítményvizsgálata `tcltk` grafikus felülettel

Új irányzatok a logikai programozásban – kitekintés

- Bevezetés a Logikai Programozásba c. jegyzet 6. fejezete:
  - Párhuzamos megvalósítások
  - Az Andorra-I rendszer rövid bemutatása
  - A Mercury nagyhatékonyságú LP megvalósítás
  - Korlát-logikai programozás (Constraint Logic Programming – CLP)
- Az utolsó két témával foglalkozik a „**Nagyhatékonyságú deklaratív programozás**” c. MSc szakirányos tárgy (őszi félévben)

Haladó Erlang

- 1 Bevezetés
- 2 Cékla: deklaratív programozás C++-ban
- 3 Prolog alapok
- 4 Erlang alapok
- 5 Haladó Prolog
- 6 Haladó Erlang

Tartalom

- 6 Haladó Erlang
  - Rekurzív adatstruktúrák
    - Pontos megoldás funkcionális megközelítésben
    - Listák használata: futamok
    - Rekurzió fajtái
    - Halmazműveletek (rendezetlen listával)
    - Generikus keresőfák
    - Mohó és lusta kiértékelés

Lineáris rekurzív adatstruktúrák – Verem (Stack)

- Lista: rekurzív adatstruktúra: `@type list() = [] | [any()|list()]`
- Verem: ennessel valószínűleg meg, listával triviális lenne
- Műveletek: üres verem létrehozása, verem üres voltának vizsgálata, egy elem berakása, utoljára berakott elem leválasztása

```
stack.erl
```

```
%% @type stack() = empty | {any(),stack()}
```

```
empty() -> empty.
```

```
is_empty(empty) -> true;
is_empty({_,_}) -> false.
```

```
push(X, empty) -> {X,empty};
push(X, {_X,_S}=S) -> {X,S}. % {_X,_S}=S: réteges minta
```

```
pop(empty) -> error;
pop({X,S}) -> {X,S}.
```

Verem példák

```
2> S1 = stack:push(1, stack:empty()).
{1,empty}
3> S2 = stack:push(2, S1).
{2,{1,empty}}
4> S3 = stack:push(3, S2).
{3,{2,{1,empty}}}
```

- Pl. megfordíthatunk egy listát; 1. lépés: verembe tesszük az elemeket
- ```
5> Stack = lists:foldl(fun stack:push/2, stack:empty(), "szoveg").
{103,{101,{118,{111,{122,{115,empty}}}}}}
```

- 2. lépés: a verem elemeit sorban kivesszük és listába fűzzük

```
stack.erl – folytatás
```

```
% to_list(S) az S verem elemeit tartalmazó lista LIFO sorrendben.
to_list(empty) -> [];
to_list({X,S}) -> [X|to_list(S)].
```

```
6> stack:to_list(Stack).
"gevozs"
```

Elágazó rekurzív adatstruktúrák (pl. bináris fa)

- Műveletek bináris fákön: létrehozása, mélysége, leveleinek száma

tree.erl – Műveletek bináris fákön: létrehozása, mélysége, leveleinek száma

```
% @type btree() = leaf | {any(),btree(),btree()}.
```

```
empty() -> leaf.           % Üres fa.
```

```
node(V, Lt, Rt) -> {V,Lt,Rt}. % Lt és Rt fák összekapcsolása
                             % egy új V értékű csomóponttal.
```

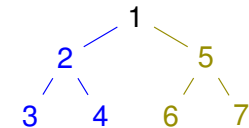
```
max(X, Y) when X>Y -> X;
max(_X, Y)           -> Y.
```

```
depth(leaf)         -> 0;           % Fa legnagyobb mélysége.
depth({_ ,Lt,Rt}) -> 1 + max(depth(Lt), depth(Rt)).
```

```
leaves(leaf)        -> 1;           % Fa leveleinek száma.
leaves({_ ,Lt,Rt}) -> leaves(Lt) + leaves(Rt).
```

Bináris fa (folyt.): listából fa, fából lista

```
L=empty(), T=node(1, node(2, node(3,L,L),
                          node(4,L,L)),
                  node(5, node(6,L,L),
                          node(7,L,L)))
```


$T \mapsto \{1, \{2, \{3, \text{leaf}, \text{leaf}\}, \{4, \text{leaf}, \text{leaf}\}\}, \{5, \{6, \text{leaf}, \text{leaf}\}, \{7, \text{leaf}, \text{leaf}\}\}$

tree.erl – folytatás

```
to_list_prefix(leaf)         -> [];
to_list_prefix({V,Lt,Rt}) ->
    [V] ++ to_list_prefix(Lt) ++ to_list_prefix(Rt).
```

```
to_list_infix(leaf)         -> [];
to_list_infix({V,Lt,Rt}) ->
    to_list_infix(Lt) ++ [V] ++ to_list_infix(Rt).
```

```
from_list([]) -> empty();
from_list(L)  -> {L1, [X|L2]} = lists:split(length(L) div 2, L),
                  node(X, from_list(L1), from_list(L2)).
```

Elágazó rekurzív adatstruktúrák – könyvtárszerkezet

```
2> Home = {d,"home",           % home
           [{d,"kitti",       % home/kitti
             [{d,".firefox", []}, % home/kitti/.firefox
              {f,"dir.erl"},     % home/kitti/dir.erl
              {f,"khf1.erl"},    % home/kitti/khf1.pl
              {f,"khf1.pl"}]},   % home/kitti/khf1.erl
           {d,"ludvig", []}]}.
```

dir.erl – Könyvtárszerkezet kezelése

```
% @type tree() = file() | directory().
% @type file() = {f, name()}.
% @type directory() = {d, name(), [tree()]}.
% @type name() = string().
```

% Fa mérete (könyvtárak és fájlok számának összege).

```
count({f, _}) -> 1;
count({d, _, L}) -> 1 + lists:sum([count(I) || I <- L]).
```

Könyvtárszerkezet – folytatás

dir.erl – Könyvtárszerkezet kezelése (folytatás)

```
% @spec subtree(Path::[name()], Tree::tree()) -> tree() | notfound.
% Tree fa Path útvonalon található rész fája.
```

```
subtree([Name], {f, Name} = Tree) -> Tree;
subtree([Name], {d, Name, _} = Tree) -> Tree;
subtree([Name|[_]=SubPath], {d, Name, L}) ->
    case lists:keyfind(Sub, 2, L) of
        false -> notfound;
        Tree -> subtree(SubPath, Tree)
    end;
subtree(_, _) -> notfound.
```

```
3> dir:subtree(string:tokens("home/kitti/.firefox", "/"), Home).
{d, ".firefox", []}
4> dir:subtree(string:tokens("home/kitti/firefox", "/"), Home).
notfound
```

Tartalom

6 Haladó Erlang

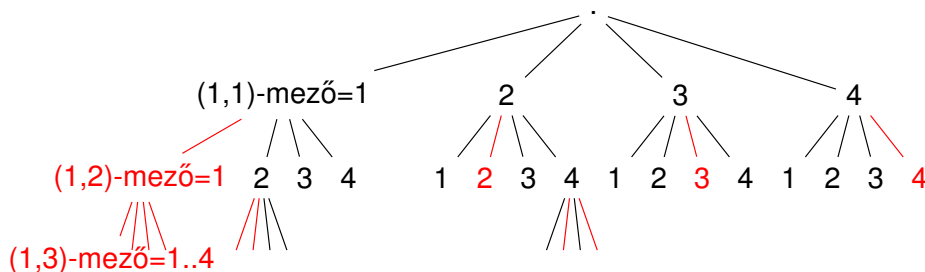
- Rekurzív adatstruktúrák
- Pontos megoldás funkcionális megközelítésben
- Listák használata: futamok
- Rekurzió fajtái
- Halmazműveletek (rendezetlen listával)
- Generikus keresőfák
- Mohó és lusta kiértékelés

Pontos megoldás (Exact solution)

- Kombinatorikában sokszor *optimális megoldás* (optimal solution)
- Egy probléma pontos (egzakt) megoldása
- Nem közelítő (approximáció), nem szuboptimális (bizonyos heurisztikák)
- Keresési feladat: valamilyen *értelmezési tartomány* azon elemeit keressük, melyek megfelelnek a kiírt *feltételeknek*
 - lehetséges megoldás = *jelölt*
 - értelmezési tartomány = *keresési tér (search space)*, jelöltek halmaza
 - feltételek = *korlátok vagy kényszerek (constraints)*
- Pl. egy 16 mezős Sudoku-feladvány helyes megoldásai, 8 királynő egy sakktablán, Hamilton-kör egy gráfban, Imre herceg nagyszülei ...
- A Prolog végrehajtási algoritmus képes egy predikátumokkal és egy célsorozattal leírt probléma összes megoldását felsorolni (!)
- Funkcionális megközelítésben a megoldások felsorolását a programozónak meg kell írnia (logikaiban is megírható természetesen)

Keresési tér bejárása

- Itt csak véges keresési térrel foglalkozunk
- A megoldás keresését esetekre bonthatjuk, azokat esetekre stb. \rightsquigarrow Ilyenkor egy *keresési fát* járunk be
- Pl. 16 mezős Sudoku (1. sor, 1. oszlop) mezeje lehet 1,2,3,4 Ezen belül (1. sor, 2. oszlop) mezeje lehet 1,2,3,4 stb.

- Bizonyos eseteknél (piros) tudjuk, hogy nem lesz megoldás (ha egy sorban egy érték több mezőben is szerepel)
- Hatékony megoldás: a keresési fa részeit levágjuk (nem járjuk be)

Példa: Send + More = Money

- Feladat: Keressük meg azon (S, E, N, D, M, O, R, Y) számnyolcasokat, melyekre $0 \leq S, E, N, D, M, O, R, Y \leq 9$ és $S, M > 0$, ahol az eltérő betűk eltérő értéket jelölnek, és

```
S E N D
+ M O R E
-----
```

M O N E Y a papíron történő összeadás szabályai szerint, vagyis

$$(1000S + 100E + 10N + D) + (1000M + 100O + 10R + E) = 10000M + 1000O + 100N + 10E + Y.$$

- Naív megoldásunk: járjuk be a teljes keresési teret, és szűrjük meg azon nyolcasokra, melyekre teljesülnek a feltételek
- Keresési tér $\subseteq \{0, 1, \dots, 9\}^8$, azaz egy 8-elemű Descartes-szorzat, mérete 10^8 (10 számjegy 8-adosztályú ismétléses variációi)
- Megoldás:

$$\{(S, E, N, D, M, O, R, Y) \mid S, E, N, D, M, O, R, Y \in \{0..9\}, \text{all_different}, S, M > 0, \text{SEND} + \text{MORE} = \text{MONEY}\}$$

Kimerítő keresés

Exhaustive search, Generate and test, Brute force

- Kimerítő keresés: teljes keresési tér bejárása, jelöltek szűrése

sendmory.erl – Send More Money megoldások, alapfogalmak

```
% @type d() = 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9.
% @type octet() = {d(),d(),d(),d(),d(),d(),d(),d()}.
```

```
% @spec num(Ns::[d()]) -> N::integer().
```

```
% Az Ns számjegylista decimális számként N.
```

```
num(Ns)-> lists:foldl(fun(X,E) -> E*10+X end, 0, Ns).
```

```
% @spec check_sum(octet()) -> bool().
```

```
% A jelölt teljesíti-e az összeadási feltételt.
```

```
check_sum({S,E,N,D,M,O,R,Y}) ->
```

```
    Send = num([S,E,N,D]),
```

```
    More = num([M,O,R,E]),
```

```
    Money = num([M,O,N,E,Y]),
```

```
    Send+More == Money.
```

Kimerítő keresés – folytatás

sendmory.erl – folytatás

```
% @spec all_different(Xs::[any()]) -> B::bool()
```

```
all_different(L) -> length(L) == length(lists:usort(L)).
```

```
% @spec smm0() -> [octet()].
```

```
smm0() -> Ds = lists:seq(0, 9),
```

```
    [{S,E,N,D,M,O,R,Y} ||
```

```
    S <- Ds,
```

```
    E <- Ds,
```

```
    N <- Ds,
```

```
    D <- Ds,
```

```
    M <- Ds,
```

```
    O <- Ds,
```

```
    R <- Ds,
```

```
    Y <- Ds,
```

```
    all_different([S,E,N,D,M,O,R,Y]),
```

```
    S > 0, M > 0,
```

```
    check_sum({S,E,N,D,M,O,R,Y})].
```

Keresési fa csökkentése (1)

- 10^8 eset ellenőrzése túl sokáig tart
- Ötlet: korábban, már generálás közben is szűrhetjük az egyezéseket

sendmory.erl – folytatás

```
% @spec smm1() -> [octet()].
```

```
smm1() ->
```

```
    Ds = lists:seq(0, 9),
```

```
    [{S,E,N,D,M,O,R,Y} ||
```

```
    S <- Ds,
```

```
    E <- Ds, E /= S,
```

```
    N <- Ds, not lists:member(N, [S,E]),
```

```
    D <- Ds, not lists:member(D, [S,E,N]),
```

```
    M <- Ds, not lists:member(M, [S,E,N,D]),
```

```
    O <- Ds, not lists:member(O, [S,E,N,D,M]),
```

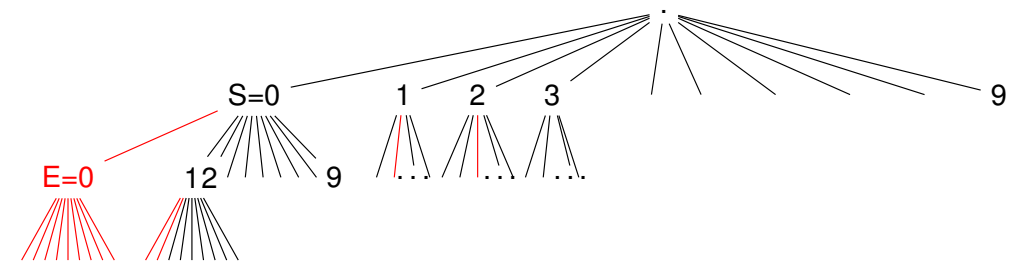
```
    R <- Ds, not lists:member(R, [S,E,N,D,M,O]),
```

```
    Y <- Ds, not lists:member(Y, [S,E,N,D,M,O,R]),
```

```
    S > 0, M > 0,
```

```
    check_sum({S,E,N,D,M,O,R,Y})].
```

Keresési fa csökkentése (2)

- A keresési fában azon részfákat, amelyekben egyezés van (pirosak), már generálás közben elhagyhatjuk
- Ez már nem kimerítő keresés (nem járjuk be az összes jelöltet)
- A javulást annak köszönhetjük, hogy jelöltek tesztelését előrébb hoztuk
- Vegyük észre, hogy a keresési tér csökkentésével is ide juthatunk: új keresési tér \subseteq {10 elem 8-adosztályú ismétlés nélküli variációi}
- Mérete $10!/(10-8)! = 1\,814\,400 \ll 100\,000\,000$

Variációk felsorolása listanézettel

```

1> Domain = [a,b,c,d].           % A halmaz.
[a,b,c,d]
2> IVar = [ {X,Y,Z} ||           % Ismétléses variációk.
            X <- Domain,
            Y <- Domain,
            Z <- Domain ].
[{a,a,a}, {a,a,b}, {a,a,c}, {a,a,d}, {a,b,a}, {a,b,b}, {...}|...]
3> length(IVar).
64                               % 4*4*4 = 64.
4> INVar = [ {X,Y,Z} ||           % Ismétlés nélküli variációk.
            X <- Domain,
            Y <- Domain -- [X],
            Z <- Domain -- [X,Y] ].
[{a,b,c}, {a,b,d}, {a,c,b}, {a,c,d}, {a,d,b}, {a,d,c},
 {b,a,c},
 {...}|...]
5> length(INVar).
24                               % 4!/1! = 24.

```

Keresési tér csökkentése

- Újból kimerítő keresés, de kisebb a keresési tér

sendmory.erl – folytatás

```

% @spec smm2() -> [octet()].
% Minden ellenőrzés a generálás után történik.
smm2() ->
  Ds = lists:seq(0, 9),
  [{S,E,N,D,M,O,R,Y} ||
   S <- Ds -- [],
   E <- Ds -- [S],
   N <- Ds -- [S,E],
   D <- Ds -- [S,E,N],
   M <- Ds -- [S,E,N,D],
   O <- Ds -- [S,E,N,D,M],
   R <- Ds -- [S,E,N,D,M,O],
   Y <- Ds -- [S,E,N,D,M,O,R],
   S > 0, M > 0,
   check_sum({S,E,N,D,M,O,R,Y})].

```

Kimerítő keresés újból: keresési tér explicit felsorolása

- Vajon érdemes-e a jelöltek generálását elválasztani a teszteléstől? **Nem!**

sendmory.erl – folytatás

```

% @spec perms() -> [octet()].
% Számjegyek ismétlés nélküli 8-adosztályú variációi
perms8() -> Ds = lists:seq(0,9),
  [{S,E,N,D,M,O,R,Y} ||
   S <- Ds -- [],
   E <- Ds -- [S],
   N <- Ds -- [S,E],
   D <- Ds -- [S,E,N],
   M <- Ds -- [S,E,N,D],
   O <- Ds -- [S,E,N,D,M],
   R <- Ds -- [S,E,N,D,M,O],
   Y <- Ds -- [S,E,N,D,M,O,R] ].

% @spec smm3() -> [octet()].
smm3() -> [Sol || {S,_E,_N,_D,M,_O,_R,_Y} = Sol <- perms8(),
               S > 0, M > 0, check_sum(Sol)].

```

Kimerítő keresés újból: keresési tér explicit felsorolása (2)

- Tovább csökkenthető a keresési tér, ha előrébb mozgatunk feltételeket

sendmory.erl – folytatás

```

% @spec smm4() -> [octet()].
% További ellenőrzések generálás közben.
smm4() ->
  Ds = lists:seq(0,9),
  [{S,E,N,D,M,O,R,Y} ||
   S <- Ds -- [0],                               % 0 kizárva
   E <- Ds -- [S],
   N <- Ds -- [S,E],
   D <- Ds -- [S,E,N],
   M <- Ds -- [0,S,E,N,D],                         % 0 kizárva
   O <- Ds -- [S,E,N,D,M],
   R <- Ds -- [S,E,N,D,M,O],
   Y <- Ds -- [S,E,N,D,M,O,R],
   check_sum({S,E,N,D,M,O,R,Y})].

```

Vágások a keresési fában generálás közben

- Ötlet: építsük hátulról a számokat, és ellenőrizzük a részösszegeket még generálás közben

sendmory.erl – folytatás

```

smm5() ->                %%      S E N D
Ds = lists:seq(0, 9),    %%      + M O R E
[ {S,E,N,D,M,O,R,Y} ||  %%      = M O N E Y
  D <- Ds -- [],
  E <- Ds -- [D],
  Y <- Ds -- [D,E],      % <- lehetne javítani még...
  (D+E) rem 10 == Y,
  N <- Ds -- [D,E,Y],
  R <- Ds -- [D,E,Y,N],
  (num([N,D])+num([R,E])) rem 100 == num([E,Y]),
  O <- Ds -- [D,E,Y,N,R],
  (num([E,N,D])+num([O,R,E])) rem 1000 == num([N,E,Y]),
  S <- Ds -- [D,E,Y,N,R,O,O],
  M <- Ds -- [D,E,Y,N,R,O,S,O],
  check_sum({S,E,N,D,M,O,R,Y}) ].

```

Vágások a keresési fában generálás közben (2)

- A vágások eredményeképpen nagyságrendileg gyorsabb megoldást kapunk
- A generálás minél korábbi fázisában vágunk, annál jobb: a keresési fában nem a legalsó szintről kell *visszalépni*, hogy új megoldást keressünk
- Előzőből ötlet: építsünk részmegoldásokat, és minden építő lépésnél ellenőrizzük, hogy lehet-e értelme a részmegoldást bővíteni megoldássá

sendmory.erl – folytatás

```

% @type partial_solution() = {[d()], [d()], [d()]}.

% @spec smm6() -> [octet()].
smm6() ->
  smm6({[], [], []}, 5, lists:seq(0,9)).

```

- `{[], [], []}` a kiindulási részmegoldásunk
- 5 méretű megoldásokat kell építeni
- `lists:seq(0,9)` a változók tartománya

Vágások a keresési fában generálás közben (3)

- Egy `PartialSolution = {Sendlista, Morelista, Moneylista}` részmegoldás csak akkor bővíthető megoldássá, ha
 - A listák számjegyei jó pozícióban helyezkednek el: azonos betűk egyeznek, többi számjegy különbözik
 - A részletösszeg is helyes, csak az átvitelben térhet el

sendmory.erl – folytatás

```

% @spec check_equals(partial_solution()) -> bool().
check_equals(PartialSolution) ->
  case PartialSolution of
    {[D], [E], [Y]}          -> all_different([D,E,Y]);
    {[N,D], [R,E], [E,Y]}    -> all_different([N,D,R,E,Y]);
    {[E,N,D], [O,R,E], [N,E,Y]} -> all_different([O,N,D,R,E,Y]);
    {[S,E,N,D], [M,O,R,E], [O,N,E,Y]} -> all_different([S,M,O,N,D,R,E,Y]);
    {[O,S,E,N,D], [O,M,O,R,E], [M,O,N,E,Y]} ->
      all_different([S,M,O,N,D,R,E,Y]) andalso all_different([O,S,M]);
    _                         -> false
  end.

```

Vágások a keresési fában generálás közben (4)

- Egy `PartialSolution = {Sendlista, Morelista, Moneylista}` részmegoldás csak akkor bővíthető megoldássá, ha
 - A listák számjegyei jó pozícióban helyezkednek el: azonos betűk egyeznek, többi számjegy különbözik
 - A részletösszeg is helyes, csak az átvitelben térhet el

sendmory.erl – folytatás

```

% @spec check_sum(partial_solution()) -> bool().
% Ellenőrzi, hogy aritmetikai szempontból helyes-e a részmegoldás.
% Az átvittel (carry) nem foglalkozik, mert mindkettő helyes:
% {[1,2], [3,4], [4,6]} és {[9], [2], [1]},
% mert építhető belőlük teljes megoldás.
check_partialsom({Send, More, Money}) ->
  S = num(Send), M = num(More), My = num(Money),
  (S+M) rem round(math:pow(10,length(Send))) == My.

```

Vágások a keresési fában generálás közben (5)

sendmory.erl – folytatás

```
% @spec smm6(PS::partial_solution(), Num::integer(),
%           Domain::[integer()]) -> Sols::[octet()].
% Sols az összes megoldás, mely a PS rész megoldásból építhető,
% mérete (Send hossza) =< Num, a számjegyek tartománya Domain.
smm6({Send,_,_} = PS, Num, _Domain) when length(Send) == Num ->
  {[O,S,E,N,D], [O,M,O,R,E], [M,O,N,E,Y]} = PS,
  [{S,E,N,D,M,O,R,Y}];
smm6({Send,More,Money}, Num, Domain) ->
[Solution ||
  Dsend <- Domain,
  Dmore <- Domain,
  Dmoney <- Domain,
  PSol1 <- [ {[Dsend|Send], [Dmore|More], [Dmoney|Money]} ],
  % pl. így tudunk lekötni változót: PSol1 <- [ Érték ],
  check_equals(PSol1),
  check_partialsom(PSol1),
  Solution <- smm6(PSol1, Num, Domain) ] .
```

Korlát-Kielégítési Probléma (Constraint Satisfaction Problem)

- Eddig előre „könnyen” átlátható keresési fát terveztünk meg, vágunk meg és jártunk be; de a végső cél nem az átlátható keresési fa
- CSP-megközelítés:
 - amíg lehet, szűkítjük a választási lehetőségeket a *korlátok* alapján
 - ha már nem lehet, bontunk esetekre a választási lehetőségeket

SMM mint CSP probléma = (Változók, Tartományok, Korlátok)

- Változók: S, E, N, D, M, O, R, Y, segédváltozók: 0, C₁, C₂, C₃, C₄

Tartományok:	0	c ₁	c ₂	c ₃	c ₄	s	e	n	d	m	o	r	y
Alsó határ:	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0
Felső határ:	0	1	1	1	1	9	9	9	9	9	9	9	9

- Korlátok:

S E N D	d + e + 0 = y + 10 · c ₁
+ M O R E	n + r + c ₁ = e + 10 · c ₂
-----	e + o + c ₂ = n + 10 · c ₃
M O N E Y	s + m + c ₃ = o + 10 · c ₄
	0 + 0 + c ₄ = m + 10 · 0

CSP tevékenységek – szűkítés

- Szűkítés egy korlát szerint:** egy korlát egy változójának d_i értéke *felesleges*, ha nincs a korlát többi változójának olyan értékrendszere, amely d_i -vel együtt kielégíti a korlátot
Pl. az utolsó korlát: $0 + 0 + c_4 = m + 10 \cdot 0$, a változók tartománya: $0 \in [0]$, $c_4 \in [0,1]$, $m \in [1,2,3,4,5,6,7,8,9]$
 $m \in [2,3,4,5,6,7,8,9]$ értékek feleslegesek!
- Felesleges érték elhagyásával (szűkítéssel) ekvivalens CSP-t kapunk
- SMM kezdeti tartománya; és megszűkítve, tovább már nem szűkíthető:

c1: 01	c1: 01
c2: 01	c2: 01
c3: 01	c3: 01
c4: 01	c4: 1
s: 123456789	s: 89
e: 0123456789	e: 0123456789
n: 0123456789	n: 0123456789
d: 0123456789	d: 0123456789
m: 123456789	m: 1
o: 0123456789	o: 01
r: 0123456789	r: 0123456789
y: 0123456789	y: 0123456789

szűkítés az összes
lehetséges
korláttal, ameddig
sikerül:

CSP tevékenységek – címkézés (labeling)

- Tovább már nem szűkíthető CSP esetén vizsgáljuk a többértelműséget:
- Többértelműség: van legalább két elemet tartalmazó tartomány, és egyik tartomány sem üres
- Címkézés (elágazás):**
 - kiválasztunk egy többértelmű változót (pl. a legkisebb tartományút),
 - a tartományt két vagy több részre osztjuk (választási pont),

c1: 01	Két új	c1: 0	c1: 1
c2: 01	CSP-t	c2: 01	c2: 01
c3: 01	készítünk:	c3: 01	c3: 01
c4: 1	c1=0 és	c4: 1	és c4: 1
s: 89	c1>0	s: 89	s: 89
e: 0123456789	esetek:	e: 0123456789	e: 0123456789
...

- az egyes választásokat mind megoldjuk, mint új CSP-eket.

CSP tevékenységek – visszalépés

- Ha nincs többértelműség, és a tartományok nem szűkíthetők tovább, két eset lehet:
 - Ha valamely változó tartománya üres, nincs megoldás ezen az ágon
 - Ha minden változó tartománya egy elemű, előállt egy megoldás

Az SMM CSP megoldás folyamata összefoglalva:

- 1 Felvesszük a változók és segédváltozók tartományait, ez az első állapotunk, ezt betesszük az S listába
- 2 Ha az S lista üres, megállunk, nincs több megoldás
- 3 Az S listából kivesszünk egy állapotot, és szűkítjük, ameddig csak lehet
- 4 Ha van üres tartományú változó, akkor az állapotból nem jutunk megoldáshoz, folytatjuk a 2. lépéssel
- 5 Ha nincs többértelmű változó az állapotban, az állapot egy megoldás, eltesszük, folytatjuk a 2. lépéssel
- 6 Valamelyik többértelmű változó tartományát részekre osztjuk, az így keletkező állapotokat visszatesszük a listába, folytatjuk a 2. lépéssel

SMM CSP megoldással – részlet

smm99.erl – SMM CSP megoldásának alapjai

```
% @type state() = {varname(), domain()}.
% @type varname() = any().
% @type domain() = [d()].

% @spec initial_state() -> St::state().
% St describes the variables of the SEND MORE MONEY problem.
initial_state() ->
  VarNames = [0,c1,c2,c3,c4,s,e,n,d,m,o,r,y],
  From      = [0, 0, 0, 0, 0,1,0,0,0,1,0,0,0],
  To        = [0, 1, 1, 1, 1,9,9,9,9,9,9,9],
  [ {V,lists:seq(F,T)} ||
    {V,{F,T}} <- lists:zip(VarNames, lists:zip(From, To))].

% @spec smm() -> [octet()].
smm() ->
  St = initial_state(),
  process(St, [], []).
```

SMM CSP megoldással – részlet (2)

smm99.erl – SMM CSP megoldásának fő függvénye

```
% process(St0::state(),Sts::[state()],Sols0::[octet()])->Sols::[octet()].
% Sols = Sols1++Sols0 s.t. Sols1 are the sols obtained from [St0|Sts].
process(...) -> ...;
process(St0, Sts, Sols0) ->
  St = narrow_domains(St0),
  DomSizes = [ length(Dom) || {_,Dom} <- St ],
  Max = lists:max(DomSizes),
  Min = lists:min(DomSizes),
  if Min == 0 ->           % there are empty domains
    process(final, Sts, Sols0);
  (St /= St0) ->         % state changed
    process(St, Sts, Sols0);
  Max == 1 ->           % all domains singletons, solution found
    Sol = [Val || {_,[Val]} <- problem_vars(St)],
    process(final, Sts, [Sol|Sols0]);
  true ->
    {CSt1, CSt2} = make_choice(St), % labeling
    process(CSt1, [CSt2|Sts], Sols0)
end.
```

Tartalom

- 6 Haladó Erlang
 - Rekurzív adatstruktúrák
 - Pontos megoldás funkcionális megközelítésben
 - Listák használata: futamok
 - Rekurzió fajtái
 - Halmazműveletek (rendezetlen listával)
 - Generikus keresőfák
 - Mohó és lusta kiértékelés

Futam definíció

- *Futam*: olyan nem üres lista, amelynek szomszédos elemei adott feltételnek megfelelnek
- A feltételt az előző és az aktuális elemre alkalmazandó *predikátumként* adjuk át a futamot előállító függvénynek
 - *Predikátum*: logikai függvény (igaz/hamis), példa:


```
1> P = fun erlang:'<'>/2.
#Fun<erlang.<.2>
2> P(1, 2).
true
3> P(2, 2).
false
```
- Feladat: írjunk olyan Erlang-függvényt, amely egy lista egymás utáni elemeiből képzett (diszjunkt, tovább nem bővíthető) futamok listáját adja eredményül – az elemek eredeti sorrendjének megőrzésével
- Az első, naív változatban egy-egy segédfüggvényt írunk egy lista *első* (prefix) *futamának*, valamint a *maradéklistának* az előállítására (vö. dp11a_gy3:rampa, lists:splitwith/2)

Futamok előállítása – naív változat

- Példa:

```
4> futam:elso_futam(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
[1,3,9]
```

futam.erl – Futamok felsorolása

```
% @type pred() = fun(elem(), elem()) -> bool().
% @type elem() = any().

% @spec elso_futam(P::pred(), List::[elem()]) -> Fs::[elem()].
% Fs a List P-t kielégítő első (prefix) futama.
elso_futam(_P, [X]) ->
[X];
elso_futam(P, [X|Ys=[Y|_]]) ->
case P(X, Y) of
false -> [X];
true -> [X|elso_futam(P, Ys)]
end.
```

Futamok előállítása – naív változat (2)

- Példa:

```
4> futam:elso_futam(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
[1,3,9]
5> futam:maradek(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
[5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]
```

futam.erl – folytatás

```
% @spec maradek(P::pred(), List::[elem()]) -> Ms::[elem()].
% Ms a List P-t kielégítő első futam utáni maradéka.
maradek(_P, [_X]) ->
[];
maradek(P, [X|Ys=[Y|_]]) ->
case P(X, Y) of
false -> Ys;
true -> maradek(P, Ys)
end.
```

Futamok előállítása – naív változat (3)

- Példa:

```
6> futam:naiv_futamok(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
[[1,3,9], [5,7], [2,5,9], [1,6], [0], [0,3,5,6], [2]]
7> futam:naiv_futamok(P, []).
[]
8> futam:naiv_futamok(P, [1]).
[[1]]
```

futam.erl – folytatás

```
% @spec naiv_futamok(Pred::pred(), List::[elem()])
% -> Lists::[[elem()]].
% Lists a List szomszédos elemeiből álló, Pred-et kielégítő
% futamok listája.
naiv_futamok(_P, []) -> [];
naiv_futamok(P, List) -> Fs = elso_futam(P, List),
Ms = maradek(P, List),
[Fs|naiv_futamok(P, Ms)].
```

Futamok előállítás – hatékonyabb változat

- Pazarlás kétszer megkeresni az első futamot, a korábbi példa:
4> futam:elso_futam(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
[1,3,9]
5> futam:maradek(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
[5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]
- Kezeljük az első futamot és a maradékot *egyetlen párként*:
9> futam:futam_maradek(P, [1,3,9,5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]).
{[1,3,9], [5,7,2,5,9,1,6,0,0,3,5,6,2]}

```
% @spec futam_maradek(P::pred(), L::[elem()]) ->
%   {Fs::[elem()],Ms::[elem()]}.
% Fs := elso_futam(P, L) és Ms := maradek(P, L).
futam_maradek(_P, [X])      -> {[X], []};
futam_maradek(P, [X|Ys=[Y|_]]) ->
  case P(X, Y) of
    true  -> {Fs, Ms} = futam_maradek(P, Ys),
              {[X|Fs], Ms};
    false -> {[X], Ys}
  end.
```

Tartalom

6 Haladó Erlang

- Rekurzív adatstruktúrák
- Pontos megoldás funkcionális megközelítésben
- Listák használata: futamok
- Rekurzió fajtái
- Halmazműveletek (rendezetlen listával)
- Generikus keresőfák
- Mohó és lusta kiértékelés

Futamok előállítás – hatékonyabb változat (2)

futam.erl – folytatás

```
% @spec *futamok(Pred::pred(), L::[elem()]) -> Lists::[[elem()]].
naiv_futamok(_P, []) -> [];
naiv_futamok(P, L) ->
  Fs = elso_futam(P, L),
  Ms = maradek(P, L),
  [Fs|naiv_futamok(P, Ms)].
futamok(_P, []) -> [];
futamok(P, L) ->
  {Fs, Ms} = futam_maradek(P, L),
  [Fs|futamok(P, Ms)].
```

- Példa futam_maradek felhasználására: számtani sorozatok gyűjtése

```
10> futam:difek([1,3,5,7,7,5,3,1,1,1,1,2]).
[[1,3,5,7],[7,5,3,1],[1,1,1],[2]]
```

```
% @spec difek(Xs::[number()]) -> Dss::[[number()]].
% Dss az Xs számtani sorozatot alkotó részlistáinak listája.
difek([X1,X2|_] = L) ->
  {Fs,Ms} = futam_maradek(fun(A, B) -> B-A:=X2-X1 end, L),
  [Fs|difek(Ms)];
difek([_] = L) -> [L]; difek([]) -> [].
```

Rekurzió alapesetek

- Lineáris rekurzió
Példa: lista összegének meghatározása

rek.erl – Rekurzió példák

```
sum([]) -> 0;
sum([H|T]) -> H + sum(T).
```

- Elágazó rekurzió (Tree recursion)
Példa: bináris fa leveleinek száma

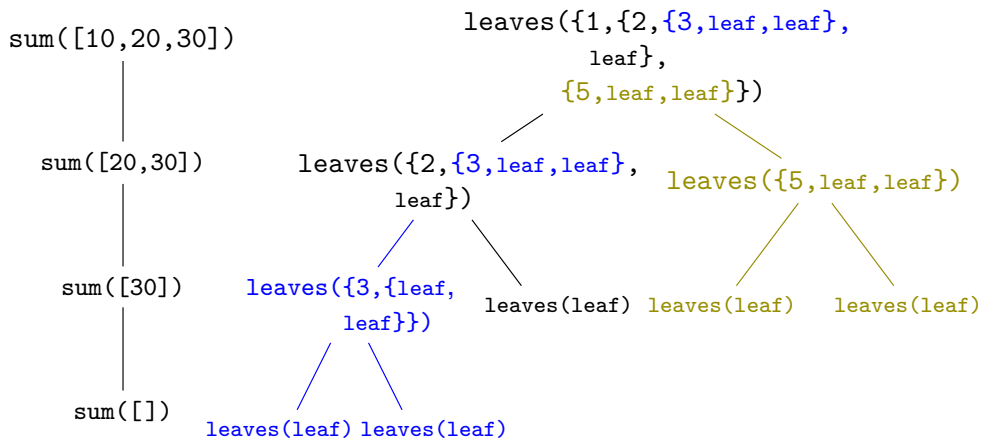
```
% @type btree() = leaf | {any(),btree(),btree()}.
leaves(leaf) -> 1;
leaves({_,Lt,Rt}) -> leaves(Lt) + leaves(Rt).
```

- Mindkettőből *rekurzív folyamat* jön létre, ha alkalmazzuk: minden egyes rekurzív hívás mélyíti a vermet
- Például sum/1 az egész listát kiteríti a vermen: sum([1,2,3]) →

1 + sum([2,3]) → 1 + (2 + sum([3])) → 1 + (2 + (3 + sum([])))

Rekurzív folyamat erőforrásigénye

- Hívási fa (call graph, CG fa): futás során meghívott függvények

- A lépések száma főként a *CG méretének* függvénye
- A tárigény (veremigény) főként a *CG mélységének* függvénye⁷

⁷itt lineáris függvénye

Rekurzív folyamat erőforrásigénye – Példák

Példa ⁸	Lépések (CG méret)	CG mélység	Tárigény \approx mélység* állapot
<code>sum(lists:seq(1, n))</code>	$\Theta(n)$	$\Theta(n)$	$\Theta(n) * \Theta(1)$
<code>sumi(lists:seq(1, n))</code>	$\Theta(n)$	$\Theta(1)$ (konst.)	$\Theta(1) * \Theta(1)$
SEND+MORE=MONEY kimerítő keresés, itt $n = 8$	$\Theta(10^n)$	$\Theta(n)$	$\Theta(n) * \Theta(n) = \Theta(n * n)$
$(n * n)$ -es Sudoku kimerítő keresés, tipikusan $n = 9$	$\Theta(n^{n*n})$	$\Theta(n * n)$	$\Theta(n^2) * \Theta(n^2) = \Theta(n^4)$

- A rekurzióból fakadó tárigény lehet jelentős is (vö `sum/1`, `sumi/1`), és lehet elhanyagolható is a lépésekhez képest (SMM, Sudoku)
- Az eljárások, függvények olyan *minták*, amelyek megszabják a számítási folyamatok, processzek menetét, *lokális* viselkedését
- Egy számítási folyamat *globális* viselkedését (pl. idő- és tárigény) általában nehéz megbecsülni, de törekednünk kell rá

⁸ $f(n) = \Theta(g(n))$ jelentése: $g(n) \cdot k_1 \leq f(n) \leq g(n) \cdot k_2$ valamilyen $k_1, k_2 > 0$ -ra

Jobbrekurzió, iteráció

Gyakran érdemes akkumulátorok bevezetésével jobbrekurzióvá alakítani

- Példa: lista összegének meghatározása


```
sumi(L) -> sumi(L,0).
sumi([], N) -> N;
sumi([H|T], N) -> sumi(T, N+H).
```
- A segédfüggvényt jobb nem exportálni, hogy elrejtjük az akkumulátort
- A jobbrekurzióból *iteratív folyamat* hozható létre, amely nem mélyíti a vermet: `sumi/2` tárigénye konstans: `sumi([1,2,3],0) -> sumi([2,3],1) -> sum([3],3) -> sum([],6)`
- Ne tévesszük össze egymással a rekurzív számítási folyamatot és a rekurzív függvényt, eljárást!
 - Rekurzív függvény esetén csupán a szintaxisról van szó, arról, hogy hivatkozik-e a függvény, eljárás *önmagára*
 - Folyamat esetében viszont a folyamat menetéről, lefolyásáról beszélünk
- Ha egy függvény *jobbrekurzív (tail-recursive)*, a megfelelő folyamat – az értelmező/fordító jószágától függően – lehet iteratív

A jobbrekurzió mindig előnyösebb? Nem!

- A jobbrekurzív `sumi(L1)` össz-tárigénye konstans, a lineáris-rekurzív `sum(L1)` össz-tárigénye $\Theta(\text{length}(L1))$
- Melyiknek alacsonyabb az össz-tárigénye?
 - `bevezeto:append(L1,L2)`
 - `R1=lists:reverse(L1)`, `bevezeto:revapp(R1,L2)` **% jobbrek.**
- `append` kiteríti `L1` elemeit a vermen, ennek tárigénye $\Theta(\text{length}(L1))$, majd ezeket `L2` elé fűzi, így tárigénye $\Theta(\text{length}(L1)+\text{length}(L2))$
- `revapp(R1,L2)` iteratív számítási folyamat, nem mélyíti a vermet, **de** `revapp` felépíti az `L1++L2` akkumulátort, ennek tárigénye szintén $\Theta(\text{length}(L1)+\text{length}(L2))$
- A jobbrekurzív `revapp` össz-tárigénye hasonló, mint a lineáris-rekurzív `append` függvényé!**
- Ha a jobbrekurzív esetben a `reverse` után nem törli *azonnal* a szemétyűjtő (garbage collector) `L1`-et, akkor egyszerre kell tárolni az `L1`, `R1`, `L2`, `L1++L2` listákat, így tárigénye nagyobb is lehet (pl. Erlang R14B)
- Ha az akku. mérete nem konstans, meggondolandó a jobbrekurzió...

Elágazó rekurzió példa: Fibonacci-sorozat

- Amikor hierarchikusan strukturált adatokon kell műveleteket végezni, pl. egy fát kell bejárni, akkor az elágazó rekurzió nagyon is természetes és hasznos eszköz
- Az elágazó rekurzió numerikus számításoknál az algoritmus első megfogalmazásakor is hasznos lehet; példa: írjuk át a Fibonacci-számok matematikai definícióját programmá – 0,0,1,1,2,3,5,8,13,...

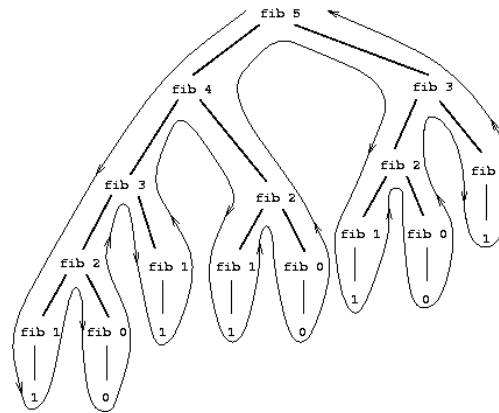
$$F(n) = \begin{cases} 0 & \text{ha } n = 0, \\ 1 & \text{ha } n = 1, \\ F(n-1) + F(n-2) & \text{különben.} \end{cases}$$

Naív Fibonacci, előfelt.: $N \in \mathcal{N}$

```
fib(0) -> 0;
fib(1) -> 1;
fib(N) -> fib(N-2) + fib(N-1).
```

- Ha már értjük a feladatot, az első, rossz hatékonyságú változatot könnyebb átírni jó, hatékony programmá. Az elágazó rekurzió segíthet a feladat megértésében.
- *Hivatkozás:* Structure and Interpretation of Computer Programs, 2nd ed., by H. Abelson, G. J. Sussman, J. Sussman, The MIT Press, 1996

Elágazó rekurzió példa: Fibonacci-sorozat (2)

- Elágazóan rekurzív folyamat hívási fája fib(5) kiszámításakor
- Alkalmatlan a Fibonacci-számok előállítására
- A $F(n)$ meghatározásához pontosan $F(n+1)$ levélből álló fát kell bejárni, azaz ennyiszor kell meghatározni $F(0)$ -at vagy $F(1)$ -et

- $F(n)$ exponenciálisan nő n -nel: $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{F(n+1)}{F(n)} = \varphi$, ahol $\varphi = (1 + \sqrt{5})/2 \approx 1.61803$, az *arany metszés* arányszáma

Elágazó rekurzió példa: Fibonacci-sorozat (3)

- A lépések száma tehát $F(n)$ -nel együtt exponenciálisan nő n -nel
- A tárigény ugyanakkor csak lineárisan nő n -nel, mert csak azt kell nyilvántartani, hogy hányadik szinten járunk a fában
- A Fibonacci-számok azonban lineáris-iteratív folyamattal is előállíthatók: ha az A és B változók kezdőértéke rendre $F(1) = 1$ és $F(0) = 0$, és ismétlődően alkalmazzuk az $A \leftarrow A + B$, $B \leftarrow A$ transzformációkat, akkor N lépés után $A = F(N+1)$ és $B = F(N)$ lesz

```
fibi(0) -> 0; % fibi(N) az N. Fibonacci-szám.
fibi(N) -> fibi(N-1, 1, 0).
```

% fibi(N,A,B) az $A \leftarrow A+B$, $B \leftarrow A$ trafó N -szeri ismétlése utáni A .

```
fibi(0, A, _B) -> A;
fibi(I, A, B) -> fibi(I-1, B+A, A).
```

- A Fibonacci-példában a lépések száma elágazó rekurzióval n -nel exponenciálisan, lineáris rekurzióval n -nel arányosan nőtt!
- Pl. a `tree:leaves/1` függvény is lineáris rekurzióval alakítható, de ezzel már nem javítható a hatékonysága: valamilyen LIFO tárolót kellene használni a mélységi bejáráshoz a rendszer `stackje` helyett

Programhelyesség informális igazolása

- Egy rekurzív programról is be kell látnunk, hogy
 - funkcionálisan helyes (azaz azt kapjuk eredményül, amit várunk),
 - a kiértékelése biztosan befejeződik (nem „végtelen” a rekurzió).
- Ellenpélda: `fib(-1)` „végtelen” ciklus; bár a paraméter csökken, az **abszolút értéke** nem csökken 0-ba, csak ha a paraméter nemnegatív
- Bizonyítása rekurzió esetén egyszerű, *strukturális indukcióval* lehetséges, azaz visszavezethető a teljes indukcióra valamilyen *strukturális tulajdonság* szerint
- Csak meg kell választanunk a strukturális tulajdonságot, amire vonatkoztatjuk az indukciót; pl. a `fib/1` az $N = 0$ paraméterre leáll, de a 0 nem a legkisebb szám, de **abszolút értéke** a legkisebb \rightarrow az indukciót `abs(N)`-re vonatkoztatjuk
- A `map` példáján mutatjuk be

Programhelyesség informális igazolása (folyt.)

```
% @spec map(fun(A) -> B, [A]) -> [B].
map(_F, []) -> [];
map(F, [X|Xs]) -> [F(X)|map(F, Xs)].
```

- 1 A strukturális tulajdonság itt a lista hossza
- 2 A függvény funkcionálisan helyes, mert
 - belátjuk, hogy a függvény jól transzformálja az üres listát;
 - belátjuk, hogy az F jól transzformálja a lista első elemét (a fejét);
 - indukciós feltevés: a függvény jól transzformálja az eggyel rövidebb listát (a lista farkát);
 - belátjuk, hogy a fej transzformálásával kapott elem és a fark transzformálásával kapott lista összefűzése a várt listát adja.
- 3 A kiértékelés véges számú lépésben befejeződik, mert
 - a lista (mohó kiértékelés mellett!) véges,
 - a függvényt a *rekurzív ágban* minden lépésben egyre rövidülő listára alkalmazzuk (strukturális tulajdonság csökken), és
 - a rekurziót előbb-utóbb leállítjuk (ui. kezeljük az *alapesetet*, ahol a strukturális tulajdonság zérus, van rekurziót nem tartalmazó klóz).

Tartalom

- 6 Haladó Erlang
 - Rekurzív adatstruktúrák
 - Pontos megoldás funkcionális megközelítésben
 - Listák használata: futamok
 - Rekurzió fajtái
 - Halmazműveletek (rendezetlen listával)
 - Generikus keresőfák
 - Mohó és lusta kiértékelés

Tagsági vizsgálat

- A halmazt itt egy rendezetlen listával ábrázoljuk
- A műveletek sokkal hatékonyabbak volnának rendezett adatszerkezettel (pl. rendezett lista, keresőfa, hash)
- STDLIB: sets, ordsets, gb_sets modulok

set.erl – Halmazkezelő függvények

```
% @type set() = list().
```

```
% empty() az üres halmaz.
```

```
empty() -> [].
```

% Az absztrakció miatt szükséges:
% ábrázolástól független interfész.

```
% isMember(X, Ys) igaz, ha az X elem benne van az Ys halmazban.
```

```
isMember(_, []) -> false;
isMember(X, [Y|Ys]) -> X:=Y orelse isMember(X, Ys).
```

- **Megjegyzés:** orelse lusta kiértékelésű

Új elem berakása egy halmazba, listából halmaz

- newMember új elemet rak egy halmazba, *ha még nincs benne*

set.erl – folytatás

```
% @spec newMember(X::any(), Xs::set()) -> Xs2::set().
% Xs2 halmaz az Xs halmaz és az [X] halmaz uniója.
newMember(X, Xs) ->
  case isMember(X, Xs) of
  true -> Xs;
  false -> [X|Xs]
  end.
```

- listToSet listát halmazzá alakít a duplikátumok törlésével; naív (lassú)

```
% @spec listToSet(list()) -> set().
% listToSet(Xs) az Xs lista elemeinek halmaza.
listToSet([]) -> [];
listToSet([X|Xs]) -> newMember(X, listToSet(Xs)).
```

Halmazműveletek

- Öt ismert halmazműveletet definiálunk a továbbiakban (rendezetlen listákkal ábrázolt halmazokon):
 - unió (union, $S \cup T$),
 - metszet (intersect, $S \cap T$),
 - részhalmaz-e (isSubset, $T \subseteq S$),
 - egyenlők-e (isEqual, $S = T$),
 - hatványhalmaz (powerSet, 2^S).
- Otthoni gyakorlásra: halmazműveletek megvalósítása rendezett listákkal, illetve fákkal.
A vizsgán lehetnek ilyen feladatok...

Unió, metszet

set.erl – folytatás

```
% @spec union(Xs::set(), Ys::set()) -> Zs::set().
% Zs az Xs és Ys halmazok uniója.
```

```
union([], Ys) -> Ys;
union([X|Xs], Ys) ->
  newMember(X, union(Xs, Ys)).
```

```
union2(Xs, Ys) ->
  foldr(fun newMember/2, Ys, Xs).
```

```
% @spec intersect(Xs::set(), Ys::set()) -> Zs::set().
% Zs az Xs és Ys halmazok metszete.
```

```
intersect([], _) ->
  [];
intersect([X|Xs], Ys) ->
  Zs = intersect(Xs, Ys),
  case isMember(X, Ys) of
    true -> [X|Zs];
    false -> Zs
  end.
```

```
intersect3(Xs, Ys) ->
  [ X || X <- Xs,
    isMember(X, Ys)
  ].
```

Részhalmaz-e, egyenlők-e

set.erl – folytatás

```
% @spec isSubset(Xs::set(), Ys::set()) -> B::bool().
% B igaz, ha Xs részhalmaza Ys-nek.
```

```
isSubset([], _) ->
  true;
isSubset([X|Xs], Ys) ->
  isMember(X, Ys) andalso isSubset(Xs, Ys).
```

```
% @spec isEqual(Xs::set(), Ys::set()) -> B::bool().
% B igaz, ha Xs és Ys elemei azonosak.
```

```
isEqual(Xs, Ys) ->
  isSubset(Xs, Ys) andalso isSubset(Ys, Xs).
```

- isSubset lassú a rendezetlenség miatt
- andalso lusta kiértékelésű
- A listák egyenlőségének vizsgálata ugyan beépített művelet az Erlangban, halmazokra mégsem használható, mert pl. [3,4] és [4,3] listaként különböznek, de halmazként egyenlők.

Halmaz hatványhalmaza

- Az S halmaz hatványhalmazának nevezzük az S összes részhalmazának a halmazát, jelölés itt: 2^S
- S hatványhalmazát *rekurzívan* például úgy állíthatjuk elő, hogy kiveszünk S -ből egy x elemet, majd előállítjuk az $S \setminus \{x\}$ hatványhalmazát
- Például $S = \{10, 20, 30\}$, $x \leftarrow 10$, $2^{S \setminus \{x\}} = \{\{\}, \{20\}, \{30\}, \{20, 30\}\}$
- Ha tetszőleges T halmazra $T \subseteq S \setminus \{x\}$, akkor $T \subseteq S$ és $T \cup \{x\} \subseteq S$, azaz mind T , mind $T \cup \{x\}$ eleme S hatványhalmazának
- Vagyis $2^{\{10, 20, 30\}} =$

$$\{\{\}, \{20\}, \{30\}, \{20, 30\}\} \cup \{\{\} \cup \{10\}, \{20\} \cup \{10\}, \{30\} \cup \{10\}, \{20, 30\} \cup \{10\}\}$$

```
% powerSet*(S) az S halmaz hatványhalmaza.
```

```
powerSet1([]) ->
  [[]];
powerSet1([X|Xs]) ->
  P = powerSet1(Xs),
  P ++ [ [X|Ys] || Ys <- P ].
```

```
powerSet2(Xs) -> % jobbrekurzívan
  foldl(fun(X, P) ->
    P ++ [ [X|Ys] || Ys <- P ]
  end,
  [[]],
  Xs).
```

Halmaz hatványhalmaza – hatékonyabb változat

Tartalom

- `A P ++ [[X|Ys] || Ys <- P]` művelet hatékonyabbá tehető

set.erl – folytatás

```
% @spec insAll(X::any(), Yss::[[any()]], Zss::[[any()]]) -> Xss::[[any()]]
% Xss az Yss lista Ys elemeinek Zss elé fűzött
% listája, amelyben minden Ys elem elé X van beszúrva.
insAll(_X, [], Zss) ->
    Zss;
insAll(X, [Ys|Yss], Zss) ->
    insAll(X, Yss, [[X|Ys]|Zss]).

powerSet3([]) ->
    [[]];
powerSet3([X|Xs]) ->
    P = powerSet3(Xs),
    insAll(X,P,P).  % [ [X|Ys] || Ys <- P ] ++ P kiváltására
```

6 Haladó Erlang

- Rekurzív adatstruktúrák
- Pontos megoldás funkcionális megközelítésben
- Listák használata: futamok
- Rekurzió fajtái
- Halmazműveletek (rendezetlen listával)
- Generikus keresőfák
- Mohó és lusta kiértékelés

Generikus keresőfák Erlangban

Tartalom

Lásd a leírást a <http://dp.iit.bme.hu/dp08a/gtree.pdf>,
a futtatható példaprogramokat a <http://dp.iit.bme.hu/dp08a/gtree.erl> fájlban.

Megjegyzések:

- `gtree:set_to_list/1` funkcióban azonos `tree:to_list_infix/1` függvénnyel, de hatékonyabb: nincs benne összefűzés (`L1++L2`), csak építés (`[H|T]`)
- `1> gtree:list_to_set([3,1,5,4,2,1]).`
`{3,{1,leaf},{2,leaf,leaf}},{5,{4,leaf,leaf},leaf}}`
`2> io:format("~10p~n",`
 `[gtree:list_to_map([3,a],[1,a],[5,a],[4,b],[2,b],[1,x]])].`
`{{3,a,`
 `{{1,x},`
 `leaf,`
 `{{2,b},`
 `leaf,`
 `leaf}},`
`...`

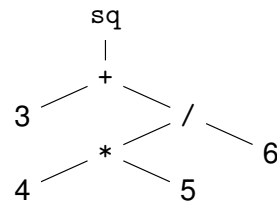
6 Haladó Erlang

- Rekurzív adatstruktúrák
- Pontos megoldás funkcionális megközelítésben
- Listák használata: futamok
- Rekurzió fajtái
- Halmazműveletek (rendezetlen listával)
- Generikus keresőfák
- Mohó és lusta kiértékelés

Összetett kifejezés kiértékelése

- Egy összetett kifejezést az Erlang két lépésben értékeli ki, **mohó** kiértékeléssel; az alábbi rekurzív kiértékelési szabállyal:
 - Először** kiértékeli az operátort (műveleti jelet, függvényjelet) és az argumentumait,
 - majd **ezután** alkalmazza az operátort az argumentumokra.
- A kifejezéseket *kifejezésfával* ábrázolhatjuk
 - Hasonló a Prolog-kifejezés ábrázolásához:


```
| ?- write_canonical(sq(3+4*5/6)).  
sq(+ (3, / (* (4, 5), 6)))
```
 - A mohó kiértékelés során az operandusok alulról fölfelé „terjednek”
- Felhasználói függvény mohó alkalmazása (fent 2. pont):
 - a függvény törzsében a formális paraméterek összes előfordulását lecseréli a megfelelő aktuális paraméterre,
 - majd kiértékeli a függvény törzsét.

Függvényalkalmazás mohó kiértékelése

Tekintsük a következő egyszerű függvények definícióját:

```
sq(X) -> X * X.  
sumsq(X, Y) -> sq(X) + sq(Y).  
f(A) -> sumsq(A+1, A*2).
```

Mohó kiértékelés esetén minden lépésben egy részkifejezést egy vele egyenértékű kifejezéssel helyettesítünk. Pl. az $f(5)$ mohó kiértékelése:

```
f(5) -> sumsq(5+1, 5*2) -> sumsq(6, 5*2) -> sumsq(6, 10) -> sq(6) +  
sq(10) -> 6*6 + sq(10) -> 36 + sq(10) -> 36 + 10*10 -> 36 + 100 -> 136
```

- A függvényalkalmazás itt bemutatott *helyettesítési modellje*, az „egyenlők helyettesítése egyenlőkkel” (*equals replaced by equals*) segíti a függvényalkalmazás *jelentésének* megértését
- Olyan esetekben alkalmazható, amikor egy függvény *jelentése független* a környezetétől (pl. ha minden mellékhatás kizárva)
- Az fordítók rendszerint bonyolultabb modell szerint működnek

Lusta kiértékelés

- Az Erlang tehát először kiértékeli az operátort és az argumentumait, majd alkalmazza az operátort az argumentumokra
- Ezt a kiértékelési sorrendet *mohó* (*eager*) vagy *applikatív sorrendű* (*applicative order*) kiértékelésnek nevezzük
- Van más lehetőség is: a kiértékelést addig halogatjuk, ameddig csak lehetséges: ezt *lusta* (*lazy*), *szükség szerinti* (*by need*) vagy *normál sorrendű* (*normal order*) kiértékelésnek nevezzük
- Példa: az $f(5)$ lusta kiértékelése:

```
f(5) -> sumsq(5+1, 5*2) -> sq(5+1) + sq(5*2) -> (5+1)*(5+1) +  
(5*2)*(5*2) -> 6*(5+1) + (5*2)*(5*2) -> 6*6 + (5*2)*(5*2) -> 36 +  
(5*2)*(5*2) -> 36 + 10*(5*2) -> 36 + 10*10 -> 36 + 100 -> 136
```

- Példa: a `false andalso f(5) > 100` lusta kiértékelése:

```
false andalso f(5) > 100 -> false
```

Mohó és lusta kiértékelés

- Igazolható, hogy olyan függvények esetén, amelyek jelentésének megértésére a helyettesítési modell alkalmas, a kétféle kiértékelési sorrend azonos eredményt ad
- Vegyük észre, hogy lusta (szükség szerinti) kiértékelés mellett egyes részkifejezéseket néha többször is ki kell értékelni
- A többszörös kiértékelést jobb értelmezők/fordítók (pl. Alice, Haskell) úgy kerülik el, hogy az azonos részkifejezéseket megjelölik, és amikor egy részkifejezést először kiértékelnek, *az eredményét megjegyzik*, a többi előfordulásakor pedig ezt az eredményt veszik elő. E módszer hátránya a nyilvántartás szükségessége. Ma általában ezt nevezik *lusta* kiértékelésnek.

Lusta kiértékelés Erlangban: lusta farkú lista

- Ismétlés: `% @type erlang:list() = [] | [any()/list()]`.
- A `[H|T]` egy speciális szintaxisú kételemű ennes, nemcsak listákra használhatjuk:


```
1> [1|[2]].
[1,2] % Lista, mert a | utáni rész lista.
2> [1|[2|[]]].
[1,2] % Lista, mint az előző.
3> [1|2].
[1|2] % Egy kételemű ennes, mert a | utáni rész nem lista.
```
- A következő főlíákon az átláthatóság kedvéért a listaszintaxist használjuk egy kételemű ennesre, a lusta listára

lazy.erl – Lusta farkú lista

```
% @type lazy:list() = [] | [any()/fun() -> lazy:list()].
```

- A fenti szerkezetben a második tag (fark) *késleltett kiértékelésű* (delayed evaluation)
- Teljesen lusta lista: `verylazy.erl` (nem tananyag)


```
% @type verylazy:list() = fun() -> ([ | [any()/verylazy:list()]])
```

Lusta farkú lista építése

- Végtelen számsorozat:

lazy.erl – folytatás

```
% @spec infseq(N::integer())
%       -> lazy:list().
infseq(N) ->
  [N|fun() -> infseq(N+1) end].
```

- Példák:

```
1> lazy:infseq(0).
[0|#Fun<lazy.1.65678590>]
2> T1 = tl(lazy:infseq(0)).
#Fun<lazy.1.65678590>
3> T1().
[1|#Fun<lazy.1.65678590>]
```

- Véges számsorozat:

lazy.erl – folytatás

```
% @spec seq(M::integer(),
%         N::integer())
%       -> lazy:list().
seq(M, N) when M =< N ->
  [M|fun() -> seq(M+1, N) end];
seq(_, _) ->
  [].
```

- Példák:

```
1> lazy:seq(1,1).
[1|#Fun<lazy.0.35745118>]
2> tl(lazy:seq(1,1)).
#Fun<lazy.0.35745118>
3> (tl(lazy:seq(1,1)))().
[]
```

Erlang-lista konvertálása

Erlang-listából lusta lista:

- Nagyon gyors: egyetlen függvényhívás

```
% @spec cons(erlang:list())
%       -> lazy:list().
cons([]) ->
  [];
cons([H|T]) ->
  [H|fun() -> cons(T) end].
```

```
1> lazy:cons([1,2]).
[1|#Fun<lazy.10.66878903>]
2> T2 = tl(lazy:cons([1,2])).
#Fun<lazy.10.66878903>
3> T2().
[2|#Fun<lazy.10.66878903>]
4> (tl(T2()))().
[]
```

Lusta listából Erlang-lista:

- Csak az első `N` elemét értékeljük ki: lehet, hogy végtelen

```
% @spec take(lazy:list(),
%         N::integer())
%       -> erlang:list().
take(_, 0) -> [];
take([], _) -> [];
take([H|_], 1) -> [H]; % optim.
take([H|T], N) ->
  [H|take(T(), N-1)].
```

```
1> lazy:take(lazy:infseq(0), 5).
[0,1,2,3,4]
2> lazy:take(lazy:cons([1,2]), 5).
[1,2]
```

- 3. klózban `T()` felesleges lenne

Eddig bemutatott függvények lusta listára – iteratív sum

- Lista összegzése (csak véges listára)

lazy.erl – folytatás

```
sum(L) -> sum(L, 0).
```

```
% @spec sum(lazy:list(), number()) -> number().
sum([], X) -> X;
sum([H|F], X) -> sum(F(), H+X). % jobbrekurzív!
```

- Összehasonlítás:

- `lists:sum(lists:seq(1,N=1000000))`
mohó, gyors, tárigénye lineáris `N`-ben
- `lazy:sum(lazy:seq(1,N=1000000))`
lusta, kicsit lassabb, tárigénye kb. konstans (korlátos számok esetén)

- Általánosabban a lusta lista és a mohó Erlang-lista összehasonlítása:

- Tárigénye csak a kiértékelt résznek van
- Lusta lista *teljes* kiértékelése sokkal lassabb is lehet (késleltetés)
- De időigénye alacsonyabb *lehet, ha* nem kell teljesen kiértékelni

Eddig bemutatott függvények lusta listára – filter, append

- Motiváció: listanézet, ++ nem alkalmazható; a lusta szintaxis elrejtése

lazy.erl – folytatás

```
% filter(fun(any()) -> bool(), lazy:list()) -> lazy:list().
% Kicsit mohó, az eredménylista fejéig kiértékeli a listát
filter(_, []) ->
    [];
filter(P, [H|T]) ->
    case P(H) of
        true -> [H|fun() -> filter(P, T()) end];
        false -> filter(P, T()) % megkeressük az eredmény fejét
    end.

% @spec append(lazy:list(), lazy:list()) -> lazy:list().
append([], L2) -> L2;
append([H|T], L2) -> [H|fun() -> append(T(), L2) end].
```

Nevezetes számsorozatok

- Fibonacci-sorozat

```
% @spec fibs(integer(), integer()) -> lazy:list.
fibs(Cur, Next) -> [Cur|fun() -> fibs(Next, Cur+Next) end].
```

```
1> lazy:take(lazy:fibs(0,1),10).
[0,1,1,2,3,5,8,13,21,34]
```

- Eratoszteni szita

```
% @spec sift(Prime::integer(), L::lazy:list()) -> L2::lazy:list().
% L2 lista L lista azon elemei, melyek nem oszthatóak Prime-mal.
sift(Prime, L) -> filter(fun(N) -> N rem Prime /= 0 end, L).
```

```
% @spec sieve(L1::lazy:list()) -> L2::lazy:list().
% L2 lista az L1 végtelen lista szitálása (üres listára hibát ad).
sieve([H|T]) -> [H|fun() -> sieve(sift(H, T())) end].
```

```
1> lazy:take(lazy:sieve(lazy:infseq(2)),10).
[2,3,5,7,11,13,17,19,23,29]
```

Lusta append alkalmazása: lusta qsort

```
% Csak emlékeztetőül: @spec eqsort(erlang:list()) -> erlang:list().
eqsort([]) -> [];
eqsort([Pivot|Xs]) -> eqsort([X || X <- Xs, X < Pivot])
    ++ [Pivot|eqsort([X || X <- Xs, X >= Pivot])].

% @spec qsort(lazy:list()) -> lazy:list().
qsort([]) -> [];
qsort([Pivot|Xs]) ->
    io:format("hivas: qsort(~w~n", [take([Pivot|Xs], 100)]),
    Low = fun(X) -> X < Pivot end, High = fun(X) -> X >= Pivot end,
    append(qsort(filter(Low, Xs())),
    [Pivot|fun() -> qsort(filter(High, Xs())) end]).
```

```
1> L=cons([5,3,6,8,1,7]).
[5|#Fun<lazy.10.7...>]
2> take(qsort(L), 1).
hivas: qsort([5,3,6,8,1,7])
hivas: qsort([3,1])
hivas: qsort([1])
[1]
```

```
3> take(qsort(L), 2).
hivas: qsort([5,3,6,8,1,7])
hivas: qsort([3,1])
hivas: qsort([1])
[1,3]
```

```
4> take(qsort(L), 6).
hivas: qsort([5,3,...])
hivas: qsort([3,1])
hivas: qsort([1])
hivas: qsort([6,8,7])
hivas: qsort([8,7])
hivas: qsort([7])
[1,3,5,6,7,8]
```